C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\Nová složka (2)\Verne_Jules-Claudius_Bombarnak.pdb

**PDB Name:** Verne Jules-Claudius Bombarnak
**Creator ID:** REAd
**PDB Type:** TEXt
**Version:** 0
**Unique ID Seed:** 0
**Creation Date:** 2.5.2007
**Modification Date:** 2.5.2007
**Last Backup Date:** 1.1.1970
**Modification Number:** 0

JULES VERNE
Claudius Bombarnak
NÁVRAT, BRNO 1996

I. KAPITOLA
Na začátku cesty

Claudius Bombarnak, zpravodaj listu XX. století, Tiflis - Zakavkazsko
Tak byl adresován telegram, který jsem dostal 13. května, když jsem přijížděl do Tiflisu.
A tento telegram zněl:
Všechno ostatní nechat stranou, 15. tohoto měsíce ať je Claudius Bombarnak v přístavu Uzun Ada na východním pobřeží Kaspického moře. Odtud ať jede přímo velkým transasijským vlakem od evropských hranic k hlavnímu městu „nebeské říše“. Svoje dojmy sepíše ve formě deníku. Bude interviewovat vynikající osoby, se kterými se cestou setká, a ohlásí i sebemenší příhody buď dopisem nebo telegramem, jak to dobré zpravodajství vyžaduje.
XX. století spoléhá na horlivost, inteligenci, činnost a dovednost svého korespondenta, kterému poskytuje neomezený úvěr.
To se tedy stalo právě toho rána, kdy jsem přijel do Tiflisu a měl jsem v úmyslu tady strávit tři neděle, pak navštívit provincie v Gruzii ve prospěch svého časopisu a jak jsem rovněž doufal, i k prospěchu jeho čtenářů.
Ale tu to máš! Takové jsou neočekávané a nevyjádřitelné osudy bludného novinářského zpravodaje!
Tehdy byla ruská dráha Poti-Tiflis-Baku už spojena. Po dlouhé a zajímavé jízdě provinciemi jižního Ruska jsem překročil Kavkaz a doufal jsem, že si pořádně v hlavním městě Zakavkazska odpočinu… A tady neúprosná administrace XX. století mi povolovala v tomto městě jenom půl dne zastávky! Sotvaže jsem přijel, byl jsem nucen opět odejít, takže mi nezbyl ani čas na rozšnerování tlumoku. Prosím vás! Člověk musí vyhovět požadavkům zpravodajství a moderním potřebám interviewů!
A přece jsem byl tak pečlivě připraven a dobře zásoben zeměpisnými a etnografickými doklady, které se vztahovaly k Zakavkazsku! Jen si dejte tolik práce jako já, abyste se naučili, že čepice z kožešiny ve formě turbanu, kterou nosí horalové a kozáci, se nazývá papacha, že svrchní šat, stažený v bocích, na který se po straně zavěšuje nábojnice, jedni nazývají čerkeska, druzí bešmet! Jen se učte rozeznávat, že Gruzínec a Armén nosí na hlavě čepici jako homoli cukru, že kupci si oblékají tulup, jakýsi kožich z ovčí kůže, že Kurd a Párs nosí ještě burku, plášť z chlupaté, skoro nezničitelné tkaniny!
A co mám teď říct o tom, co všechno nosí na hlavě krásné Gruzínky, o tom tassakravi, které se skládá z lehké stužky, ze lněného mušelínového závoje, ve kterém bývá orámováno tolik hezkých tváří, o jejich šatech přepestrých barev, s rukávy široce otevřenými, o jejich spodních sukních, které jsou podvázané v boku, o jejich zimním svrchníku ze sametu, obšitém kožešinami a zkrášleném šperky a šňůrami, o jejich letní mantile z bílé tkaniny, zvané cadré, s rukávy docela úzkými a přiléhavými, co teď mám říct o těch všech krojích, které jsem si tak pečlivě zaznamenal do svého zápisníku?
Co vám pomůže, že jste zjistili, že národní kapela se skládá z ostrých fléten, zvaných zurna, z křiklavých klarinetů, zvaných salamuri, z mandolin s měděnými strunami, které se drhnou perem, z houslí, na které se hraje kolmo, nazývaných čianuri, a z jakéhosi druhu cimbálu, dimplipito, který chřestí, jako když kroupy padají na okno.
Co vám pomůže, že jste zjistili, že šaska je šavle, zavěšená na řemenu zdobeném hřebíky a stříbrným kováním, že kindžál nebo handžár je dýka upevněná v pase, že výzbroj kavkazských vojáků se skládá z dlouhé pušky s damascenskou hlavní, ozdobenou kroužky z vykládaného kovu!
Co vám pomůže, že jste se dozvěděli, že tarantas je jakýsi druh kočáru, spočívající na pěti dřevech, dost elastických, mezi dvěma širokými koly a prostřední výšky, že tento vůz řídí jamščik, který sedí vpředu na kozlíku a drží opratě tří koní, a vedle něho sedí druhý postilion forajtr, pro případ, že by bylo potřeba připřáhnout čtvrtého koně u smotritěla, totiž poštmistra kavkazských silnic!
Co vám pomůže, že jste se naučili, že versta má kilometr a sedmdesát metrů, že různé kočovné národy kavkazských provincií se rozdělují na tyto rody: Kalmuky, potomky Aleutů, a těch je patnáct tisíc; Kirgize, musulmanského původu, osm tisíc, Tatary z Kundrova, jedenáct set; Tatary ze Sandrova, sto dvanáct, Nohajce, osm tisíc pět set; Turkmeny, bezmála čtyři tisíce!

Když jsem takto důkladně zpracoval svoji Gruzii, musím ji najednou na přísný rozkaz opustit! A nebudu mít ani čas navštívit horu Ararat a místa, kde se čtyřicátého dne potopy zastavila Noemova archa, primitivní prám slovutného patriarchy, a musím zanechat úmyslu, abych mohl zveřejnit svoje dojmy ze zakavkazské cesty, skoro tisíc už napsaných řádků přijde nazmar, řádků, pro které jsem měl k dispozici třicet dva tisíce slov našeho jazyka, již uznaného Francouzskou akademií?… Je to kruté, ale nic proti tomu nemohu namítat.
Ale napřed, v kolik hodin odjíždí vlak z Tiflisu ke Kaspickému moři? Tifliské nádraží spojuje tři dráhy: trať západní, která končí v Poti, u Černého moře, je to přístav, kde vystupují cestující, kteří přijeli z Evropy; trať východní, která vede až do Baku, odkud odjíždějí cestující přes Kaspické moře, a posléze trať, kterou vystavěli Rusové v délce sto šedesát čtyři kilometry mezi Předkavkazskem a Zakavkazskem, Vladikavkazem a Tiflisem přes horu Ararat ve výši čtyři tisíce pět set stop, a která spojuje hlavní gruzínské město s železnicemi jižního Ruska.
Běžím na nádraží a pospíchám do čekárny a k pokladně.
„V kolik hodin odjíždí vlak do Baku?“ ptám se.
„Jedete do Baku?“ odpovídá zřízenec.
A dívá se na mne okénkem pohledem spíš vojenským než civilním, který vytrvale metá blesky zpod stínítka ruské čepice.
„Myslím,“ odpověděl jsem snad trochu pn1iš živě, „že není zakázáno jet do Baku?…“
„Ne,“ odpovídá mi suchým tónem, „jen jestli máte předepsaný pas.“
„Budu mít předepsaný pas, nemějte obavy,“ odpovídám rychle nedůvěřivému zřízenci, který mi připadá jako všichni úředníci svaté Rusi, totiž úředník a četník zároveň.
Potom se ještě znovu ptám, v kolik hodin odjíždí vlak do Baku.
„V šest hodin večer.“
„A kdy tam přijede?…“ „Druhý den, v sedm hodin ráno.“
„Je spojení s parníkem do Uzun Ady?“
„Ano.“
Muž u pokladny odpovídá na můj pozdrav mechanicky.
Záležitost pasu mi nedělá velké starosti: francouzský konzul mi poví všechno, co ruské úřady žádají.
V šest hodin večer, - a teď je už devět hodin ráno! Eh, co! Když podle některých Průvodců můžete prohlédnout Paříž za dva dny, Řím za tři dny a Londýn za čtyři, bylo by opravdu velmi zvláštní, kdybych Tiflis za půl dne neprohlédl, a já už dovedu prohlížet! U čerta, buď je člověk zpravodaj, anebo jím není!
Je samozřejmé, že když mě můj časopis poslal do Ruska, mluvím zběžně rusky, anglicky a německy. Žádat od novinářského kronikáře znalost několika tisíc nářečí, kterými se vyjadřují myšlenky ve všech pěti dílech světa, by ovšem bylo proti všem pravidlům. Ostatně se třemi zmíněnými jazyky a k tomu s francouzštinou dojde člověk velmi daleko po obou pevninách. Je pravda, že zbývá ještě turečtina, ze které znám jen několik vět, a čínština, ze které neznám ani jedno slůvko. Ale nebojím se, že v Turkestánu a v „nebeské říši“ budu na všechno zevlovat s otevřenými ústy. O tlumočníky nebude po cestě nouze a spoléhám, že mi na cestě Asií neujde ani jediná podrobnost. Umím vidět a uvidím. Proč bych si to tajil? Jsem z těch, kteří jsou přesvědčeni, že o všech věcech je možné psát zprávy, že země, měsíc, nebe, vesmír jsou stvořeny jen pro novinářské články a moje pero nebude cestou nijak zahálet.
Dříve než prohlédneme Tiflis, si odbudeme pasovou záležitost. Naštěstí tu nejde o to, dostat tu podorožnaju, která byla kdysi nezbytná každému, kdo cestoval Ruskem. Bylo to v dobách kurýrů, poštovních koní, a toto úřední povolení překonávalo svou váhou všechny překážky, zajišťovalo nejrychlejší výměnu přípřeže, nejzdvořilejší postilióny, nejrychlejší jízdu tak, že dobře doporučený cestovatel mohl dva tisíce sedm set verst, které dělí Tiflis od Petro hradu, projet za osm dní a pět hodin. Ale co to stálo obtíží, než si člověk takový pas opatřil!
Dnes stačí pouhé povolení k cestování - povolení, které svým způsobem dosvědčuje, že nejste ani vrah, ani politický zločinec, že jste krátce řečeno to, co se v civilizované zemi nazývá poctivým člověkem. Díky pomoci, kterou mi poskytl náš konzul v Tiflisu, jsem se domluvil s ruskou správou velmi brzy.
Byla to otázka jen dvou hodin a dvou rublů. Potom se celým tělem oddávám výzkumné cestě hlavním gruzínským městem, a to bez průvodce, protože se všech průvodců hrozím. Mohl bych ovšem sám vodit kteréhokoliv cizince bludištěm tohoto města, které jsem dopředu tak podrobně prostudoval. Je mi to už dáno od přírody.
Když jsem se procházel, tak jsem namátkou poznával: předně dumu, totiž radnici, kde sídlí golova, totiž starosta. Kdybyste mi prokázali čest a doprovázeli mne, vedl bych vás k promenádě do Krasnoje Gory na levém břehu Kury, zdejších to Champs Élysées - něco jako kodaňské Tivoli nebo jako tržnice na bellevillském bulváru, s těmi svými kačély, rozkošnými houpačkami, jejichž pěkně nastrojené vlnivé pohyby působí mořskou nemoc. A všude uprostřed míchanice jarmarečních bud se procházejí ženy ve svátečních šatech, s tváří odkrytou, jsou to tedy ženy gruzínské nebo arménské, křesťanského vyznání.
Muži jsou praví Belvederští Apollonové, ovšem ne tak prostě oblečení, vyhlížejí jako knížata a ptám se sám sebe, jestli jimi opravdu všichni nejsou? Ale, cožpak všichni nejsou potomky…? Ale genealogizovat budu až později. Pojďme raději rychle dál. Ztracená minuta znamená deset řádek reportáže, a deset řádek reportáže, to je… Však to záleží na štědrosti žurnálu a jeho administrace.
Rychle k velkému karavanserailu. Tady se zdržují karavany přicházející ze všech koutů asijské pevniny. Teď právě jedna přichází, vesměs arménští kupci. A jedna, skládající se z obchodníků z Persie a ruského Turkestánu zase odchází. Přál bych si přicházet s jednou, odcházet s druhou. Není to ale možné a lituji toho. Od těch dob, co je otevřena transasijská dráha, člověk sotva uvidí ty nekonečné a malebné řady jezdců, pěších, koní, velbloudů, oslů a vozíků. Eh, co! Nebojím se, že moje cesta Asií nebude zajímavá. Zpravodaj XX. století už dovede být poutavý.
Tady jsou bazary s tisícerými výrobky z Persie, Číny, Turecka, Sibiře a Mongolska. V pestré směsici látek z Teheránu,

Širázu, Kandaháru nebo Kábulu, koberce překrásně tkané, s překrásnými barvami, pak hedvábí…, které se však nevyrovná lyonskému hedvábí…
Koupím?… Ne, nekoupím. Obtížit se zavazadly na cestu od Kaspického moře k „nebeské říši“… Ne, nikdy! Malý ruční tlumok a taška přehozená přes rameno, s cestovním oblekem mi stačí. - Prádlo?.. Nějaké si opatřím cestou - po anglicku.
Zastavme se před proslulými tifliskými lázněmi, jejichž léčivé vody mají někdy až šedesát stupňů Celsia. Tady se provádí masáže, pak uvolnění páteře a protahování všech končetin, s dokonalostí nejvyššího stupně. Pamatuji se, co o tom řekl náš velký Dumas, jehož putování nikdy nepostrádalo zajímavé příhody; tento předchůdce všeho parního zpravodajství vynalézal svoje příhody zcela podle svých potřeb. Ale nemám čas podstoupit ani masáž, ani zvláčnění ani protahování končetin.
Hle, hle! Hotel de France. Kde by také nebyl Hotel de France? Vstupuji, poroučím si snídani - gruzínskou snídani, s nějakým kachetijským vínem, o kterém se říká, že nikdy neopíjí, leda když je člověk srká nosem a pije zároveň, používaje těch lahví se širokými hrdly, do kterých se nos ponoří dříve než rty. Tak to aspoň velmi rádi dělají zakavkazští domorodci. Rusům, jinak střídmým, stačí podle všeho čaj, ovšem ne bez jisté přísady vodky, výtečné ruské kořalky.
Já, Francouz a k tomu Gaskoněc, se spokojím se svou lahvičkou kachetijského, jako jsme pili svoje Chateau-Lafite za těch blahých časů, kdy ještě slunce provádělo destilaci na pauillacských stráních… Kavkazské víno, trochu ostré, se opravdu hodí docela dobře k vařenému kuřeti, řečenému pila! - takže v něm ještě najdeš k tomu všemu zvláštní příjemnou příchuť.
Jsme hotovi a zaplatíme. Vmísíme se teď mezi těch šedesát tisíc obyvatel, kteří žijí v hlavním gruzínském městě. Zajdeme do bludiště jeho ulic a do chumelenice jeho kosmopolitického obyvatelstva. Je zde mnoho židů, kteří zapínají svoje kabáty zprava nalevo, tak jak píší - docela proti obyčeji asijských národů. V tomto kraji snad izraelští synové nejsou pány, tak jako jinde?
Příčinou toho je bezpochyby okolnost, že teprve šest židů dovede napálit jednoho Arména, jak říká jedno místní přísloví, a v zakavkazských provinciích je mnoho Arménů! Přicházím na náměstí pokryté pískem, kde odpočívá na stovky velbloudů se složenýma předníma nohama a krkem vytaženým dopředu. Jindy jich tady bývalo na tisíce. Od těch dob, co je postavená zakaspická dráha, tedy už několik let, počet těchto hrbatých nosičů se zmenšil velmi znatelným poměrem. Prosím vás, kterýpak soumar by vydržel soutěž s nákladními vlaky!
Jdu po svahu ulic, přicházím na nábřeží Kury, jejíž koryto dělí město na dvě nestejné části. Z každé strany se vypínají plazící se a lezoucí domy, které se kupí a vrcholí jeden na druhý. Čtvrti města na břehu řeky mají čilý obchodní ruch. Tady se všude potloukají prodavači vína se svými nadutými měchy jako balónky a prodavači vody s nádory z buvolí kůže, ke kterým jsou pevně přišité roury podobné sloním chobotům.
Nazdařbůh bloudím. Errare humanum es!, blouditi (vlastně chybovati) je lidské, říkávají rádi studenti v Bordeaux, když se toulají po nábřeží Girondy.
„Pane,“ říká mi dobráček, nějaký žid a ukazuje mi jakýsi dům, který mi připadá docela všední, „jste cizinec?…“
„Ano, úplný.“
„Tedy nechoďte kolem tohoto domu, aniž se na okamžik nezastavíte a neobdivujete ho…“
„A co je na něm obdivuhodného?…“
„Tady bydlel proslulý tenor Satar, který zpíval vysoké f prsním hlasem… Však mu za to také platili!“
Přeji tomuto důstojnému patriarchovi, aby vyzpíval vysoké g ještě lépe placené, a vystupuji na svahy po pravém břehu Kury, abych měl lepší rozhled.
Na temeni vršku, na malém plácku, kde zpěvák-přednašeč s živými posunky přednáší verše Saadího, slovutného perského básníka, se oddávám pohledu na hlavní zakavkazské město. To, co dělám tady, chci učinit za čtrnáct dní v Pekingu. Ale zatím než přijdou pagody a yameny „nebeské říše“, rozprostírá se před mým zrakem Tiflis: pevnostní hradby, zvonice chrámů přerůzných vyznání, metropolitanský chrám s dvojitým křížem, domy stavěné ruským, perským nebo arménským způsobem; málo střech, ale mnoho teras; málo krášlených fasád, ale mnoho balkonů s verandami, přilepenými na jednotlivá poschodí, pak dvě části znatelně oddělené, čtvrť nižší, gruzínská, a čtvrť vyšší, modernější, kterou protíná dlouhý bulvár, vysázený krásnými stromy, mezi kterými se vyjímá palác knížete Bariatinského… Celek tvoří nesprávný, rozmarný, neočekávaný reliéf, rozkošně nepravidelný, který uzavírá obzor velkolepým rámcem svých hor.
Brzy bude pět hodin. Nemám čas se zabývat vděčným přívalem popisných frází. Raději pospěšme na nádraží.
Tady je už jistý nával. Arméni, Gruzínci, Mingrelci, Tataři, Kurdové, Rusové z kaspického pobřeží, jedni kupují železniční lístky - ó kde jsi, Východe? - přímo do Baku, druzí do prostřední stanice.
Konečně mám všechno vyřízené. Ani zřízenec s tou četnickou tváří, ani sám četník by nemohl klást mému odjezdu žádné překážky.
Dávají mi lístek první třídy, který platí do Baku. Vystupuji na nástupiště, odkud je přístup k vagonům. Podle svého zvyku se usadím v koutku dost pohodlného vozu. Několik cestujících vystupuje za mnou, kdežto kosmopolitičtí obyvatelé zaujímají vagony druhé a třetí třídy. Dveře se zavírají a přichází kontrolor prohlížet lístky. Poslední písknutí ohlašuje, že vlak se rozjíždí…
Najednou je slyšet křik - křik, při kterém se mísí hněv se zoufalstvím, a slyším tato německá slova:
„Zastavte!… Zastavte!“
Spustím okno a vyhlížím ven.
Veliký muž, s tlumokem v ruce, kašketem na hlavě, nohy se zaplétají do záhybů dlouhého pláště, běží, sotva dechu popadá. Opozdil se.
Zřízenci ho chtějí zadržet… Ale prosím vás, chtějte zadržet kouli, která vyletěla z děla! I tentokrát muselo právo ustoupit násilí.

Německá koule opisuje šťastně vypočítanou křivku a padne do kupé sousedícího s naším a to dveřmi, které jeden ochotný cestující drží otevřené.
Vlak se právě rozjíždí, kola lokomotivy klouzají po kolejích, a rychlost je větší a větší…
Odjeli jsme.

## II. KAPITOLA
## Pozoruhodný pan Ephrinell

Opoždění O tři minuty, musíme všechno přesně zaznamenat! Zpravodaj, který neuvede všechno přesně, je jako počtář, který neumí počítat až na deset desetinných míst.
Toto opoždění o tři minuty bylo příčinou, že se Němec stal společníkem naší cesty. Zdá se mi, že o tom dobrém muži budu moci něco napsat, ale je to jen neurčité tušení.
V šest hodin večer v měsíci květnu je v této zeměpisné šířce ještě světlo. Opatřil jsem si jízdní řád a srovnávám. Z mapy, která je k němu připojena, poznávám stanici za stanicí, kudy vede dráha mezi Tiflisem a Baku. Nesnesl bych, kdybych nevěděl, kterým směrem se lokomotiva ubírá, jestli vlak míří k severovýchodu nebo sjíždí k jihovýchodu, tím více, protože, až nastane noc, neuvidím nic, neboť nejsem nyktalop jako sovy, sýčkové, výři nebo kočky.
Ze svého jízdního řádu nejprve poznávám, že se trať táhne podél silnice, která spojuje Tiflis s Kaspickým mořem, projíždí údolím Kury Saganlong, Poily, Jelisavetpol, Karaskal, Aliat a Baku. Dráha má vybočit z přímé čáry co nejméně. Má, pokud možno, jet rovně.
Mezi stanicemi, kterými projíždí, je jedna, kterou bych rád podle své chuti navštívil, a to Jelisavetpol. Dříve než jsem obdržel telegram XX. století, jsem měl v úmyslu tam strávit týden. Číst o tom tolik lákavých popisů a zastavit se tam - na pět minut - mezi druhou a třetí hodinou zrána, děkuji pěkně! Místo města, zářícího v paprscích slunce, uvidím jen neurčitý celek, prokmitávající v bledém jasu měsíce!
Když jsem konečně prostudoval jízdní řád, zkoumám svoje spolucestovatele. Protože jsme jen čtyři, rozumí se samosebou, že zabíráme každý jeden roh kupé. Já zaujal roh směrem ke druhým kolejím a jsem obrácen tváří k lokomotivě.
Ve dvou protějších koutech vpravo, sedí dva cestující tváří obrácení k sobě. Sotvaže vstoupili, vtiskli si čepici do očí a zabalili se do svých přikrývek - pokud mohu posoudit, jsou to Gruzínci. Ale náleží k té zvláštní a privilegované řadě železničních spáčů a neprobudí se, dokud nepřijedeme do Baku. Z těch lidí nevytáhnu nic, pro ty není vagon ani vozem, ale pouhou postelí.
Přede mnou sedí docela jiný typ, který nemá do sebe nic orientálního: dvaatřicet až pětatřicet let, tvář porostlá rezavým vousem, pohled velmi živý, nos jak u psa křepeláka, ústa nachystaná jen k mluvení, ruce důvěrné, připravené k přátelskému stisknutí; velký, silný člověk, širokých ramen, mohutného trupu. Podle toho, jak se rozložil, srovnal svůj cestovní tlumok, a jak rozprostřel svůj pléd křiklavé barvy, jsem poznal, že je to anglosaský traveller, zvyklý na dlouhé jízdy a trávící svůj čas častěji ve vlaku nebo na parníku, než v klidném pohodlí svého domova, jestli nějaký domov vůbec má. Je to bezpochyby obchodní cestující. Pozoruji, že má na sobě spoustu šperků, na prstech prsteny, v kravatě jehlici, manžetové knoflíčky s fotografickými pohledy a nápadné přívěsky na řetízku u vesty. I když nemá náušnice, ani kruh v nose, vůbec bych nebyl překvapen, kdyby se z něho vyklubal Američan - ba co víc, nějaký Yankee.
Na tom spočívá moje řemeslo. Copak není mou povinností, jakožto zpravodaje, který potřebuje jisté interviewy, se dozvědět, co jsou moji spolucestující, odkud přišli a kam jdou? - Začnu tedy se svým sousedem naproti.
Doufám, že to nebude nesnadné. Nepomýšlí ani na spaní, ani nekouká ven na krajinu, kterou ještě osvětlují paprsky zapadajícího slunce. Jestli se nemýlím, má on právě takovou chuť mi odpovídat, jako jámám chuť se ho ptát - a naopak.
Už jsem chtěl začít… Jisté obavy mi však brání. Jen aby tento Američan - a sázím se, že to Američan je - nebyl nějaký zpravodaj, který píše pro nějaký World nebo New York Herald, který má za úkol doprovázet přímý vlak Velké transasijské dráhy! To by mne dopálilo! Všechno, jen žádného soka!
Neustále váhám. Mám se ptát, nebo ne? Noc užuž nastává… Konečně jsem se chystal otevřít ústa, když mne vtom můj soused předešel.
„Jste Francouz?“ řekl ke mně mojí mateřštinou.
„Ano, pane,“ odpověděl jsem mu jeho jazykem.
Opravdu, my dva jsme si rozuměli.
Led byl prolomen a nastávají vzájemné otázky. Jistě znáte orientální přísloví:
„Blázen učiní více otázek za hodinu, nežli moudrý člověk za celý rok.“
Ale protože ani můj společník, ani já nechceme mít na moudrost výsadu, neskrblíme nijak svými otázkami a pleteme svoje idiomy dohromady.
„Wait a bit! (Trochu počkejte)“ říká mi můj Američan.
Podtrhuji tuto větu, protože se bude často opakovat, tak jako zatáhnutí za provaz při každém rozhoupání houpačky.
„Wait a bit! sázím deset proti jedné, že jste zpravodaj?…“
„A vyhrál byste!… Ano… zpravodaj, vyslaný od XX. století sledovat a popsat tuto cestu.“
„Jedete až do Pekingu?“
„Až do Pekingu.“
„Já také,“ odpověděl Yankee.
A právě toho jsem se obával.
„Kolega?…“ ptal jsem se a stáhl obočí nepříliš sympatickým způsobem.
„Ne… Uklidněte se… Necestujeme se stejným zbožím, pane…“ „Claudius Bombamak, z Bordeaux; těší mne velice, že s

vámi cestuji, pane…“
„Fulk Ephrinell, firma Strong Bulbul and Co. z New Yorku, stát New York, (U. S. A.).“
Opravdu dodal U. S. A. (United States of America = Spojené státy americké).
Navzájem jsme se jeden druhému představili. Já, agent s novinami a on agent s… čím?… Musím se ještě dozvědět.
Hovor pokračuje. Fulk Ephrinell, rozumí se samo sebou, cestoval tak trochu všude… dokonce ještě dál, dodává. Zná obě Ameriky a skoro celou Evropu. Ale do Asie přichází poprvé. Mluví… mluví… a pořád to svoje wait a bit! kterým kolem sebe hází s nevyčerpatelnou výmluvností. Cožpak Hudson má stejné vlastnosti jako Garonne, že činí člověka povídavým?
Z toho vyplývá, že jsem poslouchal skoro dvě hodiny. Sotva, že jsem slyšel jména stanic, vyvolávaná na každé zastávce, Saganlong, Poily a jiné. A přece bych si rád prohlédl kraj, osvětlený jemně měsícem a načrtal několik zběžných poznámek.
Naštěstí můj společník už jednou jel východními provinciemi Gruzínska. Ukazoval mi krajiny, vesnice, vody a hory, jejichž profily se na obzoru otáčejí. Sotva, že je vidím… Čert vezmi železnice! Člověk odjede, přijede a přece nic neviděl!
„Ne,“ zvolal jsem. „To už není půvabné cestování tak jako s poštovním dostavníkem, v trojce, v tarantasu, s různými neočekávanými cestovními příhodami, s originálními hospodami, se zábavnými hovory s opilými jamščiky při přepřahání… a někdy se srážkami s počestnými lupiči, jejichž živnost už vymírá…“
„Pane Bombarnaku,“ ptá se mne Fulk Ephrinell, „litujete doopravdy těchto krásných věcí?“
„Opravdu, velmi,“ odpověděl jsem. „S výhodou přímé železniční trati, ztrácíme malebnost křivé nebo lomené čáry bývalých velkých silnic. A vidíte, pane Ephrinelle, cožpak četba cestopisů ze Zakavkazska před třiceti lety ve vás nevzbuzuje žádnou lítost? Copak někdy ještě uvidím jedinou vesnici, obývanou kozáky, zařízenou vojensky a rolnicky zároveň? Zúčastním se jediné zábavy, které kdysi okouzlovaly turisty, těch jezdeckých džigitovek, při kterých jezdci, kteří na koních stáli, sekali svými šavlemi, stříleli z bambitek a doprovázeli vás, když jste byl ve společnosti nějakého vysokého ruského hodnostáře nebo plukovníka ze stanice?“
„Jistě jsme přišli o všechny tyto krásné věci,“ řekl můj Yankee. „Ale díky těm železným stuhám, které obtočí jednou naši zeměkouli, jako obruče sud vína nebo jako nitě klubko, přijedeme za třináct dní z Tiflisu do Pekingu. Spoléhal jste tedy na různé příhody - abyste se povyrazil…“
„Jistěže, pane Ephrinelle!“
„Pak máte marné iluze, pane Bombarnaku! Nestane se nic, ani vám, ani mně. Wait a bit! věřte mi, že to bude cesta ukrutně jednotvárná, nanejvýš prozaická, velmi šosácká a velmi všední, rovná… rovná jako poušť Karakum, kterou projíždí Velká transasijská dráha v Turkestánu a jako pláně pouště Gobi, kterými projíždí v Číně…“
„Uvidíme,“ odpověděl jsem, „protože cestuji pro zábavu svých čtenářů…“
„Kdežto já cestuji prostě za svými záležitostmi.“
A po této odpovědi mi napadlo, že Fulk Ephrinell asi není z těch cestovních přátel, o kterých jsem snil. On má zboží na prodej, a já nic nekoupím.
Teď vidím, že se z našeho setkání nevyvine dostatečná důvěrnost po celou tuto dlouhou cestu. Je to asi jeden z těch Yankeeů, o kterých se může říci: když drží v zubech dolar, není možné jim ho vyrvat… a já z něho nevyrvu ani za mák!
Ale třebaže jsem se od něho dozvěděl, že cestuje na účet firmy Strong Bulbul and Co. z New Yorku, přece nevím, jaký je to obchodní dům. Podle řečí tohoto amerického agenta má celý svět znát sociální postavení firmy Strong Bulbul and Co. Ale jak je tedy možné, že je neznám já, zpravodaj, Chinchollův žák, mistra nás všech! Jsem tedy na falešné cestě, když jsem ještě jakživ neslyšelo firmě Strong Bulbul and Co.
Umínil jsem si tedy se zeptat Fulka Ephrinella na tuto věc, ale v tom on řekl:
„Navštívil jste již Spojené státy americké, pane Bombarnaku?“ „Ne, pane Ephrinelle.“
„Přijedete někdy do naší země?“
„Snad.“
„Nezapomeňte tedy prozkoumat i v New Yorku firmu Strong Bulbul and Co.“
„Prozkoumat?…“
„To je nejvhodnější výraz.“
„Dobrá, nezapomenu.“
„Uvidíte tam jeden z nejpozoruhodnějších průmyslových závodů Nového světa.“
„Nepochybuji, ale směl bych vědět…?“
„Wait a bit, pane Bombamaku!“ řekl Fulk Ephrinell a začínal se rozehřívat. „Představte si ohromnou továrnu, roz1ehlé budovy pro zpracování a upravení předmětů, stroj o síle patnáct set koňských sil, ventilátory, které dělají šest set otáček za minutu, generátory, které stráví sto tun uhlí denně, komín vysoký čtyři sta padesát stop, veliké prostory pro skládání hotových výrobků, které rozesíláme do všech pěti dílů světa, jednoho generálního ředitele, dva ředitele, čtyři tajemníky, osm podtajemníků, personál pěti set úředníků a devět tisíc dělníků, celou legii agentů jako já, váš sluha, který projíždí Evropou, Asií, Afrikou, Amerikou, Austrálií, a potom peněžní obrat, který ročně převyšuje sto milionů dolarů! A s tím vším dosahujeme, pane Bombarnaku, miliardy…! Ano! říkám miliardy…!“
V tom okamžiku začíná vlak zmírňovat rychlost, brzdí automatickými brzdami, pak se zastavuje.
„Jelisavetpol!… Jelisavetpol!“ volá průvodčí a po něm nádražní zřízenci.
Náš rozhovor je přerušen. Spustím na své straně okno, otevírám dveře a chci se trochu protáhnout. Fulk Ephrinell nevystupuje.
Přecházím teď po dostatečně osvětleném nádražním nástupišti.
Asi deset cestujících již opustilo vlak. Pět nebo šest Gruzínců se tlačí na stupátka vagonů. V Jelisavetpolu je jen deset minut zastávky, jízdní řád nám víc nedovoluje.

Při prvním zazvonění se vracím do svého vagonu, vstupuji, a když se dvířka zavřela, pozoruji, že někdo zaujal moje místo. Ano… proti Američanovi se usadila cestovatelka s onou anglosaskou bezohledností, která nemá meze v nekonečnu. Je mladá? Je stará? Je hezká? Je šeredná? V temnu to nemohu posoudit.
Francouzská dvornost žádným způsobem nepřipouští, abych svůj koutek dobyl zpět a tak tedy usedám vedle té osoby, která se ani neomlouvá.
Zdá se mi, že Fulk Ephrinell spí, a tak pořád ještě nevím, čeho vlastně na miliardy, továrna Strong Bulbul and Co. v New Yorku vyrábí.
Vlak odjel. Jelisavetpol je za námi. Co jsem tedy viděl z tohoto půvabného města, které má dvacet tisíc obyvatel, vystaveného na březích Gandža-čaje, vedlejším přítoku Kury, sto sedmdesát kilometrů od Tiflisu a které jsem před svým příjezdem zvlášť důkladně prostudoval?… Nic z těch cihlových domů, skrytých pod zelení, nic z těch podivných sutin, nic z jeho nádherné mešity, zbudované na počátku 18. století, ani z Maidanského náměstí. Z těch překrásných platanů, ve kterých tak rádi hnízdí havrani a kosové a které v nesmírných letních vedrech udržují snesitelnou teplotu, jsem zpozoroval sotva vysoké větvoví, kterým pohrávaly měsíční paprsky a na březích řeky, která provléká svoje stříbřité a bublavé vody podél hlavní ulice, jsem sotva viděl několik domů se zahrádkami, podobným malým pevnůstkám, které měly ozubené zdi. Pamatuji se jen na neurčitou siluetu, zachycenou letem mezi chuchvalci páry, které vydechovala naše lokomotiva.
A proč tato obydlí vypadají pořád tak opevněně? Protože Jelisavetpol byl kdysi vojenskou stanicí, vydanou napospas častým nájezdům širvanských Lesginců, a tito horalové, jak tvrdí nejučenější historikové, jsou přímými potomky Atillových hord.
Už bylo skoro k půlnoci. Únavou se mi zavíraly oči, ale přece jsem jako dobrý zpravodaj nechtěl spát, leda jedním okem a jedním uchem.
Nicméně jsem upadl do toho druhu ospalosti, kterou působí pravidelné údery uhánějícího vlaku, promísené pronikavým pískotem píšťaly, hlukem brzd před zmírněním rychlosti a zastavováním a posléze rušným lomozem, když se setkají dva vlaky. V krátkých zastávkách se vykřikují jména stanic a dveře otevírané a zavírané třískají s kovovým zvukem.
Tak jsem slyšel jmenovat Džéran, Varvasa, Udžary, Kjurdamir, Klurdane, potom Karasúl, Navagi… Vzchopil jsem se, ale protože jsem již neseděl v koutě, který jsem tak kavalírsky přepustil, nemohl jsem se dívat oknem.
A teď se ptám, co vlastně skrývá ta sbírka závojů, pokrývek a sukní, kterou vidím na místě, které mi bylo uchváceno? Otázka bez odpovědi. Bude tato cestovatelka mou společnicí až na poslední stanici Velké transasijské dráhy? Vyměním s ní sympatický pohled na pekingských ulicích?… Pak se moje myšlenky přesmykly od mé společnice na společníka, který chrápe v jednom rohu tak, že by všechny ventilátory firmy Strong Bulbul and Co. na něj mohly žárlit. Co to jen vyrábí ta nesmyslná továrna? Železné nebo ocelové mosty, lokomotivy, desky na pancéřové lodě, parní kotle nebo podzemní pumpy?… Podle toho, co mi napověděl můj Američan, z ní v duchu dělám soupeřku kreusotských, kokerillských nebo essenských továren; bude to asi nějaký obrovský průmyslový závod Spojených států amerických. Ovšem jestli snad nepřeháněl!… ale zeleně přece nevypadá, jak se v jeho kraji říká, - což znamená, že ten Fulk Ephrinell nevyhlíží právě naivně.
Nicméně se mi zdá, že jsem zvolna usnul spánkem těžkým jak olovo. Podléhaje zevním vlivům už neslyším ani mohutné Yankeeovo dýchání. Vlak přijíždí na stanici Aliat, na deset minut tady zastavuje a ujíždí, ani jsem to nezpozoroval. Lituji toho, protože Aliat je malý přístav, a mohl jsem poprvé pohlédnout na Kaspické moře a zahlédnout kraje pustošené Petrem Velikým… Z toho bych mohl udělat dva historicko-fantastické sloupce do Různých zpráv, pomíchat přitom jen trochu konverzační slovníky Bouilleta a Larousse… I když jsem nic neviděl z tohoto kraje a jeho hlavního města, mohl jsem popustit uzdu své obrazotvornosti…
„Baku! Baku!“
Teprve toto jméno mne při zastávce vlaku probouzí… Je sedm hodin ráno.

## III. KAPITOLA
## Odhalené tajemství

Parník odjíždí teprve ve tři hodiny odpoledne. Moji spolucestující, kteří se chystají přeplout Kaspické moře, pospíchají do přístavu. A opravdu je zapotřebí zamluvit si kabinu nebo zaujmout místo v salonech přepravní lodi.
Fulk Ephrinell mne rychle opustil a povídal:
„Nesmím ztratit ani okamžik! Musím se starat o přepravu svých zavazadel…“
„Máte jich hodně?“
„Dvaačtyřicet beden.“
„Dvaačtyřicet beden!“ zvolal jsem.
„A lituji toho, že jich nemám dvakrát tolik. - Odpustíte, viďte…“
Spěchal tak, jako by měl vykonat cestu za osm dní a ne jen za čtyřiadvacet hodin, cestu přes Atlantický oceán a ne přes Kaspické moře!
Můžete mi tedy věřit, že Yankeeovi ani nenapadlo, aby nabídnul svou ruku naší společnici a pomohl jí z vagonu. Proto ho musím zastoupit. Cestovatelka se tedy opírá o moje rameno a seskakuje… ne! Klade zvolna nohu na zem. Celá odměna za moji pomoc byla: thank you, sir, kterou pronesla suchým, velice britským hlasem.
Thackeray někde řekl, že dobře vychovaná anglická dáma je nejdokonalejším božským dílem na zemi. Z té duše bych rád potvrdil tento výrok vzhledem k naší cestovatelce. Pozvedla svůj závoj. Buďto je to mladá paní nebo stará panna. U těchto Angličanek se v tom člověk nevyzná! Zdá se, že je jí tak asi pětadvacet let, pleť má albínskou, chůzi ráznou, šat

jí šustí jako rovnodenní pn1iv, žádné brýle, ačkoliv má silně krátkozraké, modré oči. Zatím co hrbatím hřbet a ukláním se, vyznamenává mne pokynem hlavy, při kterém se pohybují jenom obratle jejího dlouhého krku, a odměřeným krokem odchází k východu z nádraží.
Je velmi pravděpodobné, že se s touto osobou setkám opět na palubě parníku. Já sám nehodlám jít do přístavu dříve než v čase odjezdu. Jsem v Baku, mám půl dne k jeho návštěvě a neztratím z toho ani hodinu, když už mne sem přivedla náhoda.
Možná, že toto jméno ve čtenáři nevzbudí žádnou zvědavost. Ale snad se jeho obraznost probudí, když dodám, že Baku je městem Quebrů, sídlo Pársů, hlavním městem vyznavačů ohně.
Toto město, obklopené trojí hradbou černých zubatých zdí, je vystaveno nedaleko mysu Apcheron v nejzazším konci kavkazského horského řetězu. Copak jsem v Persii nebo v Rusku?… V Rusku, bez všech pochyb, protože Gruzínsko je ruskou provincií, ale je dovoleno se domnívat, že jsme v Persii, protože Baku zachovalo svou perskou tvářnost.
Prohlížím tady palác chánů, čistý architektonický výtvor z Šachriarových časů a Šeherezády, dcery měsíce, jeho duchaplné vypravěčky, palác, jehož jemné skulptury jsou právě tak čerstvé, jako kdyby právě vyšly z dílny svého stvořitele. O něco dál se na rozích vypínají staré mešity, do kterých je možné vstoupit, aniž by člověk musel zout boty, štíhlé minarety a ne již ty břichaté střechy svaté Moskvy. Ovšem, muezzini už nehlásají v hodinách modlitby žádný zvučný verš zkoránu. Ostatně Baku má čtvrti povahou i vzhledem docela ruské, s dřevěnými budovami bez nejmenšího zbytku nějakého orientálního rázu, s nádražím impozantního zevnějšku, které je důstojné kterémukoliv velkému městu Evropy nebo Ameriky, na konci ulic je moderní přístav, s atmosférou plnou uhelného kouře, který chrlí komíny parníků.
Opravdu se člověk mimoděk zeptá, co v tomto městě nafty s uhlím? Nač toto topivo, když suchá a holá půda Apcheronu, kde roste jenom pontický absint, je tak bohatá na minerální olej? Za osmdesát franků člověk dostane sto kilo bílé nebo černé nafty, a poptávka a spotřeba se ani po věky nevyčerpá.
Zjev opravdu zázračný! Chcete nějaký přístroj na topení nebo na svícení, který by sloužil okamžitě? Není nic jednoduššího, udělejte do země díru, plyn už vystupuje a nepotřebujete víc než zapálit. Je to přirozený plynoměr a pro každého zadarmo.
Byl bych rád navštívil proslulou svatyni Ateš-Gáh, ale je od města dvaadvacet verst a mám málo času. Tam hoří věčný oheň, udržovaný perskými duchovními po několik set let, ti přišli z Indie a nikdy nepožívají zvířecí maso. Jinde by tito vegetariáni byli pokládáni za pouhé zelináře.
Ale toto mi připomíná skutečnost, že jsem ještě nesnídal a protože je jedenáct hodin, odebírám se k nádražní restauraci, kde mi ovšem ani nenapadlo, abych se živil tak jako Pársové v Ateš-Gáh.
Právě, když vstupuji do sálu, spěchá odtamtud rychle Fulk Ephrinen.
„A snídat nebudete?…“ ptal jsem se ho.
„Už jsem hotov,“ odpověděl.
„A vaše zavazadla?…“
„Ještě jich musím přenést na parník dvacet devět… Ale odpusťte…
Nemám nazbyt ani okamžik. Když člověk zastupuje firmu Strong Bulbul and Co., která týdně posílá pět tisíc beden svých výrobků…“ „Tedy si pospěšte… pospěšte, pane Ephrinelle, setkáme se zase na lodi. - Apropos, nepotkal jste naši společnici z vagonu?“
„Jakou společnici?“
„Mladou dámu, která zasedla moje místo v kupé…“
„Copak s námi byla nějaká dáma?“
„Jistěže.“
„To slyším od vás ponejprv, pane Bombamaku, od vás ponejprv!“
A potom Američan zmizel ve dveřích. Musím doufat, že dřív než dojedu do Pekingu, tak se dozvím, jaké jsou výrobky firmy Strong Bulbul and Co. z New Yorku. Pět tisíc beden týdně… jaká továrna a jaký odbyt!
Snídani jsem rychle odbyl a spěchám zase ven. Při své procházce jsem se obdivoval několika skvostným Lesgincům, s šedou čerkeskou a nábojnicí na prsou, s bešmetem z jasně červeného hedvábí, holínkami vyšívanými stříbrem, nízkými střevíci bez podpatků, bílou papachou na hlavě, dlouhou ručnicí přes rameno, šaškou a handžárem za pasem, - krátce byl to celý arzenál pohromadě, tak jako někdy bývá pohromadě celý orchestr, ale byl to nádherný pohled; v průvodu ruského cara to musí dělat nádherný dojem.
Už jsou dvě hodiny a jdu k přístavišti. Musím se však zastavit na nádraží, kde jsem nechal u vrátného svoje malá zavazadla.
Tak a teď, když mám svůj vak v jedné ruce, hůlku ve druhé, jdu ulicí, která vede k přístavu.
Na malém náměstí, v místech, kde jsou prolomeny hradby, aby byl lepší přístup na nábřeží, zaujímají mou pozornost dvě osoby, kráčející ruku v ruce. Je to pár v cestovním obleku. Muž asi tak třicet až pětatřicet let, žena pětadvacet až třicet, - muž tmavovlasý, již prošedivělý, s tváří pohyblivou, pohledem živým, lehkou chůzí a jako by se houpal v kyčlích, - žena blondýnka, ještě dost hezká, s modrýma očima, poněkud uvadlou pletí, pod kapucí kudrnaté vlasy, v trochu nevkusném cestovním obleku, jak svým staromódním střihem, tak i křiklavou barvou. Patrně jsou to dva manželé, které přivezl vlak z Tiflisu a snad, pokud mne neklame moje tušení, dva Francouzi.
Ale ačkoliv je zvědavě prohlížím, nevšímají si mne. Jsou příliš zaměstnaní, tak, že mě nepozorují. V rukou a na ramenou mají vaky, polštáře, pokrývky, hole, deštníky, slunečníky. Nesou sebou všechna možná zavazadélka, které nechtějí dát s nákladem na parník. Cítím upřímnou touhu, jít jim na pomoc. Copak to není šťastná náhoda a velmi vzácná - potkat Francouze mimo Francii?
Právě v okamžiku, kdy k nim chci přistoupit, se objevuje Fulk Ephrinell, odvádí mne odtud a pár tedy opouštím. Nechávám si je však jen na pozdější dobu. Najdu je na parníku a seznámím se s nimi po cestě.

„No tak," ptal jsem se Yankeeho, „jak jste daleko s nákladem svých beden?…"
„Teď je na cestě právě třicátá sedmá, pane Bombarnaku."
„A zatím se nestalo žádné neštěstí?"
„Ne, žádné."
„A co je, prosím vás, v těch vašich bednách?…"
„Co v nich je?… Ach, vidíte, tady je ta sedmatřicátá!" zvolal Fulk Ephrinell a běžel naproti povozníkovi, který jel po nábřeží.
Je tady velký ruch, jaký bývá při odjezdu a příjezdu. Baku je nejčilejší a také nejjistější Kaspický přístav. Derbent, který je o něco dále na sever s ním nemůže soutěžit, takže Baku zabírá skoro všechen námořní obchod tohoto moře, nebo lépe řečeno velkého jezera, které nesouvisí se sousedními moři. Rozumí se, že založení Uzun Ady na protějším břehu, přepravu, která šla jindy jen přes Baku, zdesateronásobilo. Zakaspická dráha, otevřená cestujícím i zboží, je víc než která jiná, obchodní cestou, spojující Evropu a Turkestán.
V blízké budoucnosti snad povede ještě druhá cesta podél perských hranic a připojí dráhy jižního Ruska k dráhám anglické Indie, čímž se cestujícím ušetří cesta přes Kaspické moře. A až se ta velká nádrž vysuší vypařováním, proč by se nemohlo jet bez přestupování dráhou, zřízenou v jeho písčitém korytě z Baku do Uzun Ady?…
Dříve než se však toto přání uskuteční, musíme se nalodit na parník, to jsem také právě udělal a se mnou četná společnost.
Náš parník se nazývá Astara a patří společnosti Kavkaz a Merkur. Je to velký kolový parník, který přejíždí třikrát týdně od břehu ke břehu. Je velmi široký a je zhotoven tak, aby mohl naložit hodně zboží a stavitelé se tady zajímali víc o náklad než o pohodlí cestujících. Koneckonců pro plavbu v délce dvaceti čtyř hodin nemůže člověk mnoho žádat.
V přístavišti je rušná chumelenice lidí, kteří odjíždějí a kteří se na odjezd dívají, většinou je to kosmopolitické obyvatelstvo Baku. Zjišťuji, že cestující jsou převážně Turkmeni, a asi dvacet Evropanů různých národností, několik Peršanů a také dva originální typy z „nebeské říše". Ti patrně jedou až do Číny.
Astara je doslova vzato nacpána zbožím. Podpalubí ani nestačilo, a vrchní část nákladu musela být rozložena na palubě. Záď je vyhrazena cestujícím, ale od můstku mezi oběma bubny lopatkových kol až k přídi nastavili nesčetné množství beden, které chrání proti mořským vlnám silná, dehtem napuštěná plachta.
Tady jsou také složena zavazadla Fulka Ephrinella. Řídil sám skládání s energií pravého Yankeea, který nespouštěl z očí svůj vzácný materiál, krychlové bedny, dlouhé, široké a vysoké dvě stopy, pokryté ještě hladkou, pečlivě utaženou kůží, na které jsou napsána podle vzoru tato slova: Strong Bulbul and Co. - New York.
„Máte už všechno vaše zboží na palubě?" ptal jsem se Američana. „Právě je přinášena dvaačtyřicátá bedna," odpověděl.
A skutečně dotyčná bedna právě spočívá na bedrech nosiče, který už kráčí po přístavním můstku. Zdá se mi, že ten nosič kolísá, pravděpodobně následkem poněkud značnějšího požití vodky.
„Wait a bit!" křičí Fulk Ephrinell.
Pak volá rusky, aby mu bylo lépe rozumět: „Pozor! Pozor!"
Rada sice výborná, ale trochu opožděná. Nosič udělal chybný krok.
Bedna se z jeho beder kácí, padá, naštěstí přes roubení na palubu Astary, ale tříští se a množství malých balíčků, jejichž obal se trhá, sype svůj obsah po palubě.
Jak se rozhorleně Fulk Ephrinell rozkřikl! A jak uhodil pěstí neohrabaného nosiče do zad a stále zoufale opakoval: „Moje zuby… moje ubohé zuby!"
A teď se smýká po kolenou a sbírá malé kousky umělé slonoviny, roztroušené po podlaze a já zase nemohu zadržet smích.
Ano! Tedy zuby vyrábí firma Strong Bulbul and Co. z New Yorku! Tato obrovská továrna je tedy v činnosti jen proto, aby rozesílala pět tisíc beden zubů týdně do všech dílů světa! Jen proto rozvíjí sílu patnácti set koní a spaluje sto tun uhlí za den, aby zásobila zubaře Starého a Nového světa, aby je rozesílala také až do Číny. To je opravdu americké! Ostatně, na celé zeměkouli je prý 1,4 miliardy obyvatel, po dvaatřiceti zubech to dělá skoro 45 miliard. Kdyby tedy bylo pokaždé třeba nahradit přirozené zuby umělými, firma Strong Bulbul and Co., by ani nestačila.
Ale nechme Fulka Ephrinella sbírat odontologické poklady jeho dvaačtyřicáté bedny. Všichni pasažéři už jsou na lodi. Astara zvedne svoje kotvy…
Najednou je z nábřeží slyšet křik. Znám jej, je to křik toho Němce, - který jsem slyšel už v Tiflisu, když se tifliský vlak rozjížděl.
Ano, skutečně, dotyčný cestující je tady. Je bez dechu, utíká, už nemůže. Zvedací můstek už byl vytažen a parník již odráží. Jak se jen sem ten opozdilec dostane?
Naštěstí silné lano ještě Astaru drží na zádi u nábřeží. Němec se objeví právě v okamžiku, kdy dva lodníci vytahují přístavní balony. Podávají mu ruce a pomáhají skočit na palubu.
Ten člověk velký jako hora je zřejmě na podobné věci zvyklý a překvapilo by mne, kdyby někdy přišel včas.
Když se pak Astara vypletla z přístavu, roztočila svoje mohutná kola a byla brzy na moři.
Ve vzdálenosti asi čtyři sta metrů označuje nějaké víření na povrchu moře, že vody jsou v hloubce rozrušené. Stál jsem u roubení na pravém boku na zádi a s doutníkem v ústech jsem se díval, jak za výběžkem mysu Apcheron mizí přístav, kdežto na západním obzoru vystupuje řetěz Kavkazu.
Z doutníku mi zůstal mezi prsty jen malý oharek a když jsem ještě několikrát naposledy zabafal, hodil jsem zbytek přes roubení.
Ve stejném okamžiku se kolem lodního tělesa rozlilo ohnivé moře. To víření pocházelo z podmořského pramene nafty, který se zapálil oharkem doutníku.

Je slyšet několik výkřiků. Astara pluje uprostřed ohnivých, kroutících se jazyků, ale jediným rozmachem kormidla se vzdalujeme od plamenného zdroje, a všechno nebezpečí je brzy zažehnáno.
Kapitán, který přišel na záď, mi řekl chladným tónem:
„To co jste udělal, bylo velmi nerozumné…“
A já, jak se při podobných příležitostí odpovídá, jsem řekl: „Na mou věru, kapitáne, nevěděl jsem…“
„Měl byste vždycky vědět, pane!“
Tato slova pronesl nudný a drsný hlas o několik kroků dál. Obracím se…
To mi dávala Angličanka toto ponaučení.

## IV. KAPITOLA
## Na Kaspickém moři

Obvykle si obyčejně dávám pozor před dojmy z cest. Tyto dojmy jsou subjektivní, - toho slova používám, protože je v módě, ačkoliv nikdy přesně nevím, co znamená. Veselý člověk se na věci dívá vesele. Člověk smutný zase smutně. Demokrit by zase shledal půvabné břehy Jordánu a pobřeží Mrtvého moře. Heraklit zase polohu neapolského zálivu a břehy Bosporu zasmušilé.
Já sám mám šťastnou povahu, - odpusťte mi, jestliže pronesu v tomto vyprávění také několik slovo sobě, zřídka se však stává, aby se osobnost spisovatele nemísila do toho, o čem vypravuje, jako Hugo, Dumas, Lamartine a tolik jiných. Shakespeare je výjimka a já nejsem žádný Shakespeare, - ostatně právě tak jako nejsem Lamartine, Dumas nebo Hugo.
Nicméně, třebaže jsem nepřítel Schopenhauerovy a Leopardiovy nauky, přiznávám, že břehy Kaspického moře mi připadaly truchlivé a smutné. Na pobřeží žádný život, ani vegetace, ani ptactvo. Člověk se tady ani necítí jako na širém moři. A přece, ačkoliv Kaspické moře je v podstatě jen jezero, stlačené dvacet šest metrů pod hladinu Středozemního moře, je často rozbouřeno silnými bouřkami. Loď před bouřkou nemůže utéct, jak říkají námořníci. Co to je, prosím vás, nějakých sto mil šířky! Přejedete rychle na západní břeh, nebo východní, ochranných přístavů je málo, jak směrem k Asii, tak směrem k Evropě.
Na palubě Astary je asi sto cestujících - většinou Kavkazanů, kteří obchodují s Turkestánem a kteří nás nebudou doprovázet ani k východním provinciím „nebeské říše“.
Už několik let jezdí zakaspická dráha mezi Uzun Adou a čínskými hranicemi. Jenom mezi tímto přístavem a Samarkandem je nejméně tři sta šedesát stanic. Na této části své dráhy vlak složí většinu svých cestujících. O ty se nebudu ani starat a nebudu tratit čas studiem jejich osob. Dejme tomu, že některý z nich je zajímavý, pracuji tedy na něm, studuji jej až do hloubi jeho duše… a pak mne v nejlepší chvíli opustí.
Ne! Obrátím veškerou svou pozornost k těm, kteří podniknou se mnou celou cestu. Mám už Fulka Ephrinella a snad i tu půvabnou Angličanku, která, jak se mi zdá, jede také do Pekingu. Snad se s jinými společníky setkám ještě v Uzun Adě. O francouzském páru ještě nic nevím, ale přeplutí Kaspického moře se nesmí skončit, aniž bych se o nich dozvěděl, co si mám o nich myslet. Jsou tady také ti dva Číňané, kteří se zřejmě vrací do Číny. Kdybych znal aspoň sto slov z kuan hoa, z řeči, kterou se mluví v „nebeské říši“, snad bych mohl těchto podivných postav, které jsou jak vyloupnuté z obrázků našich španělských stěn využít. Opravdu bych potřeboval nějaké legendárně vyzdobené osoby, nějakého tajemného hrdinu, který cestuje na zapřenou, ať už je to urozený pán nebo nějaký loupežník. Nesmím zapomenout na svoji dvojnásobnou úlohu: zpravodaj všeho, co uvidím a co se přihodí, jakýsi zpovídač lidí… řádek za tolik a tolik, a volit a vybírat s rozvahou. Kdo dobře vybere, neprohloupí.
Sestoupil jsem po schodech do salonu na zádi. Nebylo tady prázdné už ani místečko. Kabiny byly obsazeny cestujícími obojího pohlaví, kteří se bojí kymácení lodi dopředu a dozadu, napravo a nalevo. Ulehli, hned jak vstoupili na palubu a dříve než loď přistane v Uzun Adě, nevstanou. Pro nedostatek kabin se ostatní cestující usadili na divanech, na kterých jsou nahromaděna malá zavazadla a odtud se za celou cestu nehnou. Hledejte tedy nějakého romantického pána, uprostřed těchto spáčů, ohrožených mořskou nemocí. Já sám mám v úmyslu strávit noc na palubě a jdu tedy opět nahoru.
Nalézám tam Američana, který ještě dává do pořádku svou bednu. „Jen si pomyslete,“ volá, „pomyslete, ten opilý mužik na mně chtěl ještě spropitné!“
„Doufám, že se vám nic neztratilo, pane Ephrinelle?“ řekl jsem. „Naštěstí, ne!“
„Mohu vědět, kolik zubů v těchto bednách do Číny dovážíte?“ „1,8 milionu, zuby moudrosti do toho nepočítám!“
A Fulk Ephrinell se dává do smíchu nad tímto vtipem, který asi rozséval cestou nesčetněkrát. Opouštím ho a jdu k můstku, mezi oběma kolovými bubny.
Nebe je dost pěkné, ale vane severní vítr, který hrozí nepohodou. Na obzoru pobíhají po mořské hladině dlouhé zelené pruhy. Možná, že noc bude krutější, než jsme očekávali. Na přídi parníku jsou rozloženi četní cestující, Turkmeni v hadrech, Kirgizové s očima položenýma blízko sebe, mužici-vystěhovalci - vesměs chudáci, kteří leží na lodních lanech, opřeni o stěny roubení. Skoro všichni kouří nebo chroustají zásoby, které si vzali s sebou na cestu. Druzí už ve spánku hledají občerstvení ze svého namáhání; snad tím chtějí zahnat i svůj hlad.
Napadlo mi, abych se těmito skupinami prošel. Jsem jako lovec, který proleze nejdříve křovím, než se postaví na číhanou. Stojím teď před hromadou beden, které si prohlížím jako nějaký celník.
Moji pozornost upoutá dost veliká bedna z bílého dřeva, přes kterou je přehozeno kus plachty. Měří na výšku metr osmdesát, do hloubky a šířky jeden metr. Postavili ji sem s pečlivostí, kterou vyžadují tato slova, napsaná rusky na jejím obalu: Zrcadlo - Křehké! Vlhkost škodí! A upozornění Nahoře - Dole, kterého se také dbalo. Potom tato adresa: Slečna Zinca Klorková, třída Ša-Ku, Peking, provincie Pečili, Čína.

Tato Zinca Klorková - jak už značí jméno - musí být Rumunka a zřejmě užívá k expedici svého zrcadla tohoto přímého vlaku Velké transasijské dráhy. Copak v obchodech „nebeské říše“ nemají zrcadla? Jak tedy obdivují krásné nebešťanky svoje mandlové oči a vysokou stavbu svých účesů?
Lodní zvon ohlašuje oběd v šest hodin. Dinning room je na přídi.
Sestupuji a vidím, že tabule je už obsazena asi čtyřiceti hodovníky.
Fulk Ephrinell se usadil asi ve středu salonu. Protože jedno místo vedle něho bylo prázdné, dává mi znamení, abych k němu přisedl,v a spěchám tedy toto místo obsadit.
Nevím, jestli je to pouhá náhoda, ale anglická cestovatelka sedí vlevo od Fulka Ephrinella, který se s ní baví a pokládá za svou povinnost, aby mne jí představil.
„Slečna Horacie Bluettová,“ řekl.
Naproti jsem zpozoroval francouzský pár, který pozorně studuje jídelní lístek oběda.
Na druhém konci tabule, u kuchyně, odkud přinášejí jídla, - takže jemu vždy poslouží nejdříve, - se roztahuje německý cestující, člověk silného vzrůstu, s červenou tváří, plavými vlasy, velmi dlouhým nosem, který mimoděk připomíná sloní chobot. Má jakýsi vzhled sui generis jako důstojník landsturmu, ohrožený předčasnou tloušťkou. „Tentokrát se neopozdil,“ říkám Fulkovi Ephrinellovi.
„V germánské říši nikdo nikdy nezmešká hodinu oběda!“ odpovídá mi Američan.
„Víte, jak se tento Němec jmenuje?“
„Baron Weisschnitzerdorfer.“
„A s tímto jménem chce až do Pekingu?“
„Až do Pekingu, jako tamhleten ruský major, který si sedl vedle kapitána Astary.“
Dívám se na muže, o kterém je řeč, asi padesátníka; je to typ čistě ruský, s prošedivělými vlasy i vousy a přívětivou tváří. Znám rusky a on asi zná francouzsky. Snad je to přítel z cesty, o kterém sním?
„Říkáte, že je to major, pane Ephrinelle?“
„Ano, lékař v ruské armádě, říkají mu major Noltitz.“ Namouvěru, Američan je už mnohem dál než já, a přece neprovozuje zpravodajské řemeslo.
Protože kymácení lodi nebylo ještě příliš znatelné, každý jí podle chuti. Fulk Ephrinell se baví se slečnou Horacií Bluettovou a zjišťuji, že se tyto tak dokonale anglosaské povahy sblížily.
On je agent v zubech a ona agentkou ve vlasech. Slečna Horacie Bluettová zastupuje vynikající londýnskou firmu Holmes- Home, které „nebeská říše“ posílá ročně za dva miliony ženských vlasů. Jede do Pekingu založit pro svou firmu kancelář, ve které by se shromažďovaly výrobky sebrané z hlav poddaných „syna nebes“ rodu ženského a bezpochyby také mužského. Záležitost se jeví v tím příznivějším světle, protože tajná společnost Modrý Lotus agituje pro zrušení copu, jakožto odznaku poddanosti Číňanů mandžuským Tatarům.
„Aha,“ myslím si, „jestli Čína posílá svoje vlasy do Anglie, Amerika jí zase posílá svoje zuby. Je to docela dobrá výměna k vzájemné spokojenosti.“
Už čtvrt hodiny sedíme u stolu. Zatím se nic zvláštního nestalo. Cestující s hladkou tváří a jeho plavovlasá společnice poslouchají, jestli mluvím francouzsky. Projevují patrnou radost a mají zřejmě chuť se vmísit do našeho hovoru.
Nemýlil jsem se tedy: jsou to krajané, ale jací?…
V tom okamžiku se stává kymácení Astary ostřejší. Talíře se třesou na stole, příbory se smýkají a drnčí, ze sklenic se vylévá jejich obsah, závěsné lampy se vymykají ze svislé přímky, lépe řečeno sedadla a náš stůl podléhá rozmarům kymácení. Je to zvláštní pohled, ale člověk musí mít žaludek dost námořnický, aby přitom sám netrpěl.
„Eh, koukejte!“ říkal mně Američan, „jak toto výtečné Kaspické moře začíná setřásat svoje blešky!“
„Trpíte mořskou nemocí?“ ptal jsem se.
„Já?“ odvětil, „jsem jako delfín. A vy, slečno,“ dodal a obracel se ke své sousedce, „býváte na moři nemocná?…“
„Nikdy,“ odvětila slečna Horacie Bluettová.
Na druhé straně tabule si párek vyměňuje několik francouzských slov:
„Nejsi nemocná, paní Katernová? …“
„Ne, Adolfe… ještě ne… ale jestli to tak půjde dál… přiznám se, že…“
„No tak, Caroline, musíme nahoru na palubu. Vítr se obrátil k východu a Astara si brzy omočí ve vodě nos.“
Tento způsob řeči nasvědčuje, že pan Katerna, když se tedy tak jmenuje, je námořníkem, nebo jím někdy byl. To vysvětluje jeho houpání v kyčlích při chůzi.
Kymácení dopředu a dozadu je teď dost nepříjemné. Většina stolovníků je nemůže snést. Asi třicet cestujících opustilo tabuli a pospíchali na palubu dýchat čerstvý vzduch. Doufám, že je to trochu napraví. V dinning-room je nás už jen deset, počítám do toho i kapitána, se kterým se klidně baví major Noltitz. Fulk Ephrinell a slečna Bluettová vypadají, že jsou na tyto nevyhnutelné přepravní nesnáze zvyklí. Německý baron jí a pije, jako kdyby byl u stolu v nějaké pivnici v Mnichově nebo Frankfurtu; drží svůj nůž v pravici, vidličku v levici, krájí maso, solí, pepří, polévá omáčkou a strká pod chlupatý ret koncem svého nože… Fuj! Jaké německé nezpůsoby! Ať je to jakkoliv, drží se statečně a ani houpáním vpravo a vlevo, ani nárazy vpřed a vzad neztrácí ani jediné sousto nebo jedinou kapku svého jídla.
O něco dál sedí oba Číňané, které si zvědavě prohlížím.
Jeden z nich je mladý muž uhlazeného zevnějšku, asi dvacet pět let, půvabný i přes svoji žlutou pleť a svoje sražené oči. Několik let strávených asi v Evropě, jistě zušlechtilo jeho mravy i jeho oblečení. Jeho knír je jemný, pohled důvtipný, účes víc francouzský než čínský. Zdá se mi, že je to příjemný mladík veselé povahy, který asi, abychom použili jeho domácího přirovnání často nevystupuje na Věž lítosti.
Naopak jeho druh, ze kterého si podle všeho tropí jen úsměšky, je pravý typ porcelánové opičky s pohyblivou hlavou, padesát až pětapadesát let, tvář neúhledná, temeno hlavy napůl oholené, na zádech cop, šaty podle čínské tradice,

svrchník, vesta, pás, široké pantalony a pestrobarevné papuče - inu, hastroš.
Ten se však nemůže ovládnout a po silném nárazu, doprovázeném dlouhým rachotem nádobí, vstává a zmizí na schodech. A mladý nebešťan za ním volá a podává mu malý svazek, který zapomněl na stole:
„Cornaro!… Cornaro!“
Co znamená toto italské slovo v ústech Orientálce?… Copak ten Číňan mluví Boccacciovým jazykem?… XX. století má právo to vědět a zjistí to!
Paní Katernová vstává velmi bledá a pan Katerna, vzorný manžel ji následuje na palubu.
Po obědě nechám pana Fulka Ephrinella a slečnu Bluettovou se bavit… o agenturách a cenících a půjdu se projít na záď Astary.
Skoro už přišla noc. Rychlé mraky, hnané od východu, pokrývají v širokých pruzích oblohu, na které bliká několik málo hvězd. Vane ostrý vítr. Svítilna s bílým světlem na předním stožáru parníku drnčí. Obě postranní světla vrhají na vlny, podle toho, jak se kymácejí buď vpravo nebo vlevo, dlouhé třásně zeleného nebo červeného světla.
Brzy jsem spatřil Fulka Ephrinella. Protože slečna Horacie Bluettová odešla do své kabiny, jde on hledat do salonu na zádi kousek místa na divanu, kde by se mohl rozložit. Přeji mu dobrou noc, a on odchází a přeje mi ji také.
Já se zahalím do své pokrývky a opřený o nějaký kout na palubě, budu spát jako lodník, který právě nemá službu.
Je teprve osm hodin. Zapaluji doutník a s nohama vykračujícíma zeširoka, abych se zabezpečil proti kymácení, se začínám procházet podél roubení. Cestující první třídy už na palubě nejsou, z nich jsem tady sám. Na můstku přechází druhý lodní důstojník a dohlíží na řízení lodi, které bylo svěřeno jednomu z mužstva, stojícímu vedle u kormidla.
Lopatky kol mrskají vodu a bouří skoro jako hrom, když některé z nich se zatočí do prázdna. Ostrý vítr víří proti ústí komína, který chrlí celé snopy jisker.
V devět hodin je už velice temná noc. Zkouším, jestli neuvidím v dáli světlo nějaké lodi, ale ne, nevidím nic, na Kaspickém moři jich jezdí málo. Je slyšet jen křik mořských ptáků, bouřliváků a černých kachen, které se poddávají rozmarům větru.
Při procházce mne pronásleduje jedna myšlenka: skončí cesta, aniž se stane něco, co bych mohl využít pro svůj časopis? Redakce mne za to učiní zodpovědným a docela právem. Co? Ani jediné dobrodružství z Tiflisu do Pekingu?… Patrně by to bylo mou vinou. Jsem tedy odhodlán, abych se jakýmkoliv způsobem vyhnul takovému neštěstí.
Je půl jedenácté, když si sedám na lavici na zádi Astary. Protože je tady ale vítr, nemohu tady zůstat.
Vstávám tedy a jdu na příď. Ale pod můstkem, mezi kolovými bubny se mnou vítr zmítá tak prudce, že jsem nucen hledat útulek někde mezi bednami pokrytými plachtou. Rozložím se podél beden, schoulím se v pokrývce, hlavu mám opřenou o nadehtované plátno a brzy usínám.
Po nějaké době, její představa mi není dost určitá, mne probouzí zvláštní šramot. Odkud pochází?… Poslouchám pozorněji… Vypadá to jako chrupání nedaleko mého ucha.
Myslím si: „to bude nějaký cestující z přídě. Vlezl někam pod plachtu mezi bedny a není mu podle všeho v této improvizované kabině tak zle.“
Při světle, které proráží dolní část lampy kompasové skříně, nemohu nic rozeznat.
Poslouchám znovu… Šramot přestal.
Dívám se. Na této části paluby není živé duše, protože cestující druhé třídy jsou rozloženi vpředu.
Copak jsem tedy snil? - Bezpochyby, a ukládám se tedy znova ke spánku…
Tentokrát se však jistě nemohu mýlit! Chrupání začalo znovu, a teď vím jistě, že vychází z bedny, o kterou jsem opřel svou hlavu.
„Opravdu,“ říkám si v duchu, „tam uvnitř je nějaké zvíře!“
Zvíře?.. Jak?… Pes?… Kočka?… Ne! Proč by skrývali domácího čtvernožce do této skříně?… Tak nějaká šelma, leopard, tygr, lev…
Teď jsem na stopě… Šelmy, které někdo posílá do nějakého zvěřince nebo nějakému sultánovi střední Asie… Tato bedna je patrně klec a jestliže se klec otevře… jestliže se vyřítí šelma na palubu… jaké neštěstí na cestě… a jaký materiál pro časopis!… Vidíte, kam až může jít nervové rozčilení zpravodaje, který je na honbě za zprávami; za každou cenu musím vědět, kdo komu tu šelmu posílá, jestli je určena jen do Uzun Ady, nebo jestli pojede až do Číny… Adresa musí být na bedně.
Rozsvěcuji voskovou sirku a protože jsem za větrem, hoří klidně. A co vidím v jejím světle?
Bedna, ve které je divoké zvíře, je právě ta, na které je adresa: Slečna Zinca Klorková, ulice Ša-Ku, Peking, Čína…
Křehké, moje divoké zvíře!… Vlhko škodí mému lvu!… Budiž! Ale pročpak slečna Zinca Klorková, ta hezká - neboť ta Rumunka musí být hezká - protože je jistě Rumunka - si dává posílat dravou šelmu v bedně s takovým označením?
Ale rozumujeme, místo abychom mluvili nerozumně. To zvíře, ať už je jakékoliv, musí jíst a musí pít. Z Uzun Ady trvá asijská cesta až do hlavního města „nebeské říše“ jedenáct dní. No tak, kdo tedy dá tomu zvířeti pít, kdo mu dá žrát, když nemůže ze své klece vylézt a zůstane v ní zavřené po celou cestu? Zřízenci Velké transasijské dráhy budou mít pro řečenou šelmu jen ty ohledy, které si vyžaduje přeprava zrcadla, když se za takové vydává, a ona zcepení vysílením.
Všechny tyto věci mi víří v mysli, a moje myšlenky se pletou. „Je to snad půvabný sen, který mne oslňuje, anebo bdím?“ jak říká Faustova Markéta větou více lyrickou, než gramaticky správnou? Nemohu déle odolat. Jako bych měl na každém víčku tíhu dvou kilogramů. Skláním se opět na plachtu; tisknu se úžeji do pokrývky a upadám do hlubokého spánku.
Jak jsem dlouho spal?… Snad tři nebo čtyři hodiny. Jisté je jen to, že ještě nebyl den, když jsem se probudil.
Když jsem si protřel oči, vzchopil jsem se, vstávám a jdu se opřít o roubení.
Co se vítr obrátil k severovýchodu, tak vzedmuté vlny Astarou už otřásají méně. Už jsem ani nemyslel na svoji šelmu.

Najednou se mi na ni vrací vzpomínka. Nebylo by vhodné upozornit přednostu železnice v Uzun Adě na toto znepokojivé zavazadlo? Ostatně do toho mi nic není. Uvidíme až před odjezdem.
Dívám se na hodinky: jsou teprve tři hodiny ráno. Vrátím se proto na svoje místo. A vracím se a znovu se ukládám, hlavu opírám o stěny bedny a zavírám oči…
Najednou nový šramot… Tentokrát se nemohu mýlit… Stěny bedny se zachvěly přidušeným kýchnutím… Takhle by zvíře nikdy nekýchlo!
Je to možné? V této skříni je ukrytá lidská bytost a dává se ke krásné Rumunce podloudně dopravovat Velkým transasijským vlakem?… Ale je to muž nebo žena?… Zdálo se mi, že kýchnutí mělo mužský přízvuk.
Teď už spát nemohu. Kdy už konečně nastane den a jak netrpělivě čekám, abych mohl prozkoumat tuto zásilku! Přál jsem si nějakou příhodu, tady už jedna je, a když z ní nebude pět set řádků do časopisu, tak ať…
Slabá bílá záře na východě začíná barvit obzor. Obláčky na obzoru dostávají první barvu. Konečně se objevuje slunce, celé provlhlé párou z vln.
Dívám se, ano, je to opravdu bedna, určená do Pekingu. Zjišťuji, že tu a tam jsou provrtány otvory, kterými má dovnitř pronikat čerstvý vzduch. Slídí snad těmito otvory dvě oči, co se děje venku?… Nebuďme indiskrétní!
Při snídani jsou shromážděni stolovníci od včera, které ušetřila mořská nemoc, mladý Číňan, major Noltitz, Fulk Ephrinell, slečna Horacie Bluettová, pan Katerna sám, baron Weisschnitzerdorfer a sedm nebo osm jiných cestujících.
Ani mě nenapadá svěřit tajemství bedny Američanovi… Mohl by se dopustit jen malé prostořekosti a moje zajímavá zpráva by byla tatam!
V poledne je už na východě vidět zemi, - pevninu nízkou a žlutavou, bez skalní obruby, samé duny, obrážející se v okolí Krasnovodska.
V jednu hodinu jsme už před Uzun Adou. V jednu hodinu dvacet sedm vstupuji na asijskou půdu.

## V. KAPITOLA
## Cestující

Jindy cestující vystupovali v Michajlovu, malém přístavu, který byl počáteční stanicí Zakaspické dráhy, ale lodi s prostředním ponorem tady sotva mohly zakotvit. Zde založil generál Annenkov, tvůrce nové dráhy, výtečný inženýr, o kterém se později zmíním ještě mnohokrát, Uzun Adu - čímž se přeplavba přes Kaspické moře velmi zkrátila. Tato stanice, zbudovaná za tři měsíce, byla otevřena 8. května 1866.
Naštěstí jsem četl zprávu pana inženýra Boulangiera, která se týkala zázračného díla generála Annenkova. Nebudu se tedy na dráze mezi Uzun Adou a Samarkandem pohybovat v úplně cizích končinách. Ostatně se spoléhám na majora Noltitze, který všechny tyto práce velmi dobře zná. Mám předtuchu, že se staneme dobrými přáteli a nebudu hledět na přísloví, které říká: „I kdyby byl tvůj přítel sladký jako med, nelízej ho!“, budu svého spolucestujícího „lízat“ ve prospěch svých čtenářů.
Často se mluví o neobyčejné rychlosti, se kterou Američané vystavěli svou železnou dráhu pláněmi Far Westu. Ale každý by měl vědět, že Rusové se jim v tomto mistrovském díle klidně vyrovnali, a snad je i předstihli v rychlosti a odvážnosti provedení.
Každý zná dobrodružnou výpravu generála Skobeleva proti turkmenským kmenům, - výpravu, jejíž konečný úspěch zajistila Zakaspická dráha. Od těch dob se dost změnil politický stav střední Asie a Turkestán už je jenom provincií asijského Ruska, jehož hranice se dotýkají hranic „nebeské říše“. Už i čínský Turkestán zřejmě podléhá ruskému vlivu, který nemohly v osvětovém pokroku zarazit ani závratné vrcholy Pamíru.
Vrhnu se tedy do toho kraje, který kdysi pustošili Tamerlán a Čingischán, do těch báječných končin, ze kterých mají Rusové od roku 1866 šest set patnáct tisíc čtverečních kilometrů s 1,3 miliony obyvateli. Jižní část tohoto kraje dnes tvoří Zakaspicko, které se dělí na šest krajů: Fort Alexandrovski, Krasnovodsk, Aschabad, Karibent, Merv, Pendeh, kterým vládnou plukovníci nebo podplukovníci.
Je pochopitelné, že k návštěvě Uzun Ady, jejíž jméno značí Dlouhý ostrov, stačí hodina. Je to bezmála město, ale město moderní, založené podle úhloměru, s ulicemi rovnými jako šňůra, na širokém podkladu žlutého písku. Žádné pomníky, žádné památky, mosty z kůlů, domy ze dřeva, ke kterým lidské pohodlí začíná přistavovat některá obydlí z kamene. Dá se předvídat, že z této první zakaspické stanice, která je nejdříve malým nádražím, bude později veliké město.
Nemyslete, že je tu nedostatek hotelů. Mezi jiným má hotel U ruského cara výbornou tabuli, dobré pokoje a dobré postele. Ale otázka postele mne nezajímá, protože vlak odjíždí ještě tentýž den ve čtyři hodiny odpoledne. Nejprve jsem spěchal telegrafovat XX. století podmořským kaspickým kabelem, že jsem na místě na stanici Uzun Ada. Když jsem toto splnil, zabýval jsem se svou zpravodajskou činností.
Není nic jednoduššího. Nejprve musím informovat o lidech, se kterými budu celou cestu ve styku. Je to tak mým zvykem, měl jsem z toho vždy výhody a očekávaje věci nové, zapisuji si známé do svého zápisníku s pořadovým číslem:
Číslo 1. Fulk Ephrinell, Američan
Číslo 2. Slečna Horacie Bluettová, Angličanka
Číslo 3. Major Noltitz, Rus
Číslo 4. Pan Katerna, Francouz
Číslo 5. Paní Katernová, Francouzka
Číslo 6. Baron Weisschnitzerdorfer, Němec
Co se týká těch dvou Číňanů, ti dostanou svoje číslo až později, až budu vědět, co jsou zač. A individuum zavřené v bedně - s tím hodlám vstoupit do styku, i kdyby mi to chtěl mít někdo za zlé, prokázat mu službu, jestli budu moci, aniž

bych prozradil jeho tajemství.
Vlak je už na nádraží seřazen. Skládá se z vagonů první a druhé třídy, z vagonu restauračního a ze dvou furgonů - nákladních vozů. Tyto vagony jsou natřeny světlou barvou, je to dobré opatření proti horku i proti zimě. V provinciích střední Asie kolísá teplota mezi padesáti stupni Celsia nad nulou a dvaceti pod nulou, tedy rozdíl sedmdesáti stupňů a je víc než nutné se mít na pozoru před jejich účinky.
Tyto vagony, které jsou velmi pohodlné, jsou spojeny mezi sebou můstky, podle amerického systému. Cestující, místo aby byli napěchováni do jednoho kupé, mohou procházet celým vlakem. Mezi vycpanými sedadly je chodba, která ústí na plošinu vpředu i vzadu u každého vagonu, na kterou jsou položeny můstky. Tato snadná komunikace, kterou zřízenci společnosti velmi rádi používají, zajišťuje bezpečnost vlaku.
Náš vlak se skládá z lokomotivy s bogií, která spočívá na malých kolech tak, že se může otáčet i po trati silně zatočené, z tendru, na kterém jsou zásoby vody a paliva, z předního nákladního vozu, ze tří vagonů první třídy, každý po dvaceti čtyřech místech, restauračního vagonu s místností pro služebné a kuchyní, čtyř vagonů druhé třídy a konečného nákladního vozu - celkem dvanáct vozů, počítám do toho i lokomotivu a její tendr. Vagony první třídy jsou vzadu opatřeny toaletními kabinety, a sedadla mohou být proměněna velmi prostým mechanismem na lůžka - což je při dlouhých jízdách nezbytné. S cestujícími druhé třídy se ovšem tak humánně nezachází, a ti si musí přinést i svoji stravu, nebo se musí stravovat na stanicích. Ostatně celou cestu mezi Kaspickým mořem a čínskými východními provinciemi, to je asi šest tisíc kilometrů, jich vykonává málo. Většina jich jede do hlavních měst a vesnic ruského Turkestánu, kterými už několik let Zakaspická dráha projíždí až k „nebeské říši“, na trati, která je dlouhá dva tisíce dvě stě kilometrů.
Tato velká transasijská trať byla otevřena teprve před šesti nedělemi, a společnost vysílá týdně jenom dva přímé vlaky. Až dodnes šlo všechno dobře. Připomínám ovšem tu významnou podrobnost, že zřízenci jsou opatřeni určitým počtem revolverů, kterými se pro případ potřeby mohou ozbrojit i cestující. Je to opatření velmi moudré, zvlášť co se týká jízdy čínskými pustinami, kde musíme být připraveni na odražení všelijakých útoků, kdyby se nějaké staly.
Ostatně si myslím, že společnost udělala všechno možné, aby zajistila pravidelnou jízdu. Čínskou část spravují „nebešťané“, a kdo ví, jaká je minulost těchto správců? Je snad možné, že mají větší starost o svůj měšec než o bezpečnost cestujících?
Při čekání na odjezd přecházím po nástupišti, prohlížím vlak, dívám se okny do vagonů, které nemají žádné postranní dveře“ protože se do nich vchází plošinami. Všechno je ještě nové, měď a ocel lokomotivy se leskne, vozy se blyští, jejich pera nejsou ještě zohýbána opotřebením, kola spočívají pevně na kolejnicích. To je tedy ten potulný předmět, který projede celou pevninou! Žádná železná dráha se nevyrovná této railwayi - ani v Americe ne: kanadská trať měří pět tisíc kilometrů; trať Central & Union pět tisíc dvě stě šedesát; trať Santa Fe čtyři tisíce osm set sedmdesát pět; trať Atlantic Pacific pět tisíc šest set třicet; trať Northerm Pacific šest tisíc dvě stě padesát. Jediná dráha bude ještě delší, až bude dokončena: totiž velká sibiřská dráha, která z Uralu do Vladivostoku bude měřit šest tisíc pět set kilometrů.
Naše cesta mezi Tiflisem a Pekingem nemá trvat déle než třináct dní a jenom jedenáct od Uzun Ady. Vlak se zastaví na vedlejších stanicích tratě jenom tak dlouho, až obnoví svoje zásoby vody a paliva. Nicméně v hlavních městech, Mervu, Buchaře, Samarkandu, Taškentu, Kašgaru, Kochanu, Su-Čeu, Lan-Čeu, Taj-Yuanu, se zdrží několik hodin, takže tato města budu moci prohlédnout ze zpravodajské perspektivy.
Rozumí se samo sebou, že tentýž strojník a tentýž topič by nemohl konat službu po patnáct dní. Střídají se, jak je nutné, každých šest hodin. Jenomže po Rusech, kteří vykonávají službu až k turkestánské hranici, nastupují na lokomotivách „nebeské říše“ Číňané.
Jenom jeden zřízenec společnosti nesmí opustit svoje místo, totiž Popov - Popov, náčelník našeho vlaku, je to pravý Rus, s vojenským vzezřením ve svém řasnatém plášti a ve své čepici, s hustými vlasy a vousy. Umiňuji si, že si porozprávím s tímto bodrým mužem, třebaže se mi zdá být málomluvný. Když neodmítne sklenku vodky nabídnutou při vhodné příležitosti, řekne mi jistě mnoho o tom kraji: ve službách Zakaspické dráhy mezi Uzun Adou a Pamírem je už deset let a už měsíc projíždí celou tratí až do Pekingu.
Dávám mu číslo 7. ve svém zápisníku a myslím, že od něho získám hodně zpráv. Celkem si nepřeji na cestě nějaké neštěstí, ne! Jenom malé příhody, které jsou hodné XX. století.
Mezi cestujícími, kteří se procházejí po nástupišti, je možné pozorovat několik židů, spíše podle jejich typů, než podle oblečení. Jindy směli ve střední Asii pod trestem smrti nosit jenom takzvanou toppé, jakousi kulatou čepici a místo pásu jen prostý provaz, bez hedvábných okras. Ano, říká se, že do některých měst nesměli jinak než na oslu, do jiných zase jenom pěšky. Teď nosí orientální turban a jezdí ve voze, když to jejich měšec dovolí. Kdo by se také odvážil jim to zakázat, když jsou poddaní bílého cara, ruskými občany a mají stejná občanská i politická práva, jako jejich turkmenští krajané?
Tu a tam přecházejí také Tádžikové perského původu, nejkrásnější lidé, jaké si jen můžeme představit. Jedni si koupili lístky do Mervu nebo Buchary, druzí do Samarkandu, Taškentu nebo Kochanu a nepřejdou přes rusko-čínskou vysočinu. Jsou to většinou cestující druhé třídy. Mezi cestujícími první třídy jsem poznal několik Uzbeků, dost obyčejné typy, s vtlačeným čelem, vyčnívajícími lícními kostmi, s hnědou pletí, kteří kdysi bývali pány země, a jejichž rodiny dodávaly střední Asii emíry a chány.
Ale copak v tomto vlaku Velké transasijské dráhy nejsou žádní Evropané? Přiznejme, že sotva pět nebo šest, a to několik obchodníků z jižní Rusi a jen jediný z nezbytných gentlemanů Spojeného království, obvyklých hostů drah a parníků. Bylo ostatně potřeba opatřit si zvláštní povolení k jízdě po transasijském vlaku, povolení, které ruská správa Angličanům nerada uděluje. Zdá se však, že tenhle je dostal.
Ostatně si myslím, že tato osoba zasluhuje veškerou pozornost.
Je to velký, suchý muž, podle všeho asi padesátník, s vlasy a vousy už prošedivělými. Jeho tvář charakterizuje pyšná

zdrženlivost, či spíš ono opovržení, složené stejným dílem z lásky ke všemu co je anglické, a z opovržení proti všemu, co není anglické. Tento typ je někdy tak nesnesitelný i jeho vlastním krajanům, že Dickens, Thackeray a jiní jej často kritizovali. Tento se tady samolibě naparuje a přál bych vám jej vidět, jaký pohled vrhá na nádraží v Uzun Adě, na vlak, připravený k odjezdu, na vagon, ve kterém označil příručním vakem svoje místo! Copak tento gentleman sem přišel tlumočit odvěkou žárlivost Anglie na velká díla, které vykonal ruský génius? Však se to dozvím, zatím mu dám v mém zápisníku číslo 8.
Celkem málo nebo žádné důležité individuality. Je to škoda. Kdyby alespoň nastoupil do vlaku ruský car z jedné strany a „syn nebes“, ze strany druhé a kdyby se oficiálně setkali na pomezí obou říší - jaká by to byla velká sláva, jaký lesk, jaké popisy, co materiálu na zprávy a telegram!
Myslím na tajemnou bednu. Nebo na toto pojmenování nemá právo? Ano! Jistěže má. Musím přesně zjistit, kde bude, a vyzkoumat, jak bych se dostal až k ní.
Na přední nákladní vůz jsou už naloženy bedny Fulka Ephrinella. Vůz se neotvírá po stranách, ale vpředu a vzadu, tak jako osobní vagony. Je také opatřen plošinou a můstkem. Chodbou uvnitř může náčelník vlaku projít až k tendru a k lokomotivě, když je to potřeba. Malá Popovova strážnice je u plošiny prvního vagonu v koutě vlevo. V noci budu moci navštívit snadno nákladní vůz, protože je zavřený jen dveřmi, na konci chodby, která je mezi zavazadly. Ostatně tento vůz je jen pro náklad, určený do Číny, zboží pro turkestánskou část dráhy je složeno v zadním nákladním voze vlaku.
Když jsem se přiblížil, stála bedna ještě na nástupišti. Když si ji prohlížím zblízka, tak vidím, že vzdušné otvory jsou prorážené na každé straně, a že jedna stěna je rozdělena na dvě části, ze kterých jedna může být vsunuta dovnitř jako kulisa. To mne přivádí na myšlenku, že si vězeň asi chtěl zachovat možnost opustit svoje vězení aspoň v noci.
V tom okamžiku se chápají nosiči bedny a s uspokojením vidím, že dbají všech připomínek, psaných po stranách. S velkou opatrností ji kladou hned na kraj nákladního vozu, vlevo, pěkně rovně, nahoře je opravdu nahoře, dole opravdu dole, a stěna přední, kde se nachází pohyblivá část, zůstává volná jako dveře nějaké skříně. A copak tato bedna není opravdu skříní… kterou mám v úmyslu otevřít?
Zbývá se dozvědět, jestli zřízenec, který má na starosti náklad, se v tomto nákladním voze zdržuje nebo ne… Ne, dozvídám se, že jeho stanoviště je v zadním voze.
„No, tak už je na místě, to křehké zboží!“ říká jeden z nosičů, když se zjistilo, že bedna stojí jak se sluší a patří.
„Teď se nemůže ani hnout!“ odpovídá druhý nosič. „Zrcadla dojdou do Pekingu v dobrém stavu… ledaže by se vlak někde cestou převrátil…“
„Anebo, že by někde uvázl!“ odpovídá první. „Eh! Už se to také stalo!“
Mají pravdu ti dobří lidé. Stalo se to… a ještě se stane.
Přistupuje ke mně také Američan a naposled prohlíží haldu svých stoliček, špičáků a předních zubů, přičemž ovšem pronesl svoje nevyhnutelné Wait a bit!
„Víte, pane Bombarnaku,“ řekl, „že cestující mají obědvat v hotelu U ruského cara ještě před odjezdem vlaku? Už je čas. Půjdete tedy se mnou?…“
„Už jdu.“
A přicházíme do jídelny.
Všechna moje čísla jsou tady. Číslo 1. - Fulk Ephrinell - zaujímá, jak se rozumí, místo vedle čísla 2. - slečny Horacie Bluettové. Francouzští manželé - 4. a 5. - sedí vedle sebe. Číslo 3. - major Noltitz - se usazuje proti číslům 9. a 10., totiž proti oběma Číňanům, kterým jsem tato čísla přidělil ve svém zápisníku. Velká německá 6. noří svůj rypák do talíře s polévkou. Vidím také, že náčelník vlaku Popov číslo 7. má svoje zadané místo na konci tabule. Ostatní evropští nebo asijští stolovníci jsou rozesazeni passim, s patrným úmyslem si dát oběd a dobře ho vychutnat.
Ach! Byl bych zapomněl na svoje číslo 8., nadutého gentlemana, jehož jméno zatím neznám a který podle všeho asi pokládá ruskou kuchyni za mnohem horší, než kuchyni anglickou.
Také jsem si všiml, jak pečuje pan Katerna o svoji choť a jak ji nutí, aby nahradila, co ztratila mořskou nemocí na palubě Astary. Nalévá jí víno a vybírá jí nejlepší kousky, atd. Slyším, jak povídá:
„Máme štěstí, že nejsme v závětří toho Teutona, pak by nám jistě nic nezbylo!“
Má pravdu, není v závětří, to znamená, že se mu předkládají mísy dříve než baronovi Weisschnitzerdorferovi, který beze všech rozpaků se v nich prohrabuje a vyprazdňuje je.
Usmívám se této úvaze, pronesené po námořnicku a pan Katerna, který to pozoruje, mrká očima, pokrčuje lehce rameny a ukazuje na barona.
Nelze pochybovat, že tito Francouzi nepatří k vyšším třídám, nejsou to selects z high-life, ale ručím zato, že to jsou bodří lidé a ve styku s rodáky turkestánské země nesmí být člověk příliš vybíravý.
Dinner skončilo deset minut před chvílí, určenou k odjezdu. Zvon dává znamení a všichni spěchají k vlaku, jehož lokomotiva už plnou parou dýchá.
V mysli se obracím ještě k Pánu Bohu všech reportérů a prosím jej, aby na mně nešetřil dobrodružstvím. Potom, když jsem konstatoval, že všechna moje čísla jsou už ve vagonu první třídy - takže je z očí neztratím - usazuji se tam i sám.
Baron Weisschnitzerdorfer - ach, jak nekonečné je to jméno! - se tentokrát neopozdil. Naopak, vlak se podle předepsané hodiny sám o pět minut opozdil.
Teď si zase Němec začíná stěžovat, láteřit, chrlí svoje nadávky a hrozí, že bude vymáhat na společnosti odškodné… Deset tisíc rublů, nic víc - jestliže zmešká… Ale co zmešká, když jede až do Pekingu?
Konečně proráží poslední zapísknutí vzduchem, vagony se rozjíždějí, a hlučné hurá! pozdravuje odjezd vlaku Velké transasijské dráhy.

## VI. KAPITOLA

Kdo cestuje do Pekingu?

Myšlenky člověka, který sedí na koni, jsou jiné, než myšlenky, které mu napadají, když jde pěšky. Rozdíl je ještě tím značnější, když cestuje vlakem. Sdružení myšlenek, ráz úvah, souvislost událostí, odehrávajících se v jeho hlavě, se rovnají svou rychlostí rychlosti vlaku. Myšlenky člověka ujíždějí jako ujíždí vagon. Cítím se také ve zvláštním duševním rozpoložení, jsem žádostivý pozorovat, dychtivý se poučit a to s rychlostí padesáti kilometrů za hodinu. Neboť tuto kilometrickou taxu má náš vlak zachovat celým Turkestánem a klesne na průměrnou rychlost třicet kilometrů, až bude probíhat provinciemi „nebeské říše".
Tohle se dozvídám, když prohlížím jízdní řád, který jsem koupil na nádraží. Je k němu přidán přesný kartografický pruh složený několikrát do sebe, na kterém je dokonalý obraz rozvoje dráhy mezi Kaspickým mořem a východními čínskými břehy. Studuji tedy běh svého transasijského vlaku od Uzun Ady jako jsem sledoval transgruzijský vlak od Tiflisu. Trať je stavěna v šířce jednoho metru a šedesáti centimetrů mezi kolejemi - rozpětí předepsané ruským dráhám, tedy o devět centimetrů víc než u ostatních evropských drah. Němci prý zhotovili velké množství náprav tohoto rozměru pro případ, že by vtrhli do Ruska.
Přál bych si, aby Rusové byli stejně prozřetelní pro případ neméně možný, že by totiž chtěli vtrhnout do Německa.
Z obou stran se vrcholí husté písčité přesypy, mezi kterými ubíhá železnice, která opouští Uzun Adu. Když přichází k mořskému rameni, které odděluje Dlouhý ostrov od pevniny, přetíná je po dvanácti set metrové hrázi, chráněné pevným nánosem balvanů proti prudkým nárazům vzdutých vln.
Už jsme přejeli několika stanicemi, aniž jsme tam zastavili, mezi jinými Michajlovem, míli od Uzun Ady. Následující stanice budou od sebe vzdáleny patnáct až dvacet kilometrů. Ty, které vidím tu a tam, vypadají jako italské vily s balustrádami a střechami. V Turkestánu a v sousedství Persie je to zvláštní dojem! Poušť se rozkládá až k sousedství Uzun Ady, a železniční stanice jsou jen jako malé oázy, tvořené lidskou rukou. Ano, tady člověk zasadil sám ty štíhlé svět1ezelenétopoly, které dávají trochu stínu; člověk to byl, který sem dopravil s velkým nákladem vodu, jejíž občerstvující proud padá do elegantní nádržky vodotrysku. Bez těchto hydraulických prací by neexistoval ani jediný strom, ani kousek zeleně uprostřed těchto oáz. Jsou to zásobárny celé tratě a lokomotivám nestačí vyschlé zásobárny!
Ale opravdu jsem jakživ neviděl kraj tak pustý, vyprahlý, tak beze vší vegetace, a zdá se, že jeho rozloha od Uzun Ady přesahuje dvě stě šedesát kilometrů. Když generál Annenkov začal v Michajlovu svoje práce, musel destilovat kaspickou vodu, jak se dělá na lodích, pomocí přístrojů zvlášť k tomu zřízených. Ale když je třeba vody na páru, je zase potřeba uhlí na vypařování vody. Čtenáři XX. století se budou ptát, jak je možné vytápět stroje v zemi, kde se nedobývá ani kousek uhlí, a kde není možné porazit ani kousek dřeva. Copak jsou snad sklady těchto látek na hlavních zakaspických stanicích?… Jistěže ne. Spokojili se pouze s praktickým využitím myšlenky, kterou měl u nás velký chemik Dainte Claire Deville, když se ve Francii začalo využívat petroleje.
Strojní pece se vytápějí pomocí přístroje, který rozmělňuje zbytky, které pocházejí z destilace nafty, dodávané z Baku a z Derbentu nevyčerpatelnou měrou. Na jistých stanicích tratě existují velké rezervoáry, naplněné tímto nerostným topivem, které se nasype do nádrŽÍ tendru a pak se pálí na zvláštních mřížích, kterými jsou stroje opatřeny. Této nafty se také používá na parnících na Volze a jiných přítocích Kaspického moře.
Myslím, že mi budete věřit, když přiznám, že kraj není příliš rozmanitý. Skoro rovná a písčitá půda je na povrchu naplavenin docela vodorovná, a na nich stojí kaluže bažinatých vod. Proto se ta půda velmi dobře hodila ke stavbě železné dráhy. Žádné tunely, žádné hráze, žádné viadukty, žádná umělecká díla, abych se vyjádřil výrazem, který rádi - velice rádi - užívají inženýři. Jen tu a tam nějaký dřevěný most, dvě až tři sta stop dlouhý. Za takových okolností nepřesahovaly výlohy na jeden kilometr Zakaspické dráhy sedmdesát pět tisíc franků.
Jednotvárnost cesty se přeruší teprve velkými oázami v Mervu, Buchaře a Samarkandu.
Zabývejme se tedy cestujícími, je to tím snazší, že můžeme beze všeho procházet od jednoho konce vlaku na druhý. S trochou obrazotvornosti se může člověk domnívat, že je v jakési pohyblivé vesnici, a procházíme její hlavní ulicí.
Znovu uvádím na paměť, že za lokomotivou a tendrem následuje nákladní vůz, v jehož rohu je složena tajemná bedna, a že Popovova strážnice je v levém koutu plošiny prvního vagonu.
Uvnitř tohoto vagonu pozoruji několik sartů s velkopanským a pyšným vzezřením, zahalených do dlouhých šatů pestrých barev, pod kterými mají boty z vykrájené a vyšívané kůže. Mají krásné oči, skvostné vousy, ohnutý nos, a člověk by z nich dnes udělal skoro vrchnost, kdyby nevěděl, že název sart znamená vetešník a tito židé jsou na cestě do Taškentu, který se vetešníky jen hemží.
V tomto vagonu se usadili také oba Číňané, jeden proti druhému. Mladý „nebešťan" se dívá oknem. Starý „nebešťan" - Ta-lao-yé, to znamená starý muž - se neustále zabývá svou knížkou… Tato knížečka malého formátu, která se tak trochu podobala kalendáři pařížské astronomické kanceláře, je vázaná v sametu jako kanovnický breviář a když je zavřená, jsou její desky sepjaty kaučukovou sponou. Divím se však, že majitel tohoto svazku vůbec nevypadá, že by v něm četl zprava nalevo. Copak není tištěn čínským způsobem?… To je nutné zjistit!
Na dvou vedlejších sedadlech sedí Fulk Ephrinell a slečna Horacie Bluettová. Hovoří spolu a přitom píší číslice. Nevím, jestli při tom nešeptá praktický Američan do uší praktické Angličanky překrásný verš, nad kterým se pozachvělo srdce Lydie:
Nec tecum possum vivere sine te! (Ani s tebou nemohu žít bez tebe!)
Ale to vím určitě, že Fulk Ephrinell může velmi dobře žít beze mne. Jistě jsem jednal velmi moudře, že jsem nespoléhal na to, že mi pomůže zpříjemnit po cestě dlouhou chvíli. Ten lišák Yankee mne pustil - to je ten nejvhodnější výraz - docela, a to pro tu suchou a hranatou dceru Albionu.
Přicházím na plošinu, jdu před můstek a ocitám se u vchodu ke druhému vagonu.
Vpravo v rohuje baron Weisschnitzerd6rfer. Jeho dlouhý nos - ten Teutonje krátkozraký jako krtek - otírá řádky knihy,

kterou prohlíží: je to jízdní řád. Netrpělivý cestující sleduje, jestli vlak projíždí stanicemi v předepsaných hodinách. Když je nějaké zpoždění, laje a hrozí znovu společnosti Velké transasijské dráhy.
Tento vagon transportuje také manžele Katernovy, kteří se tady usadili co možná nejpohodlněji. Manžel je ve veselé náladě, hovoří s živými posunky, bere ženu chvílemi za ruce, dokonce ji objímá v pase, potom se jeho hlava obrací nebo zvedá ke stropu a pronáší několik slov stranou. Paní Katernová se zase uklání, tváří se rozpačitě, choulí se do koutku sedadla a zdá se, že svému muži spíš něco namítá než odpovídá. V okamžiku, když vycházím, slyším z upejpavých úst pana Katerny operetní refrén.
Uvnitř třetího vagonu, který zaujímají někteří Turkmeni a tři nebo čtyři Rusové, vidím majora Noltitze. Baví se s jedním svým krajanem. Rád bych se vmísil do jejich hovoru, jen kdyby mi přišli vstříc. Ale je lepší vyčkat, cesta teprve začíná.
Navštěvuji ještě restaurační vagon. Ten je o třetinu delší než ostatní vagony, pravý jídelní sál s jedním stolem. Vzadu se nachází na jedné straně místnost pro personál, na druhé straně kuchyně, kde vládne kuchař a maire-ď hótel, oba ruského původu. Tento dinning-car se zdá být velmi slušně zařízený.
Prošel jsem jím, a přicházím ke druhé části vlaku, kde jsou stěsnáni cestující druhé třídy, Kirgizové málo inteligentního vzezření, se stlačenou lebkou, lícními kostmi vyvstávajícími dopředu, vousy na kozí bradu, nosem kozácky rozplesklým, velmi hnědou kůží. Tito chudáci, mohamedánského náboženství, patří buď k velké hordě, která bloudí po hranicích Sibiře a Číny, nebo k hordě malé, rozlezlé mezi Uralem a Aralským mořem. Vagon druhé třídy, dokonce i třetí třídy je pravým palácem pro lidi, zvyklé na táboření ve stepích a na ubohé vesnické jurty. Ani jejich brlohy, ani jejich lavice, se nevyrovnají vycpaným sedadlům, na kterých sedí s docela asijskou vážností.
Tady zaujmuli rovněž místo dva nebo tři Nogajci, kteří jsou na cestě do východního Turkestánu. Jsou ze vznešenější rasy než Kirgizové, z tatarské rasy, z jejich středu pochází učenci, profesoři, kteří proslavili bohatá města Bucharu a Samarkand. Ale věda a její učení vám sotva pojistí v těchto provinciích střední Asie existenci, zredukovanou pouze jen na to nejnutnější. Nogajci tedy hledají místa jako tlumočníci. Naštěstí od těch dob, co se rozšířil ruský jazyk, je toto řemeslo málo výnosné.
Teď znám místa svých čísel a vím, kde je mám v čase potřeby hledat. Nijak nepochybuji, že jejich cesta vede až do Pekingu, jak Fulk Ephrinell a slečna Horacie Bluettová, tak i německý baron, oba Číňané, major Noltitz, manželé Katernovi, stejně tak i nadutý gentleman, jehož hubenou siluetu jsem postřehl v koutě druhého vagonu tam cestují. Oni travellers, totiž cestující, kteří nepřekročí čínské hranice, nemají v mých očích naprosto žádný význam. Ale mezi svými společníky nevidím ještě hrdinu svého příštího referátu… Doufejme, všechno se cestou ukáže.
Mám v úmyslu dělat si poznámky hodinu co hodinu, dokonce co říkám, minutovat svoji cestu. Dříve než nastane noc, odcházím tedy na přední plošinu vagonu, abych si ještě naposledy prohlédl okolní krajinu. Za hodinu, než vykouřím doutník, vlak dojede do Kyzyl Arvatu, kde se nějakou chvíli zastaví.
Jdu z druhého vagonu do prvního, potkávám se s majorem Noltitzem. Zdvořile ustupuji. On zdraví s tím půvabem, kterým vynikají Rusové z lepších kruhů. Opakuji tento pozdrav. Naše setkání se omezuje na tuto výměnu zdvořilostí, ale první krok je učiněn.
Popov v této chvíli není ve své strážnici. Protože jsou dveře nákladního vozu otevřené, odhaduji, že náčelník našeho vlaku si šel pohovořit se strojvedoucím. Vlevo v nákladním voze stojí tajemná bedna. Protože je teprve půl sedmé, je ještě příliš světlo, takže se nemohu odvážit uspokojit svou zvědavost.
Vlak jede širou pouští. Je to Karakum, Černá pustina. Rozkládá se nad Chivou po celé části Turkestánu mezi perskou hranicí a řekou Amudarja. Ve skutečnosti není písek Karakumu černý, právě tak jako Černé moře není černé, Bílé moře není bílé, Červené moře není červené. Žlutá řeka není žlutá. Ale mám velice rád tyto pestré názvy, i když jsou jakkoliv chybné. Krajinář musí zrak uchvátit barvami. A není zeměpisec krajinářem?
Zdá se, že tato poušť byla kdysi velkým středozemním jezerem. Vyschlo tak, jako vyschne Kaspické moře a toto vysušení se vysvětluje silným soustředěním slunečních paprsků na území, které se rozkládá mezi Arabským mořem a Pamírem.
Karakum se skládá z písčitých dun, nadmíru pohyblivých, které bez přestání ohrožují velké větry přemístěním. Barkany - tak totiž nazývají Rusové tyto duny - kolísají ve výšce mezi deseti a třiceti metry. Poskytují hojnost kořisti severním vichřicím, které se je snaží zahnat na jih. Odtud pocházejí oprávněné obavy o bezpečnost Zakaspické dráhy. Bylo tedy nutné ji účinně zajistit, a generál Annenkov by jistě byl hodně na rozpacích, kdyby předvídavá příroda ve stejném čase, co mu poskytla příznivé území ke stavbě železné dráhy, mu nedala prostředek proti přemisťování barkanů.
Na zadní straně dun totiž roste množství bodlinatých křovisek, chomáče tamarišků, hvězdicovité bodláčí a pak haloxylon-ammodendron, který Rusové nazývají méně učeně saksaúl. Jejich hluboké a pevné kořeny drží velmi dobře půdu, jako hippophaerhamnoides, křovisko z rodiny eleagnei, kterého se používá k upevnění písčité půdy v severní Evropě.
K těmto sazenicím saksaúlu přidali traťoví inženýři na různých místech jakési nánosy upěchované hlíny a podél části nejvíce ohrožených zasypáním palisádovou ohradu.
Bylo to jistě opatření velmi užitečné. Ale i když byla chráněna trať, nebyli tím ještě ochráněni cestující před pískem, který létá jako železné piliny a před větrem, který zvedá na pláni bělavé poprašky soli. Ještě dobře, že není doba velkého parna, a nikomu neradím, aby jel Velkou transasijskou dráhou ani v červnu, ani v červenci, ani v srpnu.
Velice lituji, že majoru Noltitzovi nenapadne přijít na čerstvý karakumský vzduch na vagónový můstek. Byl bych mu nabídl některý ze svých vybraných londres, kterými je moje doutníkové pouzdro hojně zásobeno. Řekl by mi, jestli stanice, které nacházím v jízdním řádu jako: Balla Ischem, Aidina, Pereval, Kansadžik, Však jsou zajímavými body dráhy - což se mi ostatně nezdá. Ale nesmím nijak rušit jeho siestu. Jak by mohl být rozhovor s ním zajímavý, protože svým úřadem, jako lékař ruské armády mohl se zúčastnit kampaně generálů Skobeleva a Annenkova! Když náš vlak tak prolétává malými stanicemi, kterým sotvaže prokáže čest zapískáním mezi jízdou, mohl mi major říci, jestli nebyla některá

dějištěm bitvy. Jako Francouz bych si dovolil vyptávat se po této výpravě Rusů Turkestánem a nepochybuji, že by můj společník ochotně vyhověl mé zvědavosti. Mohu vážně spoléhat jen na něho… nebo na Popova.
Proč ale není Popov ve své strážnici? Snad by ani on nebyl necitelný vůči doutníkovým půvabům. Zdá se mi, že jeho hovor se strojníkem nemá konce…
Konečně se objevuje, vpředu, před nákladním vozem; kráčí vagonem, zavírá jeho dveře, okamžik se zastavuje na plošině a užuž vstupuje… Ruka, držící doutník, se k němu vztahuje. Popov se usmívá… a brzy potom se vonný kouř jeho doutníku mísí s kouřem mého doutníku.
Už patnáct let, - tuším, že jsem to již řekl - je náš náčelník vlaku ve službách zakaspické společnosti. Zná kraj až k čínským hranicím a už pět nebo šestkrát projel celou tratí, označenou jménem Velké transasijské dráhy.
Popov se tedy účastnil cesty na vlacích, které jezdily na první sekci mezi Michajlovem a Kyzyl-Arvatem - sekci, která započala v prosinci 1880 a ukončena byla za deset měsíců, v listopadu 1881. Za pět let potom, 14. července 1886, vjela první lokomotiva do Mervu, a za osmnáct měsíců později ji už pozdravili v Samarkandu. Teď jsou turkestánské koleje už připojeny ke kolejím „nebeské říše“, a tato železná stuha se táhne bez přetržky od Kaspického moře až do Pekingu.
Když mi Popov podal toto vysvětlení, vyptával jsem se ho potom, co všechno ví o našich cestovních společnících - totiž o těch, kteří mají namířeno do Číny. Předně tedy major Noltitz?
„Major,“ odpovídá Popov, „žil dlouho v turkestánských provinciích a odjíždí do Pekingu zřídit nemocnici pro ruské poddané, se schválením cara, to se rozumí.“
„Ten major Noltitz se mi líbí,“ odpověděl jsem, „a doufám, že se s ním brzy seznámím.“
„On si také nic tak nepřeje, jako se s vámi seznámit,“ odpovídá mi Popov.
„A znáte ty dva Číňany, kteří nastoupili do vlaku v Uzun Adě?“
„Ne, neznám, pane Bombarnaku, znám jenom jejich jména z jejich zavazadel.“
„Jak se tedy jmenují, pane Popove?“
„Mladší se jmenuje Pan-Čao, starší Tio-King. Zdá se, že cestovali několik let po Evropě. Nevím však, odkud přicházejí. Domnívám se, že mladý Pan-Čao je syn z nějaké bohaté rodiny, protože jej doprovází lékař.“
„Tio- King?…“
„Ano, doktor Tio-King.“
„A oba mluví jenom čínsky?“
„Zdá se, protože jsem ještě neslyšel, že by mluvili jinak.“
Po této Popovově informaci nechávám tedy číslo 9. mladému Pan-Čaovi, kterému jsem je určil, i číslo 10., které jsem udělil doktoru Tio- Kingovi.
„Co se týká Američana…“ začíná opět Popovo
„Fulka Ephrinella,“ zvolal jsem „a Angličanky slečny Horacie Bluettové?… Ó, o těch mi nepovíte vůbec nic nového. O těch už vím docela všechno.“
„Mám vám popravdě říct, co si o tomto páru myslím, pane Bombarnaku?…“
„Jen řekněte, co si myslíte, pane Popove.“
„Že jakmile přijdou do Pekingu, slečna Bluettová se může stát paní Ephrinellovou…“
„Žehnej samo nebe jejich svazku, pane Popove, jsou opravdu stvořeni jeden pro druhého!“
Vidím, že v tomto ohledu Popov i já jsme úplně zajedno.
„A ti dva Francouzi… ti dva něžní manželé,“ ptám se, „co jsou zač?…“
„Neřekli vám to?“
„Ne, pane Popove.“
„Buďte tedy klidný, řeknu vám to, pane Bombarnaku. Ostatně, když to chcete vědět, jejich zaměstnání je zřetelně napsáno na zavazadlech pána a paní.“
„A jsou to?…“
„Herci, kteří jedou do Číny hrát divadlo.“
Herci?… Jestli tato okolnost vysvětluje jisté chování, jisté přetvařování, pohyblivost fyziognomie, demonstrativní posunky pana Katemy, nevysvětluje to přece jeho námořnický přízvuk.
„A víte, jakého oboru jsou ti umělci?“ ptal jsem se Popova. „Muž je tenorista a první velký komik.“
„A žena?“
„První milovnice.“
„A kam se ubírá tento lyrický pár?“
„Do Šanghaje, kde jsou oba angažováni pro divadlo francouzské rezidence.“
To je velmi dobré. Budu moci mluvit o divadle, o zákulisních klepech, o novinkách z venkova, a jak říká Popov, známost s veselým tenoristou a půvabnou milovnicí bude brzy navázána. Ale v jejich společnosti přece nenajdu romantického hrdinu, předmět své touhy!
Co se týká nadutého gentlemana, o tom náčelník našeho vlaku neví nic, ledaže jeho vaky mají adresu: Sir Prancis Trevellyan oť Trevellyan Hall, Trevellyanshire.
„Pán, který neodpovídá, když se na něj promluví!“ dodává Popovo Dobrá! Moje číslo 8. bude tedy mít němou roli, ale ještě nevím, jestli právem.
„Přejdeme k Němci,“ povídám.
„Baronovi Weisschnitzerdorferovi?“
„Ten jede až do Pekingu, myslím?“
„Až do Pekingu, a ještě dál, pane Bombarnaku.“
„Ještě dál?“

„Ano… dělá cestu kolem světa.“
„Cestu kolem světa?“
„Za třicet devět dní.“
Tak tedy po paní Bislandové, která zvládla tuto pověstnou cestu ve třiasedmdesáti dnech, po slečně Nellii Blyeové, která ji provedla ve dvaasedmdesáti dnech, po ctihodném Trainovi, který ji udělal v sedmdesáti, ten Němec ji chce provést v devětatřiceti?
Pravda, dopravní prostředky jsou teď rychlejší, směry přímější a když se použije Velké transasijské dráhy, po které by se dostali z hlavního pruského města do Pekingu za krátkých čtrnáct dní, může baron zkrátit trvání předchozí cesty přes Suez a Singapur na polovinu.
„Nikdy však nedojde!“ zvolal jsem.
„A proč?“ zeptal se Popovo
„Protože se stále opožďuje. V Tiflisu by málem zmeškal vlak a v Baku parník…“
„Ale v Uzun Adě nezmeškal…“
„Nevadí, pane Popove, ale velmi bych se divil, kdyby tenhle Němec porazil Američany a Američanky v tomto utkání globetrotterů.“

## VII. KAP ITOLA
Claudius Bombarnak odhaluje černého pasažéra

Vlak přijel do Kyzyl Arvatu - dvě stě čtyřicet dva verst od Kaspického moře, - sedm hodin třináct minut večer, místo v sedm hodin.
Na nádraží v Kyzyl Arvatu se zdržíme dvě hodiny. Třebaže už začíná noc, nemohu využít svého času lépe, než když navštívím toto malé město, které čítá více než dva tisíce obyvatel, Rusů, Peršanů a Turkmenů. Je tu málo vidět stromy, ostatně jak ve městě, tak v jeho okolí, kde je kraj úplně bez stromů - nerostou tam ani palmy - vyskytují se jen pastvy a zeleniště, zalévané malým potokem.
Šťastná náhoda tomu chtěla, že jsem měl za společníka, dokonce za průvodce majora Noltitze.
Naše známost byla uskutečněna velmi jednoduše. Major přišel ke mně a já přišel k němu, jakmile jsme oba vystoupili na nádražní nástupiště.
„Pane,“ řekl jsem, „jsem Francouz, Claudius Bombarnak, korespondent XX. století, a vy jste pan Noltitz, major v ruské armádě. Jedete do Pekingu a já také. Mluvím vaší řečí a zdá se, že vy zase mluvíte francouzsky…“
Major udělal souhlasný posunek.
„No tak, majore Noltitzi, abychom si nezůstali cizími celou tu dlouhou cestu střední Asií - bylo by vám milé, abychom se stali více než pouhými přáteli z cesty? Vy víte o této zemi všechno, co nevím já a mně by bylo potěšením, kdybych se mohl poučit…“
„Pane Bombarnaku,“ odpovídá mi major francouzsky a to bez jakéhokoliv přízvuku, „jsem vám velice zavázán.“
Pak dodal s úsměvem:
„A co se týká toho poučení?… Jeden z našich výtečných kritiků řekl, jestli se dobře pamatuji: Francouzi se učí rádi jen tomu, co už umí…“
„Vidím, že jste četl Saint Beuva, majore Noltitzi, a snad měl tento učený akademik všeobecně pravdu. Ale já jsem výjimka z tohoto pravidla a rád bych se přiučil tomu, co nevím. A vzhledem k ruskému Turkestánu je moje nevědomost…“
„Jsem úplně k vašim službám,“ odpověděl major, „a bude mi potěšením, když vám budu moci vypravovat o slavných skutcích generála Annenkova, jehož práce jsem sledoval.“
„Děkuji vám, majore Noltitzi. Očekával jsem takovou ochotu od Rusa vůči Francouzovi…“
„Když dovolíte, ocitoval bych vám část proslulého výroku z Daniševa, a tomu bude tak vždy, pokud budou Francouzi a Rusové.“
„Dumas syn po Saint Beuvovi!“ zvolal jsem. „Vidím, že mluvím s dokonalým Pařížanem…“
„Z Petrohradu, pane Bombarnaku.“
A navzájem si upřímně tiskneme ruce. Za okamžik potom můj společník a já se procházíme městem, a major Noltitz mne poučuje o následujícím:
„Koncem roku 1885 dokončil generál Annenkov v Kyzyl Arvatu kus začátku této dráhy, která má dvě stě dvacet pět kilometrů, ze kterých sto šedesát muselo být postaveno na poušti, na které nebyla ani kapka vody.“ Ale dříve, než mi major Noltitz vyprávěl, jak se provedla tato neobyčejná práce, připomenul mi pečlivě všechna fakta, která postupně předcházela před dobytím Turkestánu a před jeho definitivním připojení k ruskému carství.
„Už roku 1854 přinutili Rusové chivského chána ke spojenectví. Za několik let potom, když postupovali s tuhou vytrvalostí k východu, domohli se kampaněmi v letech 1860-1864 kochanského a bucharského chanátu. Za dvě léta potom přešel i samarkandský chanát pod jejich panství, a to po bitvách v Irdžaru a Zera Bulehu.
Zbývalo dobytí jižní části Turkestánu a zejména oázy Achal Teké, která hraničí s Persií. Generálové Surakin a Lazarev se o to pokoušeli na výpravách roku 1878 a 1879. Jejich úmysl se nezdařil a teprve slovutnému generálovi Skobelevovi, plevenskému hrdinovi, svěřil car úkol podmanit ty udatné turkmenské kmeny.
Skobelev přistál v michajlovském přístavu - přístav Uzun Ada tehdy ještě nebyl zbudován - a aby jeho postup pouští byl usnadněn, zřídil jeho pomocník, generál Annenkov, tuto jízdní dráhu, která za devět měsíců dosáhla Kyzyl Arvatu.
A tak Rusové pokračovali ve stavbě této dráhy s rychlostí, která jak jsem už řekl, převyšovala rychlost Američanů ve Far Westu. Dílo mělo mít užitek průmyslový i vojenský zároveň.

Především zavedl generál Annenkov pomocný vlak, který se skládal ze čtyřiatřiceti vagonů, dva se dvěma patry pro důstojníky, dvacet se dvěma patry pro dělníky, jeden vagon jako jídelnu, čtyři vagony kuchyňské, jeden vagon ambulanční, jeden telegrafní, jeden kovářský, jeden zásobní a jeden rezervní. A v těchto potulných dílnách a také kasárnách bydlelo a živilo se patnáct set vojenských dělníků a zřízenců.
Tento vlak postupoval podle toho, jak byly kladeny koleje. Dělníci byli rozděleni na dvě brigády; každá pracovala šest hodin denně s pomocí domorodců, kteří žili pod stany, a jejichž počet dostoupil patnácti tisíc. Telegrafický drát spojoval práce s Michajlovem, odkud po úzkokolejné Deauvillově dráze přijížděly vlaky, které přivážely nové koleje a pražce.
Za těchto okolností a díky vodorovné půdě byl denní výsledek v postupu osm kilometrů, zatímco na prériích Spojených států amerických obnášel jen čtyři kilometry. Ruční práce nestála mnoho: čtyřicet pět franků měsíčně dělníkům z oáz, padesát centimů denně těm, kteří přicházeli z Buchary.
Tak byli Skobelevovi vojáci transportováni do Kyzyl Arvatu, pak sto padesát kilometrů dál až do Geok Tepe. Toto město se vzdalo teprve tehdy, když byly pobořeny jeho hradby a když bylo pobito jeho dvanáct tisíc obránců, ale oáza Achal Teké byla v moci Rusů. Obyvatelé oázy Atek se neváhali poddat, a to tím raději, protože žádali oázu o pomoc v boji proti Kuli-Chánovi, vůdci Mervianů. Ti však v počtu dvě stě padesát tisíc následovali jejich příklad a první lokomotiva vjela na nádraží v Mervu v červenci roku 1866.“
„A co říkali Angličané,“ ptám se, „postupu Ruska ve střední Asii?“
„Je samozřejmé, že žárlili,“ odpovídá major. „Jen si pomyslete, dráhy ruské spojené s dráhami čínskými místo s dráhami indickými! Dráha zakaspická, konkurující s dráhou mezi Herátem a Delly! Mimo to neměli Angličané v Afghanistánu takové štěstí jako my v Turkestánu. Poslyšte, už jste viděl toho gentlemana v našem vlaku?“
„Zajisté, majore Noltitzi. Je to sir Francis Trevellyan of Trevellyan Hall, Trevellyanshire.“
„Přesně tak! Sir Francis pohlíží jen s opovržením a s pokrčením ramen na všechno, co jsme udělali. Zakořeněná žárlivost jeho národa je vtělená v jeho osobě. Anglii nikdy nebude vhod, že naše dráhy jdou z Evropy k Tichému oceánu, zatímco britské dráhy sahají jen k Indickému oceánu!“
Tento zajímavý rozhovor trval skoro půldruhé hodiny, co jsme se procházeli ulicemi Kyzyl Arvatu. Byl čas, abychom se vrátili na nádraží, major i já, a také jsme to učinili.
Rozumí se samo sebou, že jsme se nespokojili s tímto, a domluvili jsme se, že major opustí svoje místo v třetím vagonu a zaujme místo vedle mne v prvním vagonu. Byli jsme už obyvateli stejného města a teď se staneme sousedy ve stejném domě, či spíš dvěma přáteli ve stejném pokoji.
V devět hodin bylo dáno znamení k odjezdu. Vlak, opouštějící Kyzyl Arvat, se řítí k východu, k Ašchabadu podél perských hranic.
Ještě půl hodiny hovoříme, major a já, o všemožných věcech. Upozorňuje mne, že kdyby slunce nebylo skryto za obzorem, byl bych viděl poslední vrcholky velkého a malého asijského Balkánu, které se vypínají nad Krasnovodským zálivem.
Většina našich společníků se už usadila a přichystala se k nocování na svých sedadlech, které vtipným mechanismem je možné přeměnit na lůžka. Můžeme se natáhnout, podepřít hlavu o podušku, zabalit se do pokrývky a člověk potom spí špatně jen tehdy, když má špatné svědomí…
Zdá se, že major si nemá co vyčítat, neboť je to několik minut, co mi přál dobrou noc a už spí hlubokým spánkem spravedlivých.
Já zůstávám vzhůru jenom proto, že můj duch pracuje. Myslím na svoje prazvláštní zavazadlo, na člověka, který je v něm a jsem odhodlán ještě tuto noc s ním navázat spojení. Vzpomínám, že také jiní originální lidé cestovali tímto způsobem. R. 1889, 1891 a 1892 rakouský krejčí Hermann Zeitung, přijel z Vídně do Paříže, z Amsterodamu do Bruselu, z Antverp do Kristianie v bedně, a dva snoubenci z Barcelony, Erres a Flora Anglora, když projížděli Španělskem a Francií, se dělili o tutéž schránku… na konzervy.
Ale z opatrnosti musím počkat, až se Popov definitivně usadí ve své strážnici. Vlak se zastaví až v Geok Tepe v jednu hodinu ráno. Počítám, že cestou mezi Kyzyl Arvatem a Geok Tepe se řečený Popov pořádně vyspí a buďto teď a nebo nikdy se mi už nenaskytne příležitost vykonat můj úmysl.
Pozor, něco mi napadá! Kdyby to tak byl Zeitung, pro kterého je tento druh dopravy řemeslem a který chce z veřejné štědrosti vytáhnout trochu peněz?… To je on… To nemůže být nikdo jiný, než on!… U čerta, jeho osoba už není zajímavá!… A já tolik spoléhal na tohoto vetřelce!… Ostatně, uvidíme, znám ho podle fotografie a možná, že mi k něčemu prospěje…
Půl hodiny po odjezdu mně vrznutí dveří, zavíraných na přední plošině našeho vagonu říká, že náčelník vlaku vstoupil do své strážnice. Přesto, že hořím touhou navštívit nákladní vagon, odhodlávám se k trpělivosti, neboť je možné, že Popov ještě nespí nejtvrdším spánkem. Uvnitř je všechno pod zastíněným světlem lampy klidné. Venku tmavá noc, chvění vlaku, které se mísí s vanutím čerstvého větru.
Vstávám, rozevírám záclonu jedné lampy a dívám se na hodinky…
Je jedenáct hodin a několik minut. Ještě dvě hodiny před zastávkou v Geok Tepe.
Rozhodný okamžik se přiblížil. Proklouzl jsem mezi sedadly až ke dveřím vagonu, lehce je otevírám a zavírám, nikdo ze společnosti mne neslyšel a nikoho jsem neprobudil.
Teď stojím na plošině před můstkem, který se třese rychlým pohybem vlaku. Uprostřed neproniknutelné tmy, do které je pouště Karakum zahalena, mám stejný dojem, jako kdybych byl na lodi, a dokola se rozprostírala nekonečnost noci. Skulinami záclon ve strážnici proniká slabé světlo. Mám čekat až zhasne, nebo, což je pravděpodobnější, světlo svítí až do rána?…
V každém případě Popov ještě neusnul - poznávám to podle hluku, který dělá, když se obrací. Chovám se tiše a jsem

opřený o roubení plošiny.
Nahýbám se a dívám se na světlý pruh, který promítá hlavní svítilna a příď lokomotivy. Zdá se, jako bychom letěli na ohnivé cestě. Nade mnou se prohánějí s nesmírnou rychlostí rozptýlené mraky, a některá souhvězdí jejich trhlinami probleskují, tady Kassiopeia, na severu Malý Medvěd a v zenitu Vega z Lyry.
Krátce, na obou plošinách vládne naprosté ticho. Popov, ačkoliv má bdít nad obyvateli vlaku, má oči zatíženy spánkem.
Ujistil jsem se, že všude vládne bezpečnost, přešel jsem přes můstek, a stojím přede dveřmi nákladního vozu.
Dveře jsou zavřeny jenom na závoru, která se pohybuje mezi dvojitým železným kováním.
Otevírám a závoru za sebou zasouvám.
To všechno se děje bez hluku, protože když k sobě nechci obrátit Popovovu pozornost, stejným způsobem nechci vzbudit pozornost svého dobrovolného zabedněnce.
Ačkoliv tma uvnitř vagonu je hluboká, protože tu nejsou žádná postranní okna, přece se dovedu orientovat. Vím, kde stojí bedna, v koutě, vlevo od vchodu. Hlavní věcí je, abych nenarazil na některé zavazadlo, tím spíš, kdyby náhodou patřilo Fulkovi Ephrinellovi, jaký by to byl hřmot, kdyby se tak některé z nich skácelo a rozsypalo se se všemi svými umělými zuby!
Opatrně, tápám nohama i rukama, hmatám po bedně. Moucha by se jí nedotýkala jemněji než moje ruce, když jsem hmatal po jejím povrchu.
Nahýbám se a se strachem kladu ucho na přední stěnu… Neslyším ani nejslabší dech.
Ani výrobky firmy Strong Bulbul and Co. z New Yorku se nechovají ve svých krabicích tišeji.
Zmocňuje se mne obava - obava, že všechny moje zpravodajské naděje se hroutí. Copak jsem se na palubě Astary mýlil? Ten dech, to kýchnutí - Copak jsem o tom všem zbytečně snil? Copak nikdo není zavřený v této bedně - ani ne Zeitung? Copak se tu opravdu posílají zrcadla slečně Zince Klorkové v ulici Ša-Ku, v Pekingu, v Číně…?
Ne! Zaznamenávám pohyb uvnitř bedny, třebaže je velmi, velmi slabý.
Dokonce, je silnější a teď se ptám sám sebe, jestli se snad stěna podél kulisy neodsune a vězeň vystoupí ze svého vězení, aby se nadýchal čerstvého vzduchu zvenčí.
Jestli chci vidět, aniž bych byl viděn, nezbývá mi než se schoulit do kouta vagonu mezi dvě bedny. Díky temnotě se není čeho obávat.
Najednou k mému uchu doléhá slabé prasknutí. Přece se nemýlím, ano, je to prasknutí sirky, kterou někdo škrtl…
Skoro současně proniká několik slabých paprsků vzdušnými otvory bedny. Jestli jsem někdy pochybovalo stupni, který tento vězeň zaujímá na žebříčku bytostí vůbec, tentokrát nabudu jistoty. Ledaže by to byla opice, která umí zacházet s ohněm a sirkami… Cestovatelé tvrdí, že jsou takové opice, ale doposud jen musíme věřit jejich vypravování.
Proč bych se nepřiznal?… Jakési rozčilení mne uchvátilo a chráním se sebemenšího hnutí.
Uběhla minuta. Nic nesvědčí o tom, že by se víko pohnulo, nemohu z ničeho posoudit, že by neznámý chtěl vystoupit…
Z opatrnosti ještě čekám. Pak mi napadá, abych využil onoho světla.
Teď je bedna osvětlena zevnitř, a když se podívám otvory…
Vzchopil jsem se tedy, plížím se vagonem a blížím se… Jediná obava mi tíží mozek, aby totiž světlo náhle nezhaslo…
Konečně jsem u stěny a dávám bedlivý pozor, abych se jí nedotkl, přikládám oko k otvorům…
Ano, je to skutečně muž, který je uvnitř zavřený, a není to rakouský krejčí Zeitung… Děkuji ti, ó Bože!… Hned z něho dělám svoje číslo 11!
Zdá se, že tomu muži, jehož rysy zřetelně rozeznávám, je asi dvacet pět nebo dvacet šest let. Má hnědý plnovous. Je to pravý rumunský typ - což utvrzuje moji teorii o jeho rumunské adresátce. Jeho vzhled má dobrácký výraz, třebaže jeho fyziognomie zračí silnou energii. Silné energie je však zapotřebí, aby se člověk nechal expedovat jako zavazadlo na tak dlouhou cestu. Ale třebaže nevypadá nijak jako zlosyn, který by se dal tady zavřít pro nějaký zlý skutek, musím přiznat, že také nevypadá jako hrdina, ze kterého bych chtěl učinit hlavní osobu svého vypravování.
Koneckonců onen Rakušan a Španěl, kteří cestovali v bednách, také nebyli hrdinové; byli to mladí lidé, prostí měšťáci, a přece poskytli novinářským zpravodajům celé sloupce zpráv. A tak i já zkrášlím svoje číslo 11. rozhojněním, autotypiemi, diaforami, epitazemi, tropy, metaforami a jinými řečnickými figurami toho druhu, zveličím je - tak jako fotografickou šablonu…
Ostatně cestovat v bedně z Tiflisu do Pekingu je něco docela jiného, než jet z Vídně nebo z Barcelony do Paříže, jako učinili Zeitung, Errés a Flora Anglora.
Dodávám, že svého Rumuna nezradím a nikomu jej neudám. O mé mlčenlivosti ať nepochybuje a ať spoléhá na moje dobré služby, když mu budu moci být užitečný pro případ, že by byl odhalen… Ale on však odhalen nebude.
Copak v tomto okamžiku dělá?.. Chlapík sedí v bedně, klidně večeří při světle malé lampy. Krabice konzerv mu leží na klíně, sucharů má dost, a v malé skříni vidím několik plných lahví, pak přikrývku a plášť zavěšený na stěně.
Opravdu, moje číslo 11. se tady má dobře. Je ve svém pokojíku, jako hlemýžď ve skořápce. Jeho domov jede s ním, a uspoří tak tisíc franků, které by ho stála cesta z Tiflisu do Pekingu, i kdyby jel ve druhé třídě.
Vím, že tohle se jmenuje podvod, a jsou zákony, které takové podvody trestají. Než se to však stane, může on vylézt ze své bedny, procházet se uvnitř nákladního vagónu… dokonce se v noci odvážit i na plošinu… Ne, příliš ho nelituji a když si vzpomenu, že se dal naložit na adresu krásné Rumunky, byl bych rád na jeho místě.
Napadá mne myšlenka, kterou pokládám za velmi prospěšnou, ale která snad není velmi dobrá, zaťukat na stěnu a domluvit se se svým novým společníkem, to znamená dozvědět se, co je zač a odkud přichází; neboť kam jede, to vím.
Trápí mne horoucí zvědavost… Musím ji upokojit… Jsou chvíle, kdy se zpravodaj mění dokonce na dceru Evinu!
Ale co si o tom můj ubohý mladý muž pomyslí?… Jistě jen všechno dobré. Řeknu mu, že jsem Francouz, a každý

Rumun ví, že vždycky může Francouzovi důvěřovat. Nabídnu mu svoje služby. Navrhnu mu, že usnadním krutost jeho vězení svými interviewy a že nedostatky jeho zásob doplním některými pamlsky… Nebude litovat mých návštěv, a mé neopatrnosti se nebude muset obávat.
Klepám na stěnu.
Světlo pojednou zhaslo.
Vězeň zatajil dech…
Musím jej uklidnit.
„Otevřete…“ říkám mu potichu rusky, „… otevřete…“ Nemohl jsem ani dokončit svou větu, protože vlak náhle na něco narazil a jeho rychlost se zmenšila.
Ale přece jsme ještě nedojeli ke stanici Geok Tepe!
V tom okamžiku je zvenku slyšet křik.
Pospíchám z nákladního vagonu, jehož dveře rychle zavírám. Byl nejvyšší čas.
Sotvaže jsem se ocitl na plošině, otevírá se strážnice. Popov z ní vystupuje, nezpozoroval mne však, vchází do furgonu a míří k lokomotivě.
Skoro ve stejném čase vlak nabyl své dřívější rychlosti a Popov se za okamžik zase objevuje.
„Co se stalo, pane Popove?“
„To, co se stává velmi často, pane Bombarnaku. Přejeli jsme velbloud…“
„Ubohé zvíře!“
„Ubohé zvíře - které mohlo způsobit vykolejení vlaku!…“ „Tedy zatracené zvíře!“

## VIII. KAPITOLA
## Novinář pracuje

Dříve než vlak dojel do stanice Geok Tepe, jsem se vrátil do vagonu. Vezmi ďas toho velbloud! Kdyby se nedal tak nešikovně přejet, číslo 11. by už pro mne nebylo neznámou veličinou. Bylo by otevřelo svoji zásuvku, přátelsky bychom si spolu pohovořili a rozloučili se s přátelským stiskem ruky. Teď musí být chudák velmi neklidný, protože ví, že jeho podvod vyšel najevo, že existuje někdo, kdo snad nebude váhat, aby vyzradil jeho tajemství… A když ho teď vytáhnou z jeho bedny, bude na nejbližší stanici odevzdán vojenské stráži a slečna Zinca Klorková v hlavním městě „nebeské říše“ bude čekat nadarmo!
Ano! Je nutné jej uklidnit ještě této noci… Už to ale není možné, protože vlak brzy zastaví v Geok Tepe, pak v Ašchabadu a odtud odjede za svítání. Na spánek Popova se už nemohu spoléhat.
Ponořil jsem se do tohoto myšlení, když se lokomotiva zastavila na nádraží v Geok Tepe v jednu hodinu po půlnoci.
Nikdo z mých spolucestujících neopustil své lůžko.
Sestupuji na nástupiště a loudám se kolem furgonu. Ale odvážil bych se mnoho, kdybych se tam chtěl vloudit. Měl bych sice chuť se podívat do města, ale je tma a nic bych neviděl. Podle toho, co mi vypravoval major Noltitz, jsou na něm ještě znát stopy po útoku generála Skobeleva r. 1880, rozbité zdi a pobořené bašty. Musím se spokojit a dívat se na všechno majorovýma očima.
Vlak odjíždí ve dvě hodiny ráno, přibral několik cestujících, o kterých mi Popov říká, že jsou to Turkmeni. Však si je prohlédnu, až bude den.
Po desetiminutové procházce na plošině mohu vidět na nejzazším obzoru výšiny na perské hranici. Za skupinami zelených oáz, zvlažovaných nesčetnými říčkami, projíždíme širými, vypěstěnými pláněmi, kde trať tvoří četné záhyby - diversions, jak říkají Angličané. Když jsem zjistil, že Popov neníní znovu usnout, opět jsem zaujal svůj koutek.
Ve tři hodiny nová zastávka. Na nástupišti vyvolávají jméno stanice Ašchabad. Protože nemohu vydržet na svém místě, sestupuji dolů, zatímco moji spolucestující tvrdě spí a dávám se nazdařbůh na cestu městem.
Ašchabad je zakaspické hlavní město a dobře se pamatuji, co o něm řekl inženýr Boulanger na zajímavé cestě, kterou podnikl až do Mervu. Když jsem odcházel z nádraží vlevo, viděl jsem pouze temnou siluetu turkmenské pevnosti, která vládne novému městu, jehož obyvatelstvo se od r. 1885 skoro zdvojnásobilo. Za hustým závojem stromů tu tvoří jenom neurčitou skupinu.
Vrátil jsem se v půl třetí. V tom okamžiku vidím, jak Popov prochází nákladním vagonem, nevím však proč. Jak je asi chudák Rumun nepokojný při tom přecházení sem a tam kolem jeho bedny!
Jakmile se Popov objevil, ptám se:
„Nic nového?“
„Nic, pane Bombarnaku, ledaže ranní větřík je poněkud chladný.“ „Velmi chladný, opravdu. Není na nádraží nějaká restaurace?“ „Jenom pro pohodlí cestujících…“
„A pro pohodlí zřízenců ne?… Jistěže ano. - Pojďte se mnou, pane Popove.“
A Popov se nedává nijak prosit.
Restaurace je sice otevřená, ale zdá se, že hosté tady mají jen velmi skromný výběr nápojů. Z likérů je tady možno dostat jen kumys, nápoj z kyselého mléka kobyl, velmi sytého, i když řídkého, který chutná mdle jako inkoust. Člověk aby byl Tatar, jen když se na to dívá. Alespoň na mne udělal takový dojem. Popov však tvrdil, že je výtečný, a to je ovšem hlavní věc.
Většina sartrů a Kirgizů, kteří vystoupili v Ašchabadu, byli nahrazeni jinými cestujícími druhé třídy. Afghánci, povoláním kupci a zejména pašeráky, kteří se velmi dobře vyznají v podobných obchodech. Všechen čaj, který se pije ve střední Asii, dovážejí oni z Číny, přes Indii, a třebaže se tím transport dost prodlouží, prodávají jej za cenu nižší než ruský čaj. Rozumí se samo sebou, že se zavazadla těchto Afghánců prohlížejí s ruskou podrobností.

Vlak odjel ve čtyři hodiny ráno. Náš vagon je proměněný ve sleeping-car. Závidím svým společníkům spánek a protože více než toto nemohu dělat, vracím se na plošinu.
Na východním obzoru svítá. Tu a tam se objevují trosky starého města, citadely obezděné vysokými hradbami s řadami dlouhých sloupů, které se táhnou až patnáct set metrů. Když jsme už přejeli několik různých hrází, které tady bylo nutné vystavět z důvodů nerovnosti písčité půdy, vjíždí vlak opět na vodorovnou step.
Ujíždíme rychlostí šedesát kilometrů a zatáčíme se jihovýchodním směrem, podél perských hranic. Teprve za Dušakem se od nich trať vzdaluje. Po této tříhodinové jízdě se lokomotiva zastavila pro různé potřeby v těchto dvou stanicích: v Guersu, nejkrásnějším bodu cesty do Meschhedu, odkud je možno vidět kopce Iránské vysočiny, a pak v Artyku, který má hojnost vody, i když trochu bažinaté.
Vlak pak projíždí oázou Atreku, dost důležitého přítoku Kaspického moře. Všude zeleň a stromy. Tato oáza je hodna svého jména a nedělala by ostudu ani Sahaře. Rozkládá se až ke stanici Dušak, šesti sté šedesáté verstě, kudy projíždíme v šest hodin ráno.
Dvě hodiny zastávky, totiž dvě hodiny procházky. Jsem na cestě k návštěvě Dušaku a doprovází mne major Noltitz, který je opět laskavým ciceronem.
Jeden cestující nás za nádražím předešel: poznávám sira Francise Trevellyana. Major mne upozorňuje, že tvář tohoto gentlemana je čím dál tím mrzutější, jeho rty pohrdlivější a jeho chování je čím dál tím víc anglické.
„A víte proč, pane Bombarnaku?“ ptá se. „Protože od této stanice Dušak až ke konečné stanici anglo-indické dráhy by stačila trať přes hranice Afghanistánu, Kandaháru, Bolanské průsmyky a oázu Pendžech, aby byly obě sítě spojeny.“
„A kolik kilometrů by tato trať měřila?…“
„Sotva tisíc kilometrů, ale Angličané tvrdohlavě nechtějí podat Rusům ruce. A přece, jaká by to byla výhoda, kdyby mohli spojit Londýn a Kalkatu dvanáctidenní cestou!“
Při tomto hovoru se procházíme Dušakem. Již před léty se předvídala důležitost této skromné vesnice. Vedlejší trať ji spojuje s teheránskou dráhou v Persii, kdežto směrem k indickým drahám ještě nebylo na žádné spojení pomýšleno. Pokud takoví gentlemani jako sir Prancis Trevellyan budou mít ve Spojeném království většinu, tak nebude dílo asijské železniční sítě doděláno nikdy.
Ptám se tedy majora na bezpečnost, kterou poskytuje Velká transasijská dráha provinciemi střední Asie.
„V Turkestánu,“ odpovídá major, „je tato bezpečnost zaručena dostatečně. Ruští četníci stále hlídají trať, poblíž nádraží je pravidelně zřízena policie, a protože jsou stanice dost blízko vedle sebe, myslím, že cestující se nemusí vůbec obávat toulavých kmenů.
Mimoto se turkmenské obyvatelstvo podrobilo požadavkům ruské administrace, často i velmi krutým. A tak už od těch let, co je tato část Zakaspické dráhy v činnosti, nebyl podniknut žádný útok, kterým by byla porušena pravidelná doprava.“
„To jsou ovšem velmi uspokojující zprávy, majore Noltitzi… A co se týká části mezi hranicemi a Pekingem?…“
„To je ovšem jiná věc,“ odpovídá major. „Na Pamíru až do Kašgaru se trať hlídá velmi přísně, ale potom je Velká transasijská dráha pod dohledem čínské administrace, a k té mám jen velmi malou důvěru.“
„Copak jsou stanice od sebe hodně vzdáleny?“ ptám se.
„Někdy jsou příliš vzdáleny.“
„A místo ruských zřízenců nejsou čínští zřízenci?“
„Ano, s výjimkou našeho náčelníka vlaku Popova, který nás bude doprovázet po celou cestu.“
„Tedy za ostatní zřízence, strojvedoucího a topiče budeme mít Číňany?… Eh! Majore, tohle se mi zdá poněkud na považenou… A co bezpečnost cestujících?…“
„Uklidněte se, pane Bombarnaku, tito Číňané nejsou méně zkušení než naši a bývají výtečnými strojníky. Dokonce, jsou mezi nimi i inženýři, kteří upravili velmi dovedně trať, která vede ‚nebeskou říší'. Tato žlutá rasa je jistě rasou velmi inteligentní a je velmi schopná průmyslových pokroků!“
„Věřím, majore, protože jednoho dne se stane vládkyní světa… po rase bílé, to se rozumí samo sebou!“
„Nevím, co nám budoucnost chystá,“ odpovídá major Noltitz s úsměvem. „Vraťme se však k Číňanům. Ujišťuji, že dovedou velmi rychle chápat a že se podivuhodně snadno přizpůsobují. Viděl jsem je při práci a mluvím o tom ze zkušenosti.“
„Souhlasím, ale když nehrozí nebezpečí od těchto - copak neexistují žádní zlosynové, kteří by se potulovali nesmírnými pustinami Mongolska a severní Číny?“
„A myslíte, že by tito zlosynové měli dost odvahy přepadnout vlak?“
„Zajisté, majore, a to je také jediné, co mne uspokojuje…“
„Jak to… uspokojuje?…“
„Bez všech pochyb, bojím se jen toho, že naše cesta uběhne bez všech příhod…
„Na mou věru, pane zpravodaji, obdivuji se vám!… Potřebujete příhody…“
„Tak jako lékař potřebuje nemocné. Ach, kdyby jen přišlo nějaké pěkné dobrodružství…“
„Eh! Pane Bombarnaku, obávám se, že v tomto případě budete zklamán, jestli je to pravda, jak jsem slyšel, že společnost vyjednávala s některými náčelníky lupičů…“
„Jak ona pověstná helénská správa s hádží Stavrosem v Aboutově románu…“
„Ano, a kdo ví, jestli nezasedá v její radě…“
„Nu, to by bylo pěkné a tomu bych ani nemohl věřit…“
„Proč ne?“ odpovídá major Noltitz. „Bylo by to ovšem velmi fin de siecle, zabezpečit takto vlak po celou cestu ‚nebeskou říší'. V každém případě je však jeden z toho cechu, který si chtěl zachovat svou nezávislost a svobodu jednání, jakýsi Ki-Tsang…“

„Co to je za Číňana?“
„Odvážný vůdce lupičské tlupy původem napůl Číňan, napůl Mongol. Když už dlouho plenil Yuman, kde již byl ke konci příliš pronásledován, odstěhoval se do severních provincií. Dokonce jeho přítomnost ohlásili i v té části Mongolska, kterou projíždí velký transasijský vlak!“
„Ah, to je dobře, to je dodavatel zpráv, jaké potřebuji!“
„Pane Bombarnaku, zprávy, které by vám dodával tento Ki- Tsang, by vám mohly přijít velmi draho…“
„Fuj! Majore! XX. století je dost bohaté, aby si mohlo opatřit svou slávu.“
„Svými penězi ano, ale my ostatní, my bychom mohli zaplatit svým životem! Naštěstí vás naši společníci neslyšeli takto mluvit, protože by přišli všichni požádat, abyste byl vyloučen z vlaku. Buďte tedy opatrný a neprozrazujte nic z těchto svých choutek zpravodaje, který je na honbě za dobrodružstvím. Zejména bychom si měli přát, abychom se nesetkali s tím Ki-Tsangem… Bylo by to ve prospěch cestujících…“
„Ale ne ve prospěch cesty, majore!“
Vracíme se tedy k nádraží. Zastávka v Dušaku se má prodloužit ještě o půl hodiny. Procházím se po nástupišti a vidím, jak posunují vagony, čímž se mění uspořádání našeho vlaku.
Z Teheránu po vedlejší meschhedské trati, která spojuje hlavní perské město se Zakaspickou dráhou, přijel nový nákladní vůz. Tento uzavřený a olověnými pečetěmi opatřený furgon je doprovázen oddílem šesti četníků perské národnosti, kteří zřejmě mají uloženo nespustit vůz z očí.
Nevím, jestli je to vinou mé duševní nálady, ale zdá se mi, že tento vagon má do sebe něco zvláštního, tajemného, a protože major po odešel, obracím se na Popova, který dohlíží na posunování.
„Pane Popove, kam s tím nákladním vagonem?“
„Do Pekingu, pane Bombarnaku.“
„A co v něm je?“
„Co v něm je?.. Velký pán.“
„Velký pán?“
„Divíte se?“
„Opravdu… v tomto furgonu?…“
„Když to muselo být!“
„Tak dobrá, pane Popove, upozorníte mne, až tento velký pán sleze dolů.“
„Ten nesleze.“
„Proč ne?…“
„Protože je mrtev.“
„Mrtev?…“
„Ano, jeho tělo vezeme do Pekingu, jen jeho tělo, tam bude pohřbeno s veškerou poctou, která mu přísluší.“
Konečně tedy máme důležitou osobu v našem vlaku - i když jako mrtvolu, ovšem. Ale to nevadí! Kladu Popovovi na srdce, aby vyzvěděl, jak se nebožtík jmenuje. Musí to být nějaký vynikající mandarín. Jakmile se to dozvím, pošlu XX. století telegram.
Zatím, co se dívám na nákladní vagon, prohlíží jej nový cestující neméně tak zvědavě jako já.
Tento cestující má pyšné vzezření, je mu asi čtyřicet let, je oblečen do elegantních šatů bohatých Mongolů, je vysokého vzrůstu, trochu zasmušilého pohledu, má mušketýrský knír a la Scholl - kéž by měl také jeho ducha! - pleť velmi hnědou a víčka, která nikdy neklopí…
„Hleďme,“ říkám si, „to je skvělý typ! Nevím, jestli nebude hrát první roli, kterou hledám, ale nazdařbůh mu dám ve své potulné společnosti číslo 12.“
Tato první role - jak se brzy dozvídám od Popova - je urozený pan Faruskiar. Doprovází ho jiný Mongol nižšího rodu, stejného stáří jako on, jménem Ghangir. Oba se dívají na vagon, který připevňují vzadu k vlaku před posledním nákladním vagonem, hovoří spolu několik slov. Jakmile je práce hotova, usazují se Peršané ve druhé třídě, která je před pohřebním vagonem, aby bylo vzácné tělo stále pod jejich dozorem.
Vtom okamžiku je slyšet křik na nádražním nástupišti.
Ten křik já přece znám. Je to baron Weisschnitzerdorfer, který volá: „Halt… Halt…“
Tentokrát nejde o odjíždějící vlak, ale o klobouk, který uletěl. Nějaký silný vichr zacloumal nádražím, které je otevřené do všech stran a baronův klobouk - klobouk-kašket modravé barvy - urvalo náhlé zavanutí. A klobouk se kutálí po nástupišti, po kolejích, podél plotu a zdi a jeho majitel ubíhá za ním a nemůže jej dohonit.
Musím přiznat, že když pan a paní Katemovi viděli toto zběsilé pronásledování, tak se smáli až se popadali za boky, mladý Číňan Pan-Čao také propuká ve smích, jen doktor Tio-King zachovává nerušenou vážnost.
Němec ve tváři celý brunátný, bez dechu, uřícen a zemdlen, už
nemůže. Podvakrát už kladl ruku na svůj náhlavec, který mu uniká, ale potřetí padá jak široký, tak dlouhý, hlavu zamotanou do záhybů svého haveloku - což dává příčinu panu Katemovi, aby zanotoval motiv z Miss Helyett:

Ach! Přerozkošná podívaná… a… a… á…
Ach! Vyhlídka to nenadálá… a… a… á….

Neznám nic zlomyslnějšího a fraškovitějšího, než klobouk unášený větrem, který se kutálí, dopředu, zpátky, točí se, skáče, poskakuje, vleče se a odletí co nejkrásněji právě v tom okamžiku, když si myslíte, že jste se jej zmocnili. A kdyby se to stalo mně, jistě bych odpustil těm, kteří se tomuto komickému zápasu dali do smíchu.
Ale baron se nezdá být v této mírumilovné náladě. Skáče sem, odskakuje tam a plete se na trať. Křičí se na něho ze

všech stran: „Pozor! Dejte pozor!“ - protože vlak, který přijíždí od Mervu, vjíždí do nádraží s dost velkou rychlostí. To však byla smrt pro ubohý klobouk, lokomotiva jej bez milosti přejela, a kešket už není nic jiného, než rozmačkaný cár, který baronovi přinášejí. A teď teprve začíná řada nadávek, adresovaných Velké transasijské dráze.
Bylo dáno znamení, a staří i nově přibylí cestující pospíchají zaujmout svoje místa. Mezi noVÝmi zaznamenávám tři Mongoly nepěkného vzhledu, kteří vstupují do jednoho z vagonů druhé třídy.
V tom, když vystupuji na plošinu, slyším, jak mladý Číňan říká svému společníkovi francouzsky:
„Re! Doktore Tio-Kingu, viděl jste toho Němce s tím jeho směšným kloboukem?… To jsem se nasmál!“
Jak, Pan-Čao mluví plynně francouzsky, - co to říkám? Spíš pařížsky než francouzsky!… Jsem tím opravdu celý udivený…

## IX. KAPITOLA
## Pan a paní Katernovi

Odjeli jsme v předepsaný čas. Baron nebude mít tentokrát příčinu ke stížnostem. Koneckonců chápu jeho netrpělivost; zpozdíme se jen o minutu a on může zmeškat parník z Tien-Tsinu do Japonska.
Den začíná mnoho slibně. Například vítr fouká, že by zhasil slunce tak snadno jako svíčku, - je to jedna z těch bouřlivých vichřic, které prý zastavují i vlaky Velké transasijské dráhy. Dnes vane naštěstí od západu a bude dost snesitelný, protože fouká na vlak zezadu. Je tedy možné se zdržovat na plošině.
Nyní bych si přál zavést rozhovor s mladým Pan-Čaem. Popov měl asi pravdu, je to bezpochyby synek nějaké bohaté rodiny, který strávil několik let v Paříži pro poučení a zábavu. Byl podle všeho jedním ze stálých hostů five-o'clocks XX. století.
Zatím se však musím zabývat jinými věcmi. Předně člověkem v bedně. Celý den ještě musí uběhnout, než jej budu moci uklidnit. V jakých úzkostech se asi chudák nachází! Ale protože by bylo velmi neprozřetelné vniknout do nákladního vagonu ve dne, musím počkat na noc.
Nesmím zapomenout, že mám rovněž na programu rozhovor s panem a paní Katemovou. Ostatně to mi nebude činit vůbec žádné nesnáze.
„Méně snadné bude navázat styk s číslem 12., přepychovým a urozeným panem Faruskiarem. Tento Orientálec se mi zdá velmi upjatý.
Ach! Kdybych jen znal co nejdříve jméno mandarína, který se vrací do Číny jako mrtvé zavazadlo! S trochou obratnosti je Popov přece vyzví od některého z Peršanů, určených na ochranu Jeho Excellence. Kdyby to tak byl některý z vysokých hodnostářů, například Pao-Wang, Ko-Wang, místokrál obou Kiangí, kníže King sám…
První hodinu projíždí vlak stále oázou. Brzy budeme v samé poušti. Půda se skládá z alluviálních vrstev, jejichž lůžko se rozkládá až k okolí Mervu. Je nutno přivyknout této jednotvárné jízdě, která se potáhne až k hranicím Turkestánu. Oáza a poušť, poušť a oáza. Ovšem, poblíž Parním se pohled na kraj pozmění. V orografickém uzlu, který museli Rusové přeříznout, tak jako ten prohnaný Alexandr přeřízl uzel, kterým bylo přivázáno jho na voj Gordického vozu, je pěkných krajin dost. Za to se dostalo makedonskému dobyvateli vlády asijské… Dobrá předzvěst pro ruské dobyvatele.
Počkejme tedy, až pojedeme Pamírem a jeho rozmanitými kraji. Za těmito se pak rozkládají nekonečné planiny čínského Turkestánu, písčitá, ohromná poušť Gobi, kde zase začne jednotvárná jízda.
Je půl sedmé. Snídaně v dinning-car bude brzy připravena. Nejdříve si tedy odbudeme ranní procházku tou dlouhou vlakovou ulicí.
Kdepak je ale Fulk Ephrinell? Nevidím ho na jeho místě vedle slečny Horacie Bluettové, které se tedy po něm ptám, napřed jsem ovšem zdvořile pozdravil.
„Pan Fulk se šel podívat na svoje zavazadla,“ odpovídá slečna.
Ah! Už říká jen krátce pan Fulk, zatím, ovšem, než mu bude říkat jen prostě Fulk.
Vzadu ve druhém vagoně se usadili hned při odjezdu urozený pan Faruskiar a Ghangir. Protože jsou v této chvíli jen sami dva, baví se přitlumeným hlasem.
Při návratu potkávám Fulka Ephrinella, který jde opět ke své společnici. Tiskne mi po yankeesku ruku. Povídám mu, že slečna Bluettová mi už o něm podala zprávy.
„Ú!“ říká Fulk Ephrinell, „jaká je to řádná žena, jaká obchodnice vzácného druhu! Jedna z těch Angličanek…“
„… které zasluhují, aby se staly Američankami!“ dodal jsem.
„Wait a bit!“ odpovídá s úsměvem více než významným.
Právě, když chci vstoupit, pozoruji, že oba Číňané už jsou v dinning-car. Kniha doktora Tio- Kinga zůstala ležet na stolku ve vagonu.
Myslím, že zpravodaj nebude indiskrétní, když vezme svazek, otevře jej a přečte si tento nadpis:

O STŘÍDMÉM A SPOŘADANÉM ŽIVOTĚ čili
O UMĚNÍ ŽÍT DLOUHO V DOKONALÉM ZDRAVÍ
LODOVICO CORNAR benátský šlechtic
Přeloženo z italštiny

Rozmnoženo o rozpravu, kterak napravit špatnou letoru, těšit se Z dokonalého štěstí až do nejpozdnějšího věku a umřít teprve po vypotřebování životních šťáv v nejvyšším věku.

PALERMO 1782

To je tedy ta oblíbená četba doktora Tio-Kinga! A proto mu tedy někdy jeho mladý a málo úctyplný žák s úsměškem připomíná jméno Cornara!
Nemám čas si prohlédnout z této knížky něco jiného než její heslo: Abstinentia adjicit vitam (Střídmost prodlužuje život). Ostatně nemám ani v úmyslu uskutečňovat heslo urozeného Benátčana, - alespoň při nastávající snídani ne.
V rozsazení stolovníků v dinning-car není nic nového. Zase sedím vedle majora Noltitze, který vytrvale pozoruje urozeného pana Faruskiara a jeho společníka, kteří sedí na konci tabule. Ptáme se sami sebe, kdo to asi je, ten Mongol, tak pyšného vzhledu…
„Poslouchejte, majore," říkám a sám se usmívám tomu nápadu, který mi proletěl hlavou, „kdyby to tak byl…"
„Kdo?" ptá se major.
„Ten náčelník lupičů… pověstný Ki- Tsang…"
„Vtipkujte, pane Bombarnaku, jak chcete, ale radím vám, - jen zticha!…"
„Ale jen se majore přiznejte, že by to byla osobnost velmi zajímavá a hodná nejpodrobnějšího interviewu."
Při tomto hovoru jíme s největší chutí. Snídaně je znamenitá, protože zásoby byly v Aščhabadu a v Dušaku obnoveny. Pijeme čaj, krymské víno a kazaňské pivo (Pan inženýr Boulangier si jistě vzpomene, jak vychvaloval ve svém cestopise podobnou tabuli) a jíme masité příkrmy a to skopové kotlety a výtečné konzervy a jako dezert máme šťavnatý meloun, hrušky a vybrané hrozny.
Po snídani jdu vykouřit svůj doutník na plošinu za dinning-car. Pan Katerna se tam stěhuje také, skoro hned za mnou. Zřejmě tento neocenitelný komik číhal na příležitost, aby se mnou navázal kontakt.
Jeho duchaplné přivřené oči, tváře zvyklé na falešné licousy, rty zvyklé na falešný knír, hlava zvyklá na zrzavé, černé, šedivé, plešaté nebo dlouhovlasé paruky, jak to ta která role vyžaduje, to všechno svědčí o herci, zvyklém životu na prknech. Ale pan Katerna má fyziognomii přímou, tvář veselou, výraz počestný, chování nenucené, zkrátka vypadá celkově jako bodrý muž.
„Pane," říká ke mně, „copak dva Francouzi pojedou z Baku do Pekingu a vůbec se přitom neseznámí?"
„Pane," odpovídám, „když se potkám s krajanem…"
„Který je Pařížan, pane…"
„A proto dvojnásob Francouzem," dodal jsem, „sám na sebe bych se zlobil, kdybych mu nepodal ruku! Tedy, pane Katerno…"
„Copak víte, jak se jmenuji?…"
„Tak jako víte vy, jak se jmenuji, jsem jist…"
„Jistě, pane Claudie Bombarnaku, dopisovateli XX. století."
„Vždy k vašim službám."
„Tisíceré díky, pane Bombarnaku, ba deset tisíc, jak se říká v Číně, kam jedeme, paní Katernová a já…"
„Do Šanghaje, jako komický tenor a první milovnice, do společnosti francouzské rezidence…"
„Ale vy víte všechno!…"
„Zpravodaj!"
„Ovšem."
„Dodávám ještě, když si vzpomenu na jisté námořnické výrazy, že jste byl někdy v námořních službách, pane Katerno…"
„Zajisté, pane zpravodaji. Jsem bývalý kapitán šalupy admirála de Boissoundy, na palubě Redoutablea."
„Proč jste tedy nevolil jakožto námořník raději cestu po moři?…" „Ach! Milý pane Bombarnaku. Vězte, že paní Katernová, která je bezpochyby první milovnicí na venkově, a ani jediná z jejich kolegyň se jí nevyrovná v úlohách subretek a v mužských úlohách, nesnáší jízdu po moři. Tak, když jsem se dozvědělo vlaku Velké transasijské dráhy, jí povídám: ‚Upokoj se, Caroline! Neboj se klamného a falešného živlu! Pojedeme Ruskem, Turkestánem a Čínou a pevninu neopustíme!' A to jí, chudáčkovi, která je tak odvážná, tak oddaná, tak… ani nenalézám slov, způsobilo radost, - krátce, pane, milovnice, která by hrála třeba staré báby, jen aby ředitel nebyl v nesnázích! Umělkyně, pravá umělkyně!"
Je radost poslouchat pana Katernu. Je v plné páře, jak říkají strojníci, a nezbývá, než ho nechat tu páru pouštět. Ať je to jak chce podivné, je jisté, že svou ženu zbožňuje a myslím, že ona mu jeho zbožňování oplácí. Ten pár se k sobě hodí, jako žádný jiný, a jak se dozvídám od svého komického tenora, nikdy není na rozpacích, ze všeho se vyseká, je spokojený se svým osudem, nadevšechno miluje svoje divadlo, zvláště venkovské divadlo, kde paní Katernová a on hráli dramata, vaudevilly, veselohry, operety, opery komické, opery vážné, překlady, hry výpravné, pantomimy, byli šťastni při produkcích, které začínají v pět hodin a končí po jedné hodině zrána, na velkých divadlech v krajských městech, v sálech radnice, ve stodolách na vesnici, hned po příjezdu, beze všech velkých příprav, bez orchestru, někdy i bez diváků v tomto případě nemusí aspoň vracet vstupné, - krátce jsou to herci, kteří provedou pořádně všechno, ať je to cokoliv.
Jakožto Pařížan byl pan Katerna, dokud se ještě plavil, mezi lodníky na přídi šaškem. Protože měl ruce dovedné jako kejklíř, nohy dovedné jako provazochodec, uměl napodobit jazykem nebo rty všechny hudební nástroje dřevěné nebo plechové, má nejrozmanitější zásobu pouličních písní, písní hospodských, vlasteneckých, monologů a výstupů z předměstských šantánů. To všechno mi vypráví s živými posunky, s nevyčerpatelnou výmluvností, přechází přitom a houpá se v bocích a na rozkročených nohách jako potácející se kostka. Opravdu - ve společnosti tak veselého kumpána bych se nikdy nenudil.
„A kde jste byl dříve, než jste opustil Francii?" ptám se.
„Ve Ferté-sous-Juarre, kde měla paní Katernová opravdový úspěch v úloze Elsy v Lohengrinovi, kterého jsme hráli bez

hudby. Však je to také zajímavý a velmi krásně udělaný kus!“
„Proběhl jste asi hodný kus světa, pane Katemo?“
„To si myslím, byl jsem v Rusku, Anglii, obou Amerikách. Ach! Pane Claudie…“
„Říká mi už ‚Claudie'!“
„Ach! Pane Claudie, bývaly časy, kdy jsem byl idolem v Buenos Aires a miláčkem obecenstva v Rio de Janeiru! Nemyslete si, že vám chci něco napovídat! Ne! Vím, co vím! V Paříži jsem špatný, ale venku výborný. V Paříži hraje člověk pro sebe, na venkově pro jiné! A pak jaký repertoár!“
„Přijměte moji poklonu, drahý krajane.“
„Přijímám, pane Claudie, protože svoje řemeslo miluji. Prosím vás! Každý se nemůže stát senátorem anebo… zpravodajem!“
„Nu, to je poněkud zlomyslná poznámka, pane Katerno,“ říkám s úsměvem.
„Ne… to je jen konec debaty.“
A zatímco neznámý komik odříkával svůj růženec, objevovaly se stanice mezi jízdou a mezi dvojím zapísknutím. Kulka, Nisachurch, Kulla-Minor a jiné, smutného vzhledu, pak Bairam-Ail, za sedm set devadesát pět verst, a Kurlan-Kala po osmi sté patnácté.
„A abych řekl všechno, přece jsme uspořili nějaký ten měďák, i když jsme se protloukali od města k městu. Máme v kufru několik obligací severní dráhy, které si velmi vysoce cením, velmi bezpečně uložené a počestně vydělané peníze, pane Claudie! Můj Bože, vím, že třebaže žijeme pod demokratickou vládou, vládou rovnosti, přece jen je ještě daleko čas, kdy bude starý herec sedět u tabule po boku paní prefektové a prezidenta krajského soudu, a kdy první milovnice zahájí ples s prefektem u velícího generála! Zatím - co na tom! Hodujeme a tancujeme mezi sebou…“
„A není to o nic míň veselé, pane Katerno…“
„Ani o nic méně comme-il-faut, pane Claudie!“ odpovídá příští hlavní šanghajský komik, s nenuceností šlechtice z doby Ludvíka XV.
Vtom k nám přistoupila paní Katernová. Je to důstojná společnice svého muže, stvořená a narozená, jen aby mu odpovídala jak v životě, tak na scéně, jedna z těch divadelních komediantek, které nejsou ani upejpavé, ani zlého jazyka, většinou děti, které se staly tím, čím byly jejich rodiče, narozené bůhvíkde, a bůhvíjak, ale dobrého srdce.
„Představuji vám Carolinu Katernovou,“ říká mi komik tónem, jako by mi představil Paitt nebo Sarah Bernhardtovou.
„Protože jsem stiskl ruku vašemu choti, budu šťasten, když budu moci stisknout ruku i vám, paní Katernová…“
„Tak tedy, pane,“ odpovídá první milovnice otevřeně, plynně, ze srdce a bez nápovědy.
„Jak vidíte, nenadělá oklik a je to nejlepší ze všech žen…“
„Jako on je nejlepší ze všech manželů!“
„Jsem na to pyšný, pane Claudie,“ odpovídá tenor, „a proč? Poněvadž jsem porozuměl, že sňatek záleží docela na předpisu evangelia, kterému by se manželé měli přizpůsobit: co paní ráda, pán často jídá!“
Věřte mi, bylo velice dojemné vidět tuto počestnou hereckou domácnost, tak rozdílnou od galantního účetnictví má dáti a dal agenta a agentku, kteří spolu hovořili v koutě sousedního vagonu.
Vtom vystupuje z dinning-car, kde jistě netrávil čas studováním jízdního řádu, baron Weisschnitzerdorfer a na hlavě má cestovní čepici.
„To je ten strýc s tím dovádivým kloboukem!“ zvolal pan Katerna, když baron vstoupil do vagonu, „ani nám neprokáže čest, aby nás pozdravil.“
„Je to také… Němec!“ říká paní Katernová.
„A tyhle lidi nazývá Heinrich Heine sentimentálními duby!“ dodal jsem zase já.
„No, to neznal tohohle,“ říká zase pan Katerna. „Dub to je, ale sentimentální…“
„Apropos,“ povídám já, „víte, proč jede tento baron velkým transasijským vlakem?“
„Do Pekingu jíst zelí, ne?“ rychle odpovídá pan Katerna.
„Ó ne… ó ne! Je to sok slečny Nellie Blyeové. Chce vykonat cestu kolem světa za třicet devět dní…“
„Třicet devět dní!“ volá pan Katerna. „Chcete snad říci sto třicet devět dní! To už není ani sport, tohle!“
A komický tenor začíná prozpěvovat klarinetovým, chraplavým hlasem známou melodii ze Zvonků cornevillských.

Třikrát jel jsem kolem světa…
a obraceje se směrem k baronovi:
a on sotva polovinu udělá!

## X. KAPITOLA
## Ctihodný mandarín Yen-Lu

Ve čtvrt na jednu po poledni, přejel náš vlak stanici Kari-Bata, která se s těmi italskými stříškami podobá některé stanici na cestě z Neapole do Sorrenta. Vidím širý asijsko-ruský tábor, ve kterém vlají v čerstvém větru prapory. Vjeli jsme do mervské oázy, sto dvacet pět kilometrů dlouhé, široké dvanáct kilometrů, která má šest set tisíc hektarů - jak je vidět, jsem velmi přesně informován. Vpravo a vlevo obdělaná pole, skupiny krásných stromů, vesnice nepřetržitě za vesnicí následující, mezi houštinami stromů chýše, ovocné zahrady mezi domky, stáda skotu rozlezlá po pastvinách. Celý tento bohatý venkov zavodňuje Murgab - Bílá voda - nebo jeho přítoky, a bažantů se tady hemží jako havranů na normanských pláních.
V jednu hodinu odpoledne zastavuje vlak v mervském nádraží, osm set dvacet dva kilometrů od Uzun Ady.
Město, které často a často bylo pobořeno a zase znova vystavěno! Turkestánské války ho nijak neušetřily. Zdá se, že

kdysi bývalo útulkem drancovnÍků a banditů a je škoda, že slavný Ki-Tsan v těchto dobách nežil. Snad by se stal nějakým Čingischánem.
Major Noltitz mi cituje z této příčiny turkmenské rčení tohoto znění: „Potkáš-li zmiji nebo Merviana, zab nejdřív tohoto a pak zmiji!“
Myslím však, že od těch dob, co je Mervijsko ruské, je nutno začít se zmijí.
V Mervu je sedm hodin zastávky. Budu mít čas navštívit toto podivuhodné město, jehož fyzická i morální proměna byla tak velmi důkladná díky poněkud despotickému počínání ruské správy. Naštěstí mervská pevnost, kterou vystavěl r. 1873 Nour-Verdy a má v objemu osm kilometrů, nebyla carovým vojskům překážkou, aby se Mervu zmocnila. A tak se stalo bývalé hnízdo lupičů jedním z nejdůležitějších zakaspických měst.
Povídám majoru Noltitzovi:
„Kdybych se neobával, že zneužiji vaší laskavosti - směl bych vás prosit, abyste mne doprovázel…“
„Velice rád,“ odpovídá, „mně samotnému bude potěšením Merv vidět.“
Dali jsme se tedy s chutí na cestu.
„Ale musím vás upozornit,“ řekl major, „že navštívíme jen nové město.“
„A proč ne dříve staré?.. Bylo by to nejen logičtější, ale také chronologičtější…“
„Protože je starý Merv od nového vzdálený třicet kilometrů, zahlédnete jej, až pojedeme kolem. Musíte se tedy spokojit s popisem, ostatně velice přesným, který učinil náš veliký geograf Elisée Reclus.“
Čtenář touto záměnou nic neztratí.
Vzdálenost nádraží od nového Mervu je krátká. A co nesnesitelného prachu! Obchodní město je vystavěno na levém břehu řeky, město docela americké, které se asi bude líbit Fulkovi Ephrinellovi: široké ulice, rovné jako šňůra, protínající se v pravém úhlu, přímočaré bulváry s řadami stromů, obchodníci oblečení po orientálsku přecházejí sem a tam, izraelité, kupčíci, kteří náležejí k nejrůznějším třídám, množství velbloudů jednohrbých i dvouhrbých, kteří jsou zvláště hledáni pro svoji vytrvalost a kteří se liší svou zadní částí od svých afrických spoludruhů. V dlouhých ulicích, ozářených sluncem a které se zdají být vypáleny do běla, je jen málo žen. Nicméně jsme viděli několik typů dost pozoruhodných žen, vyparáděných skoro vojenským oblekem, na nohou měkké boty a na prsou nábojnice po čerkeském způsobu. Ale dejte si pozor na potulné psy, hladová zvířata s dlouhou srstí, hrozivými špičáky, druhu připomínajícího kavkazské psy; což nesežrala tato zvířata - jak vypravuje inženýr Boulangier - jednoho ruského generála?
„Ne docela,“ odpovídá mi major, který dosvědčuje tuto událost.
„Nechali přece jeho boty.“
V obchodní čtvrti, v hloubce temných přízemí, obývaných Peršany a izraelity, uvnitř ubohých chatrčí, se prodávají koberce nadmíru jemné a velmi uměle skládaných barev, tkané většinou starými ženami a bez Jacquardových kartounů.
Po obou březích Murgabu založili Rusové svoje vojenské stanice. Tady se honosí turkmenští vojáci ve službách cara. Mají modré čepice a modré epolety na svém obyčejném obleku a cvičí se pod dozorem ruských důstojníků.
Dřevěný most, dlouhý přes padesát metrů, jehož podlaha spočívá na podstavcích, přetíná řeku. Je zřízen nejen pro pěší, ale také pro vlaky a přes jeho zábradlí jsou přetaženy telegrafní dráty.
Na druhém břehu se vypíná administrativní část města, ve které je množství civilních úředníků, vesměs uniformovaných ruskou čepicí.
Nejzajímavější ze všeho je návštěva jakéhosi předměstí, vesnické Téké, mervské enklávy, jejíž obyvatelé zachovali nepěkný typ té klesající rasy, se svalnatým tělem, odchlípnutýma ušima, masitými rty a černými vousy. Tady ještě vyniká poslední zbytek onoho místního nátěru, kterého se novému městu nedostává.
Na rohu jedné z ulic v obchodnické čtvrti potkáváme amerického agenta a anglickou agentku.
„Pane Ephrinelle!“ volám. „Viďte, že není nic tak zvláštního na moderním Mervu!“
„Naopak, pane Bombarnaku, město je skoro celé americké a bude jím úplně, až jen tady Rusové zavedou tramvaje a plyn!“
„Také to bude.“
„Doufám, a Merv pak bude mít úplné právo na název - město.“ „Co se mě týká, pane Ephrinelle, byl bych raději podnikl vycházku do starého města, navštívil jeho mešity, památky a paláce. Naneštěstí je to trochu daleko, vlak tam nezastavuje a velmi toho lituji…“
„Eh co!“ říká Yankee. „Já zase lituji, že tady v tom turkmenském kraji se nedaří žádnému obchodu! Ti lidé vám tady mají zuby…“
„A ženy tady zase mají vlasy…“ dodává slečna Horacie Bluettová.
„Tak tedy, slečno, kupte ty vlasy a nebudete tady trávit zbůhdarma svůj čas.“
„Firma Holme - Home z Londýna to také jistě učiní,“ odpovídá mi na to agentka, „jen až vyčerpáme vlasové zásoby ‚nebeské říše'.“
Potom nás pár opouští.
Navrhuji tedy majorovi Noltitzovi - bylo šest hodin - abychom před odjezdem vlaku obědvali v Mervu. Přijímá návrh, ale se zlou se potáza1. Nešťastná náhoda nás zavedla do Slovanského hotelu, který se zdaleka nevyrovná našemu dinnig-car, - alespoň co do jakosti svého jídla. Zvláště zde mají národní polévku boršč z kyselého mléka, kterou bych nikterak nedoporučoval labužníkům ze XX. století.
A co můj list a ten telegram, týkající se mandarína, kterého veze náš vlak na pohřeb?… Dozvěděl se Popov od těch nemluvných, kteří jej hlídají, jméno té vysoké osobnosti?
Ano, konečně! A sotva jsme na nádražním nástupišti, běží ke mně a říká:
„Už vím, jak se jmenuje.“

„Jak?“
„Yen-Lu… Velký mandarín Yen-Lu z Pekingu.“
„Děkuji, pane Popove!“
Letím k telegrafní kanceláři, odkud odesílám XX. století tento telegram:

V Mervu, 16. května, 7 hodin večer
Velký transasijský vlak opouští Merv. Z Dušaku vezeme mrtvolu velkého mandarína Yen-Lu z Persie; dopravuje se do Pekingu.
Bombarnak

Telegram byl sice velmi drahý, ale každý uzná, že stojí za to. Jméno Yen-Lu se brzy rozšířilo mezi našimi spolustolovníky, a zdálo se mi, že urozený pan Faruskiar se usmíval, když je slyšel vyslovovat.
Nádraží jsme opustili přesně v osm hodin večer. Čtyřicet minut poté jsme jeli kolem starého Mervu, a poněvadž už byla tmavá noc, nic jsem neviděl. Je zde však přece pevnost s hranatými věžemi a baštami z cihel, sušených na slunci, sutiny náhrobků a paláců, zbytky mešit, celá spousta archeologických vykopávek, které by byly vynesly alespoň dvě stě řádek malým tiskem.
„Upokojte se,“ říká mně major Noltitz. „Vaše uspokojení by nebylo dokonalé, kdybyste tam mohl jít, neboť starý Merv sám byl čtyřikrát obnovován. Byl byste viděl čtvrté město Bairam-Ali z perské doby, ale neviděl byste třetí z mongolských dob, tím méně město mohamedánské ze druhého období, které se nazývalo Sultan Sandžar Kala, a rovněž ne město z prvního období. To nazývají jedni Iskander-Kala po Alexandrovi Makedonském a jiní Ghiaur-Kala, kteří připisují založení Zoroastrovi, tvůrci náboženství Magů, tisíc let před křesťanským letopočtem. Radím vám tedy, abyste svou lítost hodil do koše.“
A to jsem také učinil, protože jsem nemohl udělat nic lepšího. Náš vlak teď letí k severovýchodu. Stanice jsou od sebe vzdáleny dvacet až třicet verst. Nevolají se ani jejich jména, protože se v nich nezastavuje a nezbývá mi, než abych je sledoval jen v jízdním řádu. Tak nalézám stanice jménem Kelči, Ravina - odkud tohle italské jméno v turkmenské provincii? - Pesky, Repetek, atd. Projíždíme pouští, skutečnou pouští, bez jediného pramínku vody.
Proto tady také vrtali artéské studně, které dostatečně zásobují rezervoáry tratě.
Major vykládá, že inženýři jen s nesmírnými nesnázemi upevnili pískové duny na této části trati. Kdyby nebyly palisády šikmo skloněny, tak jako chmýří brkového pera, brzy by byla trať zasypána pískem tak, že by vlaky nemohly vůbec jezdit. Jakmile tento kraj dun byl projet, jsme zase na vodorovné pláni, kde koleje mohly být kladeny velmi rychle.
Moji společníci pozvolna usínají a náš vagon je proměněn ve sleeping-car.
Vracím se tedy v myšlenkách k osudu svého Rumuna. Mám se znovu odvážit a navštívit jej tuto noc? Bez všech pochyb, a to nejenom proto, abych ukojil zvědavost ovšem velmi přirozenou, ale také, abych uklidnil vlastní nepokoj. Protože, když ví, že jeho tajemství zná člověk, kterýs ním mluvil víkem jeho bedny - mohlo by mu nakonec napadnout vystoupit na některé stanici, zřeknout se další cesty, pustit z mysli setkání se slečnou Zinkou Klorkovou, jen aby nebyl společností stíhán… Celkem je to všechno možné, a moje intervence by byly tomu ubohému mladému muži jen na škodu… nehledě ani k tomu, že bych ztratil svoje číslo 11., jedno z nejzajímavějších z celé své sbírky.
Jsem tedy odhodlán navštívit ho při prvním svítání. Nicméně z převelké opatrnosti počkám, až vlak přejede stanici Čardžui, kam má dojet ve dvě hodiny dvacet sedm minut ráno. Tady se zdržíme čtvrt hodiny, než zase pojedeme dál k Amudarji. Popov se pak přijde schoulit do své strážnice, a já budu moci vklouznout dovnitř furgonu bez strachu, že budu zpozorován.
Jak mi hodiny připadaly dlouhé! Několikrát bych málem podlehl své ospalosti. Proto jsem vyšel dvakrát nebo třikrát na čerstvý vzduch na plošinu.
V předepsanou hodinu vjíždí vlak do Čardžui - tisíc a padesátá versta. Je to důležité město bucharského chanátu, k němuž se Zakaspická dráha dostala koncem listopadu 1886, sedmnáct měsíců po položení prvního pražce. Jsme vzdáleni jenom dvanáct verst od Amudarji, a za touto řekou mám v úmyslu provést svůj čin.
Řekl jsem, že zastávka v Čardžui má trvat čtvrt hodiny. Několik cestujících v tomto městě, které má třicet tisíc obyvatel, vystupuje. Jiní přistupují, cestují do Buchary a Samarkandu, ale pouze ve vagonu druhé třídy. Na nástupišti je tedy jakýsi ruch.
Já jsem také slezl a procházel se poblíž prvního furgonu, když najednou vidím, jak se jeho dveře tiše otvírají a zavírají. Nějaký člověk slézá z plošiny a plíží se nádražím, které je sotva osvětlené několika petrolejovými svítilnami.
To je můj Rumun… Nemůže to být nikdo jiný než on… Nikdo ho neviděl a teď se přimísil k ostatním cestujícím… Snad chce v nádražní restauraci obnovit svoje zásoby?… Anebo nás chce opustit, jak jsem se obával?…
A to bych se na to podíval… Dám se mu poznat… slíbím mu svoji pomoc a svoje přispění… Promluvím na něj francouzsky, anglicky, německy, rusky - ať si vybere… Řeknu mu: „Příteli, spolehněte se na mou mlčenlivost… Nezradím vás… Potraviny vám budu přinášet v noci… A ve stejném čase vás budu zahrnovat povzbuzováním: nezapomínejte, že slečna Zinca Klorková, patrně nejhezčí Rumunka, na vás v Pekingu čeká… atd.“
A teď jej stopuji, ale nepozorovaně. Uprostřed množství lidí sem tam přecházejících mu nehrozí nebezpečí, že by ho někdo zpozoroval. Ani Popov, ani žádný jiný zřízenec by v něm nemohli podezírat nějakého podloudníka, který podvádí společnost. Obrátí se k východu… a unikne mi?
Ne! Jen si chtěl protáhnout končetiny, lépe, než by to mohl učinit ve vagonu. Po tom uvěznění, které trvá od odjezdu z Baku - tedy šedesát hodin - má ovšem právo na deset minut volnosti.
Je to muž prostřední výšky, pružných pohybů, plíživé chůze. Krčí a vypíná se jako kočka a v jeho bedně mu asi není

příliš těsno. Je oblečen do tmavomodré vesty, spodky má sepjaté řemenem a na hlavě má kožešinovou čepici - také tmavé barvy.
Už tedy vím, co chtěl. Vrací se k furgonu a vstoupí na stupátko na plošinu, a dveře se za ním zvolna zavírají. Jakmile bude vlak na cestě, zaklepu na stěnu bedny a tentokrát…
Nová nehoda. Místo, aby zastávka trvala čtvrt hodiny, trvala tři čtvrtě. Opravovali nějakou malou závadu na brzdě lokomotivy. Přes všechno baronovo láteření tedy nádraží neopustíme před půl čtvrtou, až už bude svítat.
Z toho vyplývá, že jsem nemohl učinit návštěvu ve furgonu, ale viděl jsem alespoň Amudarju.
Amudarja je Oxus Starých, sok Indu a Gangy. Podle koryta, naznačeného na mapách, se kdysi vléval do Kaspického moře, teď je v obvodu Aralského jezera. Je živený sněhy a dešti Parníru, vleče svoje volné vody mezi vysokými břehy hlíny a písku. V turkmenském jazyku je to „řeka-moře“, a protéká dvěma tisíci pěti sty kilometry.
Vlak vjíždí na most dlouhý jednu míli, který se pne přes Amudarju a vyčnívá jedenáct metrů nad nejnižším stavem vod. Při přejíždění se most chvěje na svých tisíci jehlách, které jej nesou seskupeny pouze po pěti mezi každou trámovou mezerou, širokou devět metrů.
Je pravda, že je to velmi opatrné. Nejenom, že jiskry z lokomotivy už několikrát zapálily most na různých místech, ale také jiné okolnosti je nutno se obávat. Velký počet člunů, většinou plných nafty a petroleje, jezdí nahoru nebo dolů po Amudarje a často se stává, že náklad se promění v hořící lodě. Stálý dozor je tedy víc než ospravedlněn, protože, kdyby byl most zničen, vyžadovala by jeho rekonstrukce skoro rok a přeprava cestujících z jednoho břehu na druhý by byla velmi nesnadná.
Konečně přejel vlak, který jel jen poloviční rychlostí řeku. Už je bílý den. Poušť se zase objevuje až u druhé stanice Karakum. Zatím se rýsují zákruty jednoho přítoku Amudarji, Zarafchanu, „řeky, která valí zlato“, jejíž tok se prodlužuje až k Sokdianskému údolí k té úrodné oáze, ve které se směje město Samarkand.
A v pět hodin ráno vlak zastavuje v hlavním městě bucharského chanátu, jedenáct set sedm verst od Uzun Ady.

## XI. KAP ITOLA
## Do nitra střední Asie

Bucharský a samarkandský chanát tvořily kdysi Sogdianu, perskou satrapii, obývanou Tádžiky, potom Uzbeky, kteří zaplavili kraj koncem 15. století. Ale je nutné se obávat ještě jiné záplavy, mnohem modernější, totiž záplavy písku, a to od těch dob, co saksaúly, které měly upevňovat duny, tady skoro úplně vyhynuly.
Buchara byla hlavou chanátu, islámským Římem, ušlechtilé město. Město chrámů, zbožňovaný střed mohamedánského náboženství. Bylo to město se sedmi branami, které za časů jeho lesku obklopovaly široké hradby a znamenitě obchodovalo s Čínou. Teď má asi osmdesát tisíc obyvatel.
To všechno mi vysvětluje major Noltitz a vybízí mne, abych tuto metropoli, kterou sám již několikrát spatřil, navštívil. On sám mne nebude moci provázet, protože musí odbýt několik návštěv. Odjedeme až v jedenáct hodin ráno. Tedy jenom pět hodin zastávky a ještě k tomu je město dost vzdáleno od stanice. Kdyby s ní nebylo spojeno Decauvillovou železnicí - toto francouzské jméno zní pěkně uprostřed Sogdiany - ani bychom neměli čas si Bucharu jen zběžně prohlédnout.
Domluvili jsme se, že se mnou major sedne na Decauvillovu dráhu, ale potom, až dojedeme, mne musí opustit a musí se zabývat vlastní mi záležitostmi. Nemohu na něj nijak spoléhat. Budu tedy odkázán jenom na vlastní osobu? Copak ani jedno z mých čísel se ke mně nepřipojí?…
Opakuji: urozený pan Faruskiar?… s tím mohu počítat právě tak jako s mandarínem Yen-Lu, zavřeným v jedoucím katafalku.
Fulk Ephrinell a Horacie Bluettová?…
Je zbytečné na ně myslet, když jde o paláce, minarety, mešity a jiné archeologické zbytečnosti. - Komický tenor a první milovnice?… nemožné, neboť paní Katernová je zemdlena a pan Katerna tedy musí zůstat u ní. Oba Číňané?… ti z nádraží už odešli. Ach! Sir Francis Travellyan?… Proč ne?… Já nejsem Rus, a on se hněvá jen na Rusy… Já přece nedobývám střední Asii. Pokusím se toho upjatého gentlemana otevřít… Přibližuji se, zdravím, už mám slovo na rtech… On se maličko uklání, ukazuje mi podpatky a odchází. Osel!
Ale Decauville už dává poslední znamení píšťalou. Major a já sedíme v jednom z otevřených vagonů. Za půl hodiny potom projíždíme branou Dervaze, major mne opouští, a já se už za chvíli procházím bucharskými ulicemi.
Kdybych řekl čtenářům XX. století, že jsem navštívil sto škol jeho města, jeho tři sta mešit - skoro tolik mešit, co je v Římě kostelů nevěřili by mi přes všechnu důvěru, kterou zpravodajové rozhodně zasluhují. Přidržím se tedy pouhé pravdy.
Probíhal jsem zaprášenými ulicemi města, vcházel jsem nazdařbůh do budov, které se mi namanuly cestou. Tady je nějaký bazar, kde se prodává to bavlněné tkanivo měnivých barev, pravé aladža, šátky pavoučí lehkosti, podivuhodně zpracovaná měď, hedvábí, jehož šustot se v bucharské řeči nazývá čachčuch - jméno, které Meilhac a Halévy velmi prozřetelně nedali své proslulé hrdince Frou-frou. Je tady hostinec, ve kterém si můžeš poručit šestnáct druhů čaje, ze kterých jedenáct náleží ke druhu zelených čajů, užívaných výhradně uvnitř Číny a střední Asie - mezi jiným druh nejvzácnější, zvaný luka, jehož jediný list naparfémuje celou čajovou konvici.
O kousek dál se procházím po nábřeží podél nádrží Divanbeghi, které ohraničují jednu stranu čtvercového náměstí, vysázeného jilmy. Nedaleko se vypíná Arš - opevněný palác emíra - jehož vrata zdobí moderní hodiny. Arminius Vambéry řekl, že tento palác vypadá poněkud hrozivě, a já s ním souhlasím, ačkoliv bronzová děla, která chrání vchod, vypadají spíš uměle než hrozivě. Nezapomínejme, že bucharským vojákům, kteří se procházejí ulicemi v bílých spodkách, černé tunice, na hlavě astrachánku, na nohách vysoké boty, velí ruští důstojníci, zlacení na každém švu.

Vpravo u paláce se vypíná největší mešita z celého města, mešita Mesdžidi Kelan, kterou vystavěl Abdullah Chan Sheibani. Je tu spousta kopulí, zvonic, minaretů, jejichž stálými hosty se zdají být čápi; těchto ptáků je ve městě na tisíce.
Stále se nazdařbůh procházím a přijdu ke břehům Zarafchany, na severovýchodu města. Její čerstvé a čisté vody proplachují jednou nebo dvakrát za čtrnáct dní kanály. Zdravotní opatření. A právě se konala tato hygienická introdukce. Muži, ženy, děti, psi, dvojnožci, čtvernožci, všechno se to koupalo ve vřavě, která se ani nedá vylíčit a kterou nedoporučuji následovat.
Při cestě jihozápadním směrem ke středu města, se potkávám se skupinami dervišů se špičatými čepicemi na hlavách, v rukách měli velikou hůl, rozcuchané vlasy, chvílemi se zastavovali a potom zas dávali do tance, který by docela dobře slušel fanatikům z Elysée Montmartyre, jakýsi žalm, v pravém slova smyslu řvaný, dodává jejich charakteristickým krokům náležitý rytmus.
Nezapomeňme dodat, že jsem prošel také trh na knihy. Není tam méně než dvacet šest krámků, kde se prodávají tiskopisy a rukopisy, ne na váhu jako čaj, nebo na svazky jako zelenina, ale jako běžné zboží! Co se týká četných medress - kolejí, které daly Buchaře pověst univerzity - musím doznat, že jsem nenavštívil ani jedinou. Zemdlen, utahán, uštván se usazuji pod jilmy na nábřeží Divanbeghi. Tady jsou neustále ve varu ohromné samovary, a za jeden teng nebo pět a sedmdesát centimů se napájím šivínem, čajem lepšího druhu, který se nijak nepodobá čaji, který pijeme v Evropě, a kterým se prý již čistily koberce „nebeské říše“.
To je jediná vzpomínka, kterou jsem si uchoval z turkestánského Říma. Ostatně - když se tam člověk nemůže zdržet několik měsíců, učiní lépe, když tam zůstane jen několik hodin.
V půl jedenácté, v doprovodu majora Noltitze, kterého jsem potkal, když jsem se vracel zpátky na Decauvillovu dráhu, přicházím opět na nádraží, jehož sklady jsou zaneseny balíky bucharské bavlny a zásobami mervské vlny.
Vidím na první pohled, že všechna moje čísla jsou na nástupišti, až po německého barona. Na konci vlaku stojí Peršané němě na stráži kolem mandarína Yen-Lu. Zdá se mi, že tři společníci z naší cesty je pozorují s vytrvalou pozorností; jsou to Mongolové podezřelého vzezření, které jsme přibrali na stanici v Dušaku. Když jsem je míjel, myslím - že jsem zpozoroval, jak i urozený pan Faruskiar jim dává nějaké znamení, jehož smyslu nerozumím. Copak je zná?… Ať je to jakkoliv, tato okolnost mne znepokojuje.
Sotvaže se vlak hnul, už cestující obsazují dinning-car. Místa sousedící s těmi, které zaujímá major a já od chvíle našeho odjezdu, jsou volná, a mladý Číňan, následovaný doktorem Tio-Kingem, využívá této okolnosti, aby se k nám přiblížil. Pan-Čao ví, že jsem členem redakce XX. století, a má zřejmě stejný zájem hovořit se mnou, jako si já přeji hovořit s ním.
Nemýlil jsem se, je to pravý Pařížan z bulváru, v obleku Číňana. Strávil tři roky ve společnosti, kde se člověk baví a také ve společnosti, kde se člověk poučuje. Jediný syn bohatého pekingského obchodníka cestoval a cestuje pod ochranou Tio-Kinga, jakéhosi doktora, který je asi nejblbější ze všech těch pitomečků a hlupců, ze kterých si jeho žák tropí příjemnou legraci. Kdo by věřil, že doktor Tio-King od té chvíle, co objevil na nábřeží Seiny tu Cornarovu knížku, jenom hledí přizpůsobovat způsob svého života onomu Umění žít dlouho v dokonalém zdraví! Ten podivný čínský osel se celý tak zahloubal do předpisů přednášených školsky urozeným Benátčanem a jednajících o příslušné míře pití a jídle, životosprávě, kterou je nutné se řídit v každém čase, o střídmosti, která dodává duchu síly, nestřídmosti, která působí největší zlo, o prostředku, jak napravit špatnou povahu a těšit se výtečnému zdraví až po velmi pokročilý věk.
A proto si ho nepřestává Pan-Čao dobírat nesčíslnými a pikantními žerty, kterých si však ten dobrák ani nevšímá.
A hned při této snídani jsme mohli mít některé ukázky z jeho monomanie, protože i doktor tak jako jeho žák mluví ryzí francouzštinou:
„Dříve, než začneme jíst,“ řekl Pan-Čao, „připomeňte mi, doktore, kolik existuje základních pravidel pro přesnou míru jídla a pití!“
„Sedm, mladý příteli,“ odpovídá Tio-King s největší vážností. „První pravidlo povídá, že máme přijímat potravy jen tolik, abychom mohli být stejně svižně činní i duševně.“
„A druhé?“
„Druhé pak tiká, že máme požívat jen tolik potravy, abychom potom necítili žádné zmalátnění, žádnou tíhu, žádnou tělesnou únavu. Třetí…“
„Pro dnešek se spokojíme s tímhle, když dovolíte, doktore,“ odpovídá Pan-Čao. „Tady je například nějaké maintuy, které se mi zdá být velmi vhodné a…“
„Dejte pozor, můj drahý chovanče! Toto jídlo je jakýsi druh pudinku ze sekaného masa, připraveného se sádlem a kořením… Bojím se, že se to dá těžko strávit…“
„Tedy vám doktore radím, abyste to nejedl. Já napodobím tyto pány…“
A to také Pan-Čao učinil - ostatně měl docela pravdu, protože maintuy bylo znamenité, - kdežto doktor Tio-King se spokojil s tím, co poskytuje nejprostší všední menu. Dokonce se zdá podle toho, co nám říká major Noltitz, že tato maintuy jsou ještě lepší smažená na sádle. A jak by nebyla, když se pak nazývají zenbusis - což znamená dámské políbení!
Protože pan Katerna vyslovuje svoje politování nad tím, že zenbusis se u snídaně na jídelním lístku vůbec nenachází, dovoluji si tuto poznámku:
„Myslím, že i jinde je možno nalézt zenbusis než ve střední Asii.“ Nato dodává Pan-Čao s úsměvem:
„A v Paříži ty nejlepší.“
Dívám se na svého mladého Číňana. S jakou chutí se dává do jídla!… Potom si však musí dát líbit doktorovo napomenutí o nestřídmém využití svých životních šťáv.
Snídaně se dost vesele prodloužila. Rozpředl se rozhovor o pracích Rusů v Asii. Pan-Čao se mi zdá být velice dobře informován o jejich pokrocích. Nejenom, že zbudovali Zakaspickou dráhu, ale i Sibiřská dráha, která započala r. 1888, se

právě provádí, a už dost pokročila. Místo první vyměřené trati přes Iscin, Omsk, Tomsk, Krasnojarsk, Nižní Ufimsk a Jakutsk položili jinou, jižnější přes Orenburg, Akmolinsk, Minussinsk, Abatuj a Vladivostok. Až těchto šest tisíc kilometrů kolejí bude dokončeno, bude Petro hrad vzdálen jen na šest dní od Japonského moře. A tato Sibiřská dráha, jejíž délka bude převyšovat pevninskou dráhu ve Spojených státech, nebude stát víc než sedm set padesát milionů.
Snadno si představíte, že tato zábava o ruské práci není právě příliš vhod siru Francisovi Trevellyanovi. Třebaže si nedovolí ani slovo, nezvedá oči od svého talíře a jeho dlouhá tvář se zlehka červená.
„Ale co! Pánové," říkám konečně, „to, co vidíme my, není nic proti tomu, co budou vidět naši vnuci. Dnes jedeme v přímém vlaku Velké transasijské dráhy. Ale co až Velká transasijská dráha se připojí k Velké transafrické!…"
„A jak by se mohla Asie dráhou připojit k Africe?" ptá se major Noltitz.
„Můj Bože! Ruskem, Tureckem, Itálií, Francií a Španělskem. Cestující pojedou z Pekingu k mysu Dobré naděje, přímo, bez přesedání."
„A Gibraltarská úžina?" namítá Pan-Čao.
Při tom jméně sir Francis Trevellyan napíná uši. Jakmile se mluví o Gibraltaru, zdá se, že celé Spojené království prochvívá středomořsko-vlastenecké třesení.
„Ano… Gibraltar?" říká major.
„Pojede se pod ním," odpověděl jsem. „Tunel patnácti kilometrů, to nic není! Anglický parlament tady nebude proti tomu, jako je stále proti tunelu Calais a Doverem! Všechno se jednoho dne uskuteční, všechno… a bude pravdivý verš:

Omnia fam fieri quae posse negebam. (Vše se už uskutečnilo, o možnosti čehož jsem kdysi pochyboval)

Mému latinskému vzdělání rozuměl jen major Noltitz, a slyším, jak pan Katerna říká své choti:
„Aha, to je volapük."
„O tom nelze pochybovat," říká Pan-Čao, „že čínský císař jedná velice moudře, když podává ruku raději Rusům než Angličanům. Místo, aby naléhal na stavbu strategických mandžuských drah, které by car nikdy neschválil, spojil se ‚Syn nebes' raději se Zakaspickou dráhou a vede ji Čínou a čínským Turkestánem."
„Ano, jednal velmi moudře," dodává major. „Pomocí Angličanů by spojil Indii s Evropou. Ale s pomocí Rusů s ní spojil veškerou asijskou pevninu!"
Pohlížím na sira Francise Trevellyana… Jeho zbarvená tvář je temnější, ale ani nedutá. Ptám se sám sebe, jestli tyto řečnické útoky, kterým velmi dobře rozuměl, jej konečně nevyburcují z jeho zamlklosti. A přece, kdybych se měl sázet pro nebo proti, byl bych silně na rozpacích.
Major Noltitz se opět chápe slova a vykládá o naprostých výhodách Velké transasijské dráhy vzhledem k obchodním stykům mezi Asií a Evropou, a vzhledem k bezpečnosti a rychlosti dopravy. Staré nenávisti ponenáhlu vymizí evropským vlivem. - Je to nová éra, která se otevírá těm národům, a z toho pohledu je nutné poznat, že dílo Rusů zasluhuje souhlas všech civilizovaných národů. Jak jsou vhodná krásná slova, která pronesl Skobelev po dobytí Geok-Tepe, kdy přemožení se mohli obávat útisku vítězů: „V politice ve střední Asii neznáme žádné opovrhované lidi."
„A tato politika," řekl major nakonec, „je příčinou, že vynikáme nad Anglií."
„Nikdo nemůže vynikat nad Anglií!"
Tuto větu jsem od sira Francise Trevellyana očekával - větu, kterou gentlemani ve Spojeném království pronášejí, jakmile přijdou na svět…
Ale když jsem povstal a chtěl pronést přípitek na ruského cara, na Rusy, čínského císaře a Číňany, sir Francis Trevellyan cítil, že jeho zlost už překypuje, a náhle opustil tabuli. Škoda, ani dnes ještě neuslyším zvuk jeho hlasu!
Rozumí se samosebou, že za tohoto rozhovoru se baron Weisschnitzerd6rfer zaměstnával jenom vybrakováním každé mísy, k velikému údivu doktora Tio-Kinga. To je Němec, který jakživ nečetl Comarovy předpisy, a když je četl, tak se chová způsobem až urážlivým! Ostatně je docela možné, že neumí francouzsky a že ničemu, co jsme si v té řeči povídali, nerozuměl.
Proto se myslím také urozený pan Faruskiar a Ghangir hovoru nezúčastnili. Vyměnili mezi sebou sotva několik čínských slov.
Stejně musím zaznamenat dost podivnou podrobnost, která majorovi také neunikla.
Když se Pan-Čaa ptali na bezpečnost dopravy střední Asií, po trati Velké transasijské dráhy, přiznal, že tato je za turkestánskými hranicemi zajištěna daleko méně. To stejné už řekl dříve také major Noltitz. Napadlo mi, abych se zeptal mladého Číňana, jestli před svým odjezdem do Evropy slyšel mluvit o pověstném Ki-Tsangovi.
„Velmi často," odpověděl, „protože Ki-Tsang tehdy pracoval v yunnanských provinciích a doufám, že ho cestou nepotkáme."
Beze všech pochyb jsem vyslovil jméno slavného bandity nedokonale, protože jsem sotva porozuměl Pan-Čaovi, když je akcentoval svým mateřským jazykem.
Dobrá! Mohu však ujistit, že v okamžiku, když opakoval Ki-Tsangovo jméno, urozený pan Faruskiar stáhl obočí a jeho oči metaly blesky.
Potom se díval na svého společníka a byl opět jako obyčejně netečný ke všemu, co se dělo kolem něho.
Zřejmě budu mít trochu nesnáze, než se s touto osobností seznámím. Ti Mongolové jsou nepřístupní jako wertheimky, když člověk nezná klíčové heslo, je velmi nesnadné je otevřít!
Zatím vlak ujížděl nesmírnou rychlostí. Obyčejný vlak, který projíždí jedenácti stanicemi mezi Bucharou a Samarkandem k tomu potřebuje celý den. Teď nám stačily tři hodiny na dvě stě kilometrů, které oddělují tato města, a ve dvě hodiny odpoledne už náš vlak vjížděl do starého sídla Tamerlána.

XII. KAPITOLA
Starobylý Samarkand

Samarkand leží uprostřed bohaté oázy, kterou zavlažuje Zarafchan Sogdianským údolím. Malá brožurka, kterou jsem si koupil na nádraží, mne poučuje, že toto město zaujímá asi jedno ze čtyř míst, kde zeměpisci souhlasně umísťují pozemský ráj. Spor o této věci přenechávám vykladačům Písma z povolání…
Samarkand, zapálený Cyrovou armádou tři sta dvacet devět let před Kristem, byl později opět alespoň částečně vypleněn Čingischánem kolem r. 1219. Ačkoliv se stal sídlem Tamerlána, přece toto povýšení, na které jistě mohl být pyšný, nebylo nijak na závadu, že byl konečně v 18. století znovu zpustošen a to od kočovných kmenů. Vidíme, že takové alternativy velikosti a zkázy byly počátkem důležitých měst také i ve střední Asii.
V Samarkandu pět hodin zastávka, a ve dne - to mi přece způsobí několik příjemných hodin a vynese několik zpravodajských stránek. Ale mnoho času nezbývá. Město je dvojí, jak se tady sluší: jedno, které vybudovali Rusové, docela moderní, se zelenými sady, avenuemi vysázenými břízami, paláci, vilami. Druhé staré, bohaté ještě na velkolepé zbytky svého lesku, a které by vyžadovalo několik neděl, kdybychom je chtěli svědomitě studovat.
Tentokrát nebudu sám. Major Noltitz má volný čas a doprovodí mne. Byli jsme už mimo nádraží, když pan a paní Katernovi se k nám přidali.
„Projdete se městem, pane Clauqie?“ ptá se mne komický tenor a dělá okrouhlý posunek, jako by chtěl označit širokou rozlohu Samarkandu.
„Máme to v úmyslu, pane Katerno.“
„Kdybyste, pan major Noltitz a vy, ráčili laskavě dovolit, abych se připojil…“
„Jak to?…“
„S paní Katernovou, jistěže, neboť bez ní nic neučiním…“ „Naše výzkumná cesta bude tím příjemnější,“ odpovídá major a uklání se před roztomilou první milovnicí.
A já dodávám:
„Abychom se uchránili před zemdlením a abychom získali drazí společníci čas, dovoluji si vám nabídnout arbu.“
„Arbu?“ volá pan Katerna a poskakuje přitom podivně. „Co to je, arba?“
„Zdejší vůz.“
„Tak tedy, arbu!“
Vsedáme do jedné z těchto pohyblivých beden, které mají svoje stanoviště před nádražím. Za slib dobrého silao čili spropitného nám jamščik čili kočí slibuje, že dá svým dvěma malým koním křídla a vyjíždíme tedy klusem..
Po levici necháváme ruské město, vějířovitě rozložené, pak dům guvernéra, obklopený krásnými zahradami, veřejný park a jeho aleje ztrácející se v čerstvém stínu, a posléze obydlí krajského náčelníka, které sahá poněkud už do starého města.
Mimochodem nám major ukazuje pevnost, kolem které jede naše arba. Tady jsou totiž hroby ruských vojáků, kteří padli při útoku r. 1868 v sousedství bývalého paláce bucharského emíra.
Odtud jede naše arba úzkou, ale přímou ulicí na náměstí Rigistan, „které se nesmí ztotožňovat s náměstím stejného jména v Buchaře,“ poznamenává k tomu naivně moje brožura.
Krásný pravoúhelník, snad trochu pokažený tím, že Rusové jej zpříjemnili dlážděním a zkrášlili pouličními lampami, - což se jistě bude líbit Fulkovi Ephrinellovi, jestli se rozhodne navštívit Samarkand. Na třech stranách tohoto náměstí trčí dobře zachovalé zříceniny tří medress, kde dost důkladně mollahové vyučují děti. Tyto medressy v Samarkandu je takových kolejí sedmnáct a osmdesát pět mešit tyto medressy se nazývají Tilla-Kari, Šir-Dar a Ulong-Beg. Všeobecně je možné říci, že si jsou vesměs podobné: uprostřed portikus, který vede k vnitřním dvorům, zdi z emailovaných cihel barvy bledě žluté a jemně modré, arabesky kreslené zlatými čarami na podkladě tyrkysově modrém, (tato barva zde převládá), nakloněné minarety, které sice hrozí spadnutím, ale nespadnou nikdy k velkému štěstí pro jejich emailový šat, který neohrožená cestovatelka paní de Ujfalvy- Bourdonová prohlašuje za mnohem lepší než naše nejkrásnější emaily s trhanou glazurou. A tady nejde o vázy, které se prostě kladou na krby nebo na podstavce, ale o hodně vysoké minarety!
Tyto zázraky jsou ještě ve stejném stavu, v jakém je našel Marco Polo, benátský cestovatel z 13. století.
„No tak, pane Bombarnaku,“ ptá se major, „obdivujete Rigistanské náměstí?“
„Je nádherné!“ říkám.
„Ano,“ odpovídá náš komický tenor, „a jak znamenitá by to byla dekorace pro nějaký balet, Caroline! Tato mešita vedle zahrady a tam ta druhá naproti…“
„Máš pravdu, Adolfe,“ n'ká první milovnice, „ale bylo by myslím potřeba ty věže trochu narovnat kvůli pravidelnosti a doprostřed postavit světelné fontány…“
„To je znamenitá myšlenka, Caroline! Udělejte nám nějaké drama, pane Claudie, hodně výpravné, ve kterém by mělo třetí jednání tuhle dekoraci… Titul…“
„Tamerlán, nabízí se samo od sebe!“ odvětil jsem.
Komický tenor se velmi významně šklebí. Myslím, že dobyvatel Asie není dost časový. Není dostatečně fin de siecle.
Ostatně pan Katerna se obrací ke své milované choti a rychle dodává:
„Co se týká místa, viděl jsem ještě lepší v divadle Porte Saint Martin v Synovi noci…“
„A já v divadle Chatelet v Michaelovi Strogoffovi.“
Však nejlépe uděláme, když necháme oba naše herce mluvit. Oba pohlížejí na všechny věci jen z divadelního stanoviska. Dávají přednost modrým a zeleným dekoračním pruhům, které představují vzduch a listí před azurem nebes

a větvemi lesů, rozvlněné plachtě před vzdutými vodami oceánu, perspektivám zadní dekorace před místy, které tato dekorace představuje, před jakoukoliv krajinou, krátce řečeno, dávají umění přednost před přírodou… Ani mě nenapadne, abych se pokoušel pozměnit jejich názory o těchto věcech.
Když jsem tak pronesl Tamerlánovo jméno, ptám se majora Noltitze, jestli nepůjdeme navštívit hrob tohoto proslulého Tatara. Major mi odpovídá, že jej uvidíme, až pojedeme zpět; cesta nás teď vede k velkému samarkandskému bazaru.
Arba se zastavuje u jednoho ze vchodů této široké rotundy, projede s námi nazdařbůh částí starého města, jehož domy mají jen přízemí, zdánlivě bez všeho pohodlí.
Tady je bazar, kde jsou v nesmírném množství nahromaděny lněné látky, velurové koberce živých barev, šály přepestrých vzorků, všechno přeházené páté přes deváté po pultech krámků. Před těmito výklady smlouvají prodavač a kupec hřmotně podmínky i té nejmenší koupě.
Mezi těmito látkami se nalézá hedvábné tkanivo, zvané kanaus, které elegantní Samarkanďanky asi velmi rády kupují, třebaže se nijak nevyrovná podobným výrobkům lyonských továren ani co do jakosti ani co do nádherného vzhledu. Nicméně je paní Katernová ve velkém pokušení, tak jako kdyby před sebou měla sklady v Bon Marché nebo v Louvru.
„Tahle látka by se velmi pěkně nesla pro kostým Velké vévodkyně!“ říká.
„A tyhle trepky by jistě měly znamenitý úspěch pro Ali-pašu v Kaidu!“ povídá pan Katerna.
A zatímco první milovnice kupuje kus kanausu, popřává si komický tenor zase pár zelených papučí, které si obouvají Turkmeni dříve než vstoupí do mešity. Ale musel požádat o laskavost majora, který se ochotně propůjčil za tlumočníka mezi panem Katernou a prodavačem, jehož výkřiky „yoks!… yoks!“ létaly jako petardy z jeho širokých úst.
Arba ujíždí a míří k náměstí Ribi-Chanym, kde se vypíná mešita stejného jména, které vyzdvihuje jednu z žen Tamerlána. Třebaže toto náměstí není tak pravidelné jako rigistanské, je snad, jak se domnívám, malebnější: jsou tady podivně seskupené zříceniny, zbytky oblouků, puklé klenby, zpola odkryté kopule, sloupy bez hlavic, jejichž dříky zachovaly veškerou čerstvost svých emailů; potom dlouhé nízké sloupoví, které z jedné strany zavírá tento prostorný obdélník.
Dělá to opravdu velký dojem, neboť tyto staré památky skvělého Samarkandu se obrážejí na pozadí nebes a zeleně, kterým bychom marně hledali rovné… dokonce ani v Pařížské opeře bychom to nenašli, ať je to komickému tenorovi vhod nebo ne. Ale musím přiznat, že náš dojem je ještě větší, když na severovýchodním konci města nás arba dováží k mešitě, nejkrásnější z celé střední Asie, k mešitě Šah-Sindeh, která pochází z r. 795 hedžiry (1392 našeho letopočtu).
Nemohu podat zběžným perem pojem o tomto zázraku. Kdybych navlékl celý růženec jmen, jako mozaika, frontony, tympány, bas-reliéfy, výklenky, emaily, představby do jedné věty, přece by to byl velice neúplný obraz. Bylo by na to zapotřebí štětec, ne pero. Obraznost je však v rozpacích před těmito zbytky nejnádhernější architektury, kterou nám asijský génius zachoval.
V hlubinách této mešity se věřící klaní hrobu Kassima-ben-Abbase, světce zbožňovaného mohamedánskou vírou, a říká se, že kdyby byl tento hrob otevřen, že by z něho vyšel ve vší slávě živoucí člověk. Ale nikdo to nezkusil, a lidé se tedy raději přidržují této legendy.
Museli jsme však přestat na těchto úvahách, ačkoliv jsme měli přece tentokrát to štěstí, že ani pan ani paní Katernovi nerušili naši podívanou svými vzpomínkami na divadlo. Bezpochyby s námi sdíleli naše dojmy.
Zase usedáme do arby a jamščik nás unáší tryskem svých holubic stinnými ulicemi, které ruská správa pečlivě udržuje. V těchto ulicích zasluhuje množství lidu, abychom si ho povšimli. Nosí velmi rozmanitý oděv, chaláty mihotavých barev a na hlavě mají koketně posazený turban. Ostatně pravé typy jsou asi promíchány mezi tímto obyvatelstvem, které má skoro čtyřicet tisíc hlav. Většinou patří k plemeni Tádžiků, íránského původu. Jsou to silní chlapíci, jejich bílá pleť zmizela pod úpalem čerstvého vzduchu a slunce. Reprodukuji tady to, co jsem našel, když jsem četl zajímavé vypravování paní de Ujfalvy-Bourdonové: Jejich vlasy jsou všeobecně černé, jakož i vousy, které bývají velmi husté. Oči skoro nikdy nevystupují Z důlků a jsou vždy hnědé. Nos bývá velmi krásný, rty jemné, zuby malé. Čelo je vysoké, široké a tvář celkem oválná.
Musím tedy souhlasit, když pan Katerna při spatření takového Tádžika, oblečeného do nádherného, mnohobarevného chalátu, zvolal:
„Ten by pěkně hrál první roli!… Jaký překrásný Mélingue! Jen si ho představte v Nana Sáhibovi od Richepina nebo v Šamylovi od Meuricea!“
„Ten by si mohl vydělat peněz!“ n1cá paní Katernová.
„To věřím…, Caroline!“ odpovídá jí zase nadšený komický tenor. Copak pro něho jako pro tolik lidí od divadla není příjem nejvážnějším a nejzřejmějším projevem dramatického umění?
Je už pět hodin a v tomto nevyrovnatelném městě Samarkandu stíhá dekorace dekoraci… Dobrá! To se mi docela líbí. Tímhle způsobem však toto divadlo jistě skončí až někdy po půlnoci. Protože ale odjíždíme už v osm hodin, je nutné se oddat osudu a dokončení kusu pustit z mysli.
Poněvadž mi na tom záleželo, už kvůli zpravodajské cti, abych když už jsem v Samarkandu, viděl také hrob Tamerlána, vrací se naše arba k jihozápadu a zastavuje poblíž mešity Gur-Emir, která sousedí s ruským městem. Je to smrdutá čtvrť, shluky domků z hlíny a slámy, hromady starého ubohého zdiva, kterou jsme projeli!
Mešita vypadá velmi vznešeně. Nad ní se vznáší její kopule, na níž převládá tyrkysová modř, tak jako perská čepice, a její jediný minaret, teď bezhlavý, jiskří se emailovanými arabeskami, které si zachovaly svou antickou čistotu.
Navštívili jsme ústřední sál pod kopulí. Tady se vypíná hrob Železného mrzáka - neboť tak nazývali Timúra Dobyvatele. Tamerlánovy kosti trouchnivějí pod černým kamenem, obklopeným čtyřmi náhrobky jeho synů a svatého patrona. Tamerlánovo jméno se zdá zahrnovat celý čtrnáctý věk asijského dějepisu. Zdi tohoto sálu jsou také vykládány černými kameny, na kterých se docela zřetelně rýsují nesčetné klikatiny, malý sloup, vztyčený na jihozápadní straně označuje pak směr mešity. Paní de Ujfalvy-Bourdonová přirovnávala právě tuto část mešity Gur-Emir ke svatyni, a tentýž dojem jsme měli i my. A ten dojem se zbarvil ještě více nábožensky, když jsme sestoupili

po úzkých a temných schodech až ke kryptě, ve které jsou hroby Tamerlánových žen a dcer.
„Ale kdo to vlastně byl ten Tamerlán," ptá se pan Katerna. „Tamerlán, o kterém je neustále řeč?…"
„Tamerlán," odpovídá major Noltitz, „byl jeden z největších dobyvatelů světa, dokonce největší, když se vezme v úvahu velikost jeho výbojů. Asie ke Kaspickému moři, Persie a provincie na její severní hranici, Rusko až po Azovské moře, Indie, Sýrie, Malá Asie, posléze i Čína, na kterou pustil dvě stě tisíc mužů, - krátce řečeno, dějištěm jeho bitev byla celá pevnina."
„A byl přece kulhavý!" poznamenává paní Katernová.
„Ano, madame, jako Genserich, jako Shakespeare, jako Byron, jako Walter Scott, jako Talleyrand, ale nepřekáželo mu to, aby nevykonal mnoho cest. Ale fanatik to byl a horkokrevný, namouvěru? Dějiny vypravují, že dal pobít v Dillí sto tisíc zajatců a v Bagdádu postavil obelisk z osmdesáti tisíc hlav."
„To se mi obelisk na Place de la Concorde v Paříži líbí lépe," odpověděl pan Katerna, „a pak - je z jednoho kusu."
Po této poznámce opouštíme mešitu Gur-Emir, a protože je již nejvyšší čas, abychom se vrátili, zamířil arba zase rychle zpátky k nádraží.
Já přes všechny poznámky manželů Katernových jsem měl přece jen hluboký pocit lokálního nátěru tohoto podivuhodného Samarkandu, když tu jsem byl najednou velmi drsně stržen zpátky do moderní skutečnosti.
Na ulici, ano! na ulici, která sousedí s nádražím, ve středu sídla Tamerlánova, vidím jet kolem dva cyklisty, pěkně sedící na svých kolech.

## XIII. KAPITOLA
## Černý pasažér

Obědvali jsme hodinu po odjezdu vlaku. Uvnitř restauračního vagonu je několik nových hostů, - mezi jiným dva černoši, které pan Katerna se zalíbením nazývá zasmušilými lidmi.
Žádný z těchto cestujících, říká mi Popov, nepřekročí rusko-čínské hranice: zajímají mne tedy málo nebo vůbec.
Při obědě, kterého se zúčastní všechna moje čísla - mám jich dvanáct a zdá se mi, že dál to už nepůjde, - zaznamenávám, že major Noltitz nepřestává pozorovat urozeného pana Faruskiara. Začíná jej snad podezřívat? Copak přikládá nějakou důležitost tomu, že se zdá, že tento Mongol zná ty tři cestující druhé třídy, také Mongoly jako on? Pracuje jeho obrazotvornost se stejnou činností jako moje a ptá se snad, jestli se má brát vážně to, co jsem řekl jen žertem? Že já, spisovatel, kronikář, honící se za událostmi a vymýšlející zápletky, vidím v této osobě soka pověstného Ki-Tsanga nebo samotného Ki-Tsanga, tomu se není co divit. Ale on, vážný člověk, lékař ruské armády, aby se oddal takovýmto divadelním kombinacím, - ne, tomu by nikdo neuvěřil! Nu, nevadí, však si o tom ještě spolu promluvíme.
Brzy jsem však na Mongola zapomněl a to pro člověka - zavazadlo, na kterého se po mém rozumu mělo soustředit všechno moje úsilí.
Třebaže cítím jakousi únavu po dlouhé procházce Samarkandem, tak jestli se naskytne příležitost učinit mu této noci návštěvu, tedy ji učiním.
Po obědě šel každý na své místo s úmyslem spát až do Taškentu. Vzdálenost, která dělí Samarkand od Taškentu, činí tři sta kilometrů. Vlak nedojede do nádraží před sedmou hodinou ranní. Zastaví se jen třikrát na mezistanicích, ale jen pro zásoby vody a paliva, - okolnost tedy příznivá k provedení mého plánu. Dodávám, že je tmavá noc, nebe zataženo, měsíc a hvězdy že nesvítí. Hrozí déšť, a vane čerstvý větřík. Povětří není nijak lákavé k procházce na plošině, a nikdo se tam nebude procházet. Nejdůležitější věcí je zvolit okamžik, kdy bude Popov v nejtvrdším spánku.
Není ostatně třeba, aby naše setkání trvalo dlouho. Předem je třeba, aby se ten dobrý člověk upokojil, a on se upokojí, jakmile se jen seznámíme. Jen některá vysvětlení, o něm, o slečně Zince Klorkové, odkud přichází, proč jede do Pekingu, důvody, pro které zvolil tento způsob dopravy, jeho cestovní prostředky, jak je zařízen v té své bedně, jeho stáří, zaměstnání, kde se narodil, co dělal, co zamýšlí v budoucnosti, atd., krátce všechno, co si žádá svědomité zpravodajství; to chci na něm vyzvědět, jen na to se ho zeptám… To přece není příliš velká neskromnost.
Nejprve musím počkat, až celý vagon usne. Nebude to dlouho trvat, protože moji společníci jsou více nebo méně zemdleni z pobytu v Samarkandu. Lůžka byla upravena až po obědě. Někteří cestující začali na plošinách kouřit, ale vítr je odtamtud brzy zahnal. Každý zaujal svoje místo pod zastřenými lampami a kolem půl jedenácté zápolí dech jedněch a chrupání druhých s neustálým skřípáním vlaku na ocelových kolejích.
Zůstal jsem na čerstvém vzduchu poslední a Popov se mnou prohodil pár slov.
„Tuto noc nás nic nevyruší," říká mně, „a radím, abyste toho využil a dobře se vyspal. Obávám se, že příští noc, až budeme projíždět Pamírským průsmykem, tak to nebude tak klidná cesta."
„Děkuji, pane Popove, chci uposlechnout vaši radu a spát jako krtek."
Popov mi přeje dobrou noc a zalézá do své strážnice.
Zdá se mi zbytečné, vrátit se na své místo dovnitř vagonu a zůstávám tedy na plošině. Ani vpravo, ani vlevo od dráhy nelze naprosto nic rozeznat. Samarkandskou oázu jsme již přejeli, a dráha teď vede po dlouhé a vodorovné pláni.
Několik hodin uplyne dříve, než vlak přijede k řece Syrdarji, přes kterou bylo zapotřebí sestrojit most jako přes Amudarju, jenže méně důležitý.
Už je skoro půl dvanácté, když se odhodlávám otevřít dveře furgonu, které za sebou zavírám.
Věděl jsem, že mladý Rumun není stále zavřený ve své bedně, a mohlo se stát, že právě v tuto chvíli mu napadlo protáhnout si končetiny a procházet se po furgonu…
Je tma jako v pytli. Žádné světélko neproniká otvory bedny. Myslím si, že je to lepší. Lépe bude, když číslo 11. nebude překvapeno pouhým náhlým zjevením. Zajisté spí… Zatluču dvakrát zlehka na stěnu, vzbudím ho a domluvíme se, a nebude se muset přitom ani hnout. Ostatní pak půjde samo.

Kráčím a hmatám před sebou. Moje ruka se dotýká bedny, opírám ruku o přední stěnu a naslouchám.
Nic, ani jediný dech! Copak můj dobrý muž tady není?… Copak ufoukl?… Slezl snad na některém nádraží, aniž jsem to zpozoroval?… Moje novinářská kronika tedy utekla s ním?.. Jsem opravdu velmi znepokojen.
Pozorně poslouchám…
Ne! Neutekl… Je schoulený v bedně. - Slyším zřetelně jeho dech, pravidelný a dlouhý… Spí… Spí spánkem spravedlivých, ačkoliv má právo jen na spánek nespravedlivých, protože podvádí společnost Velké transasijské dráhy!
Už jsem chtěl zaklepat, když vtom píšťala lokomotivy začíná pronikavě pískat, protože projíždí nějakou stanicí. Ale vlak se nezastaví, vím to, a čekám, až pískání přestane.
Tluču tedy zlehka na stěnu…
Žádná odpověď.
Nicméně šumot jeho dechu je méně akcentovaný než právě před chvílí.
Tluču znovu silněji.
Tentokrát následuje bezděčný pohyb, překvapení a zděšení. „Otevřete… otevřete!“ říkám rusky.
Žádná odpověď.
„Otevřete…“ říkám znovu. „Mluví k vám přítel… Nemáte se čeho bát!“
Víko se sice neodsunulo, jak jsem očekával, ale slyším alespoň škrtnutí sirky a slabé světlo osvětluje vnitřek bedny.
Dívám se na vězně otvory stěny.
Jeho tvář je polekaná, oči vyděšené… Neví, jestli spí nebo bdí. „Otevřete, příteli,“ říkám, „otevřete a důvěřujte mi… Odkryl jsem vaše tajemství… Nikomu nic neřeknu… Mohu vám být prospěšný…“
Ubožák se zdá být trochu upokojen, ačkoliv se nehýbe.
„Vy jste Rumun, myslím,“ a dodávám, „já jsem Francouz!…“ „Francouz?… Vy jste Francouz?…“
Tato odpověď je v mé vlastní řeči, s poněkud cizím přízvukem. O jedno pouto více mezi námi.
Víko se odsunulo, a při světle malé lampy si mohu prohlédnout svoje číslo 11., jemuž konečně mohu dát méně počtářský význam.
„Nemůže nás nikdo vidět… ani slyšet?…“ ptá se mě polopřidušeným hlasem.
„Nikdo.“
„Náčelník vlaku…?“
„Ten spí.“
Můj nový přítel mne chytá za ruce a tiskne mne. Cítím, že hledá nějakou pomoc. .. Vidí, že se na mne může spoléhat… A přece jeho ústa ještě šeptají:
„Neprozraďte mne,… neprozraďte mne!“
„Vás prozradit, ubohý mladíku?… Copak francouzské noviny neprojevily své sympatie tomu rakouskému krejčímu, těm dvěma španělským snoubencům, kteří se nechali dopravit v podobných okolnostech jako vy?… Copak nezahájili sbírky v jejich prospěch? … A můžete se obávat, že já, zpravodaj, já žurnalista…“
„Jste žurnalista?…“
„Claudius Bombarnak, korespondent XX. století.“ „Francouzského žurnálu…“
„Ano, TIKám vám…“
„A jedete až do Pekingu?“
„Až do Pekingu.“
„Ach, pane Bombarnaku, sám Pán Bůh mne vás posílá do cesty.“ „Ne, posílá mne redakce mého listu a opatřila mne plnou mocí, která se opravdu zdá být prstem Prozřetelnosti… Odvahu a důvěru! Co mohu, všechno pro vás udělám…“
„Děkuji… děkuji!“
„Jak se jmenujete?“
„Kinko.“
„Kinko? - výtečné jméno!“
„Výtečné… proč?…“
„Pro moje články! - Jste Rumun, viďte?“ „Ano, Rumun z Bukurešti…“
„Ale žil jste asi ve Francii?…“
„Čtyři roky v Paříži, kde jsem se učil čalounictví na předměstí St. Antoina.“
„A vrátil jste se do Bukurešti?“
„Ano, abych tam pracoval ve svém řemesle, a pracoval jsem až do té chvíle, kdy jsem nemohl odolat touze odjet…“
„Odjet?… A proč?“
„Abych se oženil!“
„Oženil… se slečnou Zinkou…“
„Zinkou?“
„Ano, slečnou Zinkou Klorkovou, ulice Ša-Ku v Pekingu v Číně!“ „Vy víte…“
„Ovšem… Adresa je na vaší bedně.“
„Ano, to je pravda!“
„A slečna Zinca Klorková?…“
„Je to mladá Rumunka… Seznámil jsem se s ní v Paříži, kde se učila modistkou… Rozkošná dívka…“
„O tom jsem přesvědčen… nenamáhejte se.“
„Ona se také vrátila do Bukurešti… potom byla požádána, aby řídila módní závod v Pekingu… Milovali jsme se, pane, a ona odjela… a teď je to už rok, co jsme odloučeni!… Před třemi nedělemi mi psala… Obchody se tam daří velmi dobře… Jestli mohu přijet za ní, že snadno získám nějaké místo… Že se pak hned vezmeme… Má prý již nějaké úspory… Brzy

vydělám tolik, co ona… a dal jsem se tedy na cestu do Číny…“
„V této bedně?…“
„Prosím vás, pane Bombarnaku,“ odpovídá mi Kinko a červená se, „neměl jsem peníze, jenom tolik, kolik jsem potřeboval na zakoupení bedny, trochu zásob a na to, aby mne mohl jeden ochotný přítel odeslat… Z Tiflisu do Pekingu stojí cesta tisíc franků… Ale jakmile je vydělám, nahradím to společnosti, ujišťuji vás…“
„Věřím vám, příteli Kinko, a až přijedete do Pekingu…“
„Zinca o tom už ví. Bedna se přinese do jejího bytu, v ulici Ša-Ku, a ona…“
„Zaplatí porto?“
„Ano, pane.“
„A s největší radostí, viďte?“
„Zajisté, protože my se máme tak velice rádi!“
„A co by také neudělala pro snoubence, který je ochoten se proměnit na zavazadlo na celých čtrnáct dní a který jí dojde jako Zrcadlo… Křehké zboží… a jemuž Vlhko škodí!…“
„Ach, vy se mně ubožákovi, ještě posmíváte!“
„Ne, to ne… a můžete si být jist, že neopomenu nic, pokud budu moci, abyste přišel za sucha a nerozbitý… krátce ve stavu dokonalé neporušenosti ke slečně Zince Klorkové!…“
„Ještě jednou vám děkuji, pane,“ odpovídá Kinko a tiskne mi ruku.
„Věřte, že jste se nezavázal nevděčníkovi.“
„Ach! Příteli Kinko, vždyť budu zaplacen… a hodně!“
„A jak to?“
„Až budu vypravovat, jak jen to bude možné, o vaší cestě z Tiflisu do Pekingu… Pomyslete jen, jak krásný titul pro různé zprávy: Milenec v bedně!… Zinca a Kinko!!… Patnáct set mil střední Asií v nákladním vagoně!!!“
Mladý Rumun se nemůže zdržet úsměvu a dodává:
„Nesmíte s tím příliš pospíchat…“
„Buďte bez starosti! Za opatrnost a mlčenlivost se ručí, jako u zprostředkovatele sňatků.“
A když jsem se přesvědčil u dveří furgonu, že nám nehrozí žádné nebezpečí, abychom byli překvapeni, pokračujeme v hovoru.
Ovšem, že se mne Kinko ptá, jak jsem jeho tajemství objevil. Vypravuji mu vše, co se přihodilo na parníku při přepravě přes Kaspické moře. Jeho dech ho prozradil. Myšlenka, že jsem ho nejprve pokládal za zvíře, dokonce za divokou šelmu, mu připadá velmi k smíchu. On, divoká šelma! Nanejvýš snad věrný pudlík! Potom se kýchnutím dostal na žebřík živých tvorů až k lidské bytosti.
„Ale,“ říká mně tlumeným hlasem, „předešlé noci jsem myslel, že jsem ztracen… Když byl furgon zavřený, rozsvítil jsem svou malou lampičku a začal jsem večeřet, když vtom někdo zaklepal na stěnu…“
„To jsem byl já, Kinko, já sám, a této noci bychom se seznámili, kdyby v té chvíli, když jsem s vámi chtěl mluvit, vlak na něco nenarazil a nezmírnil svou rychlost. Nějaký velbloud byl tak nemotorný, že se nám připletl do cesty, a měl jsem nejvyšší čas, že jsem se uchýlil na plošinu…“
„Tak to jste byl vy!“ zvolal Kinko. „Ach, teď jsem klidnější!… V jakých úzkostech jsem to žil!… Vědělo se, že někdo je skryt v této bedně… Už jsem si myslel, že jsem prozrazen, vydán zřízencům, zajat, uvězněn v Mervu nebo v Buchaře, protože ruská policie nežertuje. A moje ubohá Zinca by mne marně očekávala… a nikdy bych ji už neviděl… leda, že bych tam přišel pěšky!“
Říkal to s tak odhodlaným přízvukem, že bylo možné poznat nevšední energii tohoto mladého Rumuna.
„Udatný Kinko,“ odpovídám, „je mi líto, že jsem vám způsobil tyto starosti. Teď však jste upokojen, a myslím, že vaše naděje vzrostla od té chvíle, co jsme se stali přáteli.“
Pak prosím Kinka, aby mi ukázal, jak je ve své bedně zavřený.
Nic jednoduššího a lepšího. Vzadu je sedadlo s potřebným prostorem na protáhnutí nohou, když sedí bokem; pod tímto sedadlem je ve zvláštní schránce trochu skromných zásob, příbor, který se skládá z prostého kapesního nože a kovové nádoby; potom plášť a pokrývka, zavěšené na hřebík a malá lampa, také zavěšená na jedné stěně.
Rozumí se samosebou, že pohyblivé víko dovoluje vězni opustit na okamžik své vězení. Ale kdyby bedna byla umístěna někde mezi zavazadly, kdyby ji nakladači nepostavili s opatrností, kterou vyžadovala její křehkost, nemohl by používat toho víka a byl by nucen žádat o milost ještě před ukončením cesty. Naštěstí se Bůh stará i o snoubence a božská intervence ve prospěch Kinka a Zinky Klorkové se projevila v plné míře. Vypráví mi tedy, že se každou noc mohl procházet uvnitř furgonu, dokonce jednou sestoupil na nádražní nástupiště.
„Vím o tom, Kinko… Bylo to na bucharské stanici… viděl jsem vás…“
„Vy jste mne viděl?…“
„Ano, a myslel jsem dokonce, že chcete utéct. Jestli jsem vás ale viděl, tak se to stalo jen proto, že jsem věděl o vaší přítomnosti ve furgonu a protože jsem vás pozoroval, nikomu jinému mimo mne by nenapadlo vás špehovat. Nicméně je to nebezpečné, podruhé to nedělejte a přenechte mně samotnému, jakmile se k tomu naskytne příležitost, starost o vaše zásoby.“
„Děkuji, pane Bombarnaku, děkuji! Nemyslím, že se musím obávat prozrazení… snad až na čínské hranici, totiž v Kašgaru…“
„A proč?“
„Celní úřad je velmi přísný na zboží dovážené do Číny. Obávám se, aby neprohlíželi zavazadla, a aby moje bedna…“
„Opravdu, Kinko, to bude několik trapných okamžiků!“
„Kdyby mě tak dopadli!…“

„Nebojte se, jsem tady a učiním všechno možné, aby se vám nic zlého nestalo.“
„Ach, pane Bombarnaku,“ volá Kinko vděčně, „jak vám to budu moci oplatit?…“
„Velmi snadno, příteli Kinko.“
„A jak?…“
„Když mne pozvete na svatbu s krásnou Zinkou… Chci být vaším hostem.“
„A také budete, pane Bombarnaku, a Zinca vám dá hubičku.“ „Udělá jen svou povinnost, příteli Kinko, a já učiním zase svou, když jí vrátím za jednu dvě.“
Naposledy si tiskneme ruce, a zdá se mi, že ten hodný mladý muž má slzy v očích, když ho opouštím. Zhasíná lampu a zasouvá víko; a pak slyším ještě z bedny poděkování a „na shledanou“.
Vylézám z furgonu, zavírám dveře. Přesvědčuji se, jestli Popov pořád ještě spí. Konečně po několika minutách, ve kterých jsem se chtěl nadýchat čerstvého nočního vzduchu, se uvelebuji na svém místě vedle majora Noltitze.
A dříve než zavírám oči si myslím, že díky Kinkově osobnosti se bude toto vypravování o cestě zpravodaje čtenářům víc líbit.

## XIV. KAPITOLA
## Taškent a Chodžent

Jestliže se Rusové r. 1870 marně snažili založit v Taškentu trh, který by závodil s trhem v Nižním Novgorodě, tato snaha se měla projevit asi až po dvaceti letech. Teď je věc hotová, zejména následkem zřízení Zakaspické dráhy, která spojuje Samarkand a Taškent.
A nejenom kupci se svým zbožím se hrnou houfně do tohoto města, ale také poutníci sem táhnou a vábí sem všechno, co s poutnictvím souvisí! A to pak bude procesí, co říkám? Exodus docela jiný, až věrní muslimové se budou moci dát na cestu do Mekky po dráze.
Zatím dojíždíme do Taškentu; jízdní řád tady udává jen půl třetí hodiny zastávky.
Nebudu tedy mít čas, abych navštívil město, které přece stojí zato. Ale přiznávám, že turkestánská města mají mezi sebou mnoho podobného, a kdo viděl jedno, viděl ostatní, pokud není potřeba podrobností.
Když náš vlak projel úrodnou rovinou, na které se zvolna kývají elegantní siluety topolů, podél vinic a zahrad, kde je hojnost ovocných stromů, zastavil v novém městě.
Nepovím čtenáři nic nového, když řeknu, že od ruského dobytí jsou nevyhnutelně vždy dvě města vedle sebe, v Taškentu tak jako v Samarkandu, v Buchaře jako v Mervu. Tady je staré město s klikatými ulicemi, s domy z bláta a hlíny, s bazary dost obyčejného vzhledu, vystavěné z cihel sušených na slunci, několik mešit a škol tak početných, jako by je nějakým příkazem dal zařídit car, tak jako se to stalo ve Francii. Pravda je, že se tady nedostává spíš žáků než škol.
Taškentské obyvatelstvo se mnoho neliší od toho, jaké jsme už viděli jinde v Turkestánu. Skládá se ze sartů, Uzbeků, Tádžiků, Kirgizů, Nogajců, několika Afghánců a Indů, a - čemuž se nemůžeme divit - z Rusů, kteří jsou tady už jako doma.
V Taškentu je snad jen větší množství židů. Ostatně od té doby, co město přešlo pod ruskou správu, jejich postavení se velmi výrazně zlepšilo. Od té doby se datuje úplná civilní a politická svoboda, ze které se těší.
Mohu tedy věnovat návštěvě města jen dvě hodiny, a to také dělám jako horlivý zpravodaj. Toulal jsem se velkým bazarem, jednoduchým stavením z prken, kde je velké množství orientálních látek, hedvábných tkanin, kovových nádob a přerozmanitých ukázek čínských výrobků, mezi jiným také porcelánové nádobí pěkné práce.
Ve starých ulicích Taškentu je možné vidět mnoho žen. Rozumí se samo sebou, že v tomto kraji už nejsou otroci, k největší nelibosti všech mohamedánů. Teď je žena svobodná - i v domácnosti.
„Jeden starý Turkmen,“ povídá mi major Noltitz, „mně jednoho dne řekl: od těch dob, co nesmíme bít ženu, aniž nám pohrozí carem, je po vší moci manželské… Je to zkáza veškerého manželství.“
Nevím, jestli bývá krásné pohlaví dosud bito, ale manžel ví, čemu se vydává, když bije svou ženu nebo naopak. Je to vůbec k uvěření? Tito zvláštní Orientálci nechtějí v obraně žen proti trýznění uznat žádný pokrok! Snad se pamatují, že pozemský ráj, krásná zahrada mezi Tigridem a Eufratem, odtud nebyl příliš vzdálený - pokud nebyl mezi Amudarjí a Syrdarjí? - Snad nezapomněli, že naše pramatka Eva žila v této přenádherné zahradě, a že, kdyby byla před svým prvním pokleskem trochu bita, že by ho neudělala… Ostatně o tom již nemluvme!“
Bohužel jsem neslyšel jako paní Ujfalvy-Bourdonová hrát domácí hudbu Les Pompiers de Nonterre v zahradě rezidence generálního guvernéra. Ne! Onoho večera hráli Le Pere la Victoire, a i když nejsou tyto melodie čistě národní, přece jen jsou francouzskému sluchu příjemné.
Opustili jsme Taškent přesně v jedenáct hodin ráno. Kraj, kterým jsou položeny koleje Velké transasijské dráhy, už není tak rovný. Pláň se začíná vlnit prvními větvemi východní orografické soustavy. Blížíme se k Parním. Nicméně normální rychlost se udržuje po celou cestu jednoho sta padesáti kilometrů, které nás ještě dělí od Chodžentu.
Na cestě se vrátily moje myšlenky k odhodlanému Kinkovi. Byl jsem pohnutý jeho malým románem lásky až do hloubi duše. Ženich, který posílá sám sebe… nevěsta, která zaplatí dovozné. Major Noltitz by se jistě zajímal o tyto dvě hrdličky, z nichž jedna je v kleci; nehněval by se příliš na podvodníka a nebyl by ho jistě schopen zradit. A tak bych mu velice rád dopodrobna vyprávělo své cestě do furgonu… Ale to tajemství nepatří mně. Nesmím udělat nic, co by mohlo uškodit Kinkovi…
Mlčím tedy a následující noci, jestli to bude možné, se budu snažit přinést svému zavazadlu - nebo tomu svému hlemýždi nějaké zásoby. Copak není mladý Rumun ve své bedně jako hlemýžď ve své skořápce - až na to, že z ní může vylézt?
Do Chodžentu přijíždíme kolem třetí hodiny odpoledne. Kraj je úrodný, zelený, pečlivě obdělávaný. Zelinářské zahrady

následují jedna za druhou a vypadají, že jsou ve velmi dobrém pořádku, pak nesmírné louky poseté jetelem, které dávají ročně čtyři až pětkrát sklizeň. Cesty do města jsou vedeny alejemi starých moruší, jejichž zkroucené větve jsou na pohled velmi zajímavé.
Stále se vyskytují dvojí města, staré a nové. Zatímco roku 1868 měla obě jen třicet tisíc obyvatel, teď jich mají čtyřicet pět až padesát tisíc. Je to snad vlivem sousedství, že růst obyvatelstva se tak zvýšil? Nebo je to snad úrodný příklad „nebeské říše“, který nabádá tuto provincii k následování? Ne! Je to pokrok obchodních styků, příliv obchodníků všech možných původů na nová tržiště.
Naše zastávka v Chodžentu trvala tři hodiny. Odbyl jsem si tedy svoji zpravodajskou návštěvu a procházel se po březích Syrdarji. Přes tuto řeku, která omývá úpatí vysokých vrcholů, je položen most a pod ním mohou projíždět lodě se značným ponorem.
Je velmi horko. Protože město je chráněno stěnou hor, nemohou až k němu dolehnout stepní větry a proto je zde poměrně stále dusná atmosféra.
Potkal jsem pana a paní Katernovy, rozradostněné svou vycházkou.
Komický tenor mi řekl svým žertovným způsobem:
„Nikdy nezapomenu na Chodžent, pane Claudie!“
„A proč nikdy nazapomenete na Chodžent, pane Katerno?“ „Vidíte tyto broskve?“ odpovídá mi a ukazuje několik: kusů tohoto ovoce, které drží v ruce.
„Jsou překrásné…“
„A nejsou drahé!… Kilogram za čtyři kopějky, to je za dvanáct centimů!“
„Eh!“ odpověděl jsem, „to je tím, že broskev není v tomto kraji žádnou vzácností. Je to asijské jablko, a jistě do jednoho z těchto plodů kousla Eva…“
„Pak ji tedy omlouvám!“ zvolala paní Katernová, která právě sama kousla do jedné z těchto šťavnatých broskví.
Z Taškentu dráha sestoupila k jihu směrem k Chodžentu, ale od tohoto města zase vystupuje k východu směrem ke Kochanu. Na taškentské stanici se nejvíce přiblížila k transsibiřské dráze, a větev, kterou právě staví, ji bude spojovat se stanicí Semipalatinsk - což doplní spojenou železniční síť Asie střední a Asie severní.
Za Kochanem se dáme přímo východním směrem a přes Marghelanaach, průsmyky Pamíru, bychom přejeli turkestánsko-čínské hranice.
Sotvaže se vlak rozjel, zaujímají cestující opět svoje místa v jídelním vagonu, kde jsem nezaznamenal žádného nově příchozího. Nové spolucestující tedy přibereme až v Kašgaru. Tam také ustoupí ruská kuchyně čínské kuchyni, a ačkoliv mi toto jméno připomíná nektar a olympskou ambrosii, je možné, že budeme tou výměnou zkráceni.
Fulk Ephrinell je na svém obvyklém místě. Třebaže ještě není důvěrné, je patrné, že úzké přátelství, založené na podobnosti vkusu a vloh, již mezi Horacií Bluettovou a Yankeem existuje. Nikdo z nás už nepochybuje, že tohle po příjezdu vlaku skončí sňatkem. Oba dva si odbudou svůj románek na dráze… Upřímně řečeno, román Kinka a Zinky Klorkové se mi líbí víc… Ovšem krásná Rumunka tady není!
Jsme mezi sebou a námi vyrozumívám tady svoje nejsympatičtější čísla, majora, pana a paní Katernovou, mladého Pan-Čaa, který na tenorovy flausy vždy odtrumfne vždycky čistě pařížským vtipem.
Oběd je veselý a výborný. Dozvídáme se, které je čtvrté Cornarovo pravidlo, tedy urozeného šlechtice benátského, aby se určila pravá míra jídla a pití. Pan-Čao zavedl doktora k tomuto tématu a Tio-King mu odpovídá s vážností opravdu buddhistickou.
„Toto pravidlo se zakládá,“ říká, „na tom, že není možné určit stejné množství potravy přiměřeně pro každou povahu z důvodu různého stáří, sil a výživy.“
„A co je potřeba pro vaši povahu, doktore?“ ptá se pan Katerna. „Čtrnáct uncí potravy pevné nebo tekuté…“
„Za hodinu?…“
„Ne, pane, za den,“ odpovídá Tio-King, „a tímto způsobem se udržel proslulý Cornaro od šestatřicátého roku, a i přesto měl dost tělesné síly, že napsal svou čtvrtou rozpravu ve svém pětadevadesátém roce a že žil až do sto druhého léta…“
„Když je to tak, podejte mi ještě pátou kotletu!“ volá Pan-Čao. Není nic příjemnějšího, než zábava při dobré tabuli, ale nezapomínejme doplnit svoje poznámky co se týká Kochanu. Dojedeme tam teprve v devět hodin večer a bude už noc.
Ptal jsem se tedy majora po některých zprávách o tomto městě, - posledním důležitějším stanovišti v ruském Turkestánu.
„Mohu vám ty informace dát tím spíš,“ odpovídá mi major, „protože jsem byl v tomto městě patnáct měsíců v garnizoně. Škoda, že nebudete mít čas toto město navštívit, protože si zachovalo výrazně svůj asijský ráz a ještě jsme k němu nepřilepili žádné moderní město. Byl byste tady uviděl náměstí, které nemá sobě rovné v celé Asii, palác velkého slohu bývalého chudajarského chána, postavený na vršku vysokém asi sto metrů. Guvernér mu ponechal jedno dělo sartské práce. Pokládá se za nějaký zázrak a ujišťuji vás, že vším právem. Přijdete tady o vzácnou příležitost využít těch nejbarevnějších slov vaší řeči, které byste mohl vybírat při popisu přijímací síně, nyní proměněné na ruský kostel, bludiště pokojů, jejichž parkety jsou ze známých karagačských dřev, růžový pavilon, kde bývají cizinci pohoštěni opravdu orientálsky, vnitřní maurský dvůr, okrášlený, který připomíná překrásné architektonické fantazie v Alhambře, terasy s nádhernými vyhlídkami, harémové pavilony, kde tisíc sultánových žen - o sto víc, než jich měl Šalomoun, - žilo v dobré shodě, krajkové fasády, zahrady plné věkovitých rév… Vidíte, to všechno byste byl viděl…“
„A to uvidím vašima očima, drahý majore. Moji čtenáři toho nebudou litovat. Jen mi prosím vás řekněte, jestli jsou také v Kochanu bazary?“
„Turkestánské město bez bazarů by byl Londýn bez doků!“ odpovídá major.
„A Paříž bez divadel!“ volá komický tenor.
„Ano, v Kochanu jsou bazary, jeden mimo jiné na mostě přes Sokhu, jejíž dvě ramena protékají městem, v tom bazaru se

platí za nejkrásnější asijské tkaniny zlatými tillahy, které jsou v přepočtu tři ruble a šedesát kopějek naší měny.“
„Po bazarech mi budete jistě vypravovat o mešitách…“ „Beze všech pochyb.“
„A o medressách.“
„Ano, pane zpravodaji, ale jenom proto, abych vám pověděl, že tyto památnosti se nevyrovnají ani medressám, ani mešitám samarkandským nebo bucharským.“
Využil jsem laskavosti majora Noltitze a budiž za to díky, že čtenáři XX. století neprojedou Kochanem v noci. Nechám svoje pero ozářit slunečními paprsky tohoto města, ze kterého uvidím jen neurčitou siluetu.
Oběd se prodlužuje a končí dost pozdě neočekávaným způsobem, totiž nabídkou laskavého pana Katerny, že nám přednese monolog.
Je možné si pomyslet, že nabídka byla přijata s nadšením.
Náš vlak se podobá čímdál tím více malému jedoucímu městu. Má i svoje kasino, totiž dinning-car, kde jsme právě shromážděni. A tak ve východní části Turkestánu, čtyři sta kilometrů od Parníru, při dezertu výtečné hostiny v salonu Velké transasijské dráhy byl velmi pěkně recitován monolog Ďáblem posedlý, od pana Katerny, velkého prvního komika, angažovaného pro příští sezónu šanghajským divadlem.
„Pane,“ řekl mu Pan-Čao, „přijměte moji nejupřímnější poklonu.
Slyšel jsem už sice Coquelina mladšího, ale…“
„To je mistr, pane, mistr!…“ odpovídá pan Katerna.
„Kterému se vy velice blížíte…“
„Jen v uctivé vzdálenosti… velmi uctivé!“
Souhlas, uštědřovaný panu Katernovi nedovedl nijak rozehřát síra Francise Trevellyana, který se rozplýval jen onomato-poetickými výkřiky o obědě, který shledával velice mizerným. Vůbec se nebavil, - ani ne smutně, jako jeho krajané už před čtyřmi sty léty, jak pozoroval Froissart. Ostatně, nevrlosti tohoto nabručeného gentlemana si už nikdo nevšímá.
Baron Weisschnitzerd6ďer nerozuměl ani slovo z tohoto malého mistrovského kousku, a i kdyby rozuměl, nedovedl by ocenit tuto ukázku pařížské monologomanie.
Urozeného pana Faruskiara a jeho nerozlučného Ghangira i přes jejich tradiční zdrženlivost, snad přece jen trochu zaujala překvapující mimika, výpravné posunky a žertovné řeči pana Katerny.
Komik to zpozoroval a toto němé podivení mu velmi lichotí. Když vstává od stolu, tak mi říká:
„Ten urozený pan Faruskiar je znamenitý člověk!… Jaká důstojnost!… Jak statně vypadá!… Pravý typ Orientálce!… Jeho společník se mi zamlouvá už míň… ten by musel brát jen role nanejvýš třetího řádu! Ale ten nádherný Mongol, Caroline, představ si ho v Moralesových Savanských pirátech!“
„Ale přece ne v tomto obleku!“ říkám.
„Proč ne, pane Claudie? Kdysi jsem hrál v Perpignanu plukovníka Montéclina ve hře La Closerie des Genets v uniformě japonského důstojníka…“
„A líbilo se to,“ dodává paní Katernová.
Mezi obědem projel vlak stanicí Kastakos, která leží uprostřed hornaté krajiny. Dráha vede četnými záhyby, přejíždí viadukty a tunely, což poznáváme podle hřmotného zvuku vagonů.
O něco později Popov oznamuje, že jsme na území Ferganah, to je jméno bývalého kochanského chanátu, který byl přičleněn k Rusku r. 1876 se sedmi kraji, ze kterých se skládá. Tyto kraje, ve kterých mají sartové většinu, jsou spravovány prefekty, podprefekty a starosty. Jděte do Ferganahu a tady najdete všechna kolečka konstitučního stroje.
Za tím je ještě nesmírná step, která se rozkládá před naším vlakem. Její vodorovnost je tak dokonalá, že paní Ujfalvy-Bourdonová ji velmi dobře přirovnala ke kulečníku. Jenomže na jejím povrchu se nekutálí koule ze slonoviny, ale expresní vlak Velké transasijské dráhy, s rychlostí šedesát kilometrů za hodinu.
Když jsme projeli stanicí Ču-Čaj, vjíždíme v devět hodin večer do kochanského nádraží. Zastávka má trvat dvě hodiny. Sestupujeme tedy na nástupiště.
Když jdu po můstku dolů, přibližuji se k majorovi Noltitzovi, který se ptá mladého Pan-Čaa:
„Znal jste toho mandarína Yen- Lua, jehož tělo odvážejí do Pekingu?“
„Ani trochu, majore.“
„A přece to musí být vynikající osobnost vzhledem k těm poctám, které mu prokazují…“
„Možná,“ odpovídá Pan-Čao, „ale prosím vás, v ‚nebeské říši' máme tolik vynikajících osobností!“
„A co tedy ten mandarín Yen-Lu?..“
„Jakživ jsem o něm neslyšel mluvit!“
Proč dal major Noltitz tuto otázku mladému Číňanovi a s jakými jeho myšlenkami ta otázka souvisí?

## XV. KAP I TOLA
## Pamír - Střecha světa

Kochan, dvě hodiny zastávky. Je noc. Většina cestujících ani neslézá, jsou už připraveni ke spaní.
Procházím po nástupišti a s chutí pokuřuji doutník. Toto nádraží je dost důležité a tak zásobené, že tady můžeme vyměnit svoje lokomotivy, které vlak dopravily z Uzun Ady za lokomotivy silnější. Ty první stroje byly dostačující, dokud se vlak pohyboval po skoro vodorovné stepi. Ale teď jsme se už dostali doprostřed soutěsek Parním. Budeme muset vyjíždět do velkých výšek a k tomu je potřeba mnohem větší tažná síla.
Dívám se, jak posunují a zapojují vagony: když byla lokomotiva s tendrem odpojena, zavazadlový vůz se teď nachází - Kinkův vůz - v čele vlaku!

Napadlo mi, že se snad mladý Rumun odváží na nástupiště. Byla by to neopatrnost, protože by se vydal do nebezpečí, protože zřízenci, kteří přecházejí sem a tam, si prohlížejí a pozorují každého od hlavy k patě. Moje číslo 11. by učinilo nejlépe, kdyby pěkně zůstalo ve své bedně nebo alespoň ve furgonu. Opatřím si nějaké zásoby, pevné i tekuté a nepozorovaně mu je zanesu, jestli to bude možné, třeba před odjezdem vlaku.
Nádražní restaurace je otevřena a Popov tady není. Asi by se divil, kdyby viděl, že se takto zásobuji, protože náš jídelní vagon má všechno, co potřebujeme.
V restauraci jsem koupil nějaké studené maso, chléb a láhev vodky. Nádraží je poněkud temné. Je tu málo lamp a dávají jen slabé světlo. Z důvodu své služby se Popov zabývá jedním se zřízenců. Nová lokomotiva ještě nezaujímá místo v čele vlaku. Okamžik se mi tedy zdá být příznivý. Nemusím snad čekat, až opustíme Kochan. Po návštěvě u Kinka budu aspoň moci celou noc spát - což, jak si přiznávám, mi bude velmi příjemné.
Vystupuji tedy na plošinu, přesvědčím se, že mne nikdo nespatřil, vcházím dovnitř furgonu a předem se ohlašuji:
„To jsem já!“
Opatrnost vyžadovala, abych to Kinkovi oznámil pro ten případ, že by byl venku z bedny.
Ale to mu ani nepřipadlo na mysl, přece mu však doporučuji svrchovanou opatrnost. Ze zásob se velice raduje, protože přinášejí do jeho hubené stravy trochu rozmanitosti.
„Ani nevím,“ říká, „jak vám mám být vděčný, pane Bombarnaku.“
„Když nevíte, příteli Kinko, tak si s tím nelámejte hlavu, bude to jednodušší.“
„Jak dlouho v Kochanu zůstaneme?“
„Dvě hodiny.“
„A kdy přijedeme na hranice?“
„Zítra kolem jedné hodiny odpoledne.“
„A do Kašgaru?“
„Za patnáct hodin potom, v noci mezi 19. a 20.“
„Tady je to nebezpečí, pane Bombarnaku…“
„Ano, milý Kinko, protože, když je nesnadné vstoupit na ruskou půdu, je stejně nesnadné se z ní dostat, když stojí u vrat Číňané. Jejich úředníci si nás prohlédnou velmi zblízka dříve než nás pustí dovnitř. Nicméně tato přísnost se týká jen cestujících a ne jejich zavazadel. Protože ale tento nákladní vůz je určen zvláště těm cestujícím, kteří jedou až do Pekingu, myslím, že se nemáte čeho obávat. Tedy dobrou noc. Z opatrnosti nechci svou návštěvu prodlužovat…“
„Dobrou noc, pane Bombarnaku, dobrou noc!“
Vyšel jsem ven, vyhledal svoje lůžko a na mou věru, ani jsem neslyšel signál na odjezd, když se vlak rozjel.
Jediná trochu důležitější stanice Margelan, kde byla jen velmi krátká zastávka.
Margelan, hustě obydlené město, - padesát tisíc obyvatel - je ve skutečnosti ferganajským hlavním městem. A to proto, že se Kochan netěší dobré pověsti, hlavně ve zdravotních poměrech. Nemá žádné staré památky, nenabízí nic zvláštního a čtenáři mi odpustí, že jsem nepřerušil svůj spánek, abych to město poctil svou návštěvou.
Sachimardanským údolím přijel vlak zase na dlouhou step - takže mohl opět dosáhnout normální rychlosti.
Vetři hodiny čtyřicet pět minut ráno zastávka na stanici Ochu.
Tady jsem se zase prohřešil svým zpravodajským povinnostem a nic jsem neviděl. Za omluvu ať mi zde poslouží, že ani vůbec nic vidět nebylo.
Za touto stanicí dosahuje dráha hranice, která dělí ruský Turkestán od Pamíru a od rozlehlého Kara-Kirgizského kraje. Tato část střední Asie je stále týraná podzemní vulkanickou činností, která velmi narušuje půdu. Severní Turkestán zakusil několik silných záchvěvů - ještě se nezapomnělo na zemětřesení z roku 1887 - a jak v Taškentu, tak v Samarkandu jsem mohl vidět důkazy těchto strašných otřesů. A opravdu, je možné velmi pravidelně pozorovat tyto časté záchvěvy, třebaže jen slabé, a ta vulkanická akce se šíří v dlouhém pásmu, ve kterém jsou ložiska nafty, od Kaspického moře až k Pamíru.
Celkem tvoří tento kraj, který může turista navštívit, jednu z nejzajímavějších partií střední Asie. Třebaže major Noltitz nikdy nebyl za stanicí Och, na úpatí vysočiny, přece toto území zná, prostudoval je na moderních mapách a v nejnovějších cestopisech. Z těchto cituji cestopis Capusa a Bonvalota - opět dvě francouzská jména, se kterými se s potěšením zdravím mimo Francii. Major je tedy žádostivý, je vidět teď sám, a sotva je šest hodin ráno, už oba stojíme na plošině, s kukátkem v ruce a s jízdním řádem před očima.
Pamír nebo Bam-i-Duňa, se obecně nazývá Střecha světa. Odtud paprskovitě vybíhají mohutné řetězy Tchien-šan, Kuan-Luan, Karakorum, Himálaj a Hindúkuš. Tato orografická soustava, čtyři sta kilometrů široká, která zůstávala po věky nepřekročitelnou ohradou, byla přemožena ruskou vytrvalostí. Slovanská rasa se tady setkala se žlutou rasou. Budiž mi dovoleno říct několik slovo tomto předmětu, ostatně tady nemluvím já, ale major Noltitz.
Všichni cestovatelé asijských národů bojovali s nesnázemi, než popsali Pamír. Ani není potřeba se vracet až k Marku Polovi do 13. století- kdo tady všechno byl? Z Angličanů Forsyth, Douglas, Biddeueph, Younghusband Ridgway, O'Connor a proslulý plukovník Gordon, který zemřel v Egyptě; z Rusů Fančenko, Skobelev, Przewalski, Grombčevskij, generál Pevcov, kníže Ga1icin, bratří Grum-Grimajlové; z Francouzů ď Auvergne, Bonvalot, Capus, Papin, Breteuil, Blanc, Dutreuil, de Rhins, Joseph Martin, Grenard, Édouard Blanc; ze Švédů doktor Swen Hedin. Díky těmto výzkumným cestovatelům to vypadá, jako by nějaký Kulhavý ďábel čarodějnou rukou odnesl tuto „Střechu světa“, aby se její tajnosti staly přístupnými. Teď se ví, že se skládá ze zamotaného pletiva údolí, jejichž průměrná výška přesahuje tři tisíce metrů; nyní se ví, že se nad ní vypínají vrcholy Gurumdu a Kaufmann, vysoké dvacet dva tisíce stop a temeno Tagarma, vysoké dvacet sedm tisíc, ví se, že z těchto temen prýští Oxus čili Amudarja k západu a Tarim k východu; posléze se ví, že se její těleso skládá hlavně z prahorních skal, které jsou plné břidlice a křemence, červeného pískovce z druhohorního terénu a hlinito-písčitého loess, jehož čtvrtohorních vrstev je ve střední Asii velké množství.

Nesnáze, které musela tato Velká transasijská dráha přemoci než se dostala přes tuto vysočinu, byly nadmíru veliké. Tady vyzval lidský génius přírodu k boji a zůstal vítězem. Těmi slabounce sráznými průsmyky, které Kirgizové nazývají bels, je ta železná dráha sestrojena ze samých viaduktů, mostů, hrází, průkopů a tunelů. Jsou tam náhlé zatáčky, svahy, které vyžadují silné lokomotivy, tu a tam stále připravených strojů, které by zapnutým pohyblivým lanem mohly vytáhnout vlak, - krátce řečeno, byla to herkulovská práce, mnohem větší, než byla práce amerických inženýrů v soutěskách Sierry Nevady a Skalistých hor.
Pustý vzhled těchto krajin působí na obraznost velmi mohutným dojmem. Čím více vlak vystupuje po nerovném profilu tratě do vyšších obzorů, tím je tento dojem živější. Nikde ani městečko ani vesnice. Nic než rozptýlené chatrče, ve kterých Pamírové vedou osamělý život se svou rodinou, svými koňmi, svými malými ovcemi a kozami s velmi hustou vlnou. Proměna těchto zvířat je přirozeným následkem podnebí a svůj zimní župan vždy zaměňují za bílou letní kožešinu. Zrovna tak psi, jejichž srst se za letního horka stává bělejší.
Když tak vystupujeme těmi soutěskami, je možné někdy vidět širokými trhlinami v dlouhých a neurčitých perspektivách vysočinu. Na mnoha místech se kupí jalovec a bříza, hlavní pamírské stromy, a na vlnitých pláních bují tamaryšky, ostřice černobýl - jakýsi druh rákosu, který velmi hustě roste na pokraji kotlin, naplněných slanými vodami, a trpasličí pyskovec, který Kirgizové nazývají tersken.
Major mi jmenuje ještě některá zvířata, ze kterých se skládá rozmanitá fauna Pamíru. A často je třeba střežit i plošiny vagonů, na které by mohly snadno vyskočit některé šelmy - například levharti nebo medvědi. Celý den stáli naši společníci na vagonu vpředu a vzadu. Ozývaly se ustrašené výkřiky, když některá z těch divokých zvířat poskakovala podél trati s patrně podezřelými úmysly! Bylo vypáleno několik výstřelů z revolveru, snad nepříliš nutných, ale vypálených proto, že se cestující s nimi baví právě tak dobře jako uklidňují. Odpoledne jsme byli svědky krásného výstřelu, který rázem skolil ohromného levharta právě v okamžiku, kdy se tato nebezpečná šelma chtěla vyšvihnout skokem na stupátko třetího vagonu našeho vlaku.
„Tobě, Marguerito!“ zvolal pan Katerna.
Nemohl lépe vyjádřit svůj obdiv než tím, že hodil tuto proslavenou Buridanovu odpověď Dauphinově ženě, a ne francouzské královně, jak je řečeno v proslulém dramatu Tour de Nesle?
Za tento krásný lovecký výstřel musíme děkovat našemu udatnému Mongolovi.
„To je ruka a to je oko!“ říkám majorovi, který stále pozoruje urozeného pana Faruskiara podezřelým pohledem.
Mezi jinými zvířaty pamírské fauny se objevují také vlci, lišky, houfy divokých ovcí vysokého vzrůstu, uzlovitých, půvabně kroucených rohů, které domorodci nazývají arkar. Na vysokém obzoru nebes se vznášejí supi, jestřábi, pak uprostřed mráčků bílé páry, které poletují za lokomotivou, vynikají houfy havranů, holubů, hrdliček a třasořitek.
Den ubíhá bez zvláštních příhod. V šest večer jsme přejeli hranice po cestě dlouhé celkem dva tisíce tři sta kilometrů, které jsme projeli od Uzun Ady za čtyři dny. Po dvou stech padesáti kilometrech vlak dosáhne Kašgaru. Ačkoliv jsme ve skutečnosti na území čínského Turkestánu, přece pod čínskou správu přejdeme až v tomto městě.
Po obědě, kolem deváté hodiny se každý na svém lůžku protahuje v naději, nebo lépe řečeno s přesvědčením, že tato noc bude právě tak klidná jako předcházející.
Ale neměla být.
V prvních hodinách vlak sjížděl po srázích Parníru velmi rychle.
Potom obyčejnou rychlostí na dlouhé, vodorovné trati.
Mohla být asi jedna hodina po půlnoci, když jsem byl najednou probuzen.
Ve stejné době byl major Noltitz a většina spolucestujících také vytržena ze svého spánku.
Vzadu je slyšet silný křik.
Co se děje?
Cestujících se hned zmocnil nepokoj - ten vzrušivý a bezhlavý nepokoj, který vzniká na dráze při sebemenší nehodě.
„Co je?… Co se stalo?“
Ze všech stran a v různých jazycích se zděšeně pronáší tato známá slova.
Nejdříve si myslím, že jsme přepadeni. Vzpomenu si na pověstného Ki-Tsanga, mongolského lupiče, jehož spolupráce - pro své zpravodajství! - jsem si tak neprozřetelně přál.
Ještě okamžik a ze zvolněné jízdy vlaku je možné soudit, že se zastavíme.
Ptám se tedy Popova, který vstoupil do furgonu a zase z něho vychází, co se stalo.
„Nehoda,“ odpovídá.
„Vážná?…“
„Ne, spojovací páka se přetrhla, a dva poslední vagony zůstaly někde vzadu na trati.“
Jakmile vlak zastavil, asi tucet cestujících, mezi nimiž jsem i já, slézá na trať.
Při světle lampy je možné konstatovat, že páka není přetržena snad ze zlomyslnosti. Ale tím není odčiněna smutná pravda, že dva poslední vagony vlaku, pohřební vagon a poslední furgon i s nákladním zřízencem, jsou někde pozadu.
Ale jak dlouho a jak daleko?… to se neví.
Přál bych vám slyšet křik perských četníků, kteří měli uloženo doprovázet tělo mandarína Yen-Lua, za které byli zodpovědni! Cestující sami, kteří se nalézali ve svých vagonech, v okamžiku, kdy se ta páka přetrhla, nic nezpozorovali.
Když byl dán poplach, bylo to už více než hodinu nebo dvě, co se neštěstí přihodilo…
Stejně nezbývá nic jiného, než dát zpětnou páru a jet zpátky až k utrženým vagonům.
Celkem není nic jednoduššího. Ale překvapuje mne při tom jen chování urozeného pana Faruskiara. A opravdu, on nejnaléhavějším způsobem přistupuje na to, aby se bez váhání jednalo. Obrací se na Popova, strojvedoucího, topiče, a poprvé slyším, že mluví velmi plynně rusky.
O tom nelze vést dlouhé řeči. Jsme všichni zajedno, že je nutné couvnout, abychom mohli dostihnout vagon mandarína

a nákladní vůz.
Jenom německý baron protestuje. Ještě zpoždění… Obětovat snad dlouhý čas kvůli mandarínovi… a to zesnulému mandarínovi!…
Poslali jsme ho ke všem čertům.
Sir Francis Trevellyan pokrčil rameny, jakoby řekl:
„Pěkná správa,… pěkný materiál!… Tohle by se na anglicko-indické dráze nemohlo stát!“
Jak majora Noltitze tak i mne zaráží zvláštní chování urozeného pana Faruskiara. Tento Mongol, obyčejně tak klidný, tak netečný se svým chladným pohledem, zírajícím pod nehybnými řasami, přechází sem a tam ovládán jakýmsi zuřivým nepokojem, který podle všeho nedovede ovládat. Jeho společník naléhá na návrat stejně jako on. Ale proč je to tak zajímá, že se ty dva vagony tak odtrhly? Vždyť v zadním furgonu nemají ani zavazadla! Nebo jsou tak oddáni nebožtíkovi mandarínovi Yen-Luovi?… Proto si snad v Dušaku tak důkladně prohlíželi vagon, který obsahuje tělo zesnulého?… Poznávám, že major toto chování shledává nanejvýš podezřelé…
Vlak tedy jede nazpátek, jakmile jsme zaujali svoje místa. Německý baron začíná nadávat; ale urozený pan Faruskiar na něho pohlíží tak divoce, že z toho baron dostává strach a uchyluje se do svého kouta.
Už svítá, když oba vagony v dálce jednoho kilometru jsou viditelné; vlak se k nim zvolna blíží po celé hodině jízdy.
Urozený pan Faruskiar a Ghangir se zúčastnili připojení vagonu, což se teď stalo co možná nejpevněji. Major Noltitz a já jsme pozorovali, že oba prohodili několik slov s těmi třemi jinými Mongolci. Koneckonců se tomu ani nelze divit, vždyť jsou to krajané.
Každý tedy zase nastupuje do vagonu, a strojvedoucí pouští plnou páru, aby nahradil ztracený čas.
Nicméně vlak přijíždí do Kašgaru se značným zpožděním a je půl čtvrté ráno, když vjíždí do hlavního města čínského Turkestánu.

## XVI. KAPITOLA
## Čínská pasová kontrola

Kašgarie je orientální Turkestán, který se pozvolna proměňuje na ruský Turkestán.
Spisovatelé v Nouvelle Revue napsali:
Střední Asie bude velkou zemí teprve tehdy, až se ruská správa zmocní Tibetu nebo až Rusové ovládnou Kašgar.
No tak! Věc je zpola hotová. Průlom Pamíru spojil dráhu ruskou, s dráhou, která projíždí „nebeskou říší“ od jedné hranice ke druhé. Hlavní město Kašgarie je teď právě tak ruské jako čínské. Rasa slovanská a žlutá se tady stýkají a žijí v úplné shodě. Jak dlouho se takto budou snášet? Přenechám jiným, aby předpovídali budoucnost. Já se spokojím s přítomností.
Příjezd v půl páté, odjezd v jedenáct hodin. Velká transasijská dráha je velmi generózní. Budu mít dost volných chvil, prohlédnout si Kašgar, i když předpokládám, že o dobrou půlhodinu zkrátím nám vyměřený čas.
Co se nám totiž nestalo na hranici, děje se teď v Kašgaru. Rusové a Číňané jsou docela stejní, když jde o trýznivé formality, o zkoumání a prohlídku dokumentů, podepsání pasů, atd. Strkají také do všeho nos, jsou stejní puntičkáři a úzkostlivci; musíme se podrobit. Nezapomínejme na strašlivou a hroznou formuli, kterou účastníci „nebeské říše“ připisují pod svoje listiny. Třeste se a poslouchejte! Jsem tedy připraven poslouchat a vrátím se včas, abych se objevil před pohraničními úřady. Velice myslím na úzkosti Kinka a budu mít o něj veliký strach, jestliže se prohlídka cestujících bude vztahovat také na jejich bedny a zavazadla.
Před příjezdem vlaku do Kašgaru mně major Noltitz řekl:
„Nemyslete si, že se čínský Turkestán velmi liší od Turkestánu ruského. Ještě nejsme v kraji pagod, džunek, květinových lodí, yamenů, gongů a porcelánových věží. Předně je Kašgar právě tak jako Buchara, Merv a Samarkand, podvojné město… Tato středoasijská města jsou jako některé hvězdy, jenomže se k sobě navzájem nepřitahují.“
Majorova poznámka je velmi správná. Už nejsou časy, kdy emírové vládli v Kašgaru, kde se monarchie Mohameda Jákúba rozkládala celou turkestánskou provincií, kdy Číňané, kteří tu chtěli pobývat, museli odmítnout Buddhovo a Konfuciovo náboženství a obrátit se na mohamedánskou víru, aby zachránili svůj život. Prosím vás! Na konci tohoto století, přicházíme se vším pozdě, a to podivuhodné orientální kosmorama, ty podivné zvyky, ta mistrovská díla asijského umění už nejsou ničím jiným - než vzpomínkami nebo sutinami. Železné dráhy přivedou posléze všechny kraje, kterými projíždějí, na společnou, vesměs podobnou úroveň. Pak nastane rovnost a snad také bratrství. Ostatně upřímně řečeno Kašgar už není hlavním městem Kašgarie; je to stanice Velké transasijské dráhy, spojovací nádraží ruských a čínských drah a železné stuhy, která počítá skoro tři tisíce kilometrů od Kaspického moře až k tomuto městu a odtud se ještě dále rozvíjejí v délce čtyři tisíce kilometrů k hlavnímu městu „nebeské říše“.
Nyní se vracím k onomu podvojnému městu. Město nové je Yangi-Šár; staré, ležící o kus dál, je Kašgar. Měl jsem příležitost navštívit obě dvě a chci tedy povědět, jak obě vypadají.
Nejprve jsem pozoroval: staré a nové město je obezděno ohavnou zdí z hlíny, která jim vůbec není na prospěch. Za druhé: darmo tady člověk hledá jakoukoliv pamětihodnost, protože stavební materiál je stejný jak na domy tak na paláce. Nic než hlína, a ani ne hlína pálená! Takovým blátem, sušeným na slunci ovšem není možné docílit pravidelných čar, přesných profilů a jemně provedených skulptur. Architektonické umění potřebuje kámen nebo mramor a toho se čínskému Turkestánu nedostává.
Malý vůz, tažený rychlými koňmi, nás zavezl, majora a mne, do Kašgaru, který má obvod čtyři míle. Kyzyl-Su, totiž Červená řeka, která je však spíš žlutá, jak se na čínskou řeku sluší, je objímá svými dvěma rameny, které jsou spojeny dvěma mosty. Kdo chce vidět nějaké zajímavé sutiny, musí se dát o něco dál, za hradby, tam, kde trčí ještě zbytky pevností, starých podle obrazotvornosti archeologů, pět set nebo dva tisíce let. Je však jisté, že Kašgar musel snést

strašlivý útok Tamerlána a přiznejme, že bez skutků tohoto strašného mrzáka by byly dějiny střední Asie podivně jednotvárné. Je pravda, že od těch dob následovali po něm divocí sultánové - mezi nimi ten Uali-Chan-Tuha, který r. 1857 dal uškrtit Schlagintweita, jednoho z nejučenějších a neodvážnějších průzkumníků asijské pevniny. Dvě bronzové desky, darované od Zeměpisné společnosti pařížské a petrohradské, krášlí jeho pomník.
Kašgar je důležité obchodní středisko, jehož ruch udržují skoro výhradně Rusové. Chotanské hedvábí, bavlna, plsť, vlněné koberce a sukna, to jsou asi hlavní věci, které se přivážejí na venkovské trhy a vyvážejí i za hranice mezi Taškentem a Kuldžou, na severu východního Turkestánu.
Podle toho, co mi řekl major, by tady měl sir Francis Treve Hyan nejvíce projevit svůj špatný rozmar. A skutečně, anglické vyslanectví, řízené Chapmanem a Gordonem, v letech 1873 a 1875 bylo posláno z Kašmíru do Kašgaru přes Chotan a Yarkand. Tehdy mohli Angličané doufat, že se obchodní styky utváří k jejich prospěchu. Ale ruské železnice, místo aby se připojily k železnicím indickým, se připojily k čínským a výsledek toho spojení byl, že anglický vliv musel ustoupit ruskému vlivu.
Obyvatelstvo Kašgaru je turkmenské, smíšené z větší části s Číňany, kteří ochotně vykonávají funkce sluhů, řemeslníků a kolportérů. Major Noltitz a já jsme nebyli tak šťastni jako Chapman a Gordon a nemohli jsme vidět kašgarské hlavní město ještě dokud emírova armáda naplňovala jeho rušné ulice. Už tady nejsou ty fantasie džigitů na koních, ani pěší fantasie Sarbazů. Nádherné pluky Taifuršů, vyzbrojených a vycvičených po čínsku, zmizely, zmizeli i nádherní kopiníci a kalmučtí lučištníci, kteří napínali lučiště až pět stop vysoké, pak tygři s pestrobarevnými štíty a starými ručnicemi, ze kterých se střílelo ještě pomocí knotu, kteří zastávali úkol rychlostřelců. Všechno zmizelo, malební vojáci kašgarské armády a s nimi i emír!
V devět hodin se vracíme do Yangi-Šaru. Tady na konci jedné z ulic, které sousedí s citadelou, co vidíme?… Manželé Katernovi se u vytržení podivují několika hrajícím dervišům.
Derviš je něco jako žebrák, a žebrák zobrazuje vždy nejdokonalejší obraz špíny a lenosti. Ale jaké to provádějí zvláštní, směšné a nesmyslné posunky, jak podivně drží kytary s dlouhými strunami, jak se akrobaticky houpají při svých tancích v kyčlích, kterými provázejí zpěv svých legend a svoje zlehčující básně! U našeho komika se probudil pud starého herce. Nemůže to vydržet, je to silnější než on.
A tak horlivě napodobuje tyto posunky, pozice, houpavé pohyby s horlivostí starého námořníka, k níž se ještě druží horlivost velkého komického tenoru, a v duchu jej vidím, jak bude jednou vynikat v podobné čtverylce rozpustilých dervišů.
„Ach! Pane Claudie," říká, „není to tak nesnadné napodobit prosto cviky těchto dobrých lidiček!… Udělejte mi turkestánskou operetu, dejte mi v ní roli derviše a uvidíte, jak se dobře zašij u do jeho kůže!"
„Nepochybuji, drahý pane Katerno," odpověděl jsem, „ale dříve než vlezete do této kůže, pojďme do nádražní restaurace a dáme sbohem turkmenské kuchyni, neboť budeme brzy odkázáni na kuchyň čínskou."
Nabídka byla přijata tím ochotněji, protože jak poznamenává major, dobrá pověst kašgarských kuchařů se právem všude uznává.
A opravdu, manželé Katernovi, major, mladý Pan-Čao a já jsme nadevšechno překvapeni množstvím a jakostí jídel, které nám předkládají. Jídla sladká se všelijak střídají s pečeněmi a roštěnkou. Potom - a na to by komik a milovnice neměli nikdy zapomenout, tak jako na proslulé chodženské broskve - přinášejí jistá jídla, které chtělo anglické vyslanectví zachovat v paměti potomstvu, protože uvedlo jejich složení v popise své cesty, jsou to vepřové nožičky, posypané cukrem, pečené na sádle dohněda a trochu uzené; pak dušené ledvinky se sladkou omáčkou a s knedlíkem.
Pan Katerna si první poroučí dvakrát, druhé třikrát.
„Jsem jen opatrný. Bůh ví, co nám všechno kuchyně v dinning-car na čínských dráhách nepředloží! Musíme se mít na pozoru před žraločími ploutvemi, které budou asi trochu houževnaté a před vlaštovčími hnízdy, která zajisté nebudou čerstvá!"
Je deset hodin a úder na gong oznamuje, že policejní formality začínají. Napijeme se ještě čao-hingského vína a opouštíme hostinu, a za několik okamžiků jsme potom shromážděni v čekárně pro cestující.
Všechna moje čísla jsou přítomna - vyjímaje ovšem Kinka, který by se jistě rád zúčastnil naší snídaně, kdyby to bylo možné. Je tady doktor Tio-King se svým Cornarem pod paží. Fulk Ephrinell a slečna Horacie Bluettová, kteří pletou dohromady svoje zuby a vlasy - ovšem jen obrazně řečeno, u vchodu sir Francis Trevellyan, nehybný a mlčenlivý, nepřístupný a upjatý si držel svůj doutník, urozený pan Faruskiar, doprovázený Ghangirem, ruští cestující, turkmenští a čínští, celkem šedesát až osmdesát osob. Každý se musí představit, až na něho přijde řada před stolem, za kterým sedí dva Číňané ve svých oblecích: úředník, mluvící zběžně rusky, pak tlumočník pro francouzštinu, němčinu a angličtinu.
Číňan je člověk asi padesátiletý, s holou lebkou, hustým knírem, dlouhým copem na zádech a s okuláry na očích. Je oblečený do květovaných šatů, tlustý, jak se sluší vynikajícím lidem jeho kraje a nemá nijak hroznou tvář. Koneckonců nejde o nic jiného, než o kontrolu papírů, a protože naše papíry jsou v pořádku, nezáleží na tom, jestli je tvář tohoto úředníka přívětivá nebo ne.
„Ten vypadá!" šeptá paní Katernová.
„Jako Číňan," odpovídá tenor, „a upřímně řečeno, nemůžeme mu to mít za zlé."
Jsem jeden z prvních, kteří předkládají svůj pas, který má potvrzení konzula z Tiflisu a ruských úřadů z Uzun Ady.
Úředník všechno velmi pozorně prohlíží. Ale ani toto prohlížení mi nepůsobí žádné nesnáze a pečeť se zeleným drakem na mém pasu je znamením, že smím projít.
Stejný výsledek se týká tenora a milovnice. Ale pan Katerna stojí všem za pozorování, když prohlížejí jejich pasy. Vypadá jako obviněný, který chce obměkčit vyšetřujícího soudce, dělá sladké oči, jeho ústa se usmívají, zdá se, že touží po nějaké milosti nebo aspoň nějaké přízni, a přece žádný Číňan i ten, který by chtěl dělat největší nesnáze, by mu nemohl vytknout ani to nejmenší.

„V pořádku," říká tlumočník.
„Děkuji, pane kníže!" odpovídá pan Katerna s přízvukem pařížského milovníka.
Záležitost Fulka Ephrinella a slečny Horacie Bluettové se odbývá jako psaní na poště. Kdopak jiný má mít svoje věci v pořádku, když ne americký agent a anglická agentka? Strýček Sam a John Bull je jedno a totéž.
I jiní ruští a turkmenští cestující podstupují zkoušku, a není jim co vytknout. Ať patří do první nebo druhé třídy, všichni vyhověli požadavkům čínské správy, která předepisuje dost velký poplatek za každé potvrzení, splatný v rublech, taelech nebo sapekách.
Mezi cestujícími pozoruji clergymana, duchovního ze Spojených států, asi tak padesátníka, který se ubírá do Pekingu; je to reverend Nathaniel Morse z Bostonu, počestný prodavač biblí, americký misionář zašitý do kůže obchodníka, ostatně velmi čiperného. Pro všechny případy mu dávám ve svém zápisníku číslo 13.
Vyšetření papírů mladého Pan-Čaa a Tio-Kinga nečiní žádné nesnáze, a oba vyměňují se zástupcem čínských úřadů těch nejpřívětivějších deset tisíc pozdravů.
Když přišla řada na majora Noltitze, stala se malá příhoda. Sir Francis Trevellyan, který předstoupil ve stejném čase jako on, se nezdá mít nijak chuť mu ustoupit. Ale všechno se omezuje jen na velkopanské a vyzývavé pohledy. Gentleman neuznal ani za vhodné otevřít ústa. Je tedy psáno ve hvězdách, že zvuk jeho hlasu neuslyším!… Rus a Angličan dostali každý svoje předepsané potvrzení a bylo po komedii.
Urozený pan Faruskiar, doprovázený Ghangirem teď předstupuje před obrýleného Číňana, který si jej prohlíží s jakousi pozorností. Major Noltitz a já ho pozorujeme také. Jak snese tuto zkoušku? Snad se teď dozvíme, na čem jsme…
Jak velké je ale naše překvapení z divadelního obratu, který v tomto okamžiku nastává!
Čínský úředník prohlíží papíry, které mu Ghangir předložil, vstává a uctivě se uklání před urozeným panem Faruskiarem a říká:
„Pan správní rada Velké transasijské dráhy ať ráčí přijmout deset tisíckrát moji úctu."
Správní rada! Koukejme na to, čím je ten urozený pan Faruskiar! Teď se všechno vysvětluje! Cestou ruským Turkestánem raději zachovával inkognito, jako to dělají v cizí zemi velcí páni; ale teď, na čínské dráze opět zaujímá postavení, které mu přísluší i s veškerými ohledy, na které má právo.
A já - ovšem žertem - jsem si dovolil jej ztotožňovat s banditou Ki-Tsangem! A major Noltitz, který ho celý ten čas podezříval! Zkrátka, chtěl jsem mít ve svém vlaku nějakou vynikající osobnost… a teď ji mám, tu osobnost, seznámím se s ní, budu ji pěstovat jako vzácnou květinu - a protože mluví rusky, budu ji interviewovat až do nejtajnějších záhybů jejího srdce!
Dobrá! Teď jsem už úplně spokojen, takže jen krčím rameny, když mi major šeptá:
„Nakonec je to snad nějaký bývalý náčelník lupičů, se kterým Transasijská společnost učinila smlouvu, aby si pojistila jejich dobré služby."
„No, no, s tím nejsou žádné žerty!"
Prohlídka cestujících se chýlí ke konci a už by se nám měly otevřít dveře, když vtom se objeví ještě baron Weisschnitzerdorfer. Je celý rozrušený, nepokojný, pomatený, přešlapuje a horečně sebou hází. Proč se vrtí, otřásá, shýbá, vztyčuje, ohlíží kolem, jako lidé, kteří něco vzácného ztratili?…
„Vaše papíry?" ptá se jej tlumočník německy.
„Moje papíry?" odpovídá baron, „vždyť je hledám… už je nemám… ale měl jsem je v tobolce…"
A teď prohledává kapsy svých kalhot, vesty, kabátu, pláště - je jich alespoň dvacet - a nic nenalézá.
„Rychle… rychle!" opakuje tlumočník. „Vlak nemůže čekat."
„Také protestuji, aby odjel beze mne!" volá baron. „Ty papíry…
Kam se jen poděly?… Snad jsem někde upustil svoji tobolku… Však ona se najde a papíry dostanu…"
Ve stejné chvíli duní mohutným hlasem gong uvnitř nádraží. Odjedeme za pět minut. A nešťastný Teuton křičí:
„Počkejte… počkejte!… Donnerwetter! Přece můžete mít trochu strpení kvůli člověku, který dělá cestu kolem světa za devětatřicet dní…"
„Velká transasijská dráha nečeká," odpovídá úředník-tlumočník.
Major Noltitz a já o to už nedbáme a odcházíme na nástupiště; baron zatím ještě stále vyjednává s neúprosným čínským úřadem.
Prohlížím vlak a vidím, že jeho složení bylo pozměněno, a to proto, že cestujících z Kašgaru do Pekingu bude méně. Místo dvanácti vozů jich je už jen deset, a to v tomto pořadí: lokomotiva a tendr, přední furgon, dva vagony druhé třídy, vagon nebožtíka mandarína a zadní furgon. Ruské lokomotivy, které nás vezly od Uzun Ady, budou nahrazeny lokomotivami čínskými, které už nejsou vytápěny naftou, ale uhlím, které se nachází ve velkém množství v Turkestánu a jehož sklady jsou na hlavních stanicích trati.
Spěchám především k přednímu furgonu. Celní zřízenci jej právě prohlížejí; mám velké obavy o Kinka…
Podvod zajisté nebyl objeven, jinak by se ta zpráva rychle rozšířila.
Jen jestli ale vzali na bednu náležitý ohled? Snad ji postavili jinam?
Nepostavili předek dozadu a nepřevrátili ji?… Kink by z ní už nemohl vylézt a to by pak byla patrně velká nesnáz…
Ve stejné chvíli čínští zřízenci opouštějí nákladní vůz, jehož dveře se opět zavírají; dovnitř jsem mohl jen nahlédnout.
Hlavní věc je, že Kinko nebyl přistižen in flagranti. Jak jen to bude možné, vplížím se do furgonu a jak říkají bankéři zjistím stav pokladny.
Major Noltitz mne už dříve, než jsme vstoupili do vagonu prosil, abych s ním šel na konec vlaku.
Výstup, kterého jsme tady svědky, není bez zajímavosti, je to odevzdání tělesné schránky mandarína Yen-Lua, kterou perská stráž přepouští četě vojáků se zeleným praporem, která tvoří čínské četnictvo. Nebožtík teď přejde pod ochranu asi dvaceti Číňanů, kteří zaujmou vagon druhé třídy před pohřebním vagonem. Jsou ozbrojeni revolvery a puškami, a

velí jim důstojník.
„Vidíte," říkám majorovi, „ten mandarín Yen-Lu tedy přece byl vynikající osobnost, když mu ‚Syn nebes' posílá tak čestnou stráž…"
„Nebo ochrannou stráž," odpovídá major.
Urozený pan Faruskiar a Ghangir se zúčastnili tohoto předání, a není na tom ovšem nic divného. Copak správní rada nemá povinnost bdít nad slavným nebožtíkem, svěřeným péči zřízenců Velké transasijské dráhy?
Zaznívá poslední úder gongu, a každý spěchá na své místo ve vagóně.
Co se stalo s baronem?…
Konečně tady letí po peronu jako vítr. Našel svoje papíry v hloubce své devatenácté kapsy. Dostal potřebné potvrzení… ale byl už nejvyšší čas.
„Do Pekingu nastupováát!" volá Popov zvučným hlasem.
Vlak se rozjíždí a už odjel.

## XVII. KAP I TOLA
## Bombarnakova blamáž

Jsme na čínské trati, jednokolejné dráze, taženi čínskou lokomotivou a vedeni strojvedoucím žluté rasy… Doufám, že se nebudeme cestou drkotat, když vlak má mezi svými cestujícími jednoho z hlavních hodnostářů společnosti a to v osobě urozeného pana Faruskiara.
A kdyby se něco stalo - alespoň by to přerušilo jednotvárnost jízdy a poskytlo by mi to nějaké zajímavé epizody.
Musím přiznat, že mi moje osoby dosud neposkytly to, co jsem od nich očekával. Kus se nezamotává, děj vázne. Bylo by potřeba nějaký divadelní efekt, který přivádí celý personál na jeviště - to, co by pan Katerna nazval krásné čtvrté jednání.
Fulk Ephrinell a slečna Horacie Bluettová jsou neustále zabráni do svého důvěrného obchodního rozhovoru. Pan-Čaoa doktor mne chvíli bavili, ale teď už nic nepodávají. Komik a milovnice už jsou jen pouze herci, kteří nehrají. Dokonce i Kinko, sám Kinko, ve kterého jsem tolik doufal, přejel hranice bez nějaké překážky, přijede bez nesnází do Pekingu a bez všech potíží si vezme Zinku Klorkovou. Opravdu, nějak se mi to všechno nedaří. Z nebožtíka mandarína Yen-Lua nic nevytáhnu! A čtenáři XX. století ode mne očekávají úchvatné a senzační zprávy!
Copak se ještě naposled budu muset vrhnout na německého barona? Ne! Ten je jenom směšný a směšné, které je vlastní jen hlupákům, nemůže nikdy zaujmout.
Vracím se ke své dřívější myšlence; potřebuji nějakého hrdinu a jeho kroky se zatím za kulisou neozvaly…
Teď už opravdu nezbývá než přijít do důvěrnějšího styku s urozeným panem Faruskiarem. Teď snad bude méně upjatý, když už necestuje na zapřenou. Jsme, abych tak řekl, teď jeho chovanci. On je jako starosta naší jedoucí vesnice, a starosta se musí věnovat těm, kterým vládne. Stejně si musím zajistit protekci tohoto vysokého hodnostáře pro případ, že by byl objeven Kinkův podvod.
Od té chvíle, co náš vlak opustil Kašgar, jede jen prostřední rychlostí. Na protějším obzoru se rýsují horské štíty Parníru, pak k jihozápadu se kulatí Bolor, totiž kašgarský pás, ze kterého vyniká vrchol Tagharma, který se ztrácí v oblacích.
Ani nevím, jak bych měl užít svého času. Major Noltitz ještě nikdy tyto končiny, kterými projíždí Velká transasijská dráha nenavštívil a není tedy už pramenem mých poznámek. Doktor Tio- King neodvrací svůj nos od Cornara a Pan-Čao, jak se mi zdá, myslí víc na Paříž a na Francii než na Peking a Čínu. Ostatně jel do Evropy přes Suez a Turkestán zná právě tak málo jako Kamčatku. Nicméně více příjemnosti a více originálnosti by mi bylo milejší.
Nezbývá mi tedy nic jiného, než se procházet z jednoho vagonu do druhého a toulat se po plošinách, mlčky se obracet k obzoru, který ovšem na moje otázky neodpovídá, a naslouchat tady i tam.
Aha! Komický tenor a první milovnice spolu velmi horlivě hovoří. Blížím se… Polohlasně zpívají. Napínám uši:

Mám tuze ráda krocany… ny… ny

To zpívá paní Katernová.

A já zas svoje berany… ny… ny

Odpovídá zase pan Katerna, komický tenor, který zpívá všechno, případně i baryton.
Neustále ty dvojzpěvy Pipa a červené Bettiny, které si opakují pro svoje představení v Šanghaji! Šťastní Šanghajané! Neznají ještě Mascotty!
Fulk Ephrinell a slečna Horacie Bluettová se teď baví s jakousi horlivostí a zachytil jsem tento kousek dialogu:
„Obávám se," říká agentka, „že vlasy stojí teď v Pekingu velmi vysoko…"
„A já zase," odpovídá agent, „že zuby tam stojí příliš nízko. Ach! kdyby tak vypukla nějaká pěkná válka, kde by Rusové vyrazili Číňanům zuby…"
Podívejme se na to! Bít se jenom proto, aby firma Strong Bulbul and Co. z New Yorku měla příležitost rozprodat svoje zboží!
Jenom moje obrazotvornost pracuje - a ještě šest dlouhých dní cesty! Čert vezmi celou transasijskou dráhu a její monotónní cestu! Great Trunk z New Yorku do San Franciska je přece rozmanitější! Aspoň někdy přepadnou Indiáni vlak, a vyhlídka, že můžeme být po cestě skalpováni, přidává cestě jenom zvláštní půvab.

Ach! Co to slyším přednášet nebo zpívat jako žalmy vzadu v našem oddělení?
„Není člověka, ať je v jakémkoliv postavení, který by se neubránil množství jídla a který by se mohl zabezpečit proti nemocem, které působí přecpání. Ti, kteří jsou určeni, aby řídili obecní záležitosti, jsou k tomu zavázáni více než kdokoliv jiný…“
To čte doktor Tio-King nahlas odstavec z Cornara, aby mu lépe utkvěly v paměti tyto zásady. Eh, ostatně ten princip, který urozený Benátčan adresuje politikům není k zahození. Kdybych jej tak poslal telegraficky do ministerské rady? Snad by banketovali trochu mírněji…
Odpoledne jsme přejeli přesně podle jízdního řádu po dřevěném mostu Yamanyar. Tato řeka stéká ze západních hor, jejichž výška není menší než pětadvacet tisíc anglických stop; její prudkost se zvětšuje ještě tajícími sněhy. Chvílemi se vlak prodírá hustými bažinatými houštinami, uprostřed kterých, jak mě Popov ujišťuje, se ještě zdržují četní tygři. Četní, možná, ale já jsem neviděl ještě ani jediného. A přece, když nejsou Indiáni, aspoň tygří kůže by nám mohly opatřit nějaké povyražení. Jaká by to byla zajímavá různá zpráva pro časopis a jaké štěstí pro žurnalistu! Strašlivá katastrofa… Vlak Velké transasijské dráhy přepaden tygry… Tygři rdousí a výstřely burácí… Padesát obětí… Dítě, které šelma pozřela před očima matky… To všechno promícháno pomlčkami a tečkami!
Ale ne! Turkmenské šelmy mi ani toto zadostiučinění nedaly! Tak je tedy pokládám… a také mám právo je pokládat… za neškodné kocoury.
Dvě hlavní stanice byly Yangi-Hissar, kde se vlak na deset minut zastavil, a Kyzyl, kde stál čtvrt hodiny. Tady pracuje několik vysokých železných pecí, neboť půda obsahuje železo, jak už udává jméno kyzyl, což znamená ‚červený'. Kraj je úrodný, a nápadně se v něm pěstuje žito, kukuřice, rýže, oves a v jeho východní části len. Všude jsou velké houštiny stromů, vrby, moruše a topoly. Do nedozírné dálky se rozkládají pole, pěkně osetá, svlažovaná četnými kanály, zelené louky, kde se hemží stáda skotu, - kraj, který by byl napůl Normandií, napůl Provencí, kdyby na obzoru nebyl Pamír. Jenže tato část Kašgerie bývala hrozně pustošena válkami, když bojovala za svoji nezávislost. Na této půdě tekla krev proudem, a podél trati je země plná hrobů, ve kterých jsou pohřbeny oběti svého vlastenectví. Ale vždyť jsem nepřišel do střední Asie cestovat jako po Francii! Rád bych něco nového, u čerta, něco nového, nepředvídaného a silného! Ale ani zdání o nějakém neštěstí: za krásného dne, ve čtyři hodiny odpoledne vjela naše lokomotiva do yarkandského nádraží.
Třebaže není Yarkand hlavním správním městem východního Turkestánu, přece je nejdůležitějším obchodním městem provincie.
„Zase dvě spojená města,“ říkám majorovi Noltitzovi. „To však vím od Popova.“
„Ale tentokrát nové město nevystavěli Rusové.“
„Ať nové nebo staré,“ dodal jsem, „obávám se, aby se nepodobalo těm, která jsme už viděli, aby to nebyla zeď, zbudovaná z hlíny, několik tuctů bran proražených do ohrady, přitom žádné památky, žádné budovy a ty věčné orientální bazary!“
Nemýlil jsem se, a čtyři hodiny bylo až mnoho na návštěvu obou Yarkandů, ze kterých se ten nový nazývá Yanži-Šár. Naštěstí už není zakázáno Yarkaňankám chodit po ulicích vroubených prostými chýšemi z uhnětené hlíny, jak bylo v časech dadkwahů neboli místodržících provincie. Mohou si dopřát potěšení vidět a být viděni a tuto radost mají i farangi, tak se totiž nazývají cizinci, ať patří ke kterékoliv národnosti. Tyto Asiatky jsou velmi hezké, s dlouhými copy svých vlasů, s příčnými stuhami přes živůtek a přes to šaty živých barev, s čínskými kresbami, vyšitými chotanským hedvábím, krumplované boty s vysokými podpatky, turbany koketních tvarů, pod kterými se objevují černé vlasy a obočí, spojené jednou čárou.
Několik čínských cestujících, kteří vystoupili v Yarkandě, je nahrazeno cestujícími stejného původu, mezi jinými asi dvaceti kulii, a odjíždíme v osm hodin večer.
V noci jsme dovršili tři sta padesáti kilometrů, které dělí Yarkand od Chotanu. Návštěva, kterou jsem učinil v předním furgonu mne ujistila, že bedna je pořád na starém místě. Chrupání dokazuje, že Kinko, schoulený v bedně jako obyčejně, klidně spí. Nechtěl jsem jej budit a nechávám jej snít o jeho zbožňované Rumunce.
Druhý den mi Popov oznamuje, že vlak, který jede už jako omnibus, projel Kergalik, rozcestí mezi Kilianem a Tongem. Noc byla chladná, protože jsme ještě ve výšce dvanáct set metrů. Od stanice Gumy je směr dráhy přesně od západu k východu, asi podél sedmatřicáté rovnoběžky, stejné, která jde v Evropě přes Sevillu, Syrakusy a Athény.
Viděli jsme jen jednu trochu důležitější řeku, a to Karakaš, na které se objevuje několik lodí bez kormidla, hnaných větrem a proudem a řady koní a oslů, brodících se mezi mělčinami. Řeka přetíná dráhu asi sto kilometrů před Chotanem, kam jsme dojeli v osm hodin ráno.
Dvě hodiny zastávka; protože toto město může dát jakousi předzvěst „nebeských měst“, chtěl jsem je rychle a zběžně prohlédnout.
Ve skutečnosti by člověk čekal, že je to město turkmenské, vystavěné Číňany, nebo město čínské, postavené Turkmeny. I stavby i obyvatelé nesou na sobě tento dvojí ráz. Mešity vypadají jako pagody a pagody jako mešity. Nedivím se tedy, že manželé Katemovi, kteří si nechtěli tuto příležitost dát ujít a vkročili nohou na čínskou půdu, byli poněkud zklamáni.
„Pane Claudie,“ upozorňuje mne komik, „tady opravdu není dekorace, při které by se mohlo hrát Dobytí Pekingu!“
„Ale vždyť nejsme v Pekingu, drahý pane Katemo!“
„To je pravda a člověk se musí spokojit s málem.“
„I s nejmenším, jak říkají Italové.“
„Eh! Jestli říkají toto, pak už nejsou tak hloupí.“
V okamžiku, kdy vstupujeme do vagonu, vidím Popova, který ke mně utíká a volá:
„Pane Bombamaku!…“

„Co je, pane Popove?“
„Ptal se mne telegrafní zřízenec, jestli není ve vlaku korespondent XX. století.“
„Telegrafní zřízenec?…“
„Ano, a když jsem přisvědčil, odevzdal mi pro vás tuto depeši.“ „Sem s ní… Sem s ní!“
Beru telegram, který na mne už několik dní čekal. Je to snad odpověď na telegram, který jsem poslal z Mevru svému časopisu ohledně mandarína Yen-Lua?
Otvírám telegram… čtu… a telegram mi vypadne z ruky. Obsahoval toto:
Claudius Bombarnak, zpravodaj XX. století.

Chotan, čínský Turkestán.
Vlak neveze do Pekingu mandarínovo tělo, ale císařský poklad v ceně patnácti milionů, poslaných z Persie do Číny. V pařížských listech již ohlášeno před osmi dny! Pokuste se být příště lépe informován!

XVIII. KAPITOLA
Sňatek Američana a Angličanky

Miliony… ten „nápadný“ vagon obsahuje miliony!
Bezděky mi tato neopatrná věta uklouzne ze rtů tak, že tajemství o císařském pokladu je ihned všem známo, zřízencům dráhy i cestujícím ve vlaku. Tak tedy perská vláda pro větší bezpečnost - v souhlase s čínskou vládou - chtěla vzbudit domnění, že se transportuje tělo mandarína, a zatím šlo o přepravu pokladu v ceně patnáct milionů franků do Pekingu!…
Bůh mi odpusť, jakou nešikovnost - ovšem vysvětlitelnou - jakou nešikovnost jsem to provedl! Ale proč bych neměl věřit tomu, co mi Popov řekl a proč by Popov podezíral to, co mu řekli perští zřízenci o mandarínovi Yen-Luovi?.. Nebyl žádný důvod, pro který bychom o jejich pravdomluvnosti pochybovali.
Jsem tím nemálo uražený ve své zpravodajské ješitnosti a velmi rozlítostněn tím zavoláním k pořádku, který jsem si tímto hloupým kouskem zasloužil. Nicméně si dám pozor a o své nehodě se nezmiňuji ani majorovi. Je to možné? XX. století je v Paříži lépe informováno než já na Velké transasijské dráze, ovšem co se týká této dráhy… XX. století ví, že je to císařský poklad, který táhneme tady za sebou, a já to nevěděl! A to zpravodajské zklamání! Teď je tajemství prozrazeno, a dozvídáme se, že poklad, který se skládá ze zlata a drahých kamenů, deponovaný kdysi v rukách perského šacha, se teď posílá svému zákonnému majiteli, „Synu nebes“.
Proto tedy urozený pan Faruskiar, který o tom jako správní rada společnosti věděl, nastoupil do našeho vlaku v Dušaku, aby provázel poklad až na místo jeho určení. Proto Ghangir a on - a tři Mongolové, jejich agenti - tak přísně hlídali tento vzácný vagon, proto byli tak neklidní, když se spojovací páka přetrhla a vlak zůstal vzadu, proto tak zuřivě naléhali na to, aby se pro vůz dojelo zpátky. - Ano! Teď se všechno vysvětluje!…
Proto také přišel oddíl čínských vojáků, aby převzal v Kašgaru od perských zřízenců vagon! Proto Pan-Čao nikdy nemohl slyšet o mandarínovi Yen-Luovi, protože žádná vynikající osobnost tohoto jména v „nebeské říši“ neexistovala!
V určenou hodinu jsme odjeli a můžete si pomyslet, že naši spolucestující mluví jen o těch milionech, které by mohly obohatit celý personál vlaku.
„Ten domnělý pohřební vagon mi stále připadal trochu podezřelý,“ říkal mně major Noltitz, „a proto jsem se také Pan-Čaa ptal po zemřelém mandarínovi.“
„Skutečně se pamatuji,“ odpověděl jsem, „a nerozuměl jsem důvodu vaší otázky. Jedno je jisté, že teď s sebou vlečeme poklad…“
„A dodávám,“ říká opět na to major, „že čínská vláda jednala velmi opatrně, že mu přidala doprovod dvaceti dobře ozbrojených mužů. Od Chotanu až k Lan-Čeu musí vlak projet dvěma tisíci kilometry pouště a bezpečnost dráhy přes poušť Gobi není dostatečná…“
„Tím spíš, majore, protože podle toho, co jste mi řekl, obávaný Ki- Tsang se nachází v severních provinciích ‚nebeské říše'…“
„Ano, pane Bombarnaku a lov patnácti milionů je pro náčelníka lupičů opravdu velmi pěkný…“
„Ale jak by se ten náčelník dozvědělo zásilce čínského pokladu?…“
„Ti lidé vždycky ví, co chtějí vědět.“
Ano, myslel jsem si to, třebaže nečtu XX. století.
A cítím, jak se červenám, když myslím na svou ostudu, kterou jsem si dozajista vysloužil a pro kterou mi Chincholle vynadá.
Mezitím se na plošinách mluvilo o všelijakých věcech, každý pronášel svoje úvahy. Jeden říkal, že jede raději s miliony než s mrtvolou mandarína první třídy. Druhý shledával, že přeprava takového pokladu nemůže být pro cestující bez nebezpečí. A toto mínění zastává také baron Weisschnitzerdorfer zuřivým útokem na Popova.
Neustále opakuje: „Měl jste to ohlásit, pane, měl jste to ohlásit!
Teď se ví, že vlak veze miliony a snadno může být přepaden!…
A přepadení, když předpokládám, že bude šťastně odraženo, způsobí zpoždění a zpoždění,… ne, nemohu je připustit… Ne, pane, nemohu!“
„Ale vždyť nás nikdo nepřepadne, pane barone,“ odpovídá Popov, „nikdo na to nepomýšlí!“
„A co vy o tom můžete vědět, pane?“
„Jen klid, prosím vás, nerozčilujte se.“

„Ne, nemohu zůstat klidný a jestliže bude spojení přerušeno, padá z toho zodpovědnost na společnost.“
Tím se rozumí, že by baron z Cesty kolem světa žádal sto tisíc zlatých odškodnění!
Přejdeme k jiným cestujícím.
Fulk Ephrinell, o tom není ani pochyby, na tuto událost pohlíží z velmi praktického stanoviska.
„Je jisté,“ řekl, „že připoutáním tohoto pokladu, naše nejistota značně vzrostla a v případě neštěstí tím zaviněného by společnost Life Travellers Society, u které jsem se pojistil na život, odepřela vyplacení výloh, za které má tedy společnost Velké transasijské dráhy veškerou zodpovědnost.“
„Ano,“ odpovídá slečna Horacie Bluettová, „a její postavení vůči ‚nebeské říši' by bylo velmi vážné, kdyby se opuštěné vagony nenašly.
Je to pravda, Fulku?“
„Zajisté, Horacie!“
Horacie a Fulk - už docela krátce!
Anglicko-americký pár měl pravdu, tato ohromná ztráta by byla připadla na účet Velké transasijské dráhy, protože společnost musela vědět, že jde o zásilku drahokamů a ne o tělesnou schránku mandarína Yen-Lua, - což tedy zavázalo její vlastní odpovědnost.
Však miliony, které s sebou vlečeme, francouzské umělce nijak neznepokojují.
Jenom komik se nadchnul poznámkou:
„Poslouchej, Caroline, s těmi penězi by se dalo vystavět pěkné divadlo, co?“
Nejlépe ale vystihl situaci dergyman, který přistoupil v Kašgaru, dvojctihodný Nathaniel Morse:
„Je vždycky na pováženou, vléct za sebou prachárnu!“
Nemohl svou myšlenku vyjádřit správněji, a vagon s císařským pokladem je opravdu prachárnou, která může vyhodit náš vlak do povětří.
První železná dráha, vystavěná v Číně, kolem roku 1877, spojila Šanghaj a Fu-Čeu. Velká transasijská dráha vede bez nevelkých odchylek po ruské trati, která byla navržena r. 1874 přes Taškent, Kuldžu, Kami, Lan-Čeu, Saigon a Šanghaj.
Tato dráha neprojíždí hustě obydlenými provinciemi, které je možné přirovnat k velikým a bzučivým úlům - úlům včel, které se nesmírně rozmnožují. Než se zatočí k Lan-Čeu, tvoří pokud je to jen možné, přímou čáru až k Su-Čeu (Koncovka fu znamená hlavní města provincií nebo města prvního řádu; koncovka čeu označuje města druhého řádu). Některá velká města spojuje pobočnými tratěmi, které odbočují k jihu a jihovýchodu. Mezi jinými má jedna z těchto odboček, totiž z Tai-Yuanu do Nankingu spojovali tato dvě města provincií Šan-Si a Šen- Toong. Ale tehdy ještě zdržovala nekonečná stavba jistého viaduktu její užívání.
Úplně je dokončena jen hlavní trať Velké transasijské dráhy a ta provozuje přímou centrální dopravu Asií. Inženýrům ta stavba nedělala větší nesnáze, než měl generál Annenkov při stavbě Zakaspické dráhy. Pouště Karakorum a Gobi jsou si velmi podobné. Mají stejně vodorovnou půdu, stejný nedostatek vyvýšenin a kotlin, a pražce a koleje mohou být položeny stejně snadno. Kdyby bylo potřeba prorážet řetěz hor Kyen-Lyn, Nan-Šan, Amie, Gangar-Oola, které se rýsují na hranici Tibetu, byly by překážky takové, že ani jedno století by nestačilo k jejich překonání.
Naopak na rovném a písčitém terénu mohla dráha rychle postupovat až k Lan-Čeu, jako Decauville, dlouhý tři tisíce kilometrů.
Teprve v okolí tohoto města muselo inženýrské umění podstoupit energický boj s přírodou. Tady je totiž drahý a nesnadný průchod provinciemi Kan-Su, Šan-Si a Pečili.
Cestou se omezím jen na uvedení některých hlavních stanic, kde se vlak musí zastavit pro nové zásoby vody a topiva.
Napravo od dráhy se lidský zrak neustále baví pohledem na dálný obzor hor, to malebné zauzlení, které na severu obklopuje Tibet. Nalevo se bude ještě dlouho ztrácet v nekonečných pláních Gobi. Celek těchto teritorií skutečně tvoří čínskou říši, když ne Čínu samou a dráha nám ji ukáže až tehdy, když se budeme blížit k Lan-Čeu.
A tak se všechno jakoby spiklo, aby tato druhá část jízdy byla co nejméně zajímavá - ledaže by nám chtěl Bůh zpravodajů nahradit příhodami, co nám příroda nedopřává na dojmech. Přece se mi zdá, že tady máme dost různých živlů, ze kterých s trochou štěstí a obrazotvornosti bych mohl něco vytáhnout.
V jedenáct hodin opouští vlak nádraží do Kerie a stanicemi Urag, Langar, Pola a Čiria pouze projíždí.
Roku 1889-1890 prošel právě touto cestou Pevcov, od Chotanu až k Loh-Noru, na úpatí Kyen-Lynu, který dělí čínský Turkestán od Tibetu. Ruský cestovatel přešel přes Kerii, Nia, Čerčen, kudy jsme právě teď rychle projeli i my, jeho karavana však byla vydána nesčetným nebezpečím a nesnázím - což mu nebylo překážkou, aby nadělal mapy na deset tisíc kilometrů a nepočítal v to udání šířky a délky nevím kolika geografických bodů. Je to ruské správě ke cti, že tímto způsobem pokračovala v díle Przewalského.
Z nádraží v Kerii je ještě možné poznat na jihovýchodě Karakorum a špici Dapsangu, které různí kartografové připisují výšku větší než osm tisíc metrů. Na jeho úpatí se prostírá Kašmír. Tady se rodí Indus ve skromných pramíncích, které živí jednu z největších řek na poloostrově. Tady se odděluje od Parníru obrovský himálajský řetěz, kterému vévodí nejvyšší hory světa.
Od Chotanu jsme přejeli sto padesát kilometrů za čtyři hodiny. Rychlost tedy velmi skrovná, ale na této části Transasijské dráhy už tedy tak rychle nebudeme cestovat jako na Zakaspické. Buď, že jsou čínské lokomotivy méně rychlé, nebo se strojvedoucí ve své přirozené netečnosti domnívají, že třicet až čtyřicet kilometrů za hodinu je maximum, které je možné na drahách „nebeské říše“ dodržet.
V pět hodin večer nás čeká jiná stanice Nia, kde generál Pevcov založil meteorologickou stanici. Tady je zastávka jen dvacet minut. Mám dost času si něco koupit v nádražní restauraci. Snadno uhodnete pro koho.
Cestující, kteří přistupují, jsou už jen čínské národnosti, muži nebo ženy. Zřídkakdy usedají do vagonu první třídy a to i jen pro krátké jízdy.

Odjeli jsme asi před čtvrthodinou, když Fulk Ephrinell s vážnou tváří obchodníka, který chce vyjednávat nějaký obchod, za mnou přichází na plošinu našeho vagonu.
„Pane Bombamaku," říká mně, „prosil bych vás o nějakou službu." Aha, teď mne Yankee dovede najít, když mne potřebuje!
„Velmi ochotně vám posloužím, pane Ephrinelle," odvětil jsem.
„O co jde?"
„Prosím vás, abyste mi šel za svědka."
„Nějaká čestná záležitost!… A s kým to, prosím vás?…"
„Se slečnou Horacií Bluettovou."
„Budete se bít se slečnou Horacií Bluettovou?" zvolal jsem s úsměvem.
„Ještě ne… Beru si ji teprve za ženu!"
„Vy?"
„Ano, je to vzácná žena, která dobře rozumí obchodu a znamenitě vede knihy…"
„Činím vám poklonu, drahý pane Ephrinelle! Můžete se na mne spolehnout…"
„A snad také na pana Katernu?"
„Bude jistě velmi potěšen a bude-li svatební hostina, zazpívá nám něco k dezertu…"
„Jak bude chtít," odpověděl Američan. „Přejděme ke svědkům slečny Horacie Bluettové…"
„Ano, zajisté…"
„Myslíte, že major Noltitz přijme?…"
„Rus je příliš galantní, než aby něco odmítl. o . Jestli chcete, řeknu mu sám."
„Děkuji vám předem. Co se týká druhého svědka, jsem poněkud na rozpacích… Ten Angličan, sir Francis Trevellyan…"
„Z toho nevytáhnete víc než záporné zakroucení hlavou." „Baron Weisschnitzerdorfer?"
„Chtít něco takového od člověka, který dělá cestu kolem světa a který by jakživ nebyl hotov s podepsáním takhle dlouhého jména!?"
„Nezbývá tedy nikdo jiný než mladý Pan-Čao… anebo, nebo jestli bude chtít, náš vlakvedoucí Popovo…"
„Beze všech pochyb, oba velmi rádi. Ale vždyť věc nepospíchá, pane Ephrinelle a až budete jednou v Pekingu, bude snadné nalézt čtvrtého svědka…"
„Jak to… v Pekingu?… Přece si nevezmu slečnu Horacii Bluettovou až v Pekingu!"
„Copak chcete v Su-Čeu nebo v Lan-Čeu… při zastávce několika hodin?…"
„Wait a bit, pane Bombarnaku! Copak myslíte, že Yankee má čas čekat?"
„Tedy to bude?…"
„Tady."
„Ve vlaku?.."
„Ve vlaku."
„Tak, tedy vám teď já říkám: Wait a bit!"
„Ani ne čtyřiadvacet hodin."
„Nu tak, ke sňatku je však zapotřebí…"
„Amerického kněze a máme tady dvojctihodného Nathaniela Morsea."
„Souhlasí?"
„Jak by nesouhlasil!… Sňatek ve vlaku, to vám přece slibuje trochu povyražení."
„Pane Bombarnaku, nikdy neodkládejme na zítřek, co můžeme udělat dnes."
„Ano, vím. .. Time is money…"
„Ne! Time is time docela prostě, a nikdy z něho nic neztrácejme, ani minutu."
Fulk Ephrinell mi tiskne ruce a protože jsem mu to slíbil, chci zahájit potřebné kroky u svědků, kterých je u svatebního obřadu zapotřebí.
Rozumí se samo sebou, že agent a agentka jsou oba svobodní, že mohou disponovat svými osobami, podepsat svatební smlouvu před c1ergymanem, tak jak se to děje v Americe a bez těch zdlouhavých ceremonií, které se ve Francii a v jiných formálních zemích vyžadují. Je to výhoda nebo nehoda? Američané myslí, že je to tak lepší a jak řekl Cooper: „Lepší u nich je lepší všude."
Nejdříve se obracím na majora Noltitze, který ochotně přijímá svědectví Horacie Bluettové.
„Ti Američané jsou opravdu obdivuhodní," řekl.
„Právě proto, že se sami ničemu nediví, majore."
Tentýž návrh činím mladému Pan-Čaovi.
„Velice mne těší, pane Bombarnaku!" odpovídá mi. „Budu velmi rád svědkem této krásné a zbožňované slečny Horacie Bluettové! Kdyby sňatek mezi Angličankou a Američanem se svědky francouzskými, ruskými a čínskými nebyl zárukou úplného štěstí, co by tedy bylo?"
A teď k panu Katernovi:
Jakpak by nepřijal, veselý komik - lépe dvakrát než jednou!
„Re! Pěkná látka k frašce nebo k operetě!" zvolal. „Máme už Sňatek na bubnu, Sňatek pod olivami, Sňatek při lucernách… Dobrá! Teď budeme mít Sňatek ve vagoně aneb Sňatek parou! Jak krásné tituly, pane Claudie! Váš bodrý Yankee se na mne může spolehnout! Svědek starý nebo mladý, vznešený otec nebo první milovník, markýz nebo sedlák, jak si přeje, udělám si hlavu jakou bude chtít…"
„Jen si nechte svou hlavu přirozenou, pane Katerno," odpověděl jsem. „Bude mít v tomto okolí dobrý úspěch!"

„A paní Katernová bude na svatbě také…“
„Jakpak ne… družička!“
A vzhledem k těmto tradičním funkcím nesmí být člověk na Velké transasijské dráze příliš vybíravý.
Tento večer bylo na obřad přece již trochu pozdě. Fulk Ephrinell mimo to myslí, že všechno musí být lépe uspořádáno a je nutné tedy učinit ještě nějaké příkazy. Svatební slavnost se má odbýt zítra dopoledne. Všichni cestující bez výjimky budou pozváni a urozený pan Faruskiar již také ráčil slíbit, že nás poctí svou přítomností.
Mezi obědem byla řeč jen o svatbě. Když jsme blahopřáli příštím manželům, kteří odpověděli s půvabem čistě anglosaským, každý slíbil, že podepíše smlouvu.
„A my budeme pyšní na vaše podpisy!“ dodal Fulk Ephrinell tónem obchodníka, který přijímá smlouvu.
Když nastala noc, šli všichni spát a snili o zítřejších slavnostech. Dělám svoji obvyklou procházku až k vagonu obsazenému čínským vojskem a četníky a konstatuji, že poklad „Syna nebes“ je střežen velmi věrně. Polovina bdí, kdežto druhá polovina se oddává spánku.
Kolem jedné hodiny ráno jsem mohl navštívit Kinka a odevzdat mu zásoby nakoupené na stanici Nia. Mladý Rumun je veselý a cítí se v bezpečí. Nevidí už žádné překážky, jistě dorazí do bezpečného přístavu.
„V této bedně ještě ztloustnu,“ říká.
„Dávejte si pozor,“ odpovídám s úsměvem, „nakonec z ní nebudete ani moci vylézt.“
Vypravuji mu nejnovější událost o sňatku Ephrinella s Bluettovou a s jakou okázalostí se bude zítra tento sňatek slavit.
„Ach! Ti nemusejí čekat až do Pekingu!“
„Jistě, Kinku, ale zdá se mi, že sňatek uzavřený za takových okolností nemůže být příliš pevný! Ostatně je to jejich věc.“
Ve tři hodiny zrána byla zastávka čtyřicet minut v Čerčenu, skoro na úpatí rozvětveného Kyen-Lynu. Nikdo z nás nic neviděl z toho smutného a pustého kraje bez stromů a bez vší zeleně, který železnice protíná vystupujíc k severovýchodu.
Když nastal den, náš vlak ujížděl po železnici čtyři sta kilometrů, která dělí Čerčen od stanice Carkalyku. Slunce již zatím líbá svými paprsky nesmírnou pláň, celou zářící usazeninami solných krystalů.

## XIX. KAPITOLA
## Nečekané přerušení svatebního obřadu

Zdá se mi, že se probouzím ze špatného snu. Nejde však o sny, které se dají vyložit podle Zlatého klíče. Ne! Věc je docela jasná. Náčelník lupičů Ki-Tsang, který připravil útok, aby se zmocnil čínského pokladu, přepadá vlak na jižních pláních pouště Gobi… Vlak je násilně zadržen, vypleněn, vyloupen… Zlato a drahé kamení v ceně patnácti milionů je vyrváno čínské stráži, které po odhodlané obraně podléhá… Co se týká cestujících… Ještě dvě minuty spánku a byl bych se dozvěděl osud jejich i svůj.
Ale s nočními parami mizí i tohle. Sny nejsou nevyhladitelné fotografie,mizí na slunci, až zmizí docela.
Odbývám svou malou procházku od začátku vlaku k jeho konci tak, jako bodrý měšťák se prochází ulicí svého městečka a etkávám se s majorem Noltitzem. Stiskl mi ruku, ukazuje na Mongola, a říká:
„To není žádný z těch, kteří k nám v Dušaku přistoupili zároveň se správním radou Faruskiarem a Ghangirem.“
„Máte pravdu,“ odpověděl jsem, „tuhle tvář jsem ve vlaku také ještě neviděl.“
Popov, na kterého se obracím, mi vysvětluje, že tento Mongol přistoupil na stanici Čerčen. „Dokonce,“ dodává, „při jeho příchodu pan rada s ním i chvíli hovořil“ - z čehož soudím, že nový cestující je rovněž nějaký agent společnosti Velké transasijské dráhy.
Urozeného pana Faruskiara jsem na své procházce dosud ještě neviděl. Nebo snad vystoupil na některé malé, prostřední stanici mezi Čerčenem a Čarkalykem, kam máme přijet v jednu hodinu po půlnoci…
Ne. Ghangir a on stojí v tomto okamžiku na zadní plošině našeho vagonu. Zdá se, že jsou zabráni do horlivé rozmluvy a stávají v hovoru, jen aby s patrnou netrpělivostí pozorovali obzor planiny k severovýchodu. Objevila se snad nějaká novina, se kterou přišel Mongol a vytrhla je z jejich obvyklé rezervovanosti a vážnosti? A tak se oddávám svému pozorování a v duchu už vidím dobrodružství, útoky lupičů, tak jak jsem je viděl ve snu.
Dvojctihodný Nathaniel Morse mne vrací skutečnému životu a říká: „Tedy dnes… v devět hodin… Nezapomeňte, pane!“
Opravdu, sňatek Fulka Ephrinella a slečny Horacie Bluettové… Namouvěru, ani jsem si na to nevzpomněl. Je čas upravit se v oaletním kabinetu našeho vagonu. Nemohu udělat nic jiného, než že se převléknu do čistého prádla, když už si nemohu obléknout jiný oblek a to z dobrých důvodů. Sluší se, abych já, jako jeden z obou ženichových svědků, přece také k něčemu vypadal - když pan Katerna sám bude velkolepý.
A skutečně, komik se odebral do nákladního vozu - opět se třesu strachy o ubohého Kinka? - a tady s Popovovou pomocí vytáhl z jednoho kufru kostým sice trochu otřelý, ale jehož úspěch pro svatební obřad je jistý nad všechny pochybnosti: kabát barvy jasně žluté s kovovými knoflíky, s kytičkou v knoflíkové dírce, kravata s nadpřirozeně velkým diamantem, šarlatové kalhoty s měděnými přezkami, vesta posetá květy, strakaté punčochy, rukavičky tkané z hedvábí, černé boty a černý klobouk z chlupaté plsti. Kolik vesnických ženichů, či spíš ženichových strýčků asi náš herec hrál v tomto tradičním obleku!… Vypadá velkolepě, tvář mu jen září, je čerstvě oholená a svítí do modra, oči vesele září, rty růžové.
Paní Katernová je zrovna tak vystrojená jako on. Oblek družičky ze své garderoby vybrala snadno: pěkně přiléhající živůtek s křížených pruhy, krátkou sukni ze zelené vlny, punčochy slézové barvy, pečlivě vytažené, slaměný klobouk okrášlený umělými květy, kterým neschází nic jiného než vůně… trochu černé barvy na obočí a červeně na tvářích. Je

to první venkovská milovnice, a když s ní bude její muž po obědě hrát nějaký vesnický výstup, jsem si jistý, že budou mít dobrý úspěch.
Sňatek má být slaven v devět hodin a ohlášen zvoncem na tendru, který bude zvonit tak, jako zvoneček v nějaké kapli. S trochou obrazotvornosti může člověk myslet, že je někde na vesnici. Ale kam to svolá tento zvonek svědky a pozvané?… Do restauračního vagonu, který byl velmi vhodně k tomu obřadu přeměněn, jak jsem se sám na vlastní oči přesvědčil.
Už to není dinning-car, ale hall-car, jestli to můžeme tak říci. Velký stůl byl odstraněn a ustoupil stolu malému, který bude sloužit za psací stůl. Něco květin, koupených na stanici Čerčen je zavěšeno v rozích vagonu, který je tak prostorný, že se tam vejdou všichni účastníci. Ti, kteří nenaleznou místa uvnitř, zůstanou na plošinách.
Cestovnímu personálu bylo oznámeno prostou vyhláškou, upevněnou na dveřích vagonu první a druhé třídy, která zněla:
Pan Fulk Ephrinell od firmy Strong Bulbul and Co. z New Yorku má čest Vás pozvat ke svému sňatku se slečnou Horacií Bluettovou od firmy Holmes-Home z Londýna, který bude v dinning-car, vlaku Velké transasijské dráhy, 29. května, přesně v devět hodin, laskavostí dvojctihodného Nathaniela Morsea z Bostonu.
Slečna Horacie Bluettová od firmy Holmes-Home z Londýna má čest Vás pozvat ke svému sňatku s panem Fulkem Ephrinellem od firmy Strong Bulbul and Co. z New Yorku, který bude… atd.
No, opravdu, jestli z této příhody nevytluču nějakých sto řádků, pak už svému řemeslu nerozumím.
Zatím se poptávám u Popova, na kterém místě se bude přesně vlak v této chvíli nacházet.
Popov mi to ukazuje na mapě jízdního řádu. To místo se nachází sto padesát kilometrů od stanice Čarkalyk v plné poušti, uprostřed těch plání, kterými protéká malá říčka, vlévající se do Lob Noru. Na trati v délce asi dvaceti mil není žádná stanice, a obřad nebude tedy vyrušen žádnou zastávkou.
Rozumí se samo sebou, že už v půl deváté pan Katerna a já jsme připraveni vykonat svou úlohu.
Major Noltitz a Pan-Čao také učinili toaletu, jakou tato slavnost vyžaduje - major je vážný lékař, který chce amputovat nohu, Číňan se lehce usmívá jako Pařížan na venkovské svatbě.
Doktor Tio-King a Cornaro, nesoucí jeden druhého, budou ovšem také při slavnosti. Urozený Benátčan byl starý mládenec, jestli se nemýlím; ale tuším, že svoje mínění o sňatku zvláště neuvedl, protože jej neprostudoval vzhledem ke spotřebě životních šťáv - leda snad na počátku kapitoly s názvem: O bezpečných a snadných prostředcích, jak rychle vyléčit různé nehody života.
„A myslím," říká Pan-Čao, který mi právě cituje tuto cornarovskou větu, „že manželství je možné mezi podobné nehody zařadit!"
Tři čtvrtě na devět! Nikdo ještě budoucí snoubence nespatřil. Slečna Horacie Bluettováje zavřená do toaletního kabinetu první třídy, kde se bezpochyby zabývá svým svatebním úborem. - Fulk Ephrinell si zase asi váže poslední uzel své kravaty, a naposled ještě čistí svoje prsteny, řetízkové přívěsky a jiné skvosty své přenosné klenotnice. Nebojím se, však je uvidíme, jakmile zvonek začne zvonit.
Lituji jenom jedné věci, a to že urozený pan Faruskiar a Ghangir jsou příliš zaměstnáni, takže se nezúčastní radostného rozruchu. Pročpak stále vyhlížejí do nesmírné pouště? Před jejich očima se snad nerozkládá nějaká obdělaná step v okolí Lob Noru, ale poušť Gobi, vyprahlá, smutná a zasmušilá, tak jak ji líčí Grimaljo, Blans a Martin. Nabízí se velice oprávněná otázka, proč ji oba s tak zvláštní vytrvalostí pozorují…
„Jestli mne neklame mé tušení," říká mi major Noltitz, „pak tam musí něco být!"
Co znamenají tato slova?.. Ale rozkývaný zvonek tendru nás už vesele svolává. Devět hodin - už je čas odebrat se do dinning-car.
Pan Katerna se postavil vedle mne, a slyším, jak si prozpěvuje:

Zvoneček to na věžičce zazněl ná… hle, najednou…

A paní Katernová odpovídá na trio z Bílé paní refrénem z Dragounů villarských:

A zvoní, zvoní, zvoní. A zvoní, zaznívá…

a dělá přitom šikmý posunek, jako by tahala za zvonec, docela podle obvyklých divadelních tradic.
Cestující se odebírají v průvodu, nejprve čtyři svědkové, pak pozvaní hosté, kteří přicházejí z obou konců vesnice - chtěl jsem říci vlaku - Číňané, někteří Turkmeni, několik Tatarů, mužů a žen, kteří se s velkou dychtivostí účastní obřadu. Čtyři Mongolové zůstali na poslední plošině, poblíž vagonu s pokladem, který čínští vojáci nesmějí opustit ani na okamžik.
Přicházíme do dinning-car.
Clergyman sedí za malým stolkem, na kterém je svatební smlouva, připravená podle předepsaných formulí. Patrně je zajisté zvyklý na podobné obřady právě tak obchodní jako sňatkové.
Párek Ephrinell- Bluett se dosud neobjevil.
„Ach!" říkám komikovi, „co když snad od sňatku upustili!…"
„Jestli upustili!" odpovídá pan Katerna se smíchem, „pak dvojctihodný může oddat znovu mou ženu a mne. Beztak jsme ve svatebním úboru a ty velké přípravy by se alespoň neděly nadarmo… Viď Caroline?"
„Ano, Adolfe!" odpovídá upejpavá milovnice.
Ale toto žertovné nové vydání sňatku manželů Katernových se nebude konat. Protože tady už přichází pan Fulk Ephrinell, oblečený docela stejně jako včera a - podrobnost, kterou musím zaznamenat, - má ještě tužku za levým

uchem, protože počestný agent právě dodělal nějaký účet pro svou firmu v New Yorku.
A tady je slečna Horacie Bluettová, suchá, hubená a prkenná, jak jen může být anglická agentka, svůj plášť proti prachu má přehozený přes cestovní oblek a místo klenotů svazek klíčů, který jí hřmotí za pasem.
Účastníci zdvořile vstali, když ženich a nevěsta vstoupili. Pozdravili vpravo a vlevo, a čekají, až bude čas vyjít na scénu, jak by řekl pan Katerna. Potom kráčejí ke clergymanovi, který stojí vzpřímen, ruku má položenou na pootevřené bibli, bezpochyby na stránce, kde Izák, syn Abraháma a Sarah, si bere Rebeku, dceru Ráchel.
Člověk by si myslel, že je v nějaké kapli, kdyby k tomu harmonium hrálo nějakou vhodnou skladbu…
Ale hudba přece je! I když to není harmonium, je to aspoň něco podobného. V rukou pana Katerny dýchá tahací harmonika. Jakožto bývalý námořník dovede pan Katerna zacházet s tímto mučednickým nástrojem a teď hraje nechutné Andante z Normy s variacemi až příliš harmonickými!
Zdá se, že to domorodcům ze střední Asie působí přenesmírnou radost. Ještě nikdy se k jejich uším nedostala tato stará melodie, kterou vzduchový přístroj tak zvýrazňuje!
Konečně, všechno na tomto světě má svůj konec, - i Andante z Normy, a dvojctihodný Nathaniel Morse začíná předkládat svatebčanům svůj speech, který už nesčíslněkrát přednášel při podobných příležitostech: „Dvě duše, které se slučují… Krev z krve… Milujte se a množte se…“
Můj názor je, že by učinil lépe, kdyby řekl prostě jako nějaký písař: „Tady přede mnou, notářem a clergymanem, se podepisuje společná smlouva Ephrinell, Bluett and Co…“
Svou myšlenku jsem však nedokončil. Před lokomotivou je slyšet křik. Brzdy najednou spuštěné pronikavě zaskřípěly. Několik po sobě následujících nárazů doprovází náhle zvolnění vlaku… Potom silný náraz zastavuje vagony uprostřed písečného mraku…
Jaké vzrušení při svatebním obřadu, a jak jsme teď náhle všeho nechali!
V dinning-car je všechno vzhůru nohama, nábytek i lidé, nevěsta i ženich i svědkové. Nikdo nemohl zachovat svou rovnováhu. Je to nepopsatelná vřava, zděšený křik a dlouhé sténání… Ale rychle poznamenávám, že se nestalo nic vážného, protože zastávka nebyla náhlá.
„Rychle… ven z vlaku!“ říká mně major.

## XX. KAPITOLA
## Útok tlupy lupičů

V okamžiku se cestující více nebo méně pohmoždění a bezhlaví vrhli na trať. Uprostřed všeobecného zděšení není slyšet nic než sténání a otázky ve třech nebo čtyřech různých jazycích.
Urozený pan Faruskiar, Ghangir a čtyři Mongolové seskákali první z vagonů. Všichni stojí na trati s handžárem v jedné ruce, s revolverem ve druhé. Není žádné pochybnosti, že jsme přepadeni a vlak má být vyloupen.
A skutečně, koleje jsou v délce asi sto metrů vytrhány a lokomotiva, která narazila na pražce, se zastavila před hromadou písku.
„Co to? Trať není dokončena? Vždyť jsem dostal jízdní lístek z Tiflisu až do Pekingu?… A já schválně zvolil Transasijský vlak, abych získal devět dní pro svoji cestu kolem světa?…“
Podle těchto slov pronesených německy k Popovovi, poznávám hlas vznětlivého barona. Ale tentokrát měl adresovat svoje výčitky jinému, než inženýrům společnosti.
Ptáme se Popova, zatímco major Noltitz nepřestává pozorovat urozeného pana Faruskiara a Mongoly.
„Baron se mýlí. Trať je dokončena, a těch sto metrů kolejí bylo odstraněno v nějakém zločinném úmyslu…“
„Patrně, aby byl vlak zastaven!…“
„A aby byl uloupen poklad, který veze do Pekingu!…“ říká pan Katerna.
„O tom nelze pochybovat. Buďme připraveni na odražení nějakého útoku…“
„To bude asi Ki-Tsang a jeho banda!…“ volám.
Ki- Tsang!… to jméno teď letí mezi cestujícími od úst k ústům a působí teprve dokonalé zděšení.
Ve stejném okamžiku mi major tichým hlasem říká:
„Pročpak Ki-Tsang… spíš než urozený pan Faruskiar?…“
„On, správní rada Transasijské dráhy!…“
„U čerta, jestli je to pravda, že společnost přibrala do své správní rady několik bývalých náčelníků lupičských band, aby zaručila vlakům bezpečnou jízdu…“
„Tomu nikdy neuvěřím, majore!“
„Jak chcete, pane Bombarnaku. Ale je jisté, že Faruskiar věděl, že ten řečený pohřební furgon obsahuje miliony…“
„Teď ale není čas na žerty, majore…“
„Ne!… teď nadešla chvíle obrany, a budeme se hrdinsky bránit!“ Čínský důstojník rozestavil svoje lidi kolem vagonu s pokladem. Je jich asi dvacet a nás ostatních cestujících, ženy nepočítaje, asi třicet. Popov rozdává zbraně, které jsme si s sebou vzali pro případ nějakého útoku. Nejprve Noltitz, pan Katerna, Pan-Čao, Fulk Ephrinell, strojvedoucí a topič, cestující asijští i evropští, všichni jsou odhodláni bojovat pro obecné dobro.
Na pravé straně trati, asi sto kroků od nás se rozkládají hluboké a husté křoviny, jakési podezřelé bažinaté houštiny, kde jsou bez všech pochybností skryti lupiči a čekají na chvíli, aby se mohli vrhnout na vlak.
Najednou se rozléhá křik. Z houštin se vyřítila banda, která se tam skrývala, - asi šedesát mongolských kočovníků z pouště Gobi. Jestli tito zlosynové zvítězí, bude vlak vydrancován, poklad „Syna nebes“ vyloupen, a - co se nás týká nejvíce, cestující budou bez milosti pobiti.
A urozený pan Faruskiar, kterého major Noltitz tak nespravedlivě podezřívá?… Dívám se na něj… Jeho fyziognomie už

není stejná jako dřív, jeho krásná tvář zbledla, postava se vztyčila, blesky tryskají zpod jeho řas…
Eh, co! Když jsem se zklamal v mandarínovi Yen-Luovi, alespoň jsem nepokládal správního radu společnosti Velké transasijské dráhy za pověstného yunnanského lupiče!
Jakmile se však objevili Mongolové, Popov poslal rychle do vagonu paní Katernovou, slečnu Horacii Bluettovou a ostatní turkmenské nebo čínské ženy. Udělali jsme všechno možné, abychom jim zachovali bezpečnost.
Jako zbraň mám jenom šestiranný revolver typu Colt, ale dovedu se s ním ohánět.
Ach! Přál jsem si nějaké cestovní příhody, neštěstí nebo dobrodružství!
No tak! Zpravodaji se teď nebude nedostávat zpráv, s předpokladem, že z toho vyvázne zdráva vesel, ke cti všem zpravodajům a na slávu XX. století.
Ale copak není možné zahnat útočníky tím, že nejdříve proženeme kulkou hlavu samotnému Ki-Tsangovi, jestli ovšem Ki-Tsang je původcem této léčky?… To by ovšem bylo to nejkratší.
Útočníci vypálili ze svých zbraní, mávají jimi a vyrážejí divoké skřeky. Urozený pan Faruskiar má svou bambitku v jedné ruce a handžár ve druhé, vrhl se na ně s očima svítícíma a se rty pokrytými lehkou pěnou. Ghangir je po jeho boku, následován čtyřmi Mongoly, které pobízí slovy i posunky…
Major Noltitz a já se vrháme doprostřed vřavy. Pan Katerna nás předešel, s otevřenými ústy, bílé zuby připravené k zakousnutí, s přivřeným okem, pohrává si s revolverem. Tenor a velký první komik ustoupili bývalému námořníkovi, který pro tento případ potřeby se zase objevil.
„Ti darebáci," křičí, „chtějí potopit naši loď!… Ten náčelník nás chce potopit! Kupředu, kupředu, ať žije naše vlajka! Palte z pravého boku!… Palte z levého boku… Palte ze všech stran!"
A už není ozbrojen divadelní dýkou a jeho zbraň už není nabitá neškodným prachem Édouarda Philippa. Ne! S revolverem v každé ruce, skáče jako námořník na stožáru, střílí vpravo, střílí vlevo a jak říká, z pravého boku, z levého boku, ze všech stran!
Také mladý Pan-Čao se odhodlaně vrhá do té vřavy s úsměvem na rtech a pobízí ostatní čínské cestující. Popova zřízenci dráhy udatně konají svou povinnost. Dokonce i sir Francis Trevellyan of Trevellyan Hall se bije s rozvážnou chladnokrevností, kdežto Fulk Ephrinell pouští uzdu pravé americké zuřivosti, rozzloben jak pro přerušení své svatby, tak i pro nebezpečí, které hrozí jeho dvaačtyřiceti bednám umělých zubů. A ještě si nejsem jistý, jestli tyto city zabírají stejnou část v jeho duchu, tak velmi pozitivním!
Krátce řečeno, z toho všeho vyplývá, že houf zlosynů naráží na mnohem větší odpor, než počítal.
A baron Weisschnitzerdorfer? - No, tak baron je jedním z nejhorlivějších. Potí se krví i potem, vztekem se nezná a vrhá se do toho přes všechno nebezpečí, že ho rozsekají. Několikrát jsme jej museli zachraňovat. Ty vytrhané koleje, vlak v zoufalém postavení, útok uprostřed pouště Gobi, zpoždění, které z toho vyplývá… to všechno znamená, že zmeškáme parník v Tien-Tsinu, že cesta kolem světa je pokažena, a plán hned v první čtvrtině cesty porušen! Jaká je to rána pro německou sebelásku!
Urozený pan Faruskiar, můj hrdina, - nemohu jej jinak nazvat, - ukazuje neobyčejnou odvahu, vrhá se do nejhlubší vřavy a když vystřílí svůj revolver, ohání se handžárem jako člověk, který už často pohlížel smrti do tváře a nikdy se jí nebál.
Už je několik raněných na obou stranách - a snad jsou i mrtví mezi těmi cestujícími, kteří leží na trati. Mě kulka zlehka zasáhla rameno, je to však pouhé škrábnutí, kterého jsem si sotva všiml. Dvojctihodný Nathaniel Morse si vůbec nepřipustil, že by mu jeho svatý charakter velel složit ruce do klína a podle toho, jak užívá střelné zbraně, je vidět, že to nedělá poprvé. Pan Katerna má proražený klobouk, a nezapomínejme, že je to jeho svatební vesnický klobouk, jeho šedivý chlupatý širák. Za to se z něho sypou námořnické nadávky, ve kterých hromy a všelijaké lodní součástky se svorně pojí, pak dobře mířenou ranou skolil toho, který mu tak neopatrně prorazil jeho náhlavec.
Ale boj už trvá asi deset minut se střídavým štěstím. Počet mužů kteří jsou neschopni dalšího boje roste na obou stranách; výsledek je ještě stále pochybný. Urozený pan Faruskiar, Ghangir a Mongolové se teď stáhli k drahocennému vagonu, který čínští četníci ani na okamžik neopustili. Ale dva nebo tři z nich byli smrtelně raněni a jejich důstojník byl zabit kulkou do hlavy. Můj hrdina se tedy nadlidsky namáhá zachránit poklad „Syna nebes".
Ten dlouhý boj mne znepokojuje. A bezpochyby bude trvat tak dlouho, pokud jen náčelník tlupy - člověk vysokého vzrůstu s černým plnovousem, - bude podněcovat svoje kumpány k útoku na vlak. Až dosud se mu rány vyhýbaly a přes všechno naše úsilí nabývá víc a více jistoty. Snad budeme nuceni se uchýlit do vagonů jako za hradby nějaké pevnosti, tam se zatarasit a bojovat tak dlouho, jestli se nám nepodaří zastavit ústup naší strany, který užuž začíná.
Ke hřmění střelných ran se mísí křik žen, z nichž některé jako bez hlavy pobíhají po plošinách, ačkoliv slečna Horacie Bluettová a paní Katernová se je snaží zadržet uvnitř vagonu. Ovšem, některé kulky pronikly až stěnami vozů, a v duchu se ptám, jestli snad nebyl ve svém nákladním voze některou zasažen Kinko…
Major Noltitz, který bojoval vedle mne, mi říká:
„Nějak to nejde!"
„Ne… nejde to," odpovídám, „a obávám se, že střelivo nám dochází! Náčelník té bandy by měl být zneškodněn. - Pojďte, majore…" Ale to, co jsme chtěli udělat, činí v tomto okamžiku někdo jiný.
Ten jiný je urozený pan Faruskiar. Prorazil řadu útočníků, rozptýlil je navzdory ranám namířených proti němu… A už stojí před náčelníkem lupičů… zvedá svoje rameno… a vráží mu handžár přímo do prsou.
Tlupa hned bere do zaječích a to tak ochotně, že se ani neohlíží po svých mrtvých a raněných. Někteří utíkají po pláni, jiní mizí v nejhustších křovinách. Pronásledovat je? Nač, když boj se skončil v náš prospěch?… A mohu říci, že kdyby nebylo podivuhodné statečnosti urozeného pana Faruskiara, nevím, jestli by zbyl jediný z nás, který by mohl tuto historii vyprávět!
Ale náčelník lupičů není mrtev, i když mu krev hojně proudí z prsou. A teď jsme svědky scény, na kterou nikdy

nezapomenu, - scény, která velmi dobře sluší všem jednajícím osobnostem.
Náčelník lupičů totiž klesl na koleno, jednu ruku má vztyčenou, druhou se opírá o zem.
Urozený pan Faruskiar stojí před ním, vyniká vysoko nad něho svou postavou…
Najednou se ten muž s posledním úsilím zvedá, vstává a hrozivě vztyčuje své rameno na protivníka… na kterého se děsivě dívá…
Ale handžár se jen mihne ve vzduchu a poslední ranou mu probodne srdce.
Urozený pan Faruskiar se obrací a říká rusky, hlasem docela klidným:
„Ki- Tsang je mrtev, a tak jako on, zahynou všichni, kteří se opováží pozvednout zbraně proti ‚Synovi nebes'!"

XXI. KAPITOLA
Obětavý pan Faruskiar

Tak to tedy byl Ki-Tsang, který podnikl ten útok na Velký transasijský vlak na pláních pouště Gobi! Yunnanský lupič se zřejmě z novin naprosto přesně dozvědělo tom, že vagon, obsahující zlato a drahé kameny nesmírné ceny, je součástí našeho vlaku!… A je to něco divného, kdy noviny, dokonce i pařížské, tuto zprávu uveřejnily už před několika dny? Ki-Tsang měl tedy dost času připravit svůj kousek, vytrhat část kolejí, aby se komunikace přerušila, a snad by se mu podařilo pobít všechny cestující a zmocnit se císařského pokladu, kdyby jej urozený pan Faruskiar neskolil. Proto byl tedy náš hrdina od rána tak nepokojný!… Hlídal tak tvrdošíjně trať asi proto, že se dozvědělo Ki-Tsangově úmyslu od posledního Mongola, který nastoupil do vlaku v Čerčenu!… V každém případě se od tohoto Ki-Tsanga už nemáme čeho obávat. Správní rada společnosti vykonal spravedlnost nad lupičem, - spravedlnost ovšem trochu rychlou. Ale jsme uprostřed mongolských pouští, kde porota ještě nezasedá - naštěstí pro Mongoly.
„No tak," říkám majorovi, „doufám, že jste od svého podezření proti urozenému panu Faruskiarovi upustil?"
„V jistém směru - ano, pane Bombarnaku…"
V jistém směru… U všech čertů, s tím majorem Noltitzem je opravdu těžká řeč.
Ale teď máme na starosti jiné věci; musíme spočítat svoje oběti.
Na naší straně jsou tři mrtví, počítaje v to i čínského důstojníka, pak více než tucet raněných, z nichž čtyři těžce, ostatní tak lehce, že mohou pokračovat v jízdě až do Pekingu. Popov utržil pouze lehkou sečnou ránu, pan Katerna škrábnutí, které paní Katernová sama obváže.
Major dal přenést raněné do vagonů a věnuje jim veškeré svoje služby, ale zdá se, že důstojníkovi ruské armády se dává přednost a chápu to. Je ujednáno, že ty ze svých spolucestujících, kteří v boji podlehli, odvezeme na nejbližší stanici, kde jim bude prokázána poslední pocta.
Lupiči svoje mrtvé opustili. Pokryjeme je trochou písku, a bude po všem.
Místo, kde se vlak zastavil, je asi stejně daleko od Čarkalyku jako od Čerčenu, kde můžeme očekávat nějakou pomoc. Neštěstí při tom je, že telegraficky už nejsou spojeny, protože když Ki-Tsang odstraňoval koleje, hned také porazil telegrafní tyče.
Nemuseli jsme tedy dlouho uvažovat, jak se rozhodnout.
Především, poněvadž se lokomotiva vyšinula z posledních kolejí, je nutno ji tam zase dostat; potom poněvadž je trať přerušena, bude nejlépe, když vlak vrátíme do Čerčenu, kde počká, až dělníci společnosti spraví trať, po které za osmačtyřicet hodin bude možné zase za normálních okolností cestovat.
Dáváme se bez meškání do díla. Cestující ochotně pomáhají Popovovi a zřízencům, kteří mají k dispozici nějaké nástroje, mezi jinými hevery, páky, kladiva a anglické klíče. A tak ne bez nesnází se lokomotiva a tendr po tříhodinové práci vrací zase na koleje.
Nejtěžší věc jsme zvládli. Teď jenom zpětnou páru a vlak zvolna dojede do Čerčenu. Ale co ztraceného času, jaké zpoždění! Máte slyšet, jak teď nadává náš německý baron, jaké Donnerwetter a Teufel a jiné germánské nadávky se sypou z jeho úst!
Zapomněl jsem říci, že cestující a já jsem byl z nich první, hned po porážce lupičů, kteří navrhovali, aby urozenému panu Faruskiarovi byl vzdán dík. Tento hrdina přijal naše poděkování s veškerou důstojností Orientálce.
„Udělal jsem jen svoji povinnost jakožto člen správní rady společnosti," odpověděl s jakousi skromností plnou ušlechtilosti.
Pak na jeho rozkaz se také Mongolové zúčastnili práce. Dokonce jsem pozoroval, že to dělali s neúmornou horlivostí, - za co jsme jim ovšem byli velmi vděčni.
Zatím urozený pan Faruskiar a Ghangir několikrát potichu rozmlouvali a výsledkem rozhovoru byl návrh, který nikdo neočekával.
„Pane náčelníku vlaku," řekl urozený pan Faruskiar a obrátil se k Popovovi, „myslím, že by bylo lepší, abychom pokračovali v cestě do Čarkalyku, místo, abychom se vrátili zpátky, bude to jen k prospěchu cestujících."
„Ano, zajisté, pane správní rado," odpovídá Popov, „jistě by bylo lepší, kdyby ovšem trať směrem k Čarkalyku nebyla porušena tak, že jízda po ní je naprosto nemožná…"
„Teď ovšem, pane náčelníku. Ale nemohly by vagony přejet, kdybychom sami opravili trať, třeba jen prozatímně?"
To je návrh, který se může vzít v úvahu. A tak jsme se všichni shlukli, abychom o něm diskutovali, major Noltitz, Pan-Čao, Fulk Ephrinell, pan Katerna, c1ergyman, baron Weisschnitzerdorfer, pak asi tucet cestujících, - ti, kteří rozuměli rusky.
Urozený pan Faruskiar si vzal slovo a říká:
„Teď jsem prošel právě část trati, kterou zničila Ki-Tsangova tlupa.
Většina pražců je ještě na místě. Koleje zlosynové prostě odhodili na písek a když dosadíme kus po kuse, bude snadné

zatáhnout vlak až k místu, kde trať je neporušena. Za čtyřiadvacet hodin může být práce hotová, a za pět hodin potom jsme v Čarkalyku.“
Znamenitá myšlenka, se kterou souhlasí jak Popov, tak strojvedoucí, tak cestující, a zejména baron. Tento plán je možné provést a i kdyby scházelo několik kolejí, můžeme přenést dopředu i ty, kterých vzadu už není zapotřebí, aby vlak mohl volně přejet.
Na mou věru, to je muž, ten urozený pan Faruskiar, to je náš opravdový náčelník, osoba, kterou jsem si přál, rozhlásím jeho jméno celému světu a roztroubím na jeho počest všechny zpravodajské trouby.
A major v něm dokonce viděl soka onoho Ki-Tsanga, jehož zločiny byly teď právě jeho vlastní rukou svrchovaně potrestány!
Především umísťujeme vytrhané pražce tam, kde zanechaly po sobě stopy a práce rychle ubývá.
Rozumí se samo sebou, že teď, kdy jsem se nemusel obávat, že mne někdo uprostřed toho rozruchu, následujícího po útoku, zpozoruje, jsem se mohl pohodlně dostat do nákladního vagonu a ujistit se, že Kinko je naprosto v pořádku, říci mu, co se stalo, doporučit mu náležitou opatrnost a přinutit ho, aby ze své bedny nevycházel. Slíbil mi to, a jsem tedy o něho bez starosti.
Bylo kolem třetí hodiny, když jsme se dali do práce. Koleje byly vytrhány v délce asi sto metrů. Jak poznamenal urozený pan Faruskiar, není potřeba je upevňovat. To přenecháme dělníkům, které společnost vyšle z Čarkalyku, až vlak dojede k této stanici, jedné z nejdůležitějších na celé trati.
Protože koleje jsou velmi těžké, rozdělujeme se po skupinách. Cestující první i druhé třídy, všichni bez rozdílu, horlivě pracují. Baron jeví bezpříkladné úsilí. Fulk Ephrinell, který už nemyslí na svůj sňatek, tak jako by se snad nikdy nechtěl oženit - obchodní záležitosti všude mají u něho přednost, - pracuje za čtyři. Pan-Čao si s nikým nezadá, ba i doktor Tio-King se snaží být prospěšný… jako kašpar v předměstském cirkusu.
U čerta, to slunce na poušti Gobi, čili jak rád říká pan Katerna vrchol všech paprsků - přece jen notně pálí!
Jediný sir Francis Trevellyan of Trevellyan Hall klidně sedí v koutě svého vagonu. Tohoto gentlemana se z toho všeho nic netýká. V sedm hodin je trať opravena v délce třiceti metrů. Brzo již nastane noc. Je ustanoveno, že do zítřka si odpočineme. Za půl dne dokončíme zbytek, a vlak bude moci odpoledne odjet.
Máme nesmírný hlad a jsme nesmírně ospalí. Po takové kruté práci chutná člověku jak náleží! Scházíme se v dinning-car, jeden po druhém, bez ohledu na třídu. Potravin je dost a v zásobárně byla učiněna notná díra. Nevadí, však se všechno v Čarkalyku zase obnoví.
Zejména pan Katerna je veselý, rozmarný, hovorný, žertovný, vtipný, sdílný, dokonce rozpustilý. Při zákuscích paní Katernová a on přednášejí dueto - které se k naší situaci hodí - Z Cesty do Číny, které po nich s chutí opakujeme:

Čína, ach! Je krásná země,
Jakou libost budí ve mně!…

Ó! Labichi, pomyslel byste si někdy, že tento překrásný verš bude někdy utěšovat opuštěné cestující Velké transasijské dráhy? A s jakým přízvukem vyrážejí oba rýmy, kterými lechtají náš sluch!
A pak má náš komik, - trochu ťuknutý, - myšlenku… A jakou myšlenku!… Proč bychom nepokračovali v obřadu, který přerušil útok na vlak?… Proč by se teď neměl slavit sňatek?…
„Jaký sňatek?…“ ptá se Fulk Ephrinell.
„Váš, pane, váš…“ odpovídá pan Katerna. „Copak jste na něj zapomněl?… Ach, to je dobré!“
Tolik je jisté, že Fulk Ephrinell i slečna Horacie Bluettová si vůbec nepamatují, že bez útoku Ki-Tsanga a jeho bandy by byli nyní spojeni sladkým hymenovým poutem.
Ale všichni jsou příliš umdleni. Dvojctihodný Nathaniel Morse už nemůže. Neměl by sílu požehnat snoubencům, kteří by neměli sílu snést jeho požehnání. Obřad se tedy odloží na zítřek. Mezi Čarkalykem a Lan-Čeu je devět set kilometrů cesty, tedy víc, než je potřeba, aby se upevnil svazek anglo-amerického páru.
Každý tedy hledá na svém lůžku nebo na své lavici občerstvující a posilující spánek. Ale přes to všechno je dbáno veškeré potřebné opatrnosti.
Skutečně, třebaže se to zdá nepravděpodobné, protože jejich náčelník padl, mohli by se lupiči přece pokusit v noci o útok. Ty ďábelské miliony „Syna nebes“ by jistě podněcovaly jejich choutky, kdybychom se neměli na pozoru…
Buďme však zcela klidní, urozený pan Faruskiar se sám uvolil zařídit stráž kolem vlaku. Od smrti důstojníka se ujal sám velení čínských četníků. Ghangir a on budou bdít nad císařským pokladem a jak říká pan Katerna, který má vždycky nějaký citát z komické opery připraven:
„Této noci budou družičky pod velmi dobrou ochranou.“
A opravdu, císařský poklad byl lépe chráněn než byla krásná Athenais de Solange mezi prvním a druhým jednáním Mušketýrů královny.
Druhý den, časně zrána za svítání už pracujeme. Počasí je nádherné. Ve dne bude horko, 24. května v širé poušti střední Asie je takové horko, že by se mohly vejce v písku vařit natvrdo.
Horlivost se však nezmenšuje, a dělníci nejsou pracovití méně než včera. Znovuzřízení tratě pravidelně pokračuje.
Pozvolna se přimykají koleje, jsou položeny na pražce a kolem čtvrté hodiny odpolední může být jízda obnovena.
Ihned se tedy začíná stroj, který byl zase roztopen, zvolna pohybovat dopředu; potom následují vagony, které sami strkáme jeden po druhém, aby se žádný tak snadno nevyšinul z kolejí.
Konečně všechny přejely bez nehody, a teď je trať volná až do Čarkalyku… co říkám, až do Pekingu!
Zase se usazujeme na svá místa. - Popov dává znamení k odjezdu právě v okamžiku, kdy pan Katerna si prozpěvuje refrén vítězných námořníků z admirálské lodi Haydée…

Tisíceronásobné hurrrá je mu odpovědí…
V deset hodin večer vlak vjíždí do nádraží v Čarkalyku. Zpoždění dělalo přesně třicet hodin. A třicet hodin je právě dost, aby baron Weisschnitzerd6rfer propásl svůj parm'k z Tien-Tsinu do Yokohamy?…

## XXII. KAP I TOLA
## Telegram pro XX. století

Jak bylo mně, který jsem si přál nějakou příhodu, posloužено podle přání, a mohl bych jen děkovat bohu novinářských zpravodajů, kdyby nebylo z naší strany žádných obětí. Já vyšel ze šarvátky zdravý a veselý. Všechna moje čísla jsou neporušena, když do toho nepočítám dvě nebo tři bezvýznamná škrábnutí. Jenom mému číslu 4. projela kulka skrz naskrz - svatebním kloboukem.
Do budoucnosti mi teď nezbývá, než obnovení svatby Bluettová-Ephrinell a rozuzlení Kinkova dobrodružství. Také si myslím, že úloha urozeného pana Faruskiara nám nezpůsobí ještě nějaké nové překvapení. Je ovšem možné spoléhat na strýce Příhodu, protože cesta bude trvat ještě pět dní. Když do toho počítám zpoždění způsobené Ki-Tsangovou aférou, bude to právě třináct dní od našeho odjezdu z Uzun Ady.
Třináct dní… U čerta!… Třináct čísel je také zapsáno v mém zápisníku… Kdybych byl tak pověrčivý!
V Čarkalyku jsme zůstali tři hodiny. Většina cestujících neopustila ani svá lůžka. Jednalo se ještě o zprávy ohledně útoku na vlak, o mrtvých, které čínské úřady dají pohřbít, o raněných, kteří musejí být ponecháni v Čarkalyku, kde se jim poskytne patřičná péče. Mladý Pan-Čao říkal, že je to hojně obydlená obec, a lituji, že ji nemohu navštívit!
Společnost Velké transasijské dráhy pošle bez váhání dělníky, aby opravili trať, vztyčili telegrafní tyče a za čtyřicet osm hodin může být jízda zase pravidelně obnovena.
Rozumí se samosebou, že urozený pan Faruskiar s veškerou autoritou správního rady společnosti se zúčastnil různých formalit, vykonávaných v Čarkalyku. Nemohu ho dost vynachválit. Ostatně je odměněn za svoje dobré služby ochotou, kterou mu projevuje celý nádražní personál.
Ve tři hodiny ráno - příjezd do Kara-Buranu, kde vlak zastavil jen na několik minut. Tady dráha protíná cestu, po které se vydal Tibetem r. 1889-90 Gabriel Bonvalot a princ Jindřich Orleánský. Cesta mnohem dokonalejší než naše, mnohem svízelnější, mnohem nebezpečnější, okružní cesta z Paříže do Paříže, přes Berlín, Petrohrad, Moskvu, Nižnij Novgorod, Perm, Tobolsk, Omsk, Semipalatinsk, Kuldžu, Čarkalyk, Batang, Yunnan, Hanoj, Saigon, Singapur, Cejlon, Aden, Suez, Marseille, - cesta Asií a cesta Evropou.
Vlak se zastavuje v Lob Noru ve čtyři hodiny a odjíždí v šest. Jezero, jehož břehy navštívil generál Pevcov r. 1889, když se vracel ze své výpravy z Tibetu, je jen velká rozlehlá bažina, posetá písčitými ostrovy, obklopené sotva metr hlubokou vodou. Kraj, kterým protéká hustý a líný Tarim, byl prozkoumán už od misionářů Huca a Gabeta, badateli Przewalskim a Careyem - až k průsmyku Davana, sto padesát kilometrů jižněji. Ale od tohoto průsmyku se odvážil Gabriel Bonvalot a princ Orleánský, kteří někdy přenocovali až ve výši pět tisíc metrů, panenským krajem až k úpatí nádherného himálajského řetězu.
Naše cesta směřuje k východu, ke Kara Noru, vede podél úpatí hor Nan Šan, za kterými se rozkládá krajina Tsaidam. Dráha se neodvážila doprostřed hornatých krajů Ku-Ku-Noru a teprve oklikou kolem tohoto horstva se dostaneme k velkému městu Lan-Čeu.
Ale ačkoliv je kraj smutný, mají cestující našeho vlaku mnoho příčin být veselí. Slavnostní den začíná krásným sluncem, jehož paprsky zlatí do nedozírné dálky písek pouště Gobi. Od Lob Noru až Ke Kara Noru je tři sta padesát kilometrů, a mezi těmito dvěma jezery se uskuteční sňatek Fulka Ephrinella a slečny Horacie Bluettové, tak neblaze přerušený. Doufejme, že teď už žádná příhoda nezkalí štěstí obou manželů.
Hned ráno byl restaurační vagon zase zařízen na tento obřad, svědkové jsou připraveni opět převzít svoje úlohy, a snoubenci jsou ovšem zase v příslušné náladě.
Reverend Nathaniel Morse nám oznamuje, že sňatek bude slaven v devět hodin a vzkazuje nám poručení od pana Fulka Ephrinella a slečny Horacie Bluettové.
Major Noltitz a já, pan Katema a Pan-Čao budeme ve stanovenou hodinu připraveni.
Pan Katema si nemyslí, že je potřeba si zase obléknout venkovský svatební oblek, ani paní Katemová oblek venkovské nevěsty. Ustrojí se teprve k hostině, která bude v osm hodin večer, - dinner, které vystrojí pan Fulk Ephrinell svým svědkům a notáblům z první třídy. Náš komik nadýmá levou tvář, dává mi na srozuměnou, že po dezertu bude „překvapení“. Jaké?… Nechci být indiskrétní.
Chvilku před devátou hodinou byl zvonec tendru opět rozhoupán. Nebojme se, neohlašuje žádné neštěstí. Jen nás volá do dinning-car, a kráčíme v průvodu k místu oběti.
Pan Fulk Ephrinell a slečna Horacie Bluettová už sedí u malého stolku před důstojným clergymanem a my usedáme kolem nich.
Na plošinách se seskupili zvědavci, jen aby jim nic ze svatebního obřadu neuniklo.
Urozený pan Faruskiar a Ghangir, kteří byli zvlášť osobně pozváni, právě přicházejí. Shromáždění jim uctivě vstává na uvítanou. Mají také podepsat svatební smlouvu. Je to velká čest a já bych byl pyšný, kdybych viděl slavné jméno urozeného pana Faruskiara blýskat se na poslední stránce své smlouvy.
Obřad zase začíná, a tentokrát mohl dvojctihodný Nathaniel Morse dokončit svůj speech, včera bohužel přerušený. Ani účastníci ani on nebyli překvapeni žádnou předsňatkovou zastávkou vlaku.
Oba budoucí manželé - dosud mají právo na toto pojmenování - vstávají, a duchovní se jich ptá, jestli navzájem svolují k tomu sňatku.
Dříve než slečna Horacie Bluettová odpověděla, poněkud upejpavě se obrací k Fulkovi Ephrinellovi:

„Je tedy ujednáno, že podíl firmy Holmes-Home bude činit dvacet procent z výnosu našeho společenství…“
„Patnáct,“ odpovídá Fulk Ephrinell, „jen patnáct.“
„Ale to by nebylo spravedlivé, když já přiznávám třicet procent firmě Strong Bulbul and Co.“
„Dobře tedy, řekněme dvacet procent, slečno Bluettová.“ „Budiž, pane Ephrinelle.“
„Ale to jenom kvůli vám!“ dodává pan Katema, který mi tyto slova šeptá do ucha.
A viděl jsem užuž okamžik, kdy by sňatek ztroskotal pro nepatrný rozdíl pěti procent!
Konečně je všechno v pořádku. Prospěch obou firem byl z obou stran zachráněn. Důstojný Nathaniel Morse opakuje svou otázku.
Suché „ano“ ze strany slečny Horacie Bluettové, krátké „ano“ ze strany Fulka Ephrinella je mu odpovědí, a oba snoubenci jsou prohlášeni za spojené manželským poutem.
Smlouva se tedy podepisuje, nejdříve oni, pak svědci, pak urozený pan Faruskiar, pak účastníci. Konečně k tomu připisuje svoje jméno a své klikyháky duchovní - čímž je řada předepsaných formalit ukončena.
„Tak tedy jsou spojeni pro celý život,“ říká mně komik a slabě přitom jako obyčejně krčí rameny.
„Po celý život… jako dva hejlové!“ dodává s úsměvem milovnice, která nezapomněla dodat, že tito ptáci jsou známí svou věrností v lásce.
„V Číně,“ poznamenává mladý Pan-Čao, „nejsou hejlové symbolem věrnosti, ale kachny.“
„Ať kachny nebo hejlové, - to je jeden kozel!“ odpovídá filozoficky pan Katerna.
Obřad je skončen. Snoubencům se gratuluje. Každý se obrací ke svému zaměstnání. Fulk Ephrinell ke svým účtům, paní Ephrinellová ke své ruční práci. Ve vlaku se nic nezměnilo. Jenom je o dva spojené víc.
Major Noltitz, Pan-Čao a já si jdeme zakouřit na plošinu, zatímco manželé Katernovi, kteří vypadají jako by ve svém koutku narychlo odbývali ještě zkoušku, dělají ještě nějaké přípravy. To bude asi to večerní překvapení.
Kraj je málo rozmanitý. Stále jednotvárná poušť Gobi s vysokými Humboldtovými vrchy vpravo, které se táhnou k té části, která se připojuje k horám Nan-Šan. Stanice jsou ojedinělé a jsou to jen shluky několika chýší, mezi kterými domek železničního strážníka vypadá jako nějaký palác. Obnovují se zásoby vody a uhlí pro tendr. Za Kara Noru - kde se semtam objeví vesnice, už opravdově cítíme blížit se obydlenou a pracovitou Čínu.
Tato část pouště Gobi se nepodobá krajům orientálního Turkestánu, kterým jsme projeli, když jsme opouštěli Kašgar. Jsou to území právě tak nová pro Pan-Čaa a doktora Tio-Kingajako pro nás Evropany.
Musím říci, že urozený pan Faruskiar se už ráčil vmísit do našeho hovoru. Je to šarmantní, vzdělaný a ostrovtipný muž, se kterým, jak doufám, se ještě než dojedeme do Pekingu blíž seznámím. Už mne pozval, abych jej navštívil v jeho yamenu a tam budu mít příležitost, položit jej na skřipec… a udělat s ním interview. Hodně cestoval a zdá se, že má zvláštní sympatie k francouzským žurnalistům. Jsem si jistý, že neodmítne předplatné na XX. století - Pro Paříž 48 franků; pro departementy 56; pro cizinu 76.
Zatím tedy co vlak letí plnou parou, hovoříme o všelijakých věcech. O Kašgarii, jejíž jméno jsme právě pronesli, nám podává urozený pan Faruskiar velmi zajímavé podrobnosti; ta provincie bývala často velmi pustošena povstaleckými vpády. Bylo to v dobách, kdy hlavní město, které se vzpíralo čínským choutkám, ještě nezakusilo ruskou nadvládu. Mnohokrát byl pobit velký počet Číňanů při vzpourách turkestánských náčelníků, a posádka musela utéct do pevnosti Yangi-Hissar.
Mezi těmito náčelníky povstalců byl jeden Uali-Chan-Tulla, o kterém jsem se už zmínil, když jsem hovořil o Schlagintweitově zavraždění, a který se stal načas pánem Kašgarie. Byl to velice inteligentní, ale nadmíru zuřivý muž. A urozený pan Faruskiar nám o něm vypravuje jeden rys, který nám mohl přiblížit necitelný charakter těchto Orientálců.
„V Kašgaru,“ říká, „žil jeden proslulý zbrojíř, který si chtěl pojistit přízeň Uali-Chan-TuHy a zhotovil šavli vzácné ceny. Když byla tato zbraň hotová, uložil svému synovi, desetiletému chlapci, aby šel odevzdat šavli a doufal, že chlapec dostane nějakou odměnu z královské ruky. A dostal. Ten člověk, když se dost šavli naobdivoval, se zeptal, jestli je šavle dost ostrá: ‚Ano,' odpověděl chlapec. - ‚Přistup tedy blíž!' řekl Uali-Chan-Tulla a jedním mávnutím mu srazil hlavu, kterou poslal jeho otci zároveň s penězi za šavli, o jejíž výtečnosti se právě přesvědčil.“
Toto všechno bylo vyprávěno s dokonalou modulací hlasu. Ale kdyby to slyšel pan Katerna, myslím, že by mne nežádal, abych mu z toho udělal turkestánskou operetu.
Den uběhl bez jakýchkoliv příhod. Vlak jel mírně, rychlostí asi čtyřicet kilometrů za hodinu, - rychlostí průměrnou, která by byla vzrostla na osmdesát, kdyby se dalo na slova barona Weisschnitzerdorfera. Ale čínským strojníkům a topičům nijak nezáleželo na tom, aby dohonili ztracený čas mezi Čerčerem a Čarkalykem.
V sedm hodin večer přijíždíme do Kara Noru, zastávka padesát minut. Toto jezero, které není tak rozlehlé jako Lob Nor, přijímá vody řeky Sul-Ho, která stéká z hor Nan Šan. Naše oči se pasou pohledem na zelené stromoví, které vroubí jižní břehy, oživené četným ptactvem. V osm hodin, když opouštíme nádraží, už zapadlo slunce za pískové duny a jakési zrcadlení, které vzniká oteplením spodních vrstev atmosféry, prodlužuje nad obzorem soumrak.
Jakmile jsme vyjeli, zasedli jsme za stůl. Dinning-car vypadá zase jako restaurace, jenomže místo obyčejné tabule nastupuje svatební hostina. K těmto železničním hodům, bylo pozváno asi dvacet hostů, především urozený pan Faruskiar. Ale ať z té nebo jiné příčiny poděkoval však za Ephrinellovo pozvání.
Lituji toho, protože jsem doufal, že mne moje šťastná náhoda posadí vedle něho.
Napadá mi tedy, že toto slovutné jméno přece stojí za to, aby bylo posláno redakci XX. století - to jméno a s ním také několik slov o útoku na vlak a výsledku obrany. Žádná zpráva nebyla po odeslání telegrafem tak drahá jako tahle, ale ať už to stojí cokoliv. Tentokrát se nebojím, že budu mít ostudu. Tady není možné se zmýlit, tak jako s nebožtíkem mandarínem Yen-Luem, kterého mám na svědomí… Ovšem, to bylo v zemi falešného Smerda, a v tom je snad moje omluva.
Tedy dobře, jakmile přijedeme do Su-Čeu - protože telegrafická síť bude opravena ve stejný čas jako trať - odešlu

telegram, který rozhlásí Faruskiarovo skvělé jméno k obdivu po celé Evropě.
Sedíme u tabule, Fulk Ephrinell zařídil věci, pokud to okolnosti dovolovaly, co nejlépe. Vzhledem k těmto hodům byly zásoby v Čarkalyku obnoveny. Už nemáme ruskou kuchyň, ale čínskou, která nám však znamenitě chutná. Naštěstí nebudeme nuceni jíst s pomocí hůlek, a vidličky nejsou ve vlaku Velké transasijské dráhy zakázány.
Sedím po levici paní Ephrinellové, major Noltitz po pravici Fulka Ephrinella. Ostatní stolovníci usedli kamkoliv. Německý baron, který se na dobré sousto nikdy nehněvá, je ovšem mezi stolovníky. Sir Francis Trevellyan na pozvání neodpověděl ani pokynem hlavy.
Nejprve polévka z kuřete s čejčími vejci, potom rozkrájená vlaštovčí hnízda, ragú z račích ocásků, vrabčí žaludky, pečené vepřové nožičky, beránčí mozečky, obložená roštěná, žraločí ploutve s huspeninou; konečně bambusové výhonky s omáčkou a cukrované kořeny leknínu - vesměs ty nejpodivnější potraviny, svlažované vínem Čao-Hingu, které se podává teplé v kovových čajnících.
Slavnost je velmi veselá, a jak bych jen řekl: velmi intimní - až na to, že se ženich vůbec neobírá nevěstou… a naopak. Jak je ten náš komik se svým humorem nevyčerpatelný! Vtipem většinou sice nesrozumitelným jen srší, vtipem poněkud předpotopním, nesmyslem, kterému se směje zplna srdce, že je těžko se s ním nesmát. Chce se naučit několika čínským slovům, a protože Pan-Čao mu řekl, že čing-čing znamená děkuji, čing-činguje při každé příležitosti burleskním přízvukem.
Pak pěkně v řadě za sebou následují francouzské, ruské, čínské zpěvy - mezi jiným Šiang- Tao-Čing, Píseň o snění, ve které náš Číňan opakuje, „že broskve voní ve třetím měsíci a květy červeného granátu v pátém."
Hody se prodloužily až do desáté hodiny. V té chvíli vystupuje komik a milovnice, kteří se před dezertem vytratili, on ve fiakristickém plášti, ona v převleku služky, a hrají Zvonky s takovým ohněm, s takovou vervou a s takovým zápalem, až radost!… Bylo by opravdu spravedlivé, kdyby Claretie na doporučení Meilhaka a Halévyho jim uvolnil místo mezi chovanci Comédie Franraise.
O půlnoci bylo po slavnosti. Každý z nás se uchýlil do svého oddělení. Už ani neslyšíme vyvolávat jména stanic, které jsou před Lan-Čeu, a teprve mezi čtvrtou a pátou hodinou ráno nás zdrží zastávka čtyřiceti minut v nádraží tohoto městečka.
Kraj se znatelně mění tím více, čím více dráha sjíždí pod čtyřicátý stupeň a objíždí východní úpatí Nan Šanu. Poušť pozvolna mizí, vesnice jsou častější, hustota obyvatelstva vzrůstá. Po písčitých půdách následují zelenavé tmavé pláně, protože sousední hory v dostatečné míře vylévají svoje vody na tyto kraje „nebeské říše". Po smutných karakumských končinách a pustinách Gobi si vůbec nestýskáme na tuto změnu.
Od Kaspického moře následovala poušť za pouští, kromě lesů Pamíru. Teď až do Pekingu se nebude cestou Transasijského vlaku nedostávat ani malebných krajin, ani hornatých obzorů.
Přicházíme do Číny, do pravé Číny, do Číny vějířů a porcelánu, na území té široké provincie Kin-Su. Za tři dny dojedeme k cíli své cesty, ale já prostý dopisovatel žurnálu, odsouzený k neustálému stěhování, nebudu vůbec nespokojen s její délkou.
To spíš Kinko, zavřený v bedně a hezká Zinca Klorková, která se trápí ve svém domě v ulici Ša-Ku nepokojem!
V Su-Čeu se zdržujeme dvě hodiny. První mou starostí je pospíšit si na telegrafní úřad. Ochotný Pan-Čao mi dělá tlumočníka. Telegrafní zřízenec nás poučuje, že tyče byly uvedeny zase do pořádku tak, že telegramy jdou zase svou pravidelnou cestou.
Hned tedy posílám XX. století telegram:

Su-Čeu, 25. května, 2 hod. 25 min. odpol.
Vlak přepaden mezi Čerčenem a Čarkalykem bandou pověstného Ki- Tsanga. Cestující odrazili útok a zachránili čínský poklad. Mrtví a ranění na obou stranách. Náčelník zabit od hrdinného pana Faruskiara, jednoho ze správních radů společnosti, jehož jméno zasluhuje všeobecný obdiv.

Bombarnak

Když nezískám pochvalu svého redaktora za tuto depeši, pak ať… Dvě hodiny k návštěvě Su-Čeu - to není mnoho. Až do této doby jsme viděli v Turkestánu vždy dvě města vedle sebe, jedno staré, druhé nové. V Číně, jak poznamenává Pan-Čao, dvě města, někdy i tři a čtyři, jako v Pekingu, jsou vtěsnána jedno do druhého.
Tady je Tai-Čeu městem zevním, Le-Čeu městem vnitřním. Především nás zaráží, že vypadají obě dvě velmi zpustle. Všude stopy požáru, tu a tam polozbořené pagody nebo domy, spousty trosek, které nejsou dílem času, ale dílem války. To je tím, že Su-Čeu, kdysi dobyté mohamedány a nazpět zase Číňany, podstoupilo hrůzy těch barbarských bojů, které vždy končí ničením budova vražděním obyvatel kteréhokoliv stáří a pohlaví.
Ovšem obyvatelstvo se v „nebeské říši" rychle obnovuje, rychleji než pomníky vstávají ze svých zřícenin. A tak se Su-Čeu stalo zase hojně obydleným ve svém dvojím městě, jakož i v předměstích, kterými je k němu přístup. Obchod tady prospíval, a když jsme procházeli hlavní ulicí, zpozorovali jsme četné hojně navštěvované krámky, a to nemluvím o podomních překupnících.
A tady mezi obyvatelstvem, ustupujícím více ze strachu než z úcty, viděli manželé Katernovi poprvé mandarína na koni, před kterým kráčel sluha a nesl slunečnÍk s třásněmi - znak důstojnosti jeho pána.
Su-Čeu stojí za návštěvu ještě pro jednu zvláštnost: - zde totiž končí pověstná Čínská zeď „nebeské říše".
Tato zeď, spadající jihovýchodním městem k Lan-Čeu, zase k severovýchodu stoupá a chrání provincie Kian-Su, Šan-Si a Peči1i, až na sever od Pekingu. Tady to už není násep z hlíny, ze kterého vyčnívá několik věží, většinou už pobořených. Pokládal bych to za hřích proti všem svým zpravodajským povinnostem, kdybych nešel pozdravit

počátek tohoto obrovského díla, které převyšuje všechny práce našich moderních pevností.
„Opravdu tato zeď ‚nebešťanům' prospěje?" ptal se major Noltitz.
„Nevím, jestli ‚nebešťanům'," odvětil jsem, „ale našim politickým řečníkům, kterým často slouží za porovnání, když jednají o obchodních smlouvách, jistě. Čím by bez ní byla zákonodárná výmluvnost?"

## XXIII. KAPITOLA
## Do nitra Číny

Kinka jsem už neviděl osmačtyřicet hodin a naposledy jsem mu mohl říct jen několik slov na uklidnění.
Příští noc se pokusím ho navštívit; na nádraží v Su-Čeu se tedy opatřím zásobami!
Odjeli jsme ve tři hodiny. Naše vagony jsou připojeny k silnější lokomotivě. Na tomto nerovném území jsou svahy někdy dosti příkré. Sedm set kilometrů nás dělí ještě od důležitého města Lan-Čeu, kam máme přijet až druhý den ráno při rychlosti deset mil za hodinu.
Říkám Pan-Čaovi, že tato průměrná rychlost je poměrně dost malá. „Prosím vás!" odpovídá mi a přitom chroustá melounová zrnka, „na povaze Číňanů nic nezměníte, ani vy ani nikdo jiný. Protože jsou nadmíru konzervativní, tuto rychlost zachovají přes všechny pokroky dopravy. Ostatně si myslím, pane Bombarnaku, že už jen to je nepravděpodobné, že Říše středu má vůbec nějakou dráhu!"
„Neříkám, že ne," odpověděl jsem. „Ale když už přece jednou železnice jsou, tak přece musíme užít všeho prospěchu, který s sebou přinášejí."
„Mhmmm!" říká bezstarostně Pan-Čao. „Rychlost znamená čas a čas…"
„Čas v Číně neexistuje, pane Bombarnaku, a nemůže existovat pro obyvatelstvo, které má čtyři sta milionů lidí. Zbylo by pro každého přt1iš málo. Proto nepočítáme na dny a hodiny - vždycky na měsíce a předvečery."
„To je spíš poetické než praktické," odpověděl jsem.
„Praktické, pane zpravodaji? Opravdu, vy ze západu máte pořád na jazyku jen tohle slovo! Být praktický - ach! To znamená, být otrokem času, práce, peněz, obchodních záležitostí, společnosti, sebe sama! Přiznám se vám, že za mého pobytu v Evropě - poptejte se jen doktora Tio-Kinga - jsem nebyl nijak praktický a teď, po svém návratu do Asie, jím nebudu o nic víc. Prostě žiju, to je vše, nechám se žít, tak jako prach se nechá unášet větrem, stéblo slámy proudem, myšlenka obrazností…"
„Vidím," řekl jsem, „že je nutné brát Čínu takovou, jako je…" „A jaká bezpochyby vždycky bude, pane Bombarnaku. Ach! Kdy byste věděl, jak je tady lehký život - rozkošné farniente za plentami, v klidu a tichu yamenů! Starost o zevní svět nás vůbec netísní, starost o politiku ještě míň. Pomyslete! Od Fu-Hi, prvního císaře r. 2950, Noemova vrstevníka, jsme u třiadvacáté dynastie. Teď je mandžuská dynastie a jaká bude později - co na tom záleží? Ať máme nebo nemáme vládu, kterou ‚Syn nebes' zvolil pro štěstí svých čtyř set milionů poddaných, sotva o tom víme a sotva to chceme vědět!"
Mladý Číňan se patrně tisíckrát a desettisíckrát mýlí, abych použil jeho početní formule, ale já mu ty věci nebudu vyvracet.
Manželé Ephrinellovi, kteří u oběda seděli vedle sebe, na sebe promluvili sotva několik slov. Jejich důvěrnost se zdá být menší od té doby, co se vzali. Snad jsou zabráni do výpočtu svých vzájemných prospěchů, zatím ještě neuspořádaných. Ach! Tihle Anglosasové nepočítají na měsíce a předvečery! Ti jsou praktičtí, velmi praktičtí!
Noc byla velice špatná. Purpurové nebe, plné síry, začalo k večeru bouřit, vzduch byl dusný a elektrické napětí veliké. Bouřka byla velmi vydařená. Tak se aspoň vyjádřil pan Katerna a dodal, že nikdy nic lepšího neviděl, leda druhé jednání z Čarostřelce při pekelné honbě. Vlak opravdu projíždí, abychom tak řekli, prostředím oslňující vrstvy blesků a duněním hromu, který ohlas hor prodlužuje do nekonečna. Dokonce se mi zdá, že blesk několikrát uhodil do vlaku; ale kovové koleje se zmocnily fluida, který tvoří jakoby stejný počet svodidel, které chrání vagony. Je to opravdu děsné, to krásné divadlo, ten oheň v rozlehlém prostoru, který nedovede uhasit déšť, ty neustálé rány z mraků, mezi které se mísí pronikavý pískot naší lokomotivy, která projíždí stanicemi Yanlu, Yun-Čang, Hullan-Sié a Da-Čing.
Pod záštitou této rozrušené noci jsem mohl pohovořit s Kinkem, odevzdat mu zásoby a několik minut se s ním bavit.
„Tedy pozítří," ptal se mne, „pane Bombarnaku, přijedeme do Pekingu?"
„Ano, Kinko, pozítří, jestli se vlak nezpozdí."
„Ó! Zpoždění se nebojím! Ale až bude moje bedna v Pekingu na nádraží, v ulici Ša- Ku ještě nebudu…"
„Nevadí, Kinko, jen když hezká Zinca Klorková bude na nádraží…"
„Ne, pane Bombarnaku, nebude, důrazně jsem jí přikázal, aby nechodila."
„Proč?"
„Ženy tak snadno podléhají dojmům! Chtěla by vidět vůz, ve kterém jsem cestoval, vyžadovala by bednu tak důrazně, že by mohla vzbudit podezření… Krátce řečeno, bál bych se, že se prozradí…"
„Máte pravdu, Kinko."
„Mimo to přijedeme na nádraží až odpoledne, snad dost pozdě, a bedna bude vyložena až druhý den…"
„To je dost možné."
„No tak, pane Bombarnaku, kdybych se neobával, že jsem neskromný, prosil bych vás ještě o jednu malou službičku."
„Jaké máte přání?…"
„Abyste byl přitom, až bude bedna odvezena, aby se předešlo nějakému možnému neštěstí…"
„Budu u toho, Kinko, budu, slibuji vám to. U čerta! Zrcadlo je křehké a budu dbát na to, aby se s ním zacházelo opatrně. A jestli chcete, doprovodím bednu až do ulice Ša- Ku…"
„O to bych se vás neodvážil prosit, pane Bombarnaku…"

„To jste tedy chybil, Kinko. Před přítelem se nemáte ostýchat, a já jsem přece váš přítel. Mimoto mi bude velice příjemné se seznámit se slečnou Zinkou Klorkovou. Chci být u toho, až jí bude odevzdána bedna, ta drahocenná bedna… a pomohu jí ji otevřít…“
„Otevřít, pane Bombarnaku? A co moje víko?.. Ach! Jak rychle z ní vyskočím…“
Strašlivý úder hromu přerušil náš rozhovor. Myslel jsem, že vlak bude otřesem vzduchu vyhozen z kolejí. Opustil jsem tedy svého mladého Rumuna a vrátil se na svoje místo ve vagonu.
Ráno - 26. května v sedm hodin - příjezd na nádraží Lan-Čeu. Tři hodiny zastávky - jen tři hodiny. Zato máme co děkovat přepadení Ki-Tsanga. Tak tedy, honem, majore Noltitzi, Pan-Čao, paní a pane Katernovi, vzhůru na cestu… Nezbývá nám ani minuta!
Ale v okamžiku, když opouštíme nádraží, nás zastavuje zjev velkého, tlustého, šedivého a důstojného pána. Je to místodržitel města ve dvojnásobném hedvábném obleku, bílém a žlutém, v ruce vějíř, s pasem okolo boku a s mantilou přes bedra, - černou mantilou, která by jistě měla větší efekt na ramenech nějaké manoly. Provází jej určitý počet mandarínů, sražených dohromady jako klubíčko, a Číňané jej zdraví sblížením dvou pěstí, kterými pohybují zdola nahoru a uklánějí se hlavou.
Ach! Co tady chce tento pán?… Je to snad zase nějaká čínská formalita?… Bude zase nějaká prohlídka cestujících a zavazadel? … A já myslel, že Kinko je už mimo jakékoliv nebezpečí!…
Ne, není to nic, co by vzbuzovalo nepokoj, pořád jenom jde o poklad, který Transasijský vlak veze pro „Syna nebes“. Místodržící a jeho průvod se zastavili před vzácným vagonem, dobře zavřeným a zabezpečeným, a dívají se na něj s úctyhodným obdivem, který člověk cítí- i v Číně - před pokladnou, ve které je několik milionů.
Ptám se proto Popova, co znamená guvernérova přítomnost a jestli se to týká také nás.
„Ale vůbec,“ odpovídá Popovo „Z Pekingu přišel rozkaz telegrafovat o příjezdu pokladu. Guvernér to udělal a teď čeká na odpověď, jestli jej má poslat dál do Pekingu nebo zatím nechat v Lan-Čeu.“
„Ale to nás nezdrží?“
„Myslím, že ne.“
„Tak tedy vzhůru,“ říkám svým společníkům.
Ale když se otázka císařského pokladu netýká nás, týká se tím více urozeného pana Faruskiara. Ale co mu na tom může záležet, jestli tento vagon odjede nebo ne, jestli zůstane připojen u našeho vlaku, nebo ne? Přece však Ghangir a on vypadají velmi mrzutě, třebaže to hledí zakrýt, kdežto Mongolové pronášejí několik slova vrhají na guvernéra málo sympatické pohledy.
Ve stejnou chvíli oznamují guvernérovi, co se stalo při přepadení vlaku, jak se náš hrdina zúčastnil ochrany císařského pokladu, s jakou odvahou se bil a jak zbavil krajinu toho strašného Ki- Tsanga. On tedy chvályplnými slovy, které nám Pan-Čao ochotně překládá, děkuje urozenému panu Faruskiarovi, dělá mu poklony a dává mu na srozuměnou, že „Syn nebes“ jeho služby dovede odměnit…
Správní rada Velké transasijské dráhy jej poslouchá tím klidným způsobem, který jej charakterizuje, ale zřejmě pozoruji, že ne bez jisté netrpělivosti. Snad se cítí povznesen nad všechnu chválu jako nad všechnu odměnu, i když chvála a odměna přichází z tak vysokých míst. V tom poznávám celou mongolskou pýchu.
Ale neztrácejme čas! Ať už vagon s pokladem pokračuje na cestě do Pekingu nebo ne, nám na tom nezáleží! Zajímavější je návštěva Lan-Čeu.
Ačkoliv jsme to učinili zběžně, přesto mi zůstala dost přesná vzpomínka.
Předně je to město zevní a město vnitřní. Tady nejsou žádné zříceniny. Město velmi živé, obyvatelstvo s mravenčí činností, které je už důsledkem dráhy zvyklé na přítomnost cizinců, která je už jako dřív nepronásleduje svou dotíravou zvědavostí. Rozsáhlé čtvrti zaujímají pravý břeh řeky Huan-Ho, široké dva kilometry. Huan-Ho je proslulá Žlutá řeka, která své bahnité vody valí čtyři tisíce pět set kilometrů do hlubin Pečilského zálivu.
„Nechce se baron u jejího ústí blízko Tien- Tsinu nalodit na parník do Yokohamy?“ ptá se major Noltitz.
„Ano, zajisté,“ odpověděl jsem.
„Ten zmešká,“ říká komik.
„Leda by náš světoběžník běžel klusem!“
„Oslí klus prý netrvá dlouho,“ dodal rychle pan Katerna, „a on nedojde…“
„Když se vlak ještě víc nezpozdí, tak dojde,“ poznamenává major. „Na nádraží v Tien- Tsinu budeme 23. v šest hodin ráno, a parník odjíždí až v jedenáct.“
„Ať už zmešká svůj parník nebo ne, přátelé,“ odpověděl jsem, „nesmíme zmeškat naši vycházku!“
V těchto místech vede přes Žlutou řeku, která má tak dravý proud, že loďkový most, který vede přes řeku se opravdu houpe. Paní Katernová, která myslela, že se sem může odvážit, začíná blednout.
„Caroline… Caroline…“ volá její manžel, „dostaneš mořskou ne moc! Pojďme… stáhni plachty, rychle!“
Paní Katernová stáhla plachty a vystupujeme k pagodě, která vévodí městu.
Jako všechny památníky tohoto druhu se tato pagoda podobá sloupu z ovocných misek na sebe položených, jenomže tyto misky jsou pěkného tvaru a nebylo by se čemu divit, kdyby byly z čínského porcelánu.
Také jsme viděli, ale dovnitř jsme nešli, velké průmyslové závody, továrnu na odlévání děl, továrnu na pušky, kde pracují domorodí obyvatelé. Prošli jsme krásnou zahradou, která sousedí s guvernérovým domem a rozmanitou sestavou mostů, kiosků, nádržek a bran ve tvaru čínských nádob. Je tady víc pavilonů a ohrnutých střech než stromů a stínu. Potom aleje dlážděné cihlami mezi zbytky podezdívek Velké zdi.
Bylo za deset minut deset hodin, když jsme se vrátili na nádraží, celí zemdlení, protože procházka byla namáhavá, všichni unaveni nesmírným horkem.
Nejprve se dívám po milionovém vagonu. Je stále na stejném místě, předposlední ve vlaku, pod dohledem čínských

četníků.
Telegram, který guvernér očekával, skutečně došel: je rozkázáno, aby zmíněný vagon byl poslán do Pekingu, kde bude poklad odevzdán ministru financí.
Ale kde je urozený pan Faruskiar?… Nevidím ho. Copak se od nás odloučil?…
Ne! Tamhle je na jedné plošině, a Mongolové zase nastoupili do svých vagónů.
Fulk Ephrinell si šel odbýt některé své pochůzky - bezpochyby nabízet vzorky svého zboží, a paní Ephrinellová šla po svých také, zřejmě uzavřít nějaký vlasový obchod. Oba se právě vracejí, zasedají na své obvyklé místo a vypadají tak, jako by se ani neznali.
Ostatní cestující jsou výhradně Číňané, - jedni jedou až do Pekingu, druzí si koupili lístky do prostředních stanic Sin-Gan, Ho-Na, Taj- Yuan. Vlak má asi sto cestujících. Všechna moje čísla jsou na svých místech. Ani jeden neschází… Třináct, pořád třináct.
Ještě jsme stáli na plošině, a bylo dáno znamení k odjezdu, když se pan Katerna ptal paní Katernové, co v Lan-Čeu bylo asi nejzajímavější:
„Nejzajímavější, Adolfe?… To byly velké klece, zavěšené na zdech a na stromech, ve kterých byla tak zvláštní zvířata…“
„Opravdu zvláštní, paní Katemová,“ odpovídá Pan-Čao, „ptáci, kteří zaživa mluvili…“
„Co, byli to papoušci?…“
„Ne, hlavy zločinců…“
„Oh, to je hrozné!“ zvolala milovnice s tváří, na které se zračil ten nejvýmluvnější výraz.
„Caroline, prosím tě,“ odpovídá klidně pan Katema, „když je to tady tak v módě!“
XXIV. KAPITOLA
Drama života a smrti

Od Lan-Čeu vede dráha pečlivě obdělávaným krajem, svlažovaným mnohými vodami a dost kopcovitým, takže je zapotřebí značných oklik. Inženýři byli také nuceni sestrojit několik uměleckých prací, mostů, viaduktů - tesařské stavby špatné pevnosti, a cestující má malý pocit bezpečnosti, když cítí, jak se to všechno pod tíhou vlaku třese. Ovšem jsme v „nebeské říši“, a několik tisíc obětí železniční katastrofy by se vůbec nedotklo čtyř set milionů obyvatel. „Kromě toho,“ říká Pan-Čao, „„Syn nebes' nikdy vlakem nejede!“ Dobrá, tím lépe.
V šest hodin večer přijíždíme do King-Čeu, když jsme nějakou dobu jeli podél podivných záhybů Velké zdi. Z této nesmírné umělé hranice, vystavené mezi Mongolskem a Čínou, už teď nezbývá víc než několik žulových a křemenných částí, které měla v základech, její terasa z cihel s roubením nestejné výšky, několik starých děl, rozežraných rezem a ukrytých pod hustým závojem mechů, pak čtyřhranné věže, s nestejnými zuby. Ta nekonečná záclona stoupá a klesá, ohýbá se, vztyčuje se, do nekonečna ubíhá a přesně se drží zvlněného terénu.
V šest hodin večer je zastávka půl hodiny v King-Čeu, ze kterého jsem jen zahlédl několik vysokých pagod, a kolem desáté hodiny zastávka pětačtyřicet minut v Sin-Ganu, ze kterého jsem nespatřil ani siluetu.
Celou noc jsme pak projížděli tři sta kilometrů, které dělí toto město od Ho-Nanu, kde jsme stáli celou hodinu.
Myslím, že by si bez nesnází mohli Londýňané představit, že toto město Ho-Nan je Londýn, a je dost možné, že paní Ephrinellová se tímto způsobem spletla. Ne, že by tady byl londýnský Strand, se svou směsicí chodců a vozů, ani Temže s mraveništěm nákladních lodí a parníků. Ne! Ale byli jsme uprostřed mlhy tak britské, že nebylo vidět nic, ani domy, ani pagody.
Tato mlha trvala celý den - postup vlaku byl tedy velice nesnadný. Činští strojvedoucí jsou opravdu velmi rozšafní, velmi opatrní, velmi inteligentní a zasluhují, aby byli dáni za příklad svým spolubratrům na západních dráhách.
Ať do toho uhodí tisíc novinářských zpráv! Poslední den před příchodem do Tien-Tsinu a žádné štěstí! Co ztracených řádek! Co zpravodajství přišlo nazmar uprostřed těchto bezedných par a nížin! Neviděl jsem nic z těch průsmyků a jeskyní, kterými se Transasijský vlak proplétá, nic z údolí Lu-Nganu, kde v jedenáct hodin zastavujeme, nic z těch dvou set třiceti kilometrů, které jsme projeli pod klenbou jakési žluté páry, která se velmi dobře hodila do této žluté země…
Konečně kolem desáté hodiny večer jsme zastavili v Tai-Yuanu.
Ach! Ošklivý den!
Naštěstí se mlha rozptýlila hned v prvních večerních hodinách, teď, když už je noc - a to noc velmi tmavá!
„Jdu do nádražní restaurace, kde kupuji několik koláčů a láhev vína. Mám v úmyslu naposled navštívit Kinka. Popijeme spolu na jeho zdraví a na jeho brzkou svatbu s krásnou Rumunkou. Vím, že cestuje podloudně, a kdyby také Velká transasijská dráha věděla… Ale Velká transasijská dráha se to nedozví.
Při zastávce se urozený pan Faruskiar a Ghangir procházeli po nástupišti, podél vlaku. Tentokrát jejich pozornost nebyla obrácena na poslední vagon, ale na přední a zdá se, že jej nadmíru vytrvale prohlížejí.
Snad mají tušení o Kinkovi?… Ne! Tato domněnka je nepravděpodobná. Spíš topič a strojník se zdají být zvláště předmětem jejich zkoumání. Jsou to dva bodří Číňané, kteří právě nastoupili svou službu, a snad by urozený pan Faruskiar rád zjistil, jakým lidem je svěřen císařský poklad a s ním život asi sta cestujících?…
Nadešla hodina odjezdu, a o půlnoci se stroj rozjíždí a pronikavě píská.
Jak už jsem řekl, byla velmi tmavá noc, nesvítil ani měsíc, ani hvězdy. Dlouhé mraky se vlečou nízkými vrstvami atmosféry. Snadno se nepozorovaně vplížím do furgonu. Celkem jsem svých návštěv u Kinka za těch dvanáct dní cesty nezneužíval.
V tomto okamžiku mi Popov povídá:
„Nepůjdete spát, pane Bombarnaku?“
„Za malou chvilku,“ odpověděl jsem. „Po tom mlhavém dni, který nás nepustil ani z vagonu, cítím potřebu trochu

vydechnout na čerstvém vzduchu. Kde se vlak zastaví?…“
„Ve Fuen-Šoo, až přejede přes most, kde trať odbočuje do Nankingu.“
„Dobrou noc, pane Popove!“
„Dobrou noc, pane Bombarnaku…“
A jsem teď sám.
Nyní mi napadá, abych se prošel až na konec vlaku a zastavuji se na plošině, která je před vagonem s pokladem. Všichni cestující, kromě čínských četníků, spí svým posledním spánkem, - totiž posledním ve vlaku Velké transasijské dráhy.
Při cestě nazpět se blížím ke strážnici, kde podle všeho Popov tvrdě usnul. Otvírám tedy dveře furgonu a zase je za sebou zavírám a dávám Kinkovi znamení, že jsem tady.
Víko se odsouvá, malá lampa nás osvěcuje. Za koláče a láhev vína mi bodrý mladý muž děkuje a pijeme na zdraví Zinky Klorkové, se kterou se už zítra seznámím.
Je půlnoc a padesát minut. Asi za deset minut, jak řekl Popov, přejedeme místo, odkud nankinská trať odbočuje. Tato odbočka, vystavěná zatím do délky pět nebo šesti kilometrů, vede k viaduktu nad údolím nazývaným Tžu. Tento viadukt je velká stavba - tyto podrobnosti vím od Pan-Čaa - a čínští inženýři zatím postavili jen sloupy, jejichž výška je asi sto stop nad zemí. Při spojení této odbočky Velké transasijské dráhy je výhybka, kterou je možné přesunout vlak na nankinskou trať, ale práce bude podle všeho hotova až asi za tři nebo čtyři měsíce.
Protože vím, že ve Fuen-Šoo musíme zastavit, loučím se s Kinkem upřímným stiskem ruky a chci odejít…
V tom se mi zdá, že na plošině za furgonem slyším kroky. „Kinko, pozor!“ … říkám polohlasně.
Malá lampa okamžitě zhasíná a oba zůstáváme bez hnutí. Nemýlil jsem se… Někdo se snaží otevřít dveře furgonu.
„Zasuňte víko!…“
Bedna a víko se zavřely a jsem sám uprostřed temnoty.
Zřejmě to nemůže být nikdo jiný než Popov, který chce dovnitř… Co si pomyslí, až mne tady najde.
Už dříve, když jsem navštívil mladého Rumuna, jsem se schoval mezi bednami. Dobrá! Schovám se tam podruhé. Až budu skrčený za bednami Fulka Ephrinella, myslím, že mne Popov i při svitu své lampy tak snadno nespatří.
Když jsem to učinil, pozorně se dívám…
Popov to není, ten by měl svítilnu.
Snažím se rozpoznat, kdo to vchází… Není to snadné… Osoby, které sem vkročily, se jen proplížily mezi zavazadly a po otevření předních dveří furgonu, je za sebou zavřely…
Jsou to patrně cestující z vlaku, o tom nelze pochybovat, ale proč lezou sem… a v tuto hodinu?
Musím to zjistit… Mám předtuchu, že se něco připravuje… Snad kdybych naslouchal…
Blížím se k přední stěně furgonu, a ačkoliv vlak hučí, dost zřetelně slyším…
Tisíc a deset tisíc čertů, nemýlím se!… Je to hlas urozeného pana Faruskiara. Hovoří s Ghangirem rusky… Ano, je to on!… Přišli s ním čtyři Mongolové… A co tady dělají?… Proč jsou na plošině, která je za tendrem?… A co si to povídají?…
Povídají si toto!… Z otázek a odpovědí, vyměněných mezi urozeným panem Faruskiarem a jeho průvodci mi neunikne ani slovo. „Kdy budeme u odbočky?…“
„Za několik minut.“
„Bude Kardek jistě u výhybky?…“
„Ano, je to tak domluveno.“
Co je domluveno a kdo je ten Kardek o kterém mluví? Rozhovor znovu pokračuje.
„Musíme počkat, až uvidíme signál,“ řekl urozený pan Faruskiar.
„Je to zelené světlo, že?“ ptá se Ghangir.
„Ano… Znamená, že je výhybka připravena.“
Teď už nevím, jestli mám všech pět pohromadě… Výhybka připravena?… Jaká výhybka?…
Půl minuty uběhlo… Nebylo by vhodné upozornit Popova?… Ano… je to nutné…
Už jsem se chtěl odebrat dozadu do nákladních vozů, když mne zadrželo zvolání:
„Signál… - Tady je signál!…“ zvolal Ghangir.
„Tak - teď je vlak na nankinské trati!“ odpovídá urozený pan Faruskiar.
Na nankinské trati!… Ale pak jsme ztraceni… Pět kilometrů odtud je nedostavěný tžuský viadukt a vlak se zřítí do jeho propasti…
Na mou věru, major Noltitz se nemýlil v urozeném panu Faruskiarovi… Rozumím teď plánu těchto zločinců…
Správní rada Velké transasijské dráhy je darebák nejhoršího druhu…
Přijal nabídku společnosti, jen aby vyčkal příležitosti vyvést nějaký pěkný kousek… Příležitost se naskytla s těmito miliony „Syna nebes“… Ano! Teď poznávám, jak to všechno strašně nastrojili…
Faruskiar bránil císařský poklad proti Ki-Tsangovi jen proto, aby jej vyrval z rukou náčelníka lupičů, jehož útok by málem pokazil jeho zločinecké plány!… Proto tedy tak udatně bojoval!… A ty! Starý osle Claudie, ses dal zase chytit?… Opět jedno fiasko!… Ach, můj příteli, tys tomu dal!
Především je nutné zabránit, aby ten lotr nedokončil svoje dílo… Je nutné zachránit vlak, který se řítí k nedokončenému viaduktu… Musím zachránit cestující, kteří letí vstříc hroznému neštěstí… Na pokladu, kterého se chtějí zmocnit Faruskiar a jeho spoluviníci, až jen vlak bude roztříštěn, mi záleží tolik, jako na zastaralé novinářské zprávě!… Ale cestující a já! - To je něco jiného…
Chci jít k Popovovi… Není to však možné… Zdá se mi, jako bych byl k furgonu přikován… Hlava mi jde kolem…
Je tedy pravda, že se řítíme k propasti… Ne!… Jsem blázen… Faruskiar a jeho spoluviníci by se tam přece zřítili s

námi… Sdíleli by s námi náš osud… Zahynuli by s námi!
Vtom je slyšet zepředu vlaku řev - řev vražděných lidí. - Není pochyb!… Strojník a topič jsou zavražděni a cítím, že se rychlost vlaku začíná zmenšovat…
Rozumím… Jeden z těch lotrů umí řídit stroj, a při tom uvolnění budou moci seskočit na trať a sami utéct před katastrofou.
Konečně se mi podařilo přemoci moje strnutí… Potácel jsem se jako opilec a sotva jsem měl sílu dovléct se ke Kinkově bedně. Tam mu několika slovy říkám, co se stalo a volám:
„Jsme ztraceni…“
„Ne… snad ne,“ odpovídá on. „Ale ano,“ říkám.
Dříve než jsem mohl učinit nějaký pohyb, vyskočil Kinko z bedny, vrhl se ke dveřím furgonu… leze po tendru a opakuje:
„Pojďte… pojďte…“
Nevím, jak se to stalo, ale v jediném okamžiku se ocitám vedle něho na plošině lokomotivy… nohama se brouzdám v krvi - v krvi strojvedoucího a topiče, kteří byli hozeni na trať…
Faruskiar a jeho společníci už tady nejsou.
Ale dříve než utekli, jeden z nich uvolnil brzdy, otevřel dokořán parní páku, naložil pod kotel uhlí, a vlak teď uhání strašnou rychlostí… Za několik minut dojede k tžuskému viaduktu.
Energický a odhodlaný Kinko neztratil svou chladnokrevnost. Ale marně zkouší přesunout páku, dát zpětnou páru a zastavit vlak zatažením brzd. - Neví, nač jsou všechny ty kohoutky a páky…
„Musíme zavolat Popova!…“ volám.
„A co by si počal?… Ne! Zbývá už jen jediný prostředek…“ „Který?…“
„Ještě přiložit,“ odpovídá Kinko klidným hlasem, „přitlačit záklopky a lokomotivu vyhodit do povětří…“
Toto je jediný prostředek - prostředek zoufalý - zastavit vlak dříve, než dojede k viaduktu?…
Kinko právě naházel plné lopaty uhlí na rošt ohniště. Vzniká nesmírné napětí, tlak stoupá, pára syčí a ubíhá skulinami záklopek, kotel hučí, stroj bouří… Rychlost roste a musí dělat už asi sto kilometrů…
„Rychle,“ křičí Kinko, „ať všichni utečou do posledních vagonů…“
„A vy, Kinko?…“
„Rychle, povídám!“
A vidím, jak oběma rukama přidržuje záklopku, a jak veškerou svou tíží spočívá na její páce.
„Rychle, pospěšte!“ křičí na mne.
Přelézám tendr, procházím nákladním vozem, probouzím Popova a křičím, co mám síly:
„Dozadu!… dozadu!…“
Někteří cestující, probuzeni náhle ze svého spánku, rychle opouštějí první vagony…
Najednou zazní ohromný výbuch, po kterém následuje silný náraz. Vlak jako by se zprvu pohyboval nazpátek, potom setrvačností se pohybuje ještě asi půl kilometru dopředu…
Konečně se zastavuje…
Popov, major, pan Katerna a většina cestujících seskakují ihned na trať…
Pobořené lešení neurčitě zeje uprostřed temnoty na vrcholu sloupů, které mají nést viadukt přes tžuské údolí…
Ještě o dvě stě metrů dál, a vlak Velké transasijské dráhy by se zřítil do propasti…

## XXV. KAPITOLA
## Odhalený pan Faruskiar… a vlak míří do Pekingu

A já jsem si přál nějaký námět pro svoje zprávy, já jsem se bál jednotvárné, maloměšťácké jízdy šesti tisíc kilometrů, na které bych se nedožil ani jednoho dojmu, ani jednoho rozrušení, které by bylo možné typograficky upravit!
Je ale také pravda, že jsem zase opět vyvedl jednu pěknou hloupost, a znamenitou! Ten urozený pan Faruskiar, ze kterého jsem udělal v telegramu - pro čtenáře XX. Století hrdinu! Svými dobrými úmysly si opravdu nejlíp dláždím cestu ke všem čertům.
Jsme tedy, jak jsem už řekl, dvě stě metrů od tžuského údolí, široké prohlubeniny, přes kterou by bylo potřeba vystavět viadukt, dlouhý tři sta padesát a čtyři sta stop. Dno tohoto údolí, poseté skalami, je sto stop hluboké. Kdyby se vlak zřítil do této propasti, ani jeden z nás by neunikl živý a zdravý. Tato památná katastrofa - velmi zajímavá ze zpravodajského stanoviska - by vykazovala asi sto obětí. Ale díky chladnokrevnosti, energii a oddanosti mladého Rumuna, jsme tomuto hroznému neštěstí unikli.
Všichni?… Ne!… Kinko zaplatil svým životem spásu svých spolucestujících.
Uprostřed obecného zmatku bylo mou první starostí navštívit nákladní vůz, který zůstal neporušen. Kdyby Kinko přežil výbuch, patrně by se vrátil do furgonu, vlezl by do svého vězení a čekal, až bych se s ním domluvil…
Bohužel! Bedna je prázdná - prázdná jako pokladna společnosti v úpadku… Kinko se stal obětí své obětavosti.
Mezi našimi spolucestujícími se tedy vyskytl skutečný hrdina, ale nebyl to Faruskiar, ukrutný darebák, ukrytý v kůži správního rady, jehož jméno jsem tak nešikovně rozhodil do čtyř světových stran! Byl to Rumun, ten skromný, malý, ubohý ženich, kterého bude nevěsta doma očekávat, kterého už nikdy neuvidí… Ale dobrá! Já mu vymohu spravedlnost… Řeknu, co udělal… Do smrti bych si neodpustil, kdybych jeho tajemství zachoval… Podvedl sice společnost Velké transasijské dráhy, ale tomuto podvodu máme co děkovat, že celý vlak cestujících byl zachráněn!…
Byli bychom ztraceni, zahynuli bychom nejhroznější smrtí, kdyby tady nebyl Kinko!
Opět jsem sestoupil s bolestným srdcem a očima plnýma slz na trať. Tento Faruskiarův kousek - do kterého se připletl

jeho sok Ki- Tsang - velmi dovedně vymyšlen využitím té šestikilometrové odbočky, která vede k nedokončenému viaduktu. Nic nebylo snazšího, než zavést vlak tam, když nějaký spoluviník otočil výhybkou v místech, kde se obě trati spojují. Potom, jakmile bylo dáno znamení, že se vlak nalézá na odbočce, nezbývalo, než dojít na plošinu lokomotivy, zavraždit strojvedoucího a topiče, a když to bylo hotovo, prchnout při menší rychlosti stroje, kterému přetopený kotel zase brzy dodal veškerou potřebnou rychlost…
A teď není pochybnosti, že ti darebáci, kteří zasluhují, aby je čínská spravedlnost podrobila nejtěžšímu mučení, teď pospíchají co nejdříve k tžuskému údolí. Tady mezi troskami vlaku doufají, že najdou za patnáct milionů zlata a drahých kamenů. A tento poklad budou moci odnést - tak se aspoň domnívají - bez obavy, že budou překvapeni, a pod rouškou noci budou moci dokončit tento hrozný zločin…
Ale ne! Sami budou okradeni, ti zloději, a doufám, že toto ukrutné darebáctví zaplatí aspoň svou hlavou! Já jediný vím, co se stalo, ale řeknu vše, když ubohý Kinko už nežije…
Ano, rozhodl jsem se, že budu mluvit, jakmile spatřím Zinku Klorkovou… Ubohé děvče musí být o všem velmi opatrně uvědoměno… Nechci, aby se smrt jejího ženicha roztroubila, a aby se jí ta zpráva dotkla jako blesk zčistajasna…
Ano!… zítra, jakmile přijedeme do Pekingu…
Jestli ale ještě nechci mluvit o Kinkovi, tak mohu aspoň udat Faruskiara, Ghangira a čtyři Mongoly, jejich spoluviníky… Mohu říci, že jsem je viděl, jak šli nákladním vozem, že jsem šel za nimi, že jsem slyšel, co si na plošině povídali, že jsem slyšel křik nešťastných obětí na lokomotivě a že jsem se vrátil do vlaku a volal: „Dozadu… Dozadu!…“
Mimoto ještě někdo jiný než já, jak uvidíme, jehož bohužel až příliš spravedlivé podezření se proměnilo v jistotu, čeká jen na příležitost, aby mohl udat takzvaného urozeného pana Faruskiara.
Jsme teď seskupeni v čele vlaku, major Noltitz, německý baron, pan Katerna, Fulk Ephrinell, Pan-Čao, Popov - celkem asi dvacet cestujících. Rozumí se samo sebou, že čínští četníci, věrni svému úkolu, zůstali u svého pokladu, že ani jeden z nich se neodvážil jej opustit. Zřízenec posledního vozu přinesl zadní svítilnu, a v jejím silném světle můžeme vidět, v jakém stavu se lokomotiva nachází.
Že vlak, který jel největší rychlostí, náhle nezastavil - což by byla jeho naprostá zkáza - toho příčinou bylo, že výbuch nastal na svrchní a postranní části kotle. Protože kola výbuchu odolala, jela lokomotiva po kolejích dost dlouho a pozvolna zpomalovala. Z toho vyplývá, že vlak se zastavil sám od sebe, a proto to cestující neodnesli prudkým, silným nárazem.
Z kotle, a co k němu přísluší, zbývají jen neforemné trosky. Už neexistuje komín ani horní nádrž ani parní kotel, nic, než vyražené trouby, zohýbané a zpřerážené roury, nic, než zničené potrubí, zkroucené písty a vyražená táhla - otevřené rány na této ocelové mrtvole.
Nejen, že je zničena lokomotiva, ale také tendr je poškozen tak, že nemůže konat službu. Jeho vodní nádrže mají vyražená dna a jeho náklad uhlí byl rozmetán po trati. Ještě div, že nákladní vůz byl sotva pošramocen.
Vzhledem k těmto strašným účinkům výbuchu chápu, že není žádná naděje, že by se ten mladý Rumun zachránil. Ten byl asi zabit a roztrhán na kusy! Není tedy divu, že když jsem prošel asi sto metrů po trati, nic jsem z něho nenašel!…
Díváme se na tuto spoustu, nejdříve mlčky, potom začínáme rozebírat svoje názory.
„Je nepochybné,“ říká jeden z cestujících, „že náš strojvedoucí a náš topič zahynuli při výbuchu!“
„Ubožáci!“ odpovídá Popovo „Ale ptám se, jak mohl vlak zajet na nankinskou odbočku a oni to nezpozorovali!…“
„Je velmi tmavá noc,“ poznamenává Fulk Ephrinell, „a strojník nemohl vidět, jak je výhybka nastavena.“
„To je jediné možné vysvětlení,“ odpovídá Popov, „protože by se snažil vlak zastavit, a my jsme naopak jeli šílenou rychlostí…“
„Ale konečně,“ říká Pan-Čao, „jak je to možné, že odbočka byla nařízena na Nanking, když tžuský viadukt není ani hotov?… Někdo tedy tu výhybku nastavil…“
„Jistě, o tom nelze pochybovat,“ odpovídá Popov, „a to bezpochyby někdo z neopatrnosti…“
„Ne,… ze zlomyslnosti,“ říká Fulk Ephrinell. „Za tím vězí zločin - vypočítaný zločin, který by zavinil zkázu vlaku i cestujících…“
„A za jakým účelem?“ ptá se Popovo
„Aby byl císařský poklad ukraden,“ volá Fulk Ephrinell. „Copak jste zapomněli, že tyto miliony mohly zločince snadno uvést do pokušení? Copak náš vlak nebyl mezi Čerčenem a Čarkalykem přepaden, aby ho vyloupili?“
Američan ani netušil, jakou řekl pravdu.
„Tedy myslíte,“ ptá se Popov, „že po Ki-Tsangově útoku, jiní lupiči…“
Major Noltitz se až doposud nezúčastnil hovoru. Ale teď skočil Popovovi do řeči a řekl takovým hlasem, aby ho všichni slyšeli: „Ale kdepak je urozený pan Faruskiar?“
Každý se obrací a hledá, kam se poděl správní rada společnosti. „A kde je jeho společník Ghangir?“ říká zase major.
Žádná odpověď.
„A kde jsou ti čtyři Mongolové, kteří byli v posledním vagonu?“ ptá se major Noltitz.
Žádný z nich se neobjevuje.
Urozený pan Faruskiar je volán podruhé.
Ale urozený pan Faruskiar nepřichází.
Popov vchází do vagonu, ve kterém se urozený pán obyčejně zdržoval.
Vagon je prázdný.
Prázdný? - Ne. Sir Francis Trevellyan klidně sedí na svém místě a vůbec si nevšímá toho, co se děje. Copak se to týká jeho, toho gentlemana? A neříká si asi v duchu, že na těch rusko-čínských drahách panuje ta největší bezstarostnost a ten největší nepořádek?… Otevřená výhybka, a neví se, kým!… Vlak, jedoucí po falešné trati!… Jak je směšná ta ruská

správa!
„No tak tedy!“ říká major Noltitz, „bezbožník, který zavedl vlak na nankinskou odbočku, který jej chtěl svrhnout do propasti na dno tžuského údolí, aby se zmocnil císařského pokladu, není nikdo jiný než pan Faruskiar!“
„Faruskiar?“ volají cestující.
A většina z nich nechce věřit obžalobě, vyřčené majorem Noltitzem.
„Cože?“ říká Popov, „to že by udělal ten správní rada společnosti, který se tak hrdinsky zachoval při útoku lupičů, který vlastní rukou zabil jejich náčelníka Ki-Tsanga…“
Teď tedy vystupuji na jeviště já.
„Major se nemýlí,“ říkám. „Je to Faruskiar, který tento povedený kousek vyvedl.“
A za všeobecného úžasu vypravuji všechno, co vím, a co jsem se náhodou dozvěděl. Povídám, jak jsem vyslídil plán Faruskiara a Mongolů, když už bylo pozdě zabránit jeho provedení a zamlčuji jenom to, co se týká Kinkova zásahu. Až nadejde okamžik, tak vyzvednu jeho zásluhy.
Po mých slovech následuje spousta nadávek a hrozeb. Co! Ten urozený pan Faruskiar… ten okázalý Mongol… ten hodnostář, kterého jste viděli při práci!… Ne!… To není možné…
Ale je nutné věc vysvětlit… Já to viděl… slyšel… dosvědčím, že Faruskiar je strůjce této katastrofy, při které měl být celý náš vlak zničen, že Faruskiar je ten nejhorší lupič, který se kdy ve střední Asii vyskytl!
„Vidíte to, pane Bombamaku, moje první podezření mne neklamalo,“ říká mi major Noltitz stranou.
„Bohužel, je to pravda,“ odpověděl jsem, „a přiznávám bez falešného studu, že jsem se dal oklamat urozenými způsoby toho darebáka!“
„Pane Claudie,“ dodává pan Katema, který se k nám připojil, „dejte tohle do nějakého románu a uvidíte, jak budou křičet, že to snad není ani pravděpodobné!“
Pan Katema má pravdu, ale ať je to jakkoliv nepravděpodobné, je to pravda. A mimoto všichni, kromě mne, který zná Kinkovo tajemství, pokládají za pravý zázrak, že lokomotiva byla zastavena na pokraji propasti výbuchem, který byl snad jen dílem božské Prozřetelnosti.
Teď, když všechno nebezpečí přešlo, jde o to, abychom se hned postarali, aby byly vagony vlaku vráceny nazpět na trať do Pekingu.
„Nejjednodušší bude, když se někdo z nás odhodlá…“
„Já budu první!“ volá pan Katema.
„Co máme udělat?“ zeptal jsem se.
„Dojít do nejbližší stanice Fuen-Šoo,“ říká Popov, „a odtud telegrafovat na nádraží do Tai-Yuanu, aby nám poslali pomocnou lokomotivu.“
„Jak daleko je stanice Fuen-Šoo?“ ptá se Fulk Ephrinell.
„Asi tak šest kilometrů od nankinské odbočky,“ odpovídá Popov, „a nádraží Fuen-Šoo je asi pět kilometrů dál.“
„Tedy jedenáct kilometrů,“ říká major, „pro dobré chodce asi půldruhé hodiny chůze. Před třetí hodinou může stroj, vyslaný z Tai-Yuanu dohonit opuštěný vlak. Jsem připraven odejít…“
„Já také,“ říká Popov, „a myslím, že bude dobře, když nás bude víc.
Kdo ví, jestli cestou nepotkáme Faruskiara a ty Mongoly?“
„Máte pravdu, pane Popove,“ odpovídá major Noltitz, „a dobře se proto ozbrojíme.“
Je to ovšem velice opatrné, protože lupiči, kteří se dali bezpochyby směrem k tžuskému viaduktu, asi nejsou daleko. Jakmile ale poznají, že se jejich kousek nepodařil, myslím, že všeho nechají. Jak by se jich šest odvážilo provést útok na sto cestujících, nepočítaje do toho čínské vojáky, kteří jsou pověřeni jako stráž císařského pokladu?
Pan Katerna, Pan-Čao, já a ještě asi tucet z nás se nabízíme doprovodit majora Noltitze. Ale všichni Popovovi radíme, aby neopouštěl vlak a ujišťujeme jej, že všechno co je potřeba ve Fuen-Šoo zařídíme. Jsme tedy ozbrojeni dýkami a revolvery - je půl druhé ráno - kráčíme po trati, která vede k rozcestí obou drah, a jdeme rychle, pokud to vůbec velmi tmavá noc dovoluje.
Ani ne za dvě hodiny přicházíme na stanici Fuen-Šoo, a nic zlého nás nepotkalo. Faruskiar vzal zřejmě do zaječích. Bude tedy věcí čínské policie, aby se tohoto lupiče a jeho spoluviníků zmocnila. - Dokáže to?… Přeji jí to, ale pochybuji o tom.
Na stanici se Pan-Čao domlouvá s přednostou, který telegraficky žádá, aby byla hned poslána z Tai-Yuanu k nankinské odbočce lokomotiva.
Jsou tři hodiny, svítá a vracíme se očekávat lokomotivu u výhybky. Za tři čtvrtě hodiny potom ohlašuje vzdálené pískání její příjezd a teď zastavuje tam, kde se obě tratě spojují.
Jakmile jsme se vtěsnali do tendru, lokomotiva odjíždí po odbočce a za půl hodiny potom jsme přijeli k vlaku.
Už se rozednilo tak, že je dost daleko vidět. Neříkám nikomu ani slovo, hledám zase očima Kinkovo tělo, ale nenacházím z něho ani kousek!
Protože lokomotiva nemůže být zapojena do čela vlaku, protože tu nejsou ani dvoje koleje, ani otáčecí deska, musí jet pozpátku, táhne nás až k vidlici, tendr a stroj, které už nejsou k ničemu, musíme nechat na trati. Z toho vyplývá, že furgon, ve kterém je bedna nešťastného Rumuna, bohužel prázdná, bude na konci našeho vlaku.
Odjíždíme a za půl hodiny jsme u výhybky hlavní trati do Pekingu.
Naštěstí nebylo potřeba se vracet do Tai-Yuanu, takže jsme zmeškali jen půl druhé hodiny. Dříve, než jsme přejeli zase výhybku, předjela lokomotiva, postavila se napřed směrem k Fuen-Šoo před vlak; potom jeden vagon po druhém byl posunut za vidlici a vlak se seřadil tak jako dříve. V šest hodin už zase jedeme předepsanou rychlostí provincií Pečili.
O tomto posledním dnu své cesty mi už nezbývá mnoho říci. Především musím zaznamenat, že náš čínský strojvedoucí se vůbec nesnažil dohonit ztracený čas. Nám sice na několika hodinách cesty víc nebo míň nezáleží, zato baronovi

Weisschnitzerdorferovi, který má v Tien-Tsin nastoupit na parník do Yokohamy…
A skutečně, když jsme tam okolo poledne dojeli, odrazil parník právě tři čtvrtě hodiny předtím a německý světoběžník se vyřítil na nástupiště, ale tam jenom zjistil, že řečený parník právě vyjíždí z ústí řeky Pei-Ho a že zajíždí na širé moře.
Nešťastný cestovatel! Ať se tedy nikdo nediví, když se na náš vlak sype notná dávka teutonských nadávek, které baron hází z levého a z pravého boku, jak by to nazval pan Katema. A upřímně řečeno, má plné právo sakrovat ve své mateřštině!
V Tien-Tsinu jsme zůstali jenom čtvrt hodiny. Čtenáři XX. století mi odpustí, jestli jsem nemohl navštívit toto město, které má pět set tisíc obyvatel, čínské město a jeho chrámy, evropskou čtvrť, kde se soustřeďuje obchodní ruch, nábřeží řeky Pei-Ho, na které se projíždí stovky džunek… Je tím vinen Faruskiar a jenom proto, že pokazil moji zpravodajskou činnost, zasluhuje, aby nějaký čínský tyran jej mučil nejvybranějším způsobem.
Poslední část naší cesty se nevyznačuje žádnou zvláštní příhodou. Nejvíc lítosti mi působí myšlenka, že nevezu Kinka, a že je jeho bedna prázdná!… A on, který mi uložil, abych ho doprovodil až ke slečně Zince Klorkové!… Jak jen tomu nešťastnému děvčeti oznámím, že její ženich na nádraží v Pekingu nepřijel?…
Konečně všechno na tomto světě má svůj konec, i cesta dlouhá šest tisíc kilometrů na trati Velké transasijské dráhy, a po třináctidenní pouti náš vlak zastavil u bran hlavního města „nebeské říše“.

## XXVI. KAPITOLA
## Smutek vystřídán radostí

„Peking, všichni cestující vystoupit!“ volá Popovo
A pan Katerna odpovídá s pařížským přízvukem:
„No, to bych řek!“
A všichni cestující vystoupili.
Jsou čtyři hodiny odpoledne.
Pro lidi unavené cestou tři sta dvanáct hodin dlouhou, není tohle vhodná chvíle na pobíhání městem, co povídám, čtyřmi městy, zaklíněnými do sebe. Mimoto mám dost času, protože můj pobyt v tomto hlavním městě má trvat několik neděl.
Předem mi záleží na tom, abych nalezl nějaký hotel, kde by se dalo slušně bydlet. Vyptával jsem se na všechno a myslím, že Hotel u deseti tisíc opic u nádraží nám poskytne pohodlí, odpovídající našim východním zvykům.
Návštěvu slečny Zinky Klorkové odkládám na zítřek. Přijdu k ní dříve než jí bude dodána bedna a bohužel, příliš brzy - protože přijdu jen proto, abych jí oznámil smrt jejího ženicha.
Major Noltitz bude bydlet ve stejném hotelu jako já. Nemusím se s ním tedy rozloučit, ani s manželským párem Katernových. Ti tady chtějí zůstat asi čtrnáct dní, dřív než odjedou do Šanghaje. Na Pan-Čaa a doktora Tio-Kinga už čeká vůz, který je zaveze k yamenu, kde bydlí rodina mladého Číňana. Však se ještě uvidíme. Přátelé se nerozcházejí pouhým sbohem a rukou, kterou podávám, když sestupují z vagonu, není stisknutí poslední.
Manželé Ephrinellovi brzy opustí nádraží, protože jdou za svými obchody a musí vyhledat hotel v obchodní čtvrti čínského okrsku. Neodejdou však, aniž se s nimi rozloučíme. Tedy major Noltitz a já se blížíme k tomuto roztomilému páru a navzájem vyměňujeme obvyklé zdvořilosti.
„Konečně tedy,“ povídám k Fulkovi Ephrinellovi, „došlo těch dvaačtyřicet zavazadel firmy Strong Bulbul and Co. do bezpečného přístavu! Ale chybělo málo a výbuch naší lokomotivy by byl rozbil všechny vaše umělé zuby…“
„Jistě, pane Bombarnaku,“ odpovídá Američan, „moje zuby měly štěstí. Kolik to bylo dobrodružství od našeho odjezdu z Tiflisu!… Opravdu, ta cesta nebyla tak jednotvárná, jak jsem se domníval.“
„A pak,“ dodává major, „jste se ještě cestou oženil… jestli se nemýlím!“
„Wait a bit!“ odpovídá Yankee podivným tónem. „Odpusťte… máme naspěch…“
„Nechceme vás zdržovat, pane Ephrinelle,“ odpověděl jsem „a dovolte, abychom se vám i paní Ephrinellové zdvořile poroučeli…“
„Má úcta,“ odpovídá tato zamerikanizovaná Angličanka, hubenější při příjezdu než byla po odjezdu.
Pak se obrátila a řekla:
„Nemám chuť už déle čekat, pane Ephrinelle…“
„Já také ne, paní!“ odpovídá Yankee.
Pane!… Paní!… Podívejme se na to, už si neříkají „Fulku“ a „Horacie“!
A aniž jí nabídl rámě, vycházejí ze dveří každý zvlášť… Zdálo se mi, jako by agent šel vpravo, agentka vlevo. Ale to je jejich věc.
Zbývalo moje číslo 8. sir Francis Trevellyan, němá osoba, který po celý kus - chtěl jsem říct po celou cestu - nepromluvil ani slovo. A přece bych rád slyšel zvuk jeho hlasu, třeba jen na minutku.
Eh! Nemýlím-li se, myslím, že tato příležitost se právě naskýtá.
Ano, flegmatický gentleman je tady a opovržlivě si prohlíží vagony. Vytáhl ze svého pouzdra ze žluté kůže doutník. Potřásl svou krabičkou sirek a zjistil, že je prázdná.
Můj doutník - výtečné vybrané londres - je právě zapálený, a kouřím jej s blaženým zadostiučiněním amatéra a také s lítostí člověka, který podobné v celé Číně nenajde.
Sir Prancis Trevellyan viděl zapálený konec mého doutníku a jde mně naproti…
Mám zato, že mne požádá o oheň, nebo spíše o trochu světla, jak Angličané říkají, a domnívám se, že už slyším tradiční: „some light. „
Gentleman však jenom natahuje ruku a já mu bezděčně podávám svůj doutník.
Bere si jej tedy mezi palec a ukazováček, setřásá z něho bílý popel, zapaluje svůj, a domnívám se tedy, že když jsem

neslyšel jeho some light, uslyším aspoň thank you, sir!
Nic! Když několikrát zabafal, odhodil sir Francis Trevellyan bezstarostně můj doutník na peron. Pak, ani nepozdravil a odchází jako pravý Londýňan odměřeným krokem a opouští nádraží.
Co, nic neříkáte?… Ne! Já zůstal jako omráčený… Nebyl jsem schopen slova ani posunku… Byl jsem naprosto omámem touto ultra-britskou nezdvořilostí, ale major Noltitz se nemohl zdržet upřímného smíchu.
Ach! Setkám se ještě někdy s tímto gentlemanem… Bohužel, už jsem nikdy nespatřil sira Francise Trevellyana of Trevellyan Hall, Trevellyanshire!
Za půl hodiny potom jsme už byli usazeni v Hotelu u deseti tisíc opic. Tady se nám podává oběd podle prapodivných předpisů čínské kuchyně. Jakmile pak bylo po obědě, po druhém večeru - abych použil toho čínského výrazu - ulehli jsme na úzká lůžka v málo pohodlných místnostech a usínáme ne spánkem spravedlivých, ale spánkem uštvaných - a ten už za něco stojí.
Probudil jsem se až v deset hodin a snad bych ještě spal celé dopoledne, kdybych si nevzpomněl, že ještě musím vykonat jistou povinnost. A jakou povinnost! Odebrat se do ulice Ša-Ku dřív, než bude neblahá bedna odevzdána adresátce, slečně Zince Klorkové.
Vstávám tedy. Ach! Kdyby Kinko nezahynul, vrátil bych se na nádraží… byl bych přítomen, jak jsem mu slíbil, při skládání vzácné zásilky… Byl bych dbal, aby přišla jaksepatří na vozík… doprovodil bych ji až k ulici Ša-Ku… pomohl bych ji i vynést do pokoje slečny Zinky Klorkové!… A jaká by byla dvojnásobná radost, až by ženich vyskočil víkem a padl do náruče krásné Rumunky…
Ale ne! A až tato bedna dojde, bude prázdná - prázdná jako srdce, ze kterého vytekla všechna krev!
Opouštím Hotel u deseti tisíc opic kolem jedenácté, objednávám jeden z těch čínských povozů, které se podobají palankýnům na kolech, udávám adresu slečny Zinky Klorkové a už jsem na cestě.
Je známé, že mezi osmnácti čínskými provinciemi, zaujímá provincie Pečili nejsevernější místo. Skládá se ze sedmi krajů, má za hlavní město Peking čili Čim-Kin-Fo, jméno, které znamená Město prvního řádu poslouchající nebesa.
Nevím, jestli poslouchá toto hlavní město nebesa opravdu, ale tolik vím, že se řídí zákony přímočaré geometrie. Jsou tu čtyři města čtvercová a pravoúhlá, jako ve druhém: město čínské, které obsahuje město tatarské, které obsahuje město žluté neboli Hung-Čing, které obsahuje město červené čili Tsen-Kaj-Čing, totiž Město zapovězené. A v tomto symetrickém okrsku šesti mil jsou více než dva miliony obyvatel, Tatarů nebo Číňanů, kteří byli nazváni Germány Orientu, nemluvě o několika tisících Mongolech a Tibeťanech.
Že je v ulicích převeliký ruch chodců, poznávám podle překážek, na které naráží můj vůz každým krokem, na pouliční prodavače, těžce naložené káry, mandaríny a jejich hřmotný průvod. A to ani nemluvím o těch strašných potulných psech, napůl šakalech, napůl vlcích, opelichaných a prašivých, s těkavýma očima, hrozivou tlamou, kteří nemají jinou potravu, než ohyzdné odpadky a kteří nenávidí cizince. Naštěstí nejdu pěšky, nemám co dělat ani ve městě červeném, kam je zakázán přístup, ani ve městě žlutém, ani tatarském.
Čínské město tvoří pravoúhelník, rozdělený od severu k jihu Velkou třídou od brány Hung Ting k bráně Tien a přeťatý od východu na západ třídou Ša-Ku, která se táhne od brány tohoto jména k bráně Kuan-Tsa. Podle toho je velice snadné najít obydlí slečny Zinky Klorkové, ale zato není nic tak nesnadného, jako prodrat se přeplněnými ulicemi tohoto prvního městského obvodu.
Konečně asi před polednem přicházím na místo svého určení. Vůz se zastavuje před domem skromného vzhledu, který obývají řemeslníci na pokojích, podle nápisů většinou cizinci.
Mladá Rumunka, která, jak čtenář snad nezapomněl, se vyučila svému modistickému řemeslu v Paříži, je odešla provozovat do Pekingu a teď už má svoje jisté zákazníky, bydlí v prvním poschodí, jehož okno vede na ulici.
Vystupuji do prvního poschodí. Čtu na dveřích jméno slečny Zinky Klorkové. Klepu. Dveře se mi otevírají.
Přede mnou stojí mladá dívka skutečně půvabná, jak řekl Kinko. Je to blondýnka ve věku dvacet tři až dvacet čtyři let, s černýma očima, rumunského typu, příjemné postavy, půvabné a usměvavé fyziognomie. Opravdu neví, že vlak Velké transasijské dráhy je přes všechny cestovní nesnáze od včerejšího večera na nádraží a neočekává každou chvíli svého snoubence?
A já jedním slovem tuto radost zničím, zaplaším tento úsměv…
Slečna Zinca Klorková je velmi překvapena, když vidí na prahu svých dveří cizince. Protože žila několik roků ve Francii, hned ve mně poznává Francouze a ptá se, čemu vděčí za čest mé návštěvy. Musím se mít na pozoru, protože bych mohl ubohému dítěti snadno způsobit i smrt!
„Slečno Zinko…“ říkám.
„Vy víte, jak se jmenuji?…“ zvolá.
„Ano, slečno… Přijel jsem včera vlakem Velké transasijské dráhy…“
Mladá dívka zbledla, její krásné oči se zasmušily. Je zřejmé, že se začíná obávat… Kinko byl ve své bedně prozrazen, podvod byl odkryt… on je zatčen… ve vězení?
Rychle dodávám:
„Slečno Zinko… jisté okolnosti… mne o všem informovaly… o cestě jednoho mladého Rumuna…“
„Kinko… můj ubohý Kinko… Našli jej?“ - odpovídá třesoucím se hlasem.
„Ne - ne…“ říkám váhavě. „Nikdo nic neví, kromě mne… A já jsem jej často navštěvoval v nákladním voze… v noci… Stali jsme se společníky… přáteli… Donášel jsem mu někdy zásoby potravin…“
„Ó! Děkuji vám, pane!“ říká slečna Zinca Klorková a bere mne za ruce. „Kinko jistě věděl, že ho Francouz nezradí, dokonce mohl od něho očekávat jen pomoc!… Díky!… Díky!…“
Mám stále větší strach z toho, co mám říci této mladé dívce.
„A nikdo neměl nikdy tušení o přítomnosti mého drahého Kinka?…“ ptala se mne.

„Nikdo.“
„Prosím vás, pane, nejsme bohatí… Kinko byl bez peněz… tam… v Tiflisu… a já jsem ještě neměla dost, abych mu poslala cestovné… Ale konečně je tady… však on si opatří práci, protože je to dobrý dělník a jakmile budeme moci společnosti splatit svůj dluh…„ „Ano… vím… vím…“
„A pak se vezmeme, pane… On mne má tak rád, a já zase jeho!… Seznámili jsme se v Paříži… On byl ke mně tak hodný!… A pak, když se vrátil z Tiflisu, tak jsem jej prosila, aby přišel, že mu napadlo dát se zavřít do bedny… Ubohý mladík, tomu tam asi bylo zle!“
„Ach! Jak ráda bych zaplatila dovozné za svého drahého Kinka!…“
„Ano… dovozné…
„Teď to už přece mohu učinit?…“ „Ne… odpoledne… bez pochyby…“
Už nevím, co mám odpovědět.
„Pane,“ Říká mně Zinca Klorková, „Kinko a já máme mít svatbu hned, jak budou odbyty potřebné formality a jestli nezneužiji vaší laskavosti… udělal byste nám velikou radost a velikou čest, kdybyste byl hostem na naší svatbě…“
„Při vaší svatbě… jistě… slíbil jsem to svému příteli Kinkovi…“ Ubohé děvče!… nemohu ji přece nechat v této situaci. Musím říct všechno… vše…
„Slečno Zinko… Kinko…“
„On sám vás prosil, abyste mi ohlásil jeho příjezd?…“
„Ano, slečno Zinko! Ale… rozumíte… Kinko je velmi zemdlený… po tak dlouhé cestě…“
„Zemdlený?…“
„Ó, nelekejte se…“
„Copak je nemocný?…“
„Ano… poněkud… nemocný…“
„Tedy já půjdu k němu… Musím jej vidět… Pane, prosím vás, doprovoďte mne na nádraží…“
„Ne! To by byla neprozřetelnost, slečno Zinko!… Zůstaňte tady… zůstaňte!“
Zinca Klorková se na mne upřeně dívá.
„Pane, řekněte mi pravdu!“ říká. „Nic mi nezatajujte… Kinko…“ „Ano… musím vám povědět… smutnou zprávu…“
Zinca Klorková klesá… Její rty se chvějí… Sotvaže může mluvit… „Našli ho!“ … říká. „Jeho podvod byl objeven!… Zatkli jej?…“ „Dej Bůh, aby to bylo jenom tohle!… Slečno… stalo se nám cestou neštěstí… Vlak byl málem zničen… Strašlivá katastrofa…“
„Je mrtev!… Kinko je mrtev!…“
Nešťastná Zinca klesla na židli a - a abych použil obrazné frazeologie Číňanů - její slzy stékají jako déšť za noci podzimní. Jakživ jsem neviděl něco tak dojemného! Ale nesmím ji nechat v tomto stavu, to ubohé děvče!… Vždyť omdlí… Nevím, co počít… Beru ji za ruce…
Opakuji:
„Slečno Zinko… slečno Zinko…“
V tom okamžiku vzniká před domem veliký hluk. Je slyšet křik, hlomoz množství lidu a uprostřed toho rozruchu hlas… Velký Bože… nemýlím se!… To je Kinkův hlas!… Poznal jsem jej!… Mám zdravý rozum?…
Zinca Klorková, která zatím vstala, se vrhla k oknu, otevírá je a díváme se dolů…
Přede dveřmi zastavil nákladní povoz. Bedna, se svými četnými nápisy: Nahoře, Dole, Křehké, Zrcadlo, Vlhko škodí je tady… polorozbitá. Do vozu vrazil nějaký jiný vůz právě v okamžiku, kdy bednu skládali… Bedna spadla na zem a dno se rozbilo… a Kinko vyskočil jako čert z čarovné skříňky… ale živý, docela živý!…
Nemohu věřit vlastním očím!… Copak, náš mladý Rumun nezahynul při výbuchu?… Ne! Protože, jak jsem se brzy dozvěděl z jeho vlastních úst, byl vyhozen na trať právě v okamžiku, kdy kotel praskl, nejprve zůstal omráčen, potom cítil, že není zraněný - pravý zázrak? Opatrně se skrýval, až mohl zase nepozorovaně vstoupit do furgonu. Já zatím už z furgonu vyšel a nadarmo jsem jej hledal, vůbec jsem ovšem nepochyboval, že on první byl obětí katastrofy.
Tady - a jaká ironie osudu! - po jízdě šesti tisíc kilometrů na Velké transasijské dráze, zavřený ve skříni mezi zavazadly, unikne tolika nebezpečím, útoku lupičů, výbuchu stroje - a ta hloupá příhoda, náraz vozů uprostřed ulic Pekingu přivede Kinka v jediném okamžiku o celý výsledek jeho cesty… podloudné, skutečně, ale opravdu tak… Nenalézám přirovnání, které by vhodně mohlo označit tento znamenitý kousek.
Vozíčkář vykřikl, když uviděl živoucí bytost, která se náhle zjevila. V okamžiku se k tomu nahnalo lidí, podvod byl objeven, přicházejí policejní strážníci… A co si má počít tento mladý Rumun, který nezná ani slovo čínsky a nemá na vysvětlenou nic jiného než posunkovou řeč? Proto se také nedovede domluvit a stejně - jaké by ještě mohl dát vysvětlení?…
Zinca Klorková a já jsme rychle k němu běželi.
„Zinko… má drahá Zinko!“ volá a tiskne mladé děvče na svoje srdce.
„Můj Kinko… můj drahý Kinko!“ odpovídá, zatímco se jeho slzy mísí s jejími.
„Pane Bombarnaku…“ říká ubohý mladý muž, který skládá svou jedinou naději v mou intervenci.
„Kinko,“ odpovídám mu, „neztrácejte mysl a spoléhejte na mne!…
Jste živ, a my jsme vás už pokládali za mrtvého…“
„Eh! Snad by to bylo lepší!“ šeptá.
To ne! Všechno bude lepší než smrt! I kdyby hrozilo vězení, i kdyby to bylo čínské vězení… A to se také stalo, přes všechny prosby mladé dívky, ke kterým jsem připojil svoje prosby, i když mi ovšem nerozuměli, a Kinko byl odvlečen policejními strážníky za smíchu a hulákání davu…
Ale já jej neopustím… Ne! Kdybych měl pobouřit nebe a zemi, neopustím jej!

XXVII. KAP I TOLA
Opožděně zbytečná depeše

Mohlo snad být vůbec někdy rčení ztroskotat u přístavu použito v přesnějším smyslu, je to zřejmé v tomto případě a ať je mi odpuštěno, že ho užívám. Nicméně z toho, že loď ztroskotá před přístavní hrází, se ještě nesmí soudit, že je ztracená. I když byla Kinkova svoboda v nebezpečí, i kdyby intervence moje a mých spolucestujících byla bezvýsledná - připouštím. Ale on je živ, a to je přece hlavní věc!
Nesmíme však ztratit ani hodinu, protože i když má čínská policie ještě mnoho nedostatků, je alespoň rychlá a čiperná. Sebere se, zavře se, pověsí se… a Kinko nesmí být pověšen…
Nabízím tedy svoje rámě slečně Zince Klorkové, vedu ji ke svému vozu a oba dva se rychle vracíme k Hotelu U deseti tisíc opic.
Tady nacházím majora Noltitze, manžele Katernovy a nejšťastnější náhodou mladého Pan-Čaa, tentokrát bez doktora Tio-Kinga. Pan-Čao nám bude dělat velmi ochotně u čínských úřadů tlumočníka.
Tady před slzící Zinkou vyprávím svým spolucestujícím všechno, co se jejího snoubence týká, za jakých okolností Kinko cestoval, a jak jsem se s ním cestou seznámil. Povídám, že jestli společnost podvedl, je nutné tomuto podvodu děkovat za to, že se dostal do vlaku z Uzun-Ady. A kdyby se tam nedostal, všichni bychom teď byli roztříštěni v hlubinách tžuského údolí…
A popisuji fakta, která jsem znal jen já jediný: já jsem sice přistihl lupiče Faruskiara ve chvíli, kdy chtěl vykonat svůj zločin, ale Kinko s nasazením vlastního života a s chladnokrevností a nadlidskou odvahou přetopil kotel, zavěsil se na páky záklopek a způsobil, že se vlak při výbuchu stroje zastavil.
Jak teď všichni volali: Ó! a Ach!, když jsem dokončil svoje vypravování a v rozmachu trochu předstírané vděčnosti náš hrdinný tenor křičí:
„Hurrá Kinkovi!… Zato zasluhuje řád!“
Než však „Syn nebes“ vnutí našemu hrdinovi jakýkoliv řád Zeleného draka, bere paní Katernová slečnu Zinku Klorkovou za ruce, tiskne ji k srdci, objímá ji… objímá ji, a nemůže se zdržet slz první milovnice, popřípadě naivní… Jen si pomyslete, román lásky přerušený v poslední kapitole!…
Ale teď rychle do práce a jak říkává pan Katerna: „Všichni herci na jeviště, začíná páté!“ - totiž páté jednání, ve kterém se obyčejně drama rozuzlí.
„Nesmíme připustit, aby byl ten hodný mladík popraven!“ říká major Noltitz. „Musíme jít k řediteli Velké transasijské dráhy, a až on se dozví, co se stalo, bude první, kdo bude chtít zabránit dalšímu pronásledování.“
„O tom není pochyb,“ říkám, „protože není možné popřít, že Kinko zachránil vlak i všechny cestující…“
„O císařském pokladu ani nemluvím,“ dodává pan Katerna, „miliony Jeho císařského Veličenstva.“
„Ovšem, ovšem, to je pravda,“ říká Pan-Čao. „Naneštěstí padl Kinko do rukou policie, která jej zavedla do vězení a dostat se z čínského vězení je velice nesnadné!“
„Pospěšme si,“ říkám „a rychle k řediteli společnosti.“
„Počkejte!“ říká paní Katernová, „copak se nemůžeme složit a zaplatit za něho cestu?…“
„Tento návrh ti slouží ke cti, Caroline!“ volá komik a bere do ruky svoji peněženku.
„Pánové, ach, pánové,“ volá Zinca Klorková, která má hezké tváře pokropeny slzami, „prosím vás, zachraňte mého ženicha dřív, než mi ho odsoudí…“
„Ano, dušinko,“ říká paní Katernová, „ano, moje srdce - vašeho ženicha zachráníme, i kdyby bylo potřeba pořádat v jeho prospěch představení…“
„Bravo, Caroline, bravo!“ volá pan Katerna, který tleská jako nějaký vedoucí klaky.
Mladou Rumunku necháváme laskavostem první milovnice, stejně přehnaným jako upřímným. Paní Katernová ji už nechce opustit a prohlašuje, že ji pokládá za svou dceru a že už ji bude chránit jako vlastní matka. Potom Pan-Čao, major Noltitz, pan Katerna a já se vracíme na nádraží, kde jsou kanceláře ředitele Velké transasijské společnosti.
Ředitel je ve své kanceláři a na prosbu Pan-Čaa nás k němu vede sluha.
Je to Číňan v tom pravém slova smyslu a schopný všech administrativních kudrlinek - úředník, který opravdu úřaduje, (prosím, aby se mi věřilo) a který to umí docela jinak, než jeho kolegové ve staré Evropě.
Pan-Čao mu vypravuje příběh a protože dost dobře rozumí rusky, můžeme se major a já zúčastnit diskuse.
Ano! Rozpředla se o tom diskuse. Ten nepochopitelný Číňan neváhá tvrdit, že Kinkův případ je snad jeden z nejzávažnějších…
Podvod, odhalený za takových okolností - podvod provedený na cestě šesti tisíc kilometrů - podvod, při kterém přijde společnost Velké transasijské dráhy a její akcionáři o tisíc franků…
Říkáme tomuto Číňanovi-kudrlinkáři, že je to všechno pravda, ale že by celkem byla škoda docela jinačí, kdyby podvodník nebyl ve vlaku, protože s nasazením vlastního života zachránil nejen vlak, ale i životy cestujících…
Ano! Známe to!
Ať zahyne celá kolonie a všichni cestující nějakého vlaku, jenom ne princip!
Krátce, nemohli jsme ničeho dosáhnout. Spravedlnost ve věci podvodníka Kinka půjde svou cestou.
Odešli jsme, a pan Katerna ze svého námořnického slovníku a ze zákulisí sypal všechny výrazy na hlavu toho pitomce.
Co dělat?
„Pánové,“ říká Pan-Čao, „vím, jak se v Pekingu a v ‚nebeské říši' věci provádějí. Neuběhnou ani dvě hodiny od té chvíle, co byl Kinko zatčen a bude odevzdán okresnímu soudci, který se zabývá podobnými přestupky. U něho se jedná nejen o vězení, ale o baštonádu…“ „Baštonádu… jako u toho pitomce Zizela v operetě Kdybych byl králem?“

volá náš komik.
„Ano," odpovídá Pan-Čao.
„Tomu musíme zabránit…" říká major Noltitz.
„Aspoň se o to musíme pokusit," odpovídá Pan-Čao. „Tedy vám navrhuji, pánové, abychom šli k soudci, kde se pokusím o obhájení ženicha půvabné Rumunky, a ať ztratím svou tvář, když jej z toho nevysekám k jeho cti!"
To je to nejlepší a jediné, co můžeme učinit. Vycházíme z nádraží, najímáme povoz a za dvacet minut jsme před barákem dost bídného vzhledu, kde úřaduje okresní soud.
Před ním už stojí množství lidí. Věc se už roznesla. Ví se, že se podvodník dal zaslat v bedně ve furgonu Velké transasijské dráhy a že cestu z Tiflisu do Pekingu vykonal zadarmo. Každý jej chce vidět, každý chce poznat, jak ten originální člověk vypadá…
Ještě se neví, že je to jen prostý hrdina!
Náš udatný přítel je tady, stojí mezi dvěma četníky s drsnou tváří, žlutou jako žloutenka. Tyto ramena spravedlnosti jsou připraveny zavést vězně na rozkaz soudce do vězení a přišít mu několik tuctů ran rákoskou na chodidla, když k tomuto zostřenému trestu bude odsouzen.
Kinko je studem celý rozrušený - velmi se tomu u tohoto mladíka, o kterém vím, že je tak energický, divím. Ale jakmile nás uviděl, jeho tvář se rozjasňuje paprskem naděje.
Vozíčkář se opírá o svědectví četníků a právě vypravoval příhodu nějakému pánovi v brýlích, který pokyvoval hlavou způsobem pro obviněného málo uklidňujícím, který, i když byl tak nevinný jako novorozeně, nikdy by se nemohl hájit, protože neuměl ani slovo čínsky. Vtom přichází Pan-Čao.
Soudce jej zná a usmívá se na něj.
Náš přítel je skutečně synem bohatého kupce v Pekingu, stálý dodavatel čajových skladů v Tung-Tienu a Sung-Fug-Kao. Soudcovo pokyvování hlavou má teď mnohem sympatičtější ráz.
Mladý advokát je opravdu patetický a ohnivý. Zajímá sudího, vypravováním cesty dojímá posluchačstvo, a nabízí, že společnosti splatí, co jí patří…
Naneštěstí s tím soudce nemůže souhlasit… Stala se škoda hmotná, pak škoda morální, atd., atd.
Potom se Pan-Čao rozohňuje a třebaže z jeho řeči nerozumíme ani slovo, přece poznáváme, že mluví o Kinkově odvaze, o oběti, kterou udělal, když svůj život nasadil za cestující a konečně, jako poslední důvod: hájí svého klienta tím, že zachránil císařský poklad.
Zbytečná výmluvnost! Opravdu, všechny důvody, před tímto neúprosným úředníkem, který neosvobodil ani deset obžalovaných za celou svou dlouhou kariéru, pozbývají své důraznosti. Je sice ochoten odpustit odsouzenci baštonádu, ale přiřkne mu šest měsíců vězení a k tomu placení náhrady společnosti Velké transasijské dráhy. A pak na znamení tohoto odsuzovacího stroje odvádějí ubohého Kinka do vězení…
Ale ať se čtenáři XX. století nermoutí nad osudem nebohého Kinka! I kdybych měl ztratit sto zpravodajských řádků, raději hned řeknu, že všechno dobře dopadlo.
Druhý den se Kinko vrací s vítězoslávou do domu v ulici Ša-Ku, kde jsme se shromáždili, zatímco paní Katemová mateřsky utěšovala nešťastnou Zinku Klorkovou.
Té aféry se zmocnily žurnály. Noviny Si-Rao a Chinese-Times z Tien-Tsinu žádaly milost pro mladého Rumuna. Tyto výkřiky milosrdenství se dostaly až k nohám „Syna nebes" - právě tak, kde jsou umístěny jeho císařské uši. Kromě toho poslal Pan-Čao Jeho Veličenstvu žádost, ve které byly vyloženy příhody cesty a kladl důraz zvláště na to, že bez Kinkovy obětavosti by bylo zlato a drahé kameny v moci Faruskiara a jeho lupičů. A při samém Buddhovi, za to zasluhoval přece něco jiného než šest měsíců vězení!
Ano! To zasluhovalo patnáct tisíc taelů, totiž víc než sto tisíc franků, a v návalu velkomyslnosti je „Syn nebes" poslal Kinkovi, s prominutím vyměřeného trestu.
Nechci líčit radost, štěstí a opojení, které tato novinka, kterou potom donesl sám Kinko, způsobila všem jeho přátelům a zejména krásné Zince Klorkové. To by nebylo možné vypovědět v žádné řeči, ani ne v čínské, třebaže tato řeč se ochotně propůjčuje k těm nejmíň pravděpodobným metaforám.
A teď ať mi abonenti XX. století dovolí, abych ukončil cestu se společníky, jejichž čísla se skvěla v mém zpravodajském zápisníku.
Číslo 1. a 2. - Fulk Ephrinell a slečna Horacie Bluettová se nemohli sjednotit v různých tantiémách stanovených při jejich manželském sjednocení a dali se rozvést tři dny po svém návratu do Pekingu. Tak jako kdyby nikdy nebyla slavena svatba při cestě Transasijského vlaku a slečna Horacie Bluettová zůstala slečnou Horacií Bluettovou. Bůh pomáhej ubohé hubené agentce sbírat pletence vlasů z čínských hlav, a praktickému agentovi vyplňovat svými umělými zuby všechny dásně „nebeské říše"!
Číslo 3., major Noltitz: ten se obírá pracemi své nemocnice, kterou v Pekingu založil na rozkaz ruské vlády a když nastala hodina loučení s ním, cítil jsem, že v těchto dalekých končinách nechávám upřímného přítele.
Číslo 4. a 5. manželé Katernovi: po třech týdnech pobytu v hlavním městě „nebeské říše" odjel sympatický komik a půvabná milovnice do Šanghaje, kde jsou teď rozkoší francouzské rezidence.
Číslo 6. baron Weisschnitzerd6rfer, jeho jméno píšu naposledy: nu tedy, nejenom, že tento světoběžník zmeškal parník v Tien-Tsinu, ale o měsíc později zmeškal parník v Yokohamě; potom za šest týdnů jeho loď ztroskotala někde u břehů Britské Kolumbie; konečně po vykolejení vlaku na trati San Francisco- New York stěží dokončil svou cestu kolem světa… za sto osmdesát sedm dní místo za devětatřicet.
Číslo 9. a 10., Pan-Čao a doktor Tio-King: Pan-Čao je pořád Pařížanem, jak ho znáte, a pokaždé, když přijede do Francie, se sejdeme na obědě u Duranda nebo u Margueryho. Doktor už došel tak daleko, že jí jen jeden žloutek za den, jako jeho mistr Cornaro a doufá, že bude takto žít sto dva roky po příkladu urozeného Benátčana.

Číslo 8., sir Francis Trevellyan a číslo 12., urozený pan Faruskiar: nikdy jsem už neviděl prvního, který je mi ještě dlužen zadostiučinění a doutník, a neslyšel jsem, že by snad druhého oběsili. Slovutný lupič bez všech pochyb požádalo propuštění ze svazku správní rady Velké transasijské dráhy a pokračuje ve své plodné kariéře v mongolských provinciích.
Konečně Kinko, číslo 11., nemusím vám říkat, že moje číslo 11. si vzalo slečnu Zinku Klorkovou za slavných obřadů. Na svatbě jsme byli všichni, a když „Syn nebes“ tak bohatě obdaroval mladého Rumuna, mladá Rumunka zase dostala překrásný dar jménem cestujících z vlaku, který její ženich zachránil…
To je věrné vypravování té cesty. Udělal jsem co jsem mohl, abych vyhověl svým zpravodajským povinnostem po celou cestu, a kéž by redakce XX. století byla přes všechny ty nehody a osloviny, o kterých víme, spokojena!
Já jsem se po třech týdnech strávených v Pekingu vrátil do Francie po moři.
Teď mi ještě zbývá učinit velmi trapné doznání pro moji sebelásku: druhý den po svém příjezdu do hlavního města „nebeské říše“ jsem dostal tuto depeši jako odpověď na svůj telegram z Lan-Ču:

Claudius Bombarnak - Peking, Čína
Redakce XX. století ukládá svému korespondentovi Claudiovi Bombarnakovi, aby vyřídil její poklonu a největší úctu hrdinnému a urozenému panu Paruskiarovi.

Vždycky jsem ale tvrdil, že tato depeše svému adresátovi nedošla - a proto mu bylo ušetřeno na ni odpovědět…